

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

Latvijas lauksaimniecība 2014

Saturs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	7
1.3. Lauksaimniecības zemju izmantošana	14
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	15
2.1. Kopsavilkums.....	15
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	17
2.3. Cūkgaļas ražošana	24
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	29
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	35
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība.....	38
2.7. Zirgkopība	43
2.8. Graudu ražošana	45
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	53
2.10. Kartupeļu ražošana.....	57
2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	60
2.12. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	62
2.12.1. Augu ģenētisko resursu saglabāšana	62
2.12.2. Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	64
2.13. Biškopība	65
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	67
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība.....	72
3. Pārtikas nozares attīstība	75
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	75
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	79
4. Zivsaimniecība	81
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	88
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	88
5.2. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem.....	89
5.2.1. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai	89
5.2.2. Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai	90
5.2.3. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem.....	90

5.2.4.	Kredītu fonds	91
5.3.	Nodokļi	91
5.4.	Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts	94
5.4.1.	Kooperācijas veicināšana.....	94
5.4.2.	Atbalsts nevalstiskajam sektoram	96
6.	ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	97
6.1.	Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne.....	97
6.1.1.	ES juridiskais satvars tiešmaksājumu jomā	97
6.1.2.	Tiešmaksājumu finansējums	97
6.1.3.	Tiešo maksājumu struktūra	98
6.1.4.	Tiešo maksājumu vispārīgie nosacījumi	99
6.1.5.	Tiešo maksājumu atbalsta shēmas un piešķiršanas nosacījumi.....	101
6.1.6.	Tirgus kopējā organizācija	102
6.1.7.	Lauku attīstības politika 2014.-2020. gadam.....	104
6.2.	Tiešie maksājumi	106
6.3.	Savstarpējā atbilstība, vidi saudzējoša lauksaimniecība	115
6.4.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	118
6.5.	Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam	125
6.6.	Valsts lauku tīkls	129
7.	Ārējā tirdzniecība.....	134
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	134
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	138
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas.....	149

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

a/s	akciju sabiedrība
ACM	atsevišķais maksājums par cukuru
ALDG	Augsta līmeņa ekspertu darba grupa piensaimniecības jautājumos
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BDUZ	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos”
BI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bufejoslu ierīkošana”
BLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”
BSS	Baltijas Jūras Stratēģija
BVZ	Bioloģiski vērtīgie zālāji
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
cnt	centners
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DV	dalībvalsts
dzīv.	dzīvnieks
EBA	īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm
EI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Erozijas ierobežošana”
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
EN RD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
EP	Eiropas Parlaments
EPS	elektroniskā pieteikšanās sistēma
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EZ	ekonomiskā zona
EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds
FEDFA	Eiropas briežu audzētāju federācija
G-20	Pasaulē 20 lielākās industriāli attīstītās valstis
ha	hektārs
ICAR	Starptautiskā dzīvnieku pārraudzības komiteja
IDIV	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”
IKP	iekšzemes kopprodukts
ĪLK	Īpašā lauksaimniecības komiteja
IT	informācijas tehnoloģijas
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
KN	kombinētā nomenklatūra
L/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LDC	valsts aģentūra „Lauksaimniecības datu centrs”
LDGRS	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”
LEK	LVAEI Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LGLAA	SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija”
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”

LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LOSP	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LR	Latvijas Republika
Ls	lats
LSAB	Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi”
LTVK	Lauksaimniecības tirgus veicināšanas centrs
LVAEI	Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūts
Mercosur milj.	Merkosūras valstis (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja) miljoni
MK	Ministru kabinets
MLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākums „Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)”
MP	ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padome
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NAFO	Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācija
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NIM	Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
PVTM	papildus valsts tiešie maksājumi
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RLZP	Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam pasākuma „Agrovīdes maksājumi” apakšpasākums “Rugāju lauks ziemas periodā”
SDAA	Biedrība „Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
utml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	Vietējās rīcības grupas
VZD	Valsts zemes dienests
z/s	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē

2013. gadā Latvijas tautsaimniecībā turpinājās izaugsme – IKP par 4,1% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Lai arī pēdējos gados Latvijas ekonomikas izaugsme ir viena no straujākajām ES, IKP vēl arvien ir par 9% mazāks kā pirms krīzes 2007. gadā.

Kopš 2010. gada Latvijas preču un pakalpojumu eksports ir audzis ļoti strauji un ir galvenais tautsaimniecības attīstības dzinulis. Eksporta apjomi par gandrīz 20% pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Saglabājoties zemam pieprasījumam vairākās tirdzniecības partnervalstīs, Latvijas eksporta dinamika 2013. gadā bija mērena – eksporta apjomi bija par 1% lielāki nekā pirms gada. 2013. gadā kopējo preču eksporta attīstību pozitīvi ietekmēja mašīnbūves produkcijas, koksnes un tās izstrādājumu, kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjomu pieaugumi. Saistībā ar AS „Liepājas Metalurģ” darbības apturēšanu ievērojami samazinājās metālu un to izstrādājumu eksports.

Turpina uzlaboties situācija darba tirgū – pieaug darbavietu skaits un darba samaksa, samazinās bezdarba līmenis. 2013. gadā nodarbināto skaits sasniedza 893,9 tūkst., kas bija par 18,3 tūkst. jeb 2,1% vairāk nekā vidēji 2012. gadā. Savukārt darba meklētāju īpatsvars saruka līdz 11,9%. Sagaidāms, ka arī 2014. gadā situācija darba tirgū turpinās uzlaboties.

Nodarbinātības pieaugums veicina iekšējo patēriņu, kas pozitīvi ietekmē tādas tautsaimniecības nozares kā tirdzniecību un komercpakalpojumus. 2013. gadā turpināja augt būvniecības apjomi, ko lielā mērā veicināja publiskie pasūtījumi un ES fondu projekti.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2.red.A, fakt. cenās) pievienotā vērtība kopā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaugusi par 3,1%. Lauksaimniecības (A01) vērtība samazinājusies par 6%, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP struktūrā samazinājies par 0,2 procentpunktiem, sasniedzot 1,6%, kas saistīts ar 2012. gada rekordaugsto ražas apjomu.

1.1.tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2011.-2013. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2.red.)

	2011.		2012.		2013.	
	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	20 311 827	...	22 082 660	...	23 315 480	...
Pievienotā vērtība kopā	18 200 065	100%	19 745 581	100%	20 826 450	100%
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	289 193	1,6%	350 510	1,8%	329 846	1,6%
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	615 400	3,4%	622 279	3,1%	668 154	3,2%
Zivsaimniecība (A03)	24 551	0,1%	14 683	0,1%	19 996	0,1%
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana (C10-11)	589 031	3,2%	605 419	3,1%	654 901	3,1%

Avots: CSP

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2013. gada laikā ir samazinājies par 22,4 tūkst. iedzīvotājiem jeb 1,1%, sasniedzot 2,001 milj. cilvēku. Laukos dzīvojošo skaits samazinājies straujāk (par 13,7 tūkst. cilvēkiem jeb 2,1%), kamēr pilsētās dzīvojošo skaits sarucis par 8,6 tūkst. cilvēkiem jeb 0,6%. Kopumā laukos dzīvo 32,2% no visiem Latvijas iedzīvotājiem.

2013. gadā nodarbināto skaits palielinājās par 2,1%, kas bija straujākais pieaugums kopš 2008. gada. Kopumā 2013. gadā bija nodarbināti 894 tūkst. iedzīvotāji. Vienlaikus 2013. gadā ir

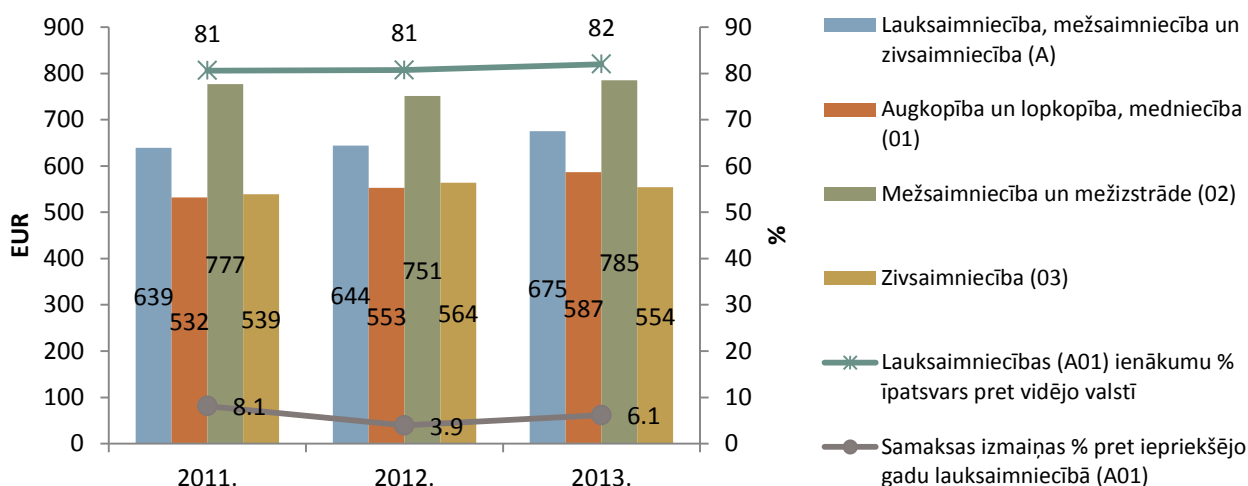
¹ Tautsaimniecības attīstības raksturojumam tostarp izmantota arī Ekonomikas ministrijas 2014. gada maija informatīvajā ziņojumā „Informatīvais ziņojums par makroekonomisko situāciju valstī” iekļautā informācija

samazinājies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits (-1,6%), ko pamatā ietekmēja negatīvās demogrāfijas tendences.

Darba meklētāju īpatsvars 2013. gadā vidēji bija 11,9%, kas ir par 3,1 procentpunktu mazāk nekā gadu iepriekš. Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras datiem augstākais reģistrētais bezdarba līmenis 2013. gada decembra beigās bija Latgales reģionā (18,8%), bet zemākais – Rīgas reģionā (6,0%). Joprojām salīdzinoši augstais bezdarbs galvenokārt saistīts ar cikliskiem faktoriem, tomēr arvien vairāk izteiktas kļūst strukturālā bezdarba pazīmes.

2013. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (NACE 2.red. A) bija nodarbināti 71,9 tūkst. cilvēku, kas ir par 1,8% mazāk nekā 2012. gadā. Nodarbinātība augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) samazinājusies par 0,2 tūkst. cilvēkiem (50,7 tūkst.cilv.) jeb par 0,5% un kopā veido 5,7% no valstī nodarbināto skaita. No visiem 2013. gadā augkopībā, lopkopībā un medniecībā nodarbinātajiem 30,5 tūkst. bija vīrieši un 20,2 tūkst. sievietes.

Sākot ar 2010. gada beigām, vidējais atalgojums valstī pakāpeniski palielinās. 2013. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa, salīdzinot ar 2012. gadu, palielinājās par 31 EUR jeb 4,6% un bija 716 EUR. Sabiedriskajā sektorā pieaugums bija 4,6%, bet privātajā sektorā – 4,7%. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā (A01) pieaudzis par 1 procentpunktu no kopējā atalgojuma līmeņa valstī (1.1.attēls).

1.1.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2011.-2013. gadā
Avots: CSP

1.2.Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

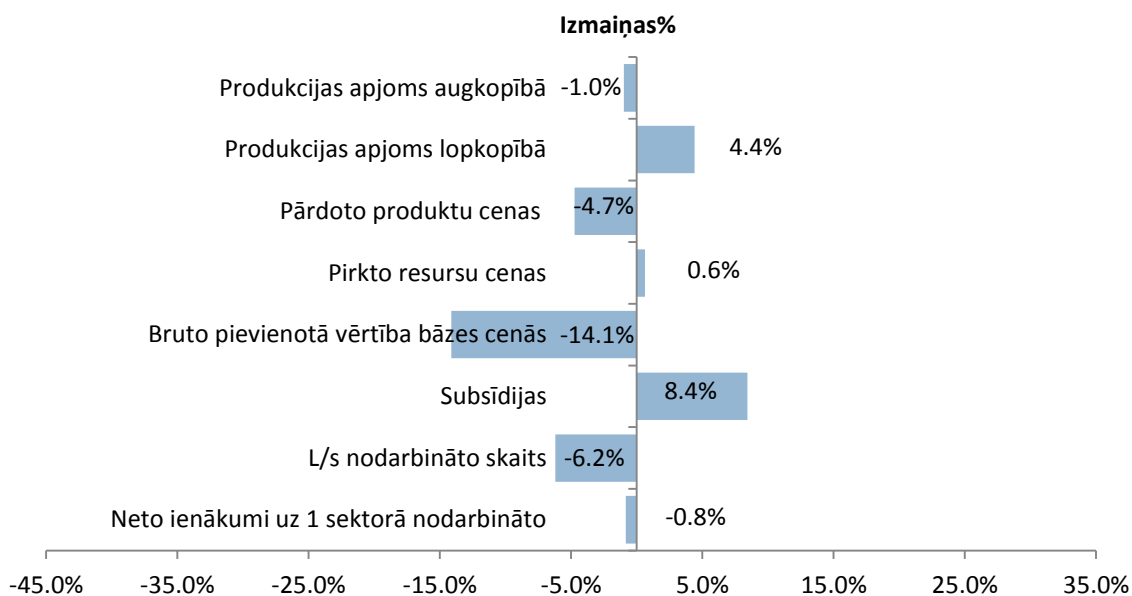
Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2013. gadu ir veikta, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tajā skaitā arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām saimniecībā netiek veikta atsevišķa uzskaitē.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, nepieciešamības gadījumos veikts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Datu precizēšanas rezultātā koriģēti 2012. gada rādītāji. Sakarā ar to, ka informācija par 2013. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski.

Ienākumu analīzē saskaņā ar ES pielietoto LEK metodiku tiek izmantota galaprodukcija, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti un citi.

2013. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā kopumā rāda, ka pēc straujā ražošanas apjomu un ienākumu palielinājuma 2012. gadā, 2013. gadā ienākumi uz nodarbināto ir gandrīz saglabājušies tajā pašā līmenī (-1%). Nozaru struktūra mainījies par labu lopkopībai, jo augkopībā ir nozīmīgs cenu samazinājums, bet lopkopībā – gan apjomu, gan cenu palielinājums.

Galvenie rādītāji, kas raksturo provizoriskās izmaiņas lauksaimniecības sektorā 2013. gadā pret 2012. gadu, apkopoti 1.2.attēlā. Tas liecina par nelielu apjomu samazinājumu augkopībā (-1%) pēc 29,5% kāpuma 2012. gadā. Savukārt lopkopībā apjomu kāpums ir turpinājies – 2013. gadā par 4,4% (2012. gadā par 5,4%). Neraugoties uz mazāku apjomu kāpumu kā iepriekš, vidējās pārdoto produktu cenas ir samazinājušās par 4,7%, tomēr atšķirībā no iepriekšējiem gadiem nav novērots būtisks pirktu resursu cenu palielinājums – tās palielinājušās tikai par 0,6%. Taču produkcijas vērtības (BPV) samazinājuma dēļ bruto pievienotā vērtība bāzes cenās ir ievērojami samazinājusies – par 14,1% (pēc 31% pieauguma 2012. gadā). BPV samazinājumu daļēji kompensēja lauksaimnieku saņemto subsīdiju kopējuma kāpums par 8,4%. Par nodarbinātības izmaiņām pieejami tikai aprēķini, jo oficiāli dati tiek iegūti reizi 3 gados. Ņemot vērā pieejamos datus, nodarbinātības samazinājums ir novērtēts lielākā apmērā kā iepriekšējos gados – par 6,2% pilna laika ekvivalentā. Rezultātā vidējie ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto saskaņā ar provizoriskajiem datiem samazinājušies par 1%. Izmaksu dati tiks precizēti gada otrajā pusē, tādēļ galīgajos rezultātos vēl iespējamas korekcijas. Kopumā sektora darbības rezultāti 2013. gadā ir vērtējami atzinīgi, ņemot vērā, ka lauksaimnieki nevarēja ietekmēt ražas un cenas samazinājumu laukkopības produktiem. Negatīvos faktorus kompensēja piena cenas kāpums, kas uzlaboja lopkopības rezultātus.

1.2.attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2013./2012. gadā

Avots: LVAEI (LEK)

Fizisko apjomu izmaiņas

Ja 2012. gads raksturojams ar rekordaugstu saražoto apjomu kāpumu (+19%), kuru veicināja galveno augkopības produktu (graudu, rapšu, kartupeļu) ieguvei labvēlīgi laika apstākļi, tad 2013. gadā saražotās produkcijas apjoms palika tuvu 2012. gada līmenim. Taču pozitīvi vērtējams palielinājums lopkopībā.

Kaut gan vasaras kviešiem kopražas pieaugums 2013. gadā bija 16%, tas tomēr nespēja kompensēt ziemas kviešu ražas samazinājumu, kura dēļ kviešu kopražas saruka par 7%. Starp citām svarīgākajām graudkopības kultūrām samazinājums bija novērots auzām (2%), savukārt griķu kopražas palielinājās par 37%. Ievērojams kopražas kritums bija rudziem - par 39%, un lauka dārzeniem – par 25%, kā arī tritikālei un kartupeļiem - attiecīgi par 25% un 8%.

Lopkopības nozarēs kāpums novērots lielākajai daļai produktu. Ja liellopu gaļas ražošanas apjomi palika 2012. gada līmenī, tad cūkgaļai bija neliels pieaugums 5% apmērā, bet mājputnu ražošana palielinājās par 9%. Latvijas nozīmīgākajā lopkopības nozarē – piena ražošanā – kāpums par 4%, kas ir līdzīgs 2012. gadā novērotajam ražošanas apjoma pieaugumam. Olu ražošanas apjomi saruka par 7%. Straujākais pieaugums ir biškopībā, medus ievākumam palielinoties par 45%, kā arī kažokādu ieguvē (27%).

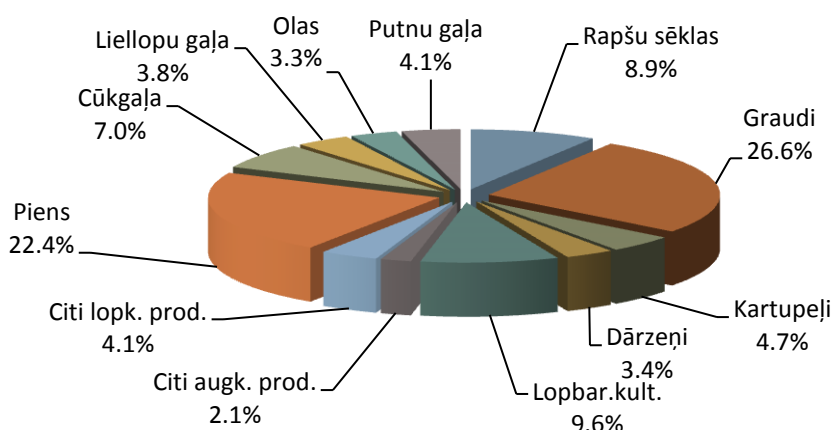
Cenu izmaiņas

Pēc straujā samazinājuma 2008. un 2009. gadā turpmākajos gados bija vērojama strauja lauksaimniecības produktu cenu celšanās, kas turpinājās līdz 2012. gadam. Taču 2013. gadā atkal bija vērojams kritums, cenai vidēji nozarē samazinoties par 4,7%. Cenu samazinājumu radīja augkopība, kur tās ir vidēji par 12% zemākas nekā gadu iepriekš. Te visbūtiskāk cenas samazinājās tritikālei (-27%) un auzām (-26%), kā arī rudziem, miežiem un griķiem – par 20-22%. Kviešus cenu kritums skāra mazākā apmērā (-13%). Cenas būtiski samazinājās arī augļiem un ogām (-21%), rapša sēklām (-20%) un pākšaugiem (-13%).

Savukārt lopkopībā vidējās cenas palielinājās par 5%. To galvenokārt ietekmēja cenas kāpums svarīgākajam lopkopības produktam – pienam (+9%). Turklāt turpinājās kažokādu vidējās cenas straujš kāpums (+21%). Pieaugums novērots arī aitu gaļai (10%) un mājputnu gaļai (9%). Cūkgaļas cena palika iepriekšējā gada līmenī, bet liellopu gaļai tā saruka par 6%. Cenas būtiski samazinājās olām - par 13%, un medum – par 9%.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ieskaitot produktu subsīdijas) 2013. gadā sasniedza EUR 1171 milj., tādējādi samazinoties par 3,8% salīdzinājumā ar 2012. gadu. No kopējās vērtības 55% veidoja augkopība un 45% - lopkopība. Kaut gan iepriekšējos gados augkopības nozare attīstījās straujāk, palielinoties tās īpatsvaram kopējā vērtībā no 52% 2006. gadā līdz 61% 2012. gadā, 2013. gada dati liecina par atgriešanos pie vairāk sabalansētas ražošanas struktūras. Galveno produktu īpatsvars 2013. gadā ir apkopots 1.3.attēlā.

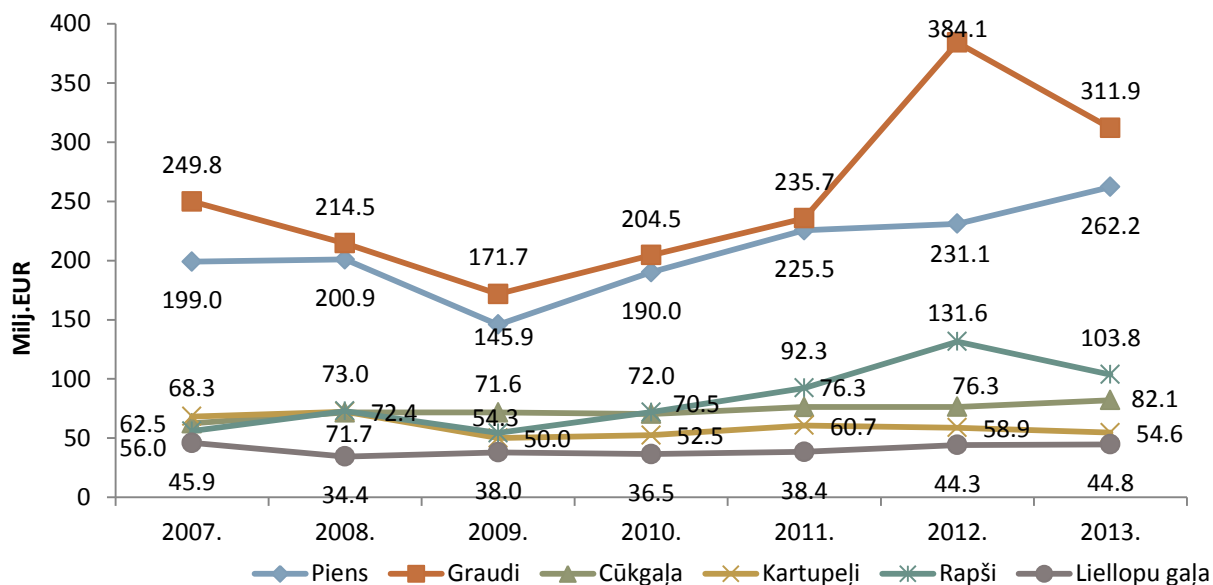
1.3.attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2013. gadā (bāzes cenās)

Avots: LVAEI (LEK)

Vislielākās izmaiņas produktu struktūrā 2013. gadā attiecas tieši uz galvenajām nozarēm. Graudu īpatsvars samazinājās par 4,9 procentpunktiem un veidoja aptuveni ceturto daļu no visas gala produkcijas. Savukārt piena īpatsvars pieauga par 3,4 procentpunktiem, sasniedzot 22,4%. Rapšu īpatsvars samazinājās par 2 procentpunktiem, savukārt lopbarības kultūru īpatsvars pieauga par 1,9 procentpunktiem. Pēc laukkopības produktu dominēšanas 2012. gadā šīs 2013. gada izmaiņas var vērtēt kā atgriešanos pie līdzsvarotas situācijas. Savukārt izmaiņas citu lauksaimniecības preču īpatsvarā nepārsniedza vienu procentpunktu. Kā vienīgo izņēmumu var minēt grupu „citi lopkopības

produkti”, kuras daļa galaprodukcijā pieauga par 1,3 procentpunktiem, jo palielinājās kažokādu ieguves nozīme.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2007.-2013. gados apkopotas 1.4.attēlā. Redzams, ka 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaugusi piena un cūkgaļas vērtība, savukārt graudu un rapšu vērtība ievērojami samazinājusies. Vērtības samazinājums kartupeļiem bija neliels, bet liellopu gaļas vērtība palika praktiski nemainīga. Nostiprinājās divu vadošo nozaru – graudkopības un piena lopkopības – loma Latvijas lauksaimniecībā.

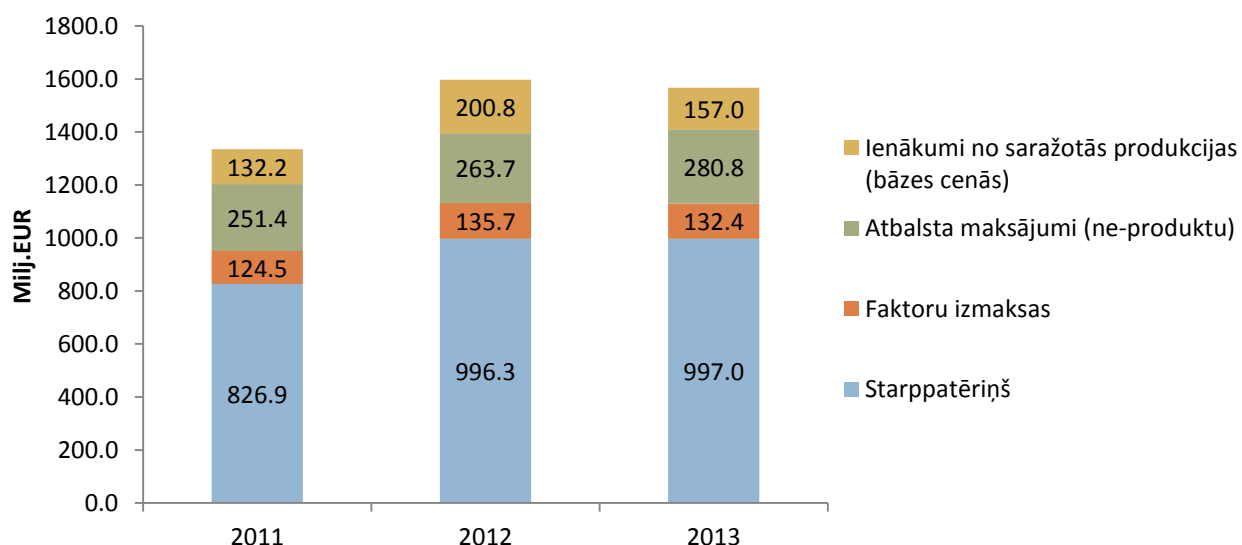
1.4.attēls. Atveišķu produktu vērtības dinamika 2007.-2013. gadā (bāzes cenās)

Avots: LVAEI (LEK)

Resursu izmantošana

Ienākumus no lauksaimnieciskās darbības nosaka ne tikai saražotās produkcijas vērtība un subsīdijas, bet arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām lielākais īpatsvars ir starppatēriņam.

1.5.attēlā redzama lauksaimnieciskās darbības ieņēmumu struktūra – starppatēriņš, faktoru izmaksas, un lauksaimnieku ienākumi.

1.5.attēls. Izmaksu apjoms lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2011.-2013. gadā

Avots: LVAEI (LEK)

*Faktoru izmaksas ietver: pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

2013. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ienākumi, ko veido ienākumi no produkcijas un atbalsta maksājumi, samazinājās par 27 milj. EUR (-6%), tai skaitā ieņēmumi no produktu ražošanas samazinājās par 43,8 milj. EUR, bet ne-produktu atbalsta maksājumi palielinājās par 17,1 milj. EUR.

Izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība mainījies minimāli (+0,1%), jo pirktu resursu cenas 2013. gadā palielinājās tikai par 0,6%, bet resursu patēriņš samazinājās par 0,4%. Ziņojuma veidošanas laikā vēl nav pieejami precīzi dati par lielākās resursu apjomu daļas izmaiņām, tādēļ tās ir novērtētas, ņemot vērā ražošanas apjomu izmaiņas un pieņemot, ka ražošana kļūst efektīvāka veikto ieguldījumu dēļ. Rīcībā esošie dati liecina, ka 2013. gadā minerālmēsļu patēriņš palielinājies par 13%. Cenas visbūtiskāk ir palielinājušas augu pesticīdiem (+10,2%), kurināmajam (+6%), un mēslojumam (+5,7%). Pārējiem resursiem cenu svārstības nepārsniedza 4%.

Neraugoties uz to, ka starppatēriņš 2013. gadā palika iepriekšējā gada līmenī, tā īpatsvars nozares izlaidē pieauga no 74,8% līdz 77,5% (saskaņā ar provizoriskajiem datiem). Turklāt Latvijā salīdzinājumā ar vidējo ES līmeni starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts – ES 2012. gadā tas bija tikai vidēji 60%.

Produkcijas un faktoru izmaksu izmaiņu rezultātā ienākumi no saražotās lauksaimniecības produkcijas (neskaitot atbalsta maksājumus, kuri nav tieši saistīti ar produktu ražošanu) 2013. gadā ir samazinājušies gandrīz par 22%, bet joprojām pārsniedz 2008.-2011. gadu līmeni. Tomēr tie būtiski atpaliek no 2006.-2007. gadu rādītājiem, kas bija aptuveni 228 milj. EUR. Līdz ar to reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimnieku ienākumu veidošanā 2013. gadā ir samazinājies par 7 procentpunktiem, sasniedzot 36% (2009. gadā tas bija nokritis līdz 28%, bet 2012. gadā palielinājās līdz 43%). Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu (lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi). Kopumā jāatzīst, ka produktu ražošanas īpatsvars lauksaimnieku ienākumos joprojām uzskatāms par zemu (līdz 2007. gadam minētais īpatsvars bija virs 50%), līdz ar to lauksaimnieku atkarība no subsīdijām ir ļoti liela.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, tiek aprēķināta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2013. gadā ir 288,9 milj. EUR, par 14% mazāka nekā 2012. gadā. Kā redzams 1.2.tabulā, šāds rezultāts radies cenu izmaiņu ietekmē – produkcijas cenu samazināšanās radījusi BPV samazinājumu par 53,6 milj. EUR – par 15% pret 2012. gada līmeni. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, un atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) ir 456,8 milj. EUR (samazinājums par 6%).

1.2.tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2011.-2013. gadā

Rādītāji	Vērtība bāzes cenās, milj. EUR			Izmaiņas (+/-)	
	2011.	2012.	2013.(p)	2012./2011.	2013./2012.
Augkopība	552,7	744,2	647,8	35%	-13%
Graudaugi	235,7	384,1	311,9	63%	-19%
Rapši	92,3	131,6	103,8	43%	-21%
Lopbarības kultūras	100,2	94,5	112,7	-6%	19%
Dārzeņi	42,0	13,6	14,1	-68%	4%
Kartupeļi	60,7	58,9	54,6	-3%	-7%
Augļi un ogas	5,2	6,3	7,0	20%	11%
Citi augu produkti	16,6	55,2	43,7	233%	-21%
Lopkopība	421,6	472,9	523,3	12%	11%
Piens	225,5	231,1	262,2	2%	13%
Liellopi	38,4	44,3	44,8	15%	1%
Cūkas	76,3	76,3	82,1	0%	8%

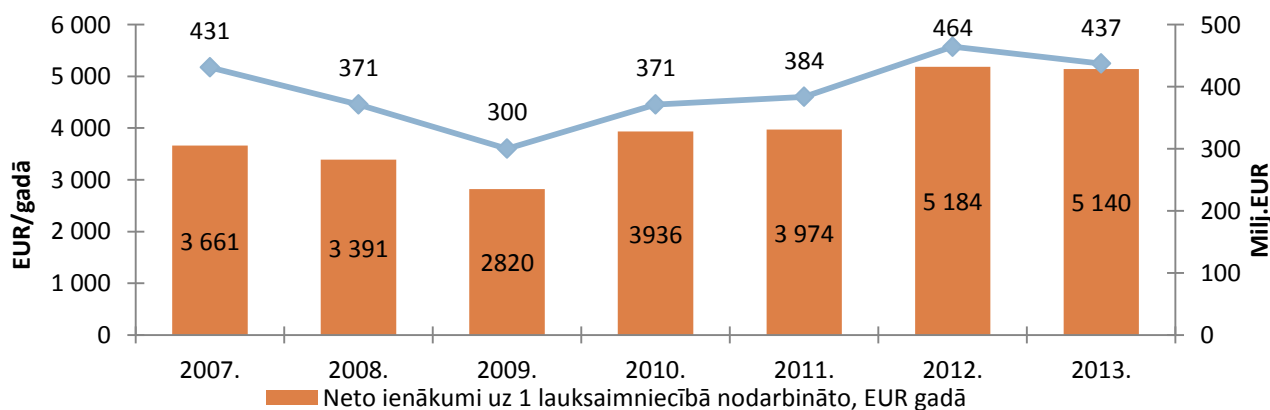
Mājputni	29,2	40,3	47,9	38%	19%
Olas	30,5	47,7	38,7	56%	-19%
Citi dzīvnieku produkti	21,9	33,2	47,5	52%	43%
Lauksaimniecības preču izlaide	974,3	1 217,0	1 171,1	25%	-4%
t.sk.izlaide ražotāju cenās	966,3	1 191,7	1 138,9	23%	-4%
ar produktiem saist. subsīdijas	8,0	25,4	32,6	216%	29%
Pakalpojumi	31,6	36,0	36,0	14%	0%
Neatdalāmās blakusdarbības	77,7	79,7	78,9	3%	-1%
Lauks. "nozares" izlaide	1 083,6	1 332,8	1 285,9	23%	-4%
Starppatēriņš	826,9	996,3	997,0	20%	0,1%
Bruto pievienotā vērtība	256,7	336,5	288,9	31%	-14%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	251,4	263,7	280,8	5%	7%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	9,9	11,1	11,3	12%	2%
Pamatlīdzekļu nolietojums	90,5	103,4	101,7	14%	-2%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	407,8	485,7	456,8	19%	-6%
Ārējās izmaksas	24,2	21,2	19,4	-12%	-9%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	383,6	464,5	437,4	21%	-6%
Nodokļi no ienākuma	58,8	49,2	51,1	-16%	4%
Algoto darbinieku ienākumi	62,4	63,2	65,1	1%	3%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	262,5	352,2	321,2	34%	-9%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	81,8	80,1	75,2	-2%	-6%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls gadā	3974	5184	5140	30%	-1%

Avots: LVAEI (LEK)

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas, kuras veido zemes noma un kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības – 437,4 milj. EUR, kas ir par 6% mazāk nekā 2012. gadā.

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP), kas saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Kopējie procentu maksājumi, ko lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti 25,9 milj. EUR apmērā (2012. gadā – 26,2 milj. EUR).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2013. gadā veidoja 5140 EUR gadā jeb 428 EUR vidēji mēnesī, kas ir par 1% mazāk nekā 2012. gadā, taču par 29% vairāk nekā 2011. gadā. Jāpiebilst, ka 2012. un 2013. gada rādītāji ir visaugstākie kopš neatkarības atjaunošanas. Saskaņā ar veikto aprēķinu arī kopējie ienākumi lauksaimniecības sektorā gan 2013. gadā (437 milj. EUR), gan 2012. gadā (464 milj. EUR) pārsniedz līdzšinējo augstāko - 2007. gada rādītāju (1.6.attēls).

1.6.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2007.-2013. gadā

Avots: LVAEI (LEK)

Līdz ar to lauksaimniecības sektora pozīcijas ienākumu jomā salīdzinājumā ar citiem tautsaimniecības sektoriem pakāpeniski uzlabojas. Ņemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2013. gadā sasniedza EUR 516 (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi, rēķinot uz pilna laika nodarbināto, veidoja 83% no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā. Salīdzinājumam – 2012. gadā šis rādītājs bija 86%, 2011. gadā - 74%, 2009. gadā tikai 49%, bet laikā no 2004. līdz 2007. gadam - 70 līdz 80%.

Ienākumi atsevišķās saimniecībās būtiski atšķiras no vidējā rādītāja, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.

Aprēķins salīdzināmās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.3.tabula), aprēķināts, ka 2013. gadā ienākumu samazinājumu tieši ietekmējušas produktu cenu izmaiņas, bet šo negatīvo ietekmi spēja mazināt subsīdiju palielinājums. Savukārt apjomu izmaiņas sekmējušas ienākumu kāpumu par 17,9 milj. EUR (jeb 3,9%), bet cenu izmaiņu dēļ tie samazinājušies par 67,4 milj. EUR (-14,5%). Cenu izmaiņu negatīvo efektu daļēji kompensējis subsīdiju kāpums par 22,9 milj. EUR (galvenokārt vienotā platību maksājuma palielinājums). Cenu un subsīdiju izmaiņu dēļ kopā ienākumi samazinājušies par 44,5 milj. EUR (9,2%). Kopējais ienākumu samazinājums no lauksaimnieciskās darbības ir 6% (1.2.tabulas dati). Subsīdiju izmaksa par 2013. gadu gan vēl nav pabeigta, tādēļ dati par to galīgo apjomu vēl nav precizēti.

1.3.tabula

Apjomu un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2013. gadā Latvijā

Rādītāji	2013. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2013./12 (milj. EUR)			Apjomu indeksi		Cenu indeksi
	Faktiskās cenās	2012.g. cenās	Faktiskās cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2013./12	2013./12	
L/s "nozares" izlaide (bāzes cenās)	1332,8	1346,3	1286,4	-46,4	13,5	-59,9	101,0%	95,5%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1307,4	1319,4	1253,8	-53,6	12,0	-65,7	100,9%	95,0%
produktu subsīdijas	25,4	26,9	32,6	7,2	1,5	5,7	105,9%	121,4%
Starppatēriņš	996,3	991,9	997,0	0,7	-4,4	5,1	99,6%	100,5%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	336,5	354,5	289,4	-47,1	17,9	-65,1	105,3%	81,6%
Faktoru izmaksas	135,7	135,7	132,4	-3,4	0,0	-3,4	100,0%	97,5%
Atbalsts (ne-produktu)	263,7	263,7	280,8	17,2	0,0	17,2	100,0%	106,5%
Ienākumi l/s "nozarē"	464,5	482,4	437,9	-26,6	17,9	-44,5	103,9%	90,8%

Avots: LVAEI (LEK)

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

Saskaņā ar LEK 2.novērtējuma datiem lauksaimnieku ienākumi 2012. gadā ES kopumā ir saglabājušies 2011. gada līmenī. 16 valstīs tie ir palielinājušies, bet 11 valstīs samazinājušies. Latvijai kopā ar Beļģiju (+28%) un Lietuvu (+17%) ir lielākie ienākumu pieaugumi no ES valstīm. Nozīmīgs ienākumu kāpums (par 14-15%) konstatēts arī Vācijā, Nīderlandē un Igaunijā. Savukārt straujš ienākumu samazinājums reģistrēts Rumānijā (par 27%), kā arī Polijā (par 14%) un Slovēnijā (par 12%).

Saskaņā ar EUROSTAT datiem (LEK 2.novērtējums) Latvijā 2013. gadā ienākumu tendence ir līdzīga ES vidējai, jo arī ES kopumā lauksaimnieku ienākumi 2013. gadā ir nedaudz samazinājušies – par 1,3%. 12 valstīs tie ir palielinājušies, bet 16 valstīs samazinājušies. Vislielākais ienākumu kritums bija Igaunijā (-18%) un Francijā (-16%), kā arī Horvātijā (-13%) un Vācijā (-11%). Savukārt straujš ienākumu pieaugums reģistrēts Nīderlandē (+12%), Maltā un Spānijā (+10%), kā arī Rumānijā (+9%) un Itālijā (+8%). Dažādos rezultātus ietekmēja gan atšķirīgā ražošanas struktūra dalībvalstīs, gan nozīmīgās atšķirības cenu izmaiņās – piemēram, graudu vidējā pārdošanas cena saskaņā ar EUROSTAT apkopojumu Lietuvā 2013. gadā samazinājies tikai par 0,5%, bet Igaunijā par 29%.

Laikā no 2005. gada lauksaimnieku vidējie ienākumi Latvijā ir palielinājušies par 41%, jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs vidēji par 60%, savukārt ES-15 dalībvalstīs – par 17%.

1.3. Lauksaimniecības zemju izmantošana

Vienotajam platības maksājumam (VPM) 2013. gadā deklarētā lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība bija 1 637 990 ha jeb 79,3% no Lauku bloku platības (2 064 273 ha - 18.03.2012.).

Atbalstam deklarētās kultūraugu platības (1.4.tabula) 2013. gadā bija 700 231 ha jeb 42,8% no platības, kas deklarēta VPM.

1.4.tabula

Atbalstam deklarētās kultūraugu platības 2013. gadā, ha		
Kultūra	Platības	
	(ha)	(%)
Ziemas kvieši	250 641	35,79
Vasaras kvieši	115 840	16,54
Rudzi	28 453	4,06
Tritikāle	13 590	1,94
Ziemas mieži	2 698	0,39
Vasaras mieži	81 412	11,63
Auzas	62 509	8,93
Griķi	10 136	1,45
Ziemas rapsis	76 207	10,88
Vasaras rapsis	48 010	6,86
Kartupeļi	10 101	1,44
Eļļas lini	149	0,02
Šķiedras lini	241	0,03
Kaņepes	244	0,03
Kopā:	700 231	100%

Avots: LAD

LAD 2013. gadā apsekoja lauksaimniecībā izmantojamās zemes vienības, kuru platība bija lielāka par vienu hektāru. Apsekojuma rezultātā tika noteiktas lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, kas netiek uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī (1.5.tabula).

Apsekojuma rezultātā konstatēts, ka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības 2013. gadā bija 342 084 ha jeb 14,8% no apsekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Kopumā tika apsekoti 2 305 807 lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāri.

1.5.tabula

LIZ apsekošanas rezultāti 2013. gadā, ha				
Kopā LIZ	Kopta LIZ		Neapstrādāta LIZ	
	ha	%	ha	%
2 305 807	1 963 722	85,2	342 084	14,8

Avots: LAD

2.Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1.Kopsavilkums

Augkopība

Gan lauksaimniecībā kopumā, gan augkopībā viena no galvenajām stratēģiskajām nozarēm ir graudu audzēšana. Iedzīvotāju nodrošināšana ar nepieciešamo graudu daudzumu arī veicina un stiprina valsts neatkarību. Svarīga nozīme graudu audzēšanai ir lopkopībā, jo bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt neviena no lopkopības nozarēm. Īpaši būtiska nozīme graudkopībai ir cūkkopībā un putnkopībā. 2013.gads graudkopjiem bija otrs veiksmīgākais pēc 2012.gada. 2013.gadā graudu kopražā sasniedza 1948,7 tūkst.t. kas ir par 175,8 tūkst.t. mazāk nekā 2012.gadā. 32,6% graudaugu sējplatību tika novākta graudu raža vismaz 4 t/ha. Kā jau ierasts, augstākās graudu ražas ieguva no ziemājiem Zemgales reģionā. Zemgales reģionā ir ievērojami augstāka ražība nekā pārējos reģionos, tādēļ Zemgales reģionā tiek saražots gandrīz ~40% no visas Latvijas graudu kopražas. Otrais lielākais graudus ražojošais reģions ir Kurzeme. Pēdējā laikā graudus izmanto ne tikai pārtikā un lopbarībā, bet arī alternatīvās enerģijas ieguvē, tostarp siltumenerģijas ieguvei.

Pēc trīs gadu pārtraukuma augļkopības nozarē vērojama augļu koku un ogulāju kopējo platību palielināšanās. Salīdzinot ar 2012. gadu, palielinājusies platība plūmēm (par 19%) un ķiršiem (par 9%), kā arī turpina pieaugt smiltsērķšķu platības. Smiltsērķšķu platības pieaugums ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Pateicoties 2012./2013. gada labvēlīgajiem ziemošanas apstākļiem un nosacīti vēlajam pavasarim, kad atjaunojās veģetācija, par 54% palielinājās augļkoku un ogu vidējā ražība, līdz ar to par 56% pieauga arī kopražā. Kopražas ziņā joprojām stabili līdera pozīciju ieņem āboli – 2013. gadā to kopražā bija 86,2% no visas augļu un ogu kopražas.

Dārzeņu audzēšana ir iespējama visā Latvijas teritorijā, bet saimniecību specializāciju dārzenkopībā nosaka noieta tirgus atrašanās vieta, kas galvenokārt ir pilsētu tuvumā. Dārzenkopības saimniecības pamatā izvietojušās Pierīgas un Zemgales reģionā. Latvijas dārzeņu platība 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājusies par 5%. Atklātā lauka platības palielinājās par 5%, bet segtās platības samazinājās par 15%. Lai gan ir vērojams segto platību samazinājums, tomēr segto platību dārzeņu kopražā 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu ir palielinājusies par 7%. Tas saistīts ar jaunu tehnoloģiju ieviešanu segto platību dārzeņu ražošanā, kā rezultātā pieaug dārzeņu raža. 98% segto platību tiek audzēti tomāti un gurķi, pārējās segto platību kultūraugu sugas kopā aizņem tikai 2%.

Pēdējā desmitgadē kartupeļu stādījumu platības katru gadu ir samazinājušās, un 2013. gadā, salīdzinot ar 2003. gadu, platības ir divreiz mazākas. Ja 2003. gadā stādījumu platība bija 54,6 tūkst.ha, tad 2013. gadā tā ir 27,3 tūkst.ha. Viens no iemesliem, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu sarūk, ir neprognozējamās pārtikas kartupeļu tirgus cenas, kā rezultātā zemniekiem ir salīdzinoši grūti plānot kartupeļu ražošanas apjomus. Turklāt kartupeļi ir energoietilpīga kultūra, tās audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Kartupeļu audzēšanā trūkst modernas, ar dzesēšanas iekārtām aprīkotas glabātuves. Specializētās tehnikas parka modernizācija kartupeļu audzēšanā notiek gausi, jo jauna tehnika ir ļoti dārga, biežāk no ārzemēm tiek iepirkta lietotā tehnika. Kartupeļu audzēšanā vērojams arī liels nestandarta produkcijas iznākums, kuram gandrīz vispār nav noieta.

Rapša sējumu platība 2013. gadā ir pieaugusi par 9,1%, taču salīdzinājumā ar veiksmīgo 2012. gadu ir samazinājusies rapša sēkļu vidējā ražība. Pateicoties platību pieaugumam, sēkļu kopražā ir praktiski saglabājusies iepriekšējā gada līmenī. Ar rapša audzēšanu pamatā nodarbojas

graudaugu audzēšanas saimniecības, jo gan augsnes apstrādes tehnoloģija, gan sējas un novākšanas tehnika graudaugiem un rapsim ir līdzīga. Tomēr šajās saimniecībās augu maiņa galvenokārt vērojama tikai starp divām kultūraugu sugām, rapsi un kviešiem, un rapsis vienā un tajā pašā laukā tiek audzēts ik pēc gada vai labākajā gadījumā ik pēc 2-3 gadiem. Pie tāda noslogojuma pastāv risks, ka ar laiku rapsis šajās platībās sāks slimot ar sakņu augoņiem, kas radīs krasu rapša ražas samazinājumu. Prognozējams, ka nākamajā gadā vasaras rapšu platības varētu būtiski samazināties, sakarā ar Eiropas Komisijas lēmumu aizliegt vairāku pesticīdu lietošanu un rapša sēklu kodināšanu ar neonikotinoīdiem.

Ja 2012. gadā bija ievērojami pieaugušas gan linu, gan kaņepju platības, tad 2013. gadā tika novērots šo kultūraugu sējplatību kritums. Šķiedras linu jau tā nelielās platības samazinājās trīs reizes. Jau vairākus gadus gan šķiedras linu, gan kaņepju audzēšana tiek uzskatīta par perspektīvu, ar lielām produkcijas pielietošanas iespējām. Linu un kaņepju pārstrādes produktus iespējams izmantot kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās. Lai attīstītos gan šķiedras linu, gan kaņepju audzēšana, turpmāk būtiski ir līdztekus attīstīt arī pārstrādes industriju. Ja audzēšana un pārstrāde neattīstās sinerģiski, tad šo nozaru normāla attīstība praktiski nav iespējama – trūkstot izejvielām, nevar attīstīties pārstrāde, un bez pārstrādes industrijas nevar attīstīties ne šķiedras linu ne šķiedras kaņepju audzēšana. Šīs nozares attīstības idejas balstītas uz diviem stūrakmeņiem – moderniem kompleksiem tehnoloģiskajiem audzēšanas un produkcijas novākšanas risinājumiem un ciešu izejvielu produkcijas ražošanas saikni ar rūpniecisko apstrādi.

Lopkopība

Kopumā 2013. gadā cūkkopības nozarē bija vērojamas pozitīvas attīstības tendences un situācija bija vērtējama kā laba. 2013. gadā kopējais cūku saimniecību un cūku skaits ir pieaudzis, kā arī vērojams cūkgaļas vidējās iepirkuma cenas pieaugums. Cūkkopības nozares attīstību ļoti būtiski ietekmē svārstīgās resursu, pakalpojumu un lopbarības cenas, kā arī neprognozējams infekcijas slimību uzliesmojums. 2013. gadā cūkkopības nozari pozitīvi ietekmēja lopbarības graudu cenas pazemināšanās – radot cūku audzētājiem iespēju noturēt un attīstīt ražošanu. Lai uzlabotu nozares konkurētspēju, jāturpina samazināt izmaksas un optimizēt cūku skaita sadalījumu – vēl joprojām lielākā daļa (96%) no visām cūku saimniecībām ir saimniecības ar nelielu cūku skaitu. Cūkkopības nozarē ļoti būtiska ir cūkgaļas ražotāju kooperācija un konstruktīva sadarbība ar lopbarības ražotājiem un cūkgaļas pārstrādātājiem. Jāturpina darbs pie pašreizējām iestrādēm ar lielajiem veikalu tīkliem par Latvijā ražotas gaļas atpazīstamības veicināšanu un izcelšanu, kā arī jāturpina darbs pie papildus noieta tirgu un tirdzniecības sadarbības iespēju meklēšanas gan Eiropas Savienībā, gan trešajās valstīs. Jāturpina arī darbs nozares ciltsdarba jomā, lai vēl labāk izmantotu cūku ražotspējas ģenētisko potenciālu, jo ieņēmumus cūkkopības nozarē garantē pareizs selekcijas darba virziens.

Zirgkopības nozarē ik gadu ir vērojama gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās tendence. Latvijā zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās, kā arī tūrismam, atpūtai, reitterapijai un robežsardzē. Sporta un atpūtas zirgu pieprasījums vietējā tirgū joprojām ir zems, aktīvāka ir zirgu tirdzniecība uz NVS un Skandināvijas valstīm. Lai paaugstinātu Latvijā audzēto zirgu konkurētspēju starptautiskajā tirgū, zirgu audzētājiem ciltsdarbā jāizmanto augstvērtīgs vaislas materiāls, jānodrošina pareiza zirgu turēšana un ēdināšana un kvalificēti visu līmeņu speciālisti (zirgkopji, jaunzirgu treneri, jātnieku palīgi, ciltsdarba speciālisti u.c.).

Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās katru gadu. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, līdz ar to ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā, lai nodrošinātu aitu audzētājus ar augstvērtīgu vaislas materiālu. Mērķis aitkopības nozarē ir izveidot stabilu aitu audzēšanas un pārstrādes nozari.

Kazkopība ir viena no tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm. Latvijas agroklmatiskie un vides apstākļi ir piemēroti nozares attīstībai. Kazkopības nozarē ir divi pārstrādes uzņēmumi, z/s "Līvi" un SIA "Līcīši Ltd", kas ražo kazas piena produktus, bet joprojām lielākā daļa – 95%, ir kazkopības saimniecības ar dzīvnieku skaitu līdz 10 kazām un ar mājražotāju statusu. Šādās saimniecībās lielā mērā tiek pielietots roku darbs, līdz ar to kazkopība nespēj pietiekamā apjomā piesaistīt jaunus cilvēkus, un nozare neattīstās pietiekami ātri.

Mērķis Latvijas gaļas liellopu nozarē ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. Latvijā ir gaļas liellopu audzēšanai piemērotas lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Tā ir vidi saudzējoša nozare, kas piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Katru gadu palielinās gaļas liellopu skaits, kā arī uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

2013. gadā piensaimniecībā govju ģenētiskās kvalitātes un ganāmpulku menedžmenta uzlabošanas rezultātā pieaudzis govju vidējais izslaukums laktācijā, līdz ar to turpina pieaugt arī kopējais Latvijā saražotā piena apjoms. Turpinās piena ražošanas nozares koncentrācija. Daļa mazo saimniecību pārtraukušas darbību piena nozarē, jo to ganāmpulkos ir grūtības nodrošināt zemu piena pašizmaksu un pietiekami augstu piena kvalitāti. Saimniecībās, kuras spēj nodrošināt efektīvu piena ražošanu, govju skaits ir palielinājies. 2014./2015. ir pēdējais piena kvotas gads, un piena ražošanas saimniecībām ir jāizvērtē savas piena ražošanas un realizācijas iespējas, lai novērstu piena kvotas pārpildi un stabilizētu piena ražošanas apjomus.

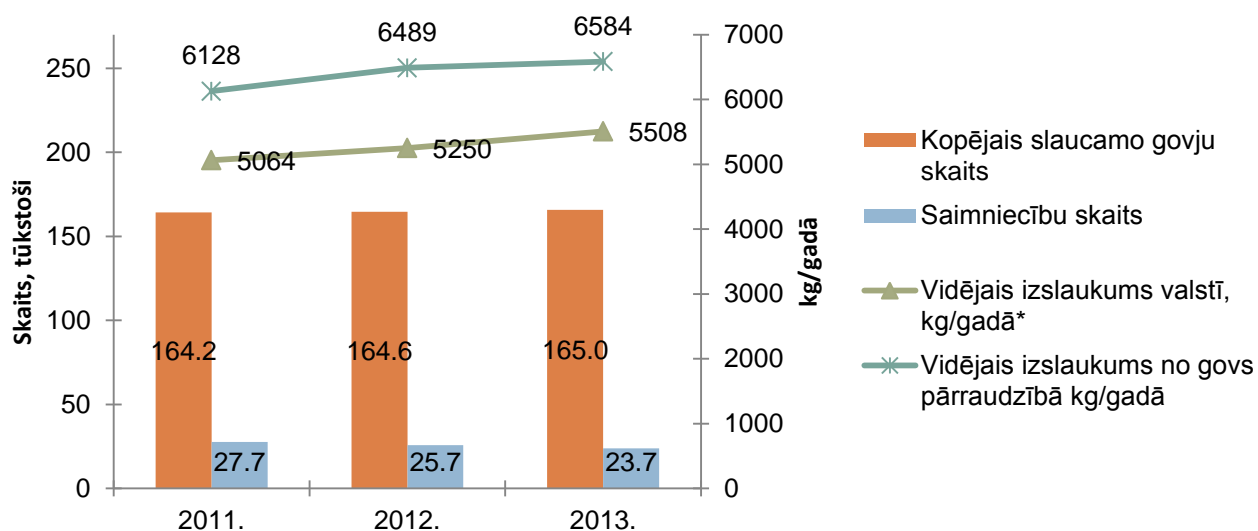
Lauksaimniecība tradicionāli saistās ar lopkopību un augkopību, taču pēdējos gados Latvijas laukos arvien vairāk savas pozīcijas nostiprina netradicionālās lauksaimniecības nozares. Uzņēmīgi cilvēki meklē jaunas iespējas, kā apsaimniekot savus īpašumus, lai ne tikai nodrošinātu darbavietu sev un, iespējams, vēl kādam, bet arī lai nopelnītu, dažādojot lauksaimniecisko ražošanu. Pašreiz pie netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm tiek pieskaitīta truškopība, zverkopība, strauskopība, savvaļas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, vīngliemežu un slieku audzēšana.

Galvenā putnkopības produkcija ir putnu gaļa un olas. Analizējot statistikas datus putnkopības nozarē, var secināt, ka kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2013. gadā ir nedaudz samazinājies. Latvijā viena no lielākajām pārmaiņām, kas skāra nozari pēdējos gados un veicināja daudzu putnkopības saimniecību ražošanas pārstrukturizāciju, bija jauno dējējvistu aizsardzības standartu un labturības normu stāšanās spēkā.

Ar katru gadu pieaug gan bišu saimju skaits, gan saražotā medus daudzums. Latvijas biškopji ražo kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildus iespējas gan ražības celšanai, bites izvedot pie nektāraugiem, gan produkcijas veidu dažādošanai – attīstot monoflorā medus ražošanu.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Kopējais slaucamo govju saimniecību skaits katru gadu samazinās par aptuveni 7-8%, taču slaucamo govju skaits saimniecībās saglabājas salīdzinoši stabils, ar tendenci nedaudz palielināties (2.1.attēls). 2013. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 165 011 slaucamās govīs. Valsts vidējais vienas govīs izslaukums 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, palielinājies par 4,9% un sasniedz 5508 kg.

2.1.attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: LDC, *CSP

Piensaimniecība joprojām ir sadrumstalota, un ļoti liela saimniecību daļa ir ar nelielu govju skaitu. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2013. gadā bija 7 govju. Mazās saimniecības ar 1-5 govīm veido 79,5% no visām saimniecībām (2.1.tabula). Šādu mazo saimniecību skaits katru gadu samazinās – 2013. gadā darbību piena lopkopībā pārtraukušas 1996 saimniecības. Savukārt 42,4% govju tiek turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 50 govju, kaut gan šādas saimniecības veido tikai 2,3% no kopējā saimniecību skaita.

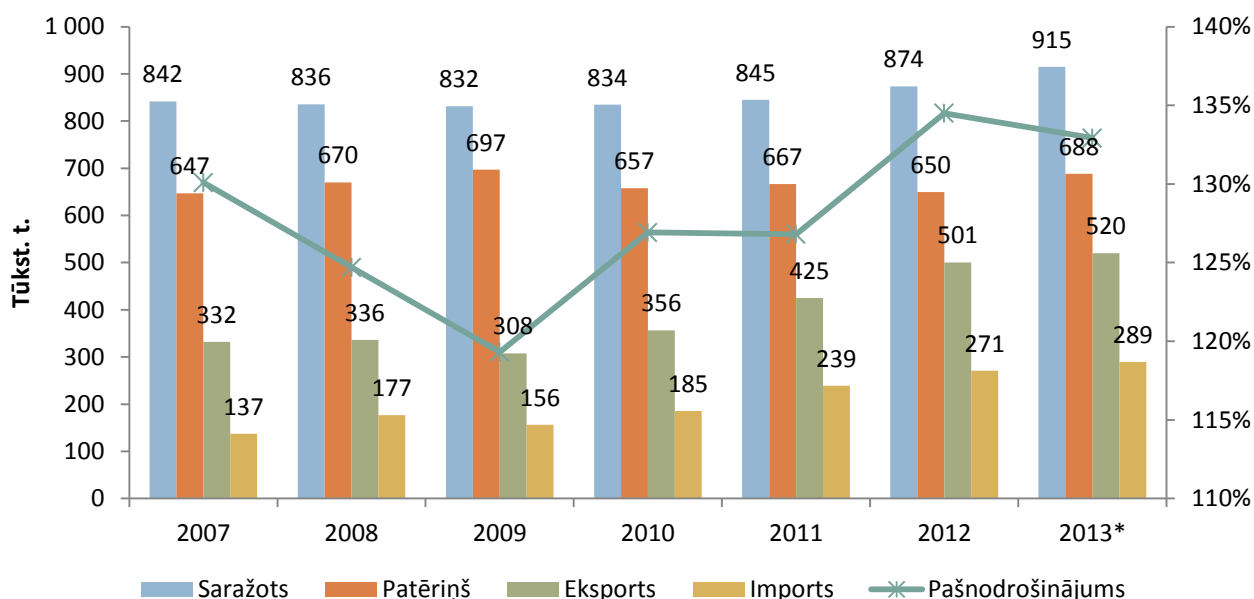
2.1.tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita

Slaucamo govju skaits saimniecībā	2011.				2012.				2013.			
	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govju grupā	
	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%	Skaitis	%
1	14 463	52,2	14 463	8,8	12 974	50,4	12 974	7,9	11 569	48,7	11 569	7,0
2	4 902	17,7	9 804	6,0	4 541	17,6	9 082	5,5	4 047	17,0	8 094	4,9
3-5	3 471	12,5	12 817	7,8	3 399	13,2	12 625	7,7	3 265	13,8	12 080	7,3
6-9	1 858	6,7	13 444	8,2	1 793	7,0	13 023	7,9	1 777	7,5	12 958	7,9
10-19	1 584	5,7	21 260	13,0	1 581	6,1	21 363	13,0	1 564	6,6	20 988	12,7
20-29	532	1,9	12 686	7,7	519	2,0	12 345	7,5	531	2,2	12 456	7,5
30-49	400	1,4	15 002	9,1	433	1,7	16 130	9,8	451	1,9	16 789	10,2
50-99	307	1,1	20 878	12,7	305	1,2	20 853	12,7	329	1,4	22 748	13,8
100-199	112	0,4	15 092	9,2	114	0,4	15 402	9,4	140	0,6	19 518	11,8
200-299	34	0,1	8 368	5,1	38	0,1	9 265	5,6	28	0,1	6 830	4,1
> =300	43	0,2	20 347	12,4	43	0,2	21 555	13,1	43	0,2	20 981	12,7
Kopā:	27 706	100	164161	100	25 740	100	164 617	100	23 744	100	165 011	100

Avots: LDC

Vērojams vairāku piena un piena produktu bilances rādītāju pieaugums (2.2.attēls). Piena ražošana (ieskaitot kazu piena ražošanu), salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir pieaugusi par 5%, savukārt piena patēriņš par 6%. Pieaudzis arī piena un piena produktu eksports (+4%) un imports (+7%).

2.2.attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.-2013. gadā

Avots: LAD

Piena kvotu sistēma

Latvijas kopējā piena kvota 2013./2014. kvotas gadam noteikta 781 132 tonnu apmērā, no tā 767 328 tonnas ir valsts piegādes piena kvota un 13 804 tonnas – tiešās tirdzniecības piena kvota.

2.2.tabulā ir apkopoti un izvērtēti dati par piena kvotas izpildi valstī pa kvotas gadiem laika periodā no 2011. līdz 2013. gadam. 2013./2014. kvotas gadā piegādātā piena apjoms pirms izlīdzināšanas ir 754 899 tonnas, un ir palielinājies par 4,5%, salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu. Savukārt piegādātā piena apjoms pēc izlīdzināšanas bija 758 506 tonnas, līdz ar to piegādes piena kvotas izpilde ir 99,1%, kas ir par 2,7% vairāk kā iepriekšējā kvotas gadā. Tiešajā tirdzniecībā 2013./2014. kvotas gadā tika pārdotas 13 505 tonnas piena, līdz ar to tiešās tirdzniecības piena kvotas izpilde ir 85,84%, kas, salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu, ir par 5% vairāk.

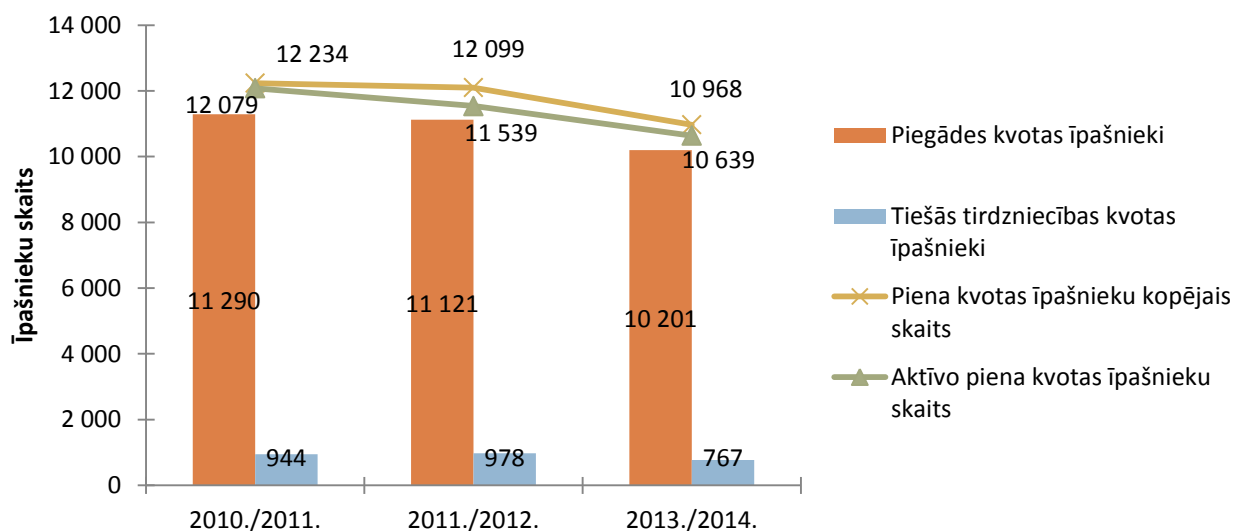
2.2.tabula

Latvijai piešķirtā piena kvota pa gadiem (uz kvotas gada sākumu) un tās izpilde, tonnas

Kvota	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.
Piešķirtā kopējā valsts kvota, t.sk.:	765 741,29	773 398,71	781 132,70
Kopējā valsts piegādes kvota	747 127,36	756 483,14	767 328,47
Piegādes kvotas izpilde pirms izlīdzināšanas	677 327,18	721 716,15	754 899,59
Piegādes kvotas izpilde pēc izlīdzināšana	684 605,78	726 753,33	758 506,16
Piegādes kvotas izpilde, %	92,25	96,4	99,1
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu, %	+5,7	+4,1	+2,7
Tiešās tirdzniecības kvota	18 613,93	16 915,57	13 804,23
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde	18 662,64	17 036,50	13 505,53
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde, %	79,04	80,34	85,84
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu pārdotā piena apjomos, %	-6,9	-8,7	-20

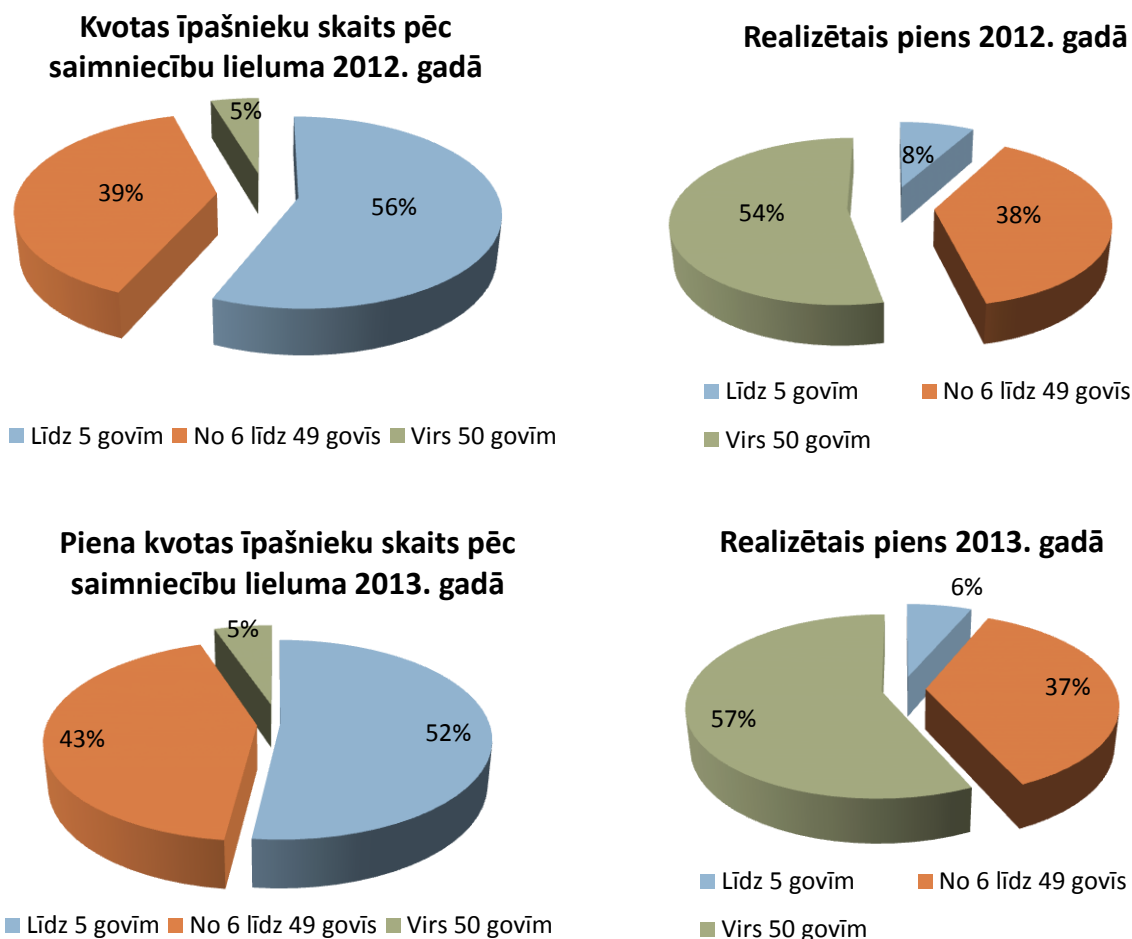
Avots: LDC

Kvotas īpašnieku sadalījums pa kvotu veidiem redzams 2.3.attēlā. 2013./2014. kvotas gada beigās bija reģistrēti 11 020 kvotas īpašnieki, no kuriem 94% bija aktīvie piena kvotu īpašnieki. Analizējot piena ražotāju skaita izmaiņas 2013./2014. kvotas gadā pa piena kvotas veidiem, ir redzams, ka piegādes piena kvotas īpašnieku skaits samazinājies par 3%, bet tiešās tirdzniecības piena kvotu īpašnieku skaits samazinājies par 10%, kas izskaidrojams ar ražotājiem labvēlīgo piena iepirkuma cenas pieauguma tendenci, kā rezultātā daļa tiešās tirdzniecības kvotu īpašnieku savu tiešās tirdzniecības kvotu pārveidoja par piegādes kvotu. Kā katru gadu, arī 2013. gadā daļa piena ražotāju pārtraukuši darbību, un, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, gan kopējais piena kvotas īpašnieku skaits, gan aktīvo piena ražotāju skaits ir samazinājies par 4%.

2.3.attēls. Piena kvotas īpašnieku kopējais skaits un sadalījums pa kvotas veidiem 2013./2014.kvotas gada beigās
Avots: LDC

Piena ražošanā lielākā kvotas īpašnieku daļa joprojām ir ar 1–5 govīm ganāmpulkā (2.4.attēls).

2.4.attēls. Kvotas (PG-piegādes kvota, TT – tiešās tirdzniecības kvota) īpašnieku skaits pēc saimniecības lieluma un realizētā piena apjoms 2012. un 2013. gadā

Avots: LDC

Tomēr ik gadu ir vērojama mazo saimniecību īpatsvara samazināšanās. 2013. gadā tās bija 52% no kopējā saimniecību skaita, par 16% mazāk kā iepriekšējā gadā. 2013. gadā ir nedaudz palielinājies kvotas īpašnieku skaits ar 6 – 49 govīm ganāmpulkā, savukārt kvotas īpašnieku skaits ar 50 un vairāk

govīm ganāmpulkā ir 5% – joprojām mazākā daļa no kopējā skaita. Analizējot 2013. gadā realizētā piena apjomus pēc saimniecību lieluma, ir redzams, ka kvotas īpašnieki ar 50 un vairāk govīm joprojām realizē vairāk nekā pusi (57%) no kopējā piena daudzuma. Būtisku piena daudzumu (37%) realizē saimniecības ar 6-49 govīm ganāmpulkā. Saimniecības ar 1 - 5 govīm ganāmpulkā pārdod tikai 6% no kopējā pārdotā piena apjoma. Var secināt, ka 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nav būtiskas izmaiņas ganāmpulku struktūrā un saražotā piena apjomos pa saimniecību grupām.

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas trīs šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība (turpmāk - Savienība), Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija (turpmāk – Holšteinas asociācija) un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk – Sabiedrība „ABC Projekts”).

Savienībā 2013. gadā ietilpa 60 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Savienības speciālisti 2013. gadā ierakstīja ciltsgrāmatā 8174 govīs, (tai skaitā A sadaļā – 1858 govīs), sagatavoja un izsniedza 86 izcelsmes sertifikātus vaislas materiāla tirdzniecībai, sertificēja 88 vaisliniekus. Lineāri novērtētas 36 198 govīs. Novērtēta 1201 pārbaudes buļļu meita. Atlasīti pāri 613 ganāmpulkos, veikti 88 183 pārojumi. Īstenots projekts, izvērtējot pēdējo gadu ciltsdarba sasniegumus. Veikta saimniecību virspārraudzība, noņemot atkārtotus piena paraugus 6 saimniecībās. Noorganizētas mācības piena šķirņu govju vērtēšanas ekspertiem. Organizācijas speciālisti bijuši 134 saimniecībās, lai konsultētu ganāmpulku īpašniekus par ciltsdarba un citiem jautājumiem. Nodrošinātas prakses vietas un prakses vadītāji personām, kas vēlas saņemt pārrauga sertifikātu vai apliecību.

Holšteinas asociācijā 2013. gadā bija 21 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecība. Holšteinas asociācijas speciālisti 2013. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 4120 dzīvniekus, izsniedza 28 sertifikātus vaislinieku spermas izmantošanai, kā arī pagarināja 113 sertifikātus. 2013. gadā Holšteinas asociācija kopā ar SIA “Agrera”, kooperatīvu “Trikāta” un Vidzemes veterināro servisu noorganizēja divus seminārus par dzīvnieku audzēšanas un ēdināšanas jautājumiem deviņās dažādās Latvijas vietās.

Sabiedrība „ABC Projekts” galvenokārt nodarbojas ar ciltsdarbu gaļas šķirņu liellopu audzēšanā, bet 2012. gadā ir uzsākusi ciltsdarba pasākumu īstenošanu piena lopkopības jomā. Sabiedrība „ABC Projekts” īsteno sarkano piena šķirņu govju un Holšteinas šķirņu govju ciltsdarba programmas, un ir uzsākusi Simentāles un Džersejas šķirņu izkopšanas darbu. Sabiedrība „ABC Projekts” ir izstrādājusī piena šķirnes liellopu saimniecību atzīšanas nolikumu. Sabiedrība „ABC Projekts” 2013. gadā ierakstīja ciltsgrāmatā 294 piena liellopus. 2013. gadā tika noorganizēts pasākums “Govju dienas 2013”, kura ietvaros notika semināri par gaļas un piena šķirņu liellopu audzēšanu un lopkopju apmācības. Vēl tika organizēti piena šķirņu liellopu pārraudzības kursi, kā arī rīkoti semināri, kuros Sabiedrības „ABC Projekts” pārstāvji informēja par organizācijas sniegtajiem pakalpojumiem, kooperācijas iespējām un nozares aktualitātēm.

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, pārraudzībā esošo slaucamo govju skaits ir nedaudz samazinājies (-0,4%) un veido 75%. Salīdzinot govju produktivitāti pa gadiem, 2.3. tabulā ir redzams, ka pārraudzībā esošo govju izslaukumam ir tendence ar katru gadu pieaugt. 2013. gadā vidējais izslaukums pārraudzībā esošajām govīm ir palielinājies, vidēji no govīs izslaucot 6584 kg piena, t.i., par 95 kg vairāk nekā iepriekšējā pārraudzības gadā.

2.3.tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2011.-2013. gadā

Rādītāji	2011.	2012.	2013.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	123,1	124,8	124,2
Vidējais izslaukums no govīs valstī kg/gadā *	5064	5250	5508
Vidējais izslaukums no govīs pārraudzībā kg/gadā	6128	6489	6584
Piena tauki govīm pārraudzībā%	4,26	4,20	4,15
Piena olbaltums govīm pārraudzībā%	3,31	3,33	3,31

Avots: LDC, *CSP

Pārraudzības gadā (01.10.2012.-30.09.2013.), salīdzinot ar iepriekšējo periodu, piena olbaltuma saturs un tauku saturs standartlaktācijā visām pārraudzībā esošajām govīm ir nedaudz samazinājies (2.3.tabula). Savukārt izvērtējot pa atsevišķām govju šķirnēm – olbaltuma saturs ir nedaudz palielinājies, bet tauku saturs standartlaktācijā ir samazinājies (2.4.tabula).

2.4.tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2011.-2013. gadā

Govju šķirne	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no gov, kg/gadā			Piena olbaltums,%			Piena tauki,%		
	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.
Latvijas brūnā	45555	43851	44281	5602	5768	6017	3,33	3,31	3,33	4,40	4,36	4,33
Holšteinas melnraibā	34912	36933	41852	6868	7096	7376	3,20	3,18	3,19	4,08	4,04	3,98
Angleras	185	244	302	5931	5893	6103	3,32	3,27	3,33	4,43	4,43	4,35
Dānijas sarkanā	1354	1558	1943	5758	5939	6132	3,38	3,36	3,37	4,50	4,44	4,41
Zviedrijas sarkanraibā	711	755	805	6102	6249	6453	3,36	3,34	3,34	4,48	4,39	4,38
Holšteinas sarkanraibā	2346	3033	4026	6142	6383	6597	3,24	3,23	3,26	4,20	4,16	4,13
Latvijas zilā	506	495	479	4759	4874	4955	3,37	3,31	3,33	4,26	4,27	4,23
Šveices	136	153	17	6299	6560	8557	3,47	3,43	3,49	4,25	4,18	4,04

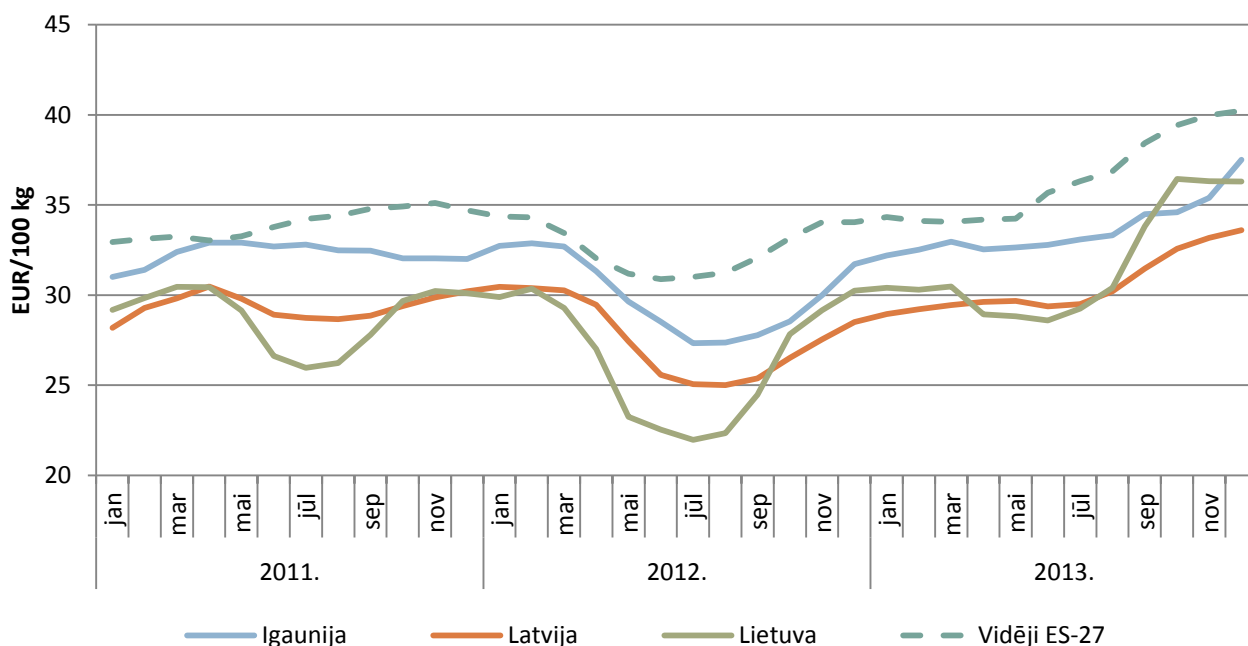
Avots: LDC

2013. gadā vislabākie vidējā vienas gov izslaukuma rādītāji (8557 kg) un 3,49% piena olbaltuma satura pienā bija Šveices šķirnes govīm, bet visaugstākais piena tauku procents bija Dānijas sarkanās šķirnes govīm – 4,41%. Ik gadu pieaug arī Latvijas brūno govju vidējais izslaukums, kas 2013. gadā sasniedzis 6017 kg. Tāpat pieaug arī pārējo govju šķirņu izslaukums. Labākie pārraudzības ganāmpulki 2013. gadā pārsniedza 12 000 kg izslaukumu laktācijā. Labākās sarkano šķirņu govīs pārsniedza 16 000 kg laktācijā, bet labāko Holšteinas šķirnes govju ražība pārsniedza 19 000 kg.

Cenas

Piena iepirkuma cenu tendences gan Latvijā, gan arī citās ES dalībvalstīs kopumā laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam var nosacīti iedalīt divos posmos. No 2011. gada sākuma līdz 2012. gada trešajam ceturksnim galvenā ietekme bija sezonālajām svārstībām, līdz ar to bija zināma stabilitāte. Savukārt 2012. gada pēdējā ceturksnī aizsākās salīdzinoši straujš piena iepirkuma cenu pieaugums, kas turpinājās visu 2013. gadu.

Pēc EUROSTAT datiem laikā no 2010. gada janvāra līdz 2012. gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā pieaugusi par 19,2%, un 2013. gada laikā no janvāra līdz decembrim – par 16,1%. Vidējā iepirkuma cena pienam ES ir krietni augstāka nekā Latvijā un arī augusi straujāk. ES vidējās iepirkuma cenas pieaugums laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam sasniedza 22,1%, un laikā no 2013. gada janvāra līdz decembrim – 17,2%.

2.5.attēls. Piena iepirkuma cenu attīstība 2011.-2013. gadā Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

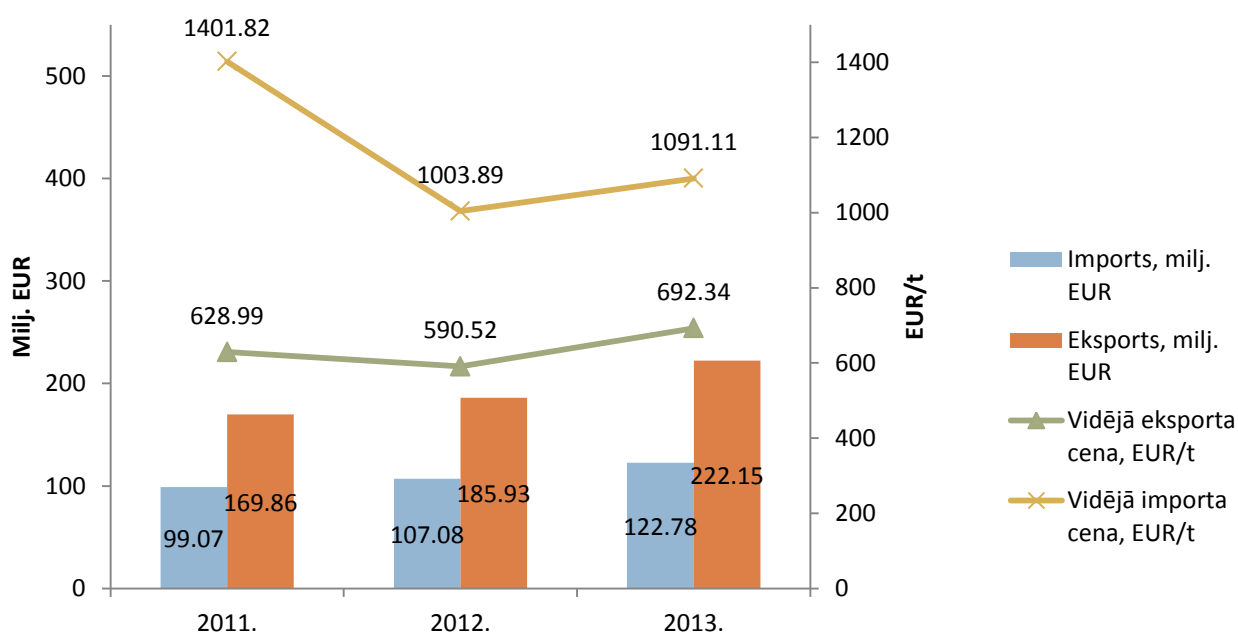
Saskaņā ar CSP datiem vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2013. gadā bija 214,57 Ls/t (305,31 EUR/t), kas bija par 12,8% augstāka nekā 2012. gadā un par 3,6% augstāka nekā 2011. gadā.

Ārējā tirdzniecība

Laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam turpinājās Latvijas piena produktu eksporta vērtības pieaugums, tai palielinoties par 30,8%. Pārskata periodā par 23,9% palielinājusies arī importa vērtība (2.6.attēls).

Vienlaikus ar kopējās eksporta vērtības pieaugumu laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam ir pieaugusi arī piena produktu vidējā eksporta cena – pieaugums sasniedza 10,1%. Tas galvenokārt saistāms ar piena produktu kopējā tirgus cenu līmeņa pieaugumu gan ES, gan pasaulē.

Vidējā importa cena piena produktiem pārskata periodā ir samazinājusies par 22,2%.

2.6.attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

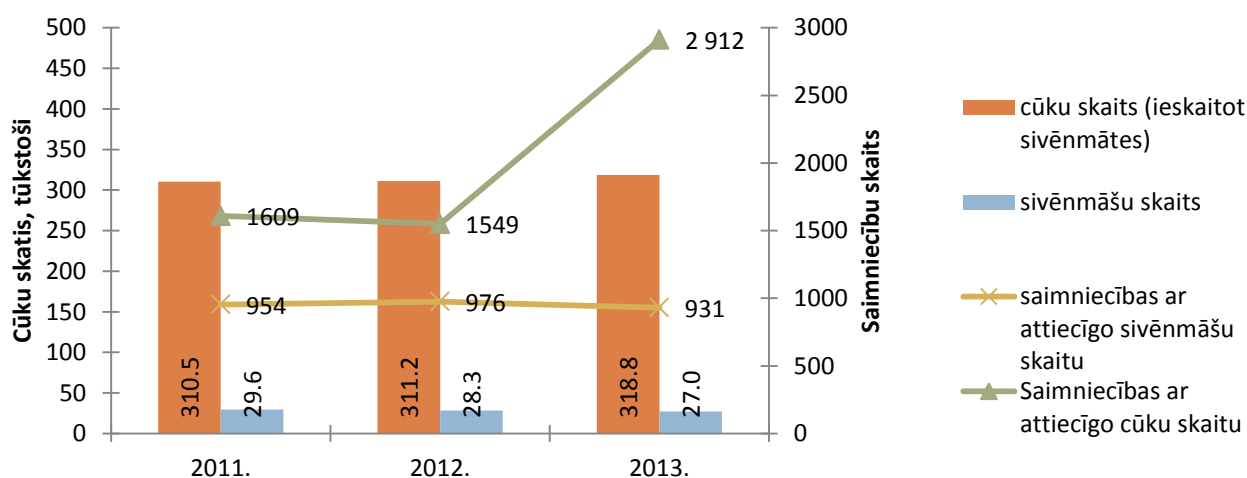
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (82% vērtības izteiksmē 2013. gadā). Gandrīz viss piena un piena produktu imports (2013. gadā 99,99% no kopējās importa vērtības) ieplūst no ES dalībvalstīm.

Lielākais īpatsvars piena un piena produktu eksportā ir **pienam un krējumam**. 2013. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 271,1 tūkst. tonnas un 103,1 milj. EUR vērtību jeb 46,4% no kopējās piena un piena produktu eksporta vērtības. Otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir **sieri un biezpiens**, kas 2013. gadā eksportēti 15,9 tūkst. tonnu apjomā un 53,7 milj. EUR vērtībā, tādējādi esot 24,2% no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības.

Sieri un biezpiens ir piena un piena produktu nozares lielākā importa produktu grupa vērtības izteiksmē. Latvijā importētais sieru un biezpiena apjoms 2013. gadā bija 16,3 tūkst. tonnas un vērtība 52,5 milj. EUR, kas bija 42,7% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Savukārt piena un krējuma, kas vērtības izteiksmē ir otra lielākā piena produktu importa grupa, 2013. gadā importētais apjoms bija 74,7 tūkst. tonnu un vērtība 38,4 milj. EUR – 31,3% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Tādējādi, salīdzinot ar 2012. gadu, piena un krējuma imports Latvijā ir ievērojami pieaudzis, palielinoties arī tā daļai kopējā piena produktu importa struktūrā.

2.3. Cūkgaļas ražošana

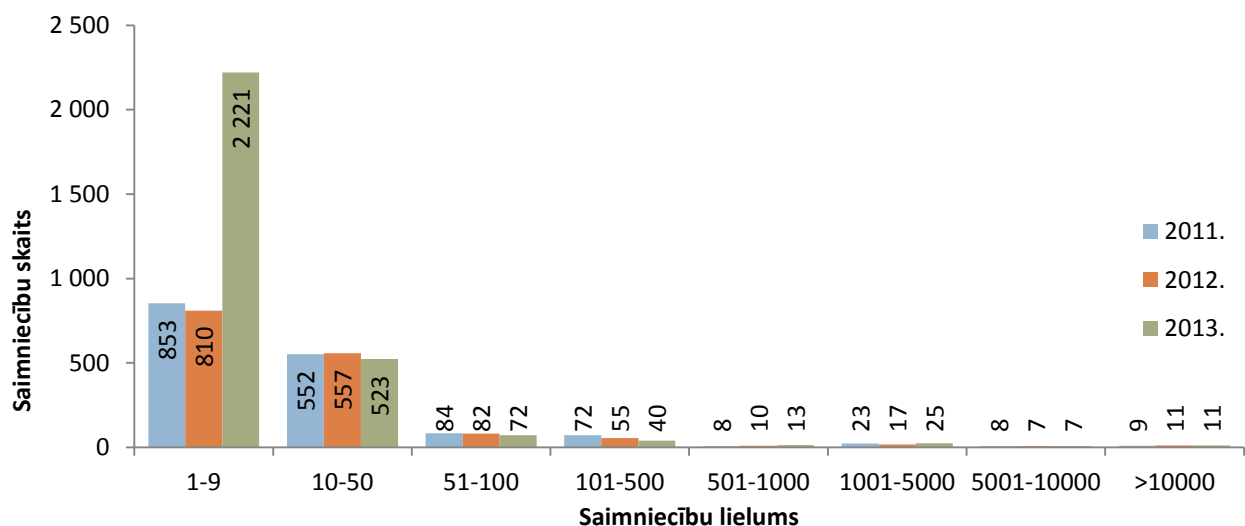
Izvērtējot cūkkopības nozares attīstības tendences, 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu ir vērojams gan kopējā cūku skaita pieaugums (2,4%), gan cūku saimniecību skaita pieaugums (2.7.attēls).

2.7.attēls. Cūku un ganāmpulku kopējais skaits 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

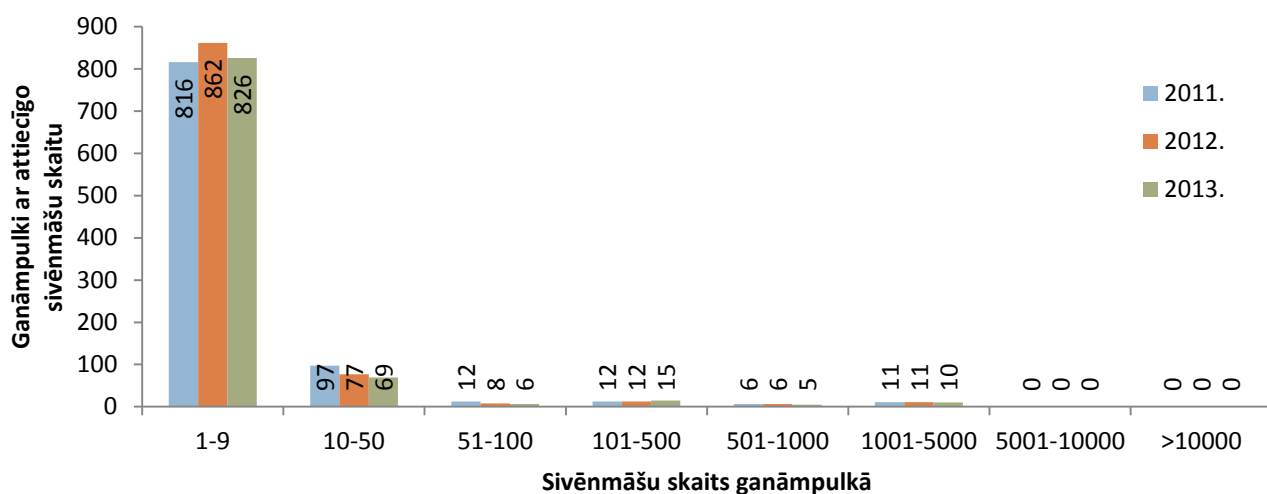
Analizējot 2013. gada datus par cūku audzēšanas saimniecību daudzumu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (2.8.attēls), tendences dažādās saimniecību grupās atšķiras. Cūku skaita palielināšanās 2013. gadā ir vērojama saimniecību grupās no 501 līdz 1000 cūkām un no 1001 līdz 5000 cūkām, attiecīgi par 37% un 36%, savukārt šo saimniecību skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājies attiecīgi par 30% un 47%. Vislielākais saimniecību un cūku skaita pieaugums vērojams saimniecību grupā no 1 līdz 9 cūkām, te saimniecību skaits ir palielinājies par 88%, bet cūku skaits pieaudzis par 102%. Vislielākais saimniecību un cūku skaita samazinājums ir vērojams saimniecību grupā no 101 līdz 500 cūkām, attiecīgi par 27% un 26%. Pārējās saimniecību grupās cūku skaits ir samazinājies aptuveni par 5%. Nemainīgs saimniecību skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palicis saimniecību grupās ar cūku skaitu no 5001 līdz 10 000 un vairāk par 10 000 cūkām.

2.8.attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

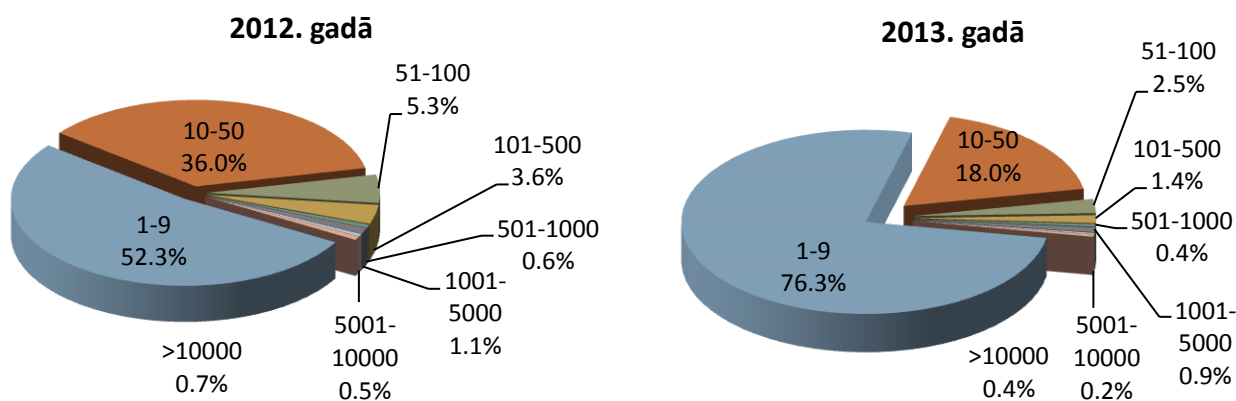
Kopējais sivēnmāšu saimniecību un sivēnmāšu skaits 2013. gadā ir samazinājies par 4%. Analizējot 2013. gada datus un salīdzinot ar 2012. gadu, sivēnmāšu saimniecību un sivēnmāšu skaita pieaugums attiecīgi par 48% un 25% ir vērojams tikai sivēnmāšu saimniecību grupā no 101 līdz 500 sivēnmātēm. Vislielākais samazinājums ir vērojams saimniecību grupā ar sivēnmāšu skaitu no 51 līdz 100, kur saimniecību skaits ir samazinājies par 25% un sivēnmāšu skaits par 20%. Sivēnmāšu skaita samazinājums par 13% ir vērojams arī saimniecību grupā no 1 līdz 9 sivēnmātēm. Arī pārējās saimniecību grupās ir vērojama neliela sivēnmāšu saimniecību skaita un sivēnmāšu skaita samazināšanās (2.9.attēls).

2.9.attēls. Ganāmpulku sadalījums pēc sivēnmāšu skaita 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

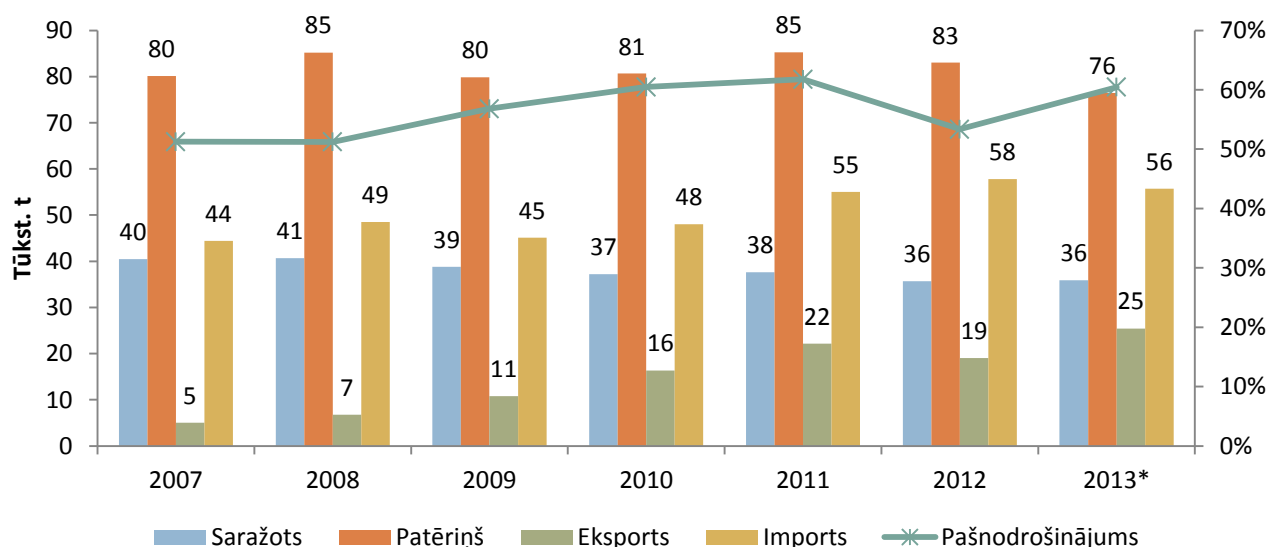
Cūkkopības nozarē 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, izmaiņas saimniecību struktūrā nav novērojamas. Joprojām lielākā daļa (96%) ir mazās saimniecības ar cūku skaitu no 1 līdz 100 cūkām, savukārt tikai 4% ir lielās saimniecības ar cūku skaitu no 101 un vairāk cūkām (2.10.attēls).

2.10.attēls. Ganāmpulku grupējums pēc cūku skaita 2012. un 2013. gadā

Avots: LDC

Cūkgaļas un tās produktu bilancē gaļas ražošanas apjomi pieauguši tikai par 1% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt patēriņš samazinājies par 8%, un notikušas izmaiņas cūkgaļas ārējā tirdzniecībā – imports samazinājies par 4%, bet ievērojami – par 34% ir pieaudzis eksports (2.11.attēls).

2.11.attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.-2013. gadā²

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā cūku ciltsdarbu koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas SIA „Cūku ciltsdarba centrs” un SIA „Agrosels” (turpmāk – organizācija). 2013. gadā organizācijas šķirnes cūku audzētājiem sniedza ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, veica ciltsdarbu saskaņā ar cūku ciltsdarba programmu, kā arī sniedza pētījuma materiālus (Latvijas šķirnes cūku saimniecībās iegūtos cūku pārbaudes rezultātus) Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumam “Selekcionējamo pazīmju fenotipisko un ģenētisko parametru vērtēšana Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku populācijā”.

Ciltsdarbā tiek izmantotas Latvijā audzētās cūku šķirnes – Jorkšīras, Landrases, Pjetrenas, Djurokas un Lielā Baltā. Pārraudzībā esošo cūku saimniecību skaits 2013. gadā ir palielinājies līdz 81

² Cūkgaļas patēriņa un pašnodrošinājuma dati nav salīdzināmi ar atbilstošajiem iepriekšējo gadu Lauksaimniecības Gada Ziņojumu datiem, jo ir mainīta cūkgaļas patēriņa aprēķina metode, to pielīdzinot citu gaļas veidu patēriņa aprēķina metodei.

(2012. gadā bija 75). Šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu ir ieguvušas 13 saimniecības.

Ciltsdarba programmu īstenošanā tiek izmantots augstvērtīgs vaislas materiāls, līdz ar to Latvijā ik gadu izdodas paaugstināt Landrases šķirnes sivēnmāšu auglību šķirnes cūku saimniecībās. Latvijas Landrases šķirnes cūku sivēnmāšu auglība 2013. gadā sasniedza vidēji 13,2 sivēnus gadā. Savukārt iegūto sivēnu skaita rādītāji 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir nedaudz samazinājušies. Iepriekš ik gadu bija vērojama jauncūku dzīvības pieauguma rādītāju uzlabošanās, bet 2013. gadā šie rādītāji nedaudz pazeminājušies – jauncūkas 100kg sasniedz 169 dienu vecumā, savukārt liesās gaļas iznākums palielināts līdz 62% un diennakts pieaugums līdz 891g (dzīvības pieauguma testa laikā) (2.5.tabula). Veicot plānveida ciltsdarbu, gaļas kvalitāte kopumā ir uzlabota.

2.5.tabula

Latvijā audzētās Landrases šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2011.-2013. gadā

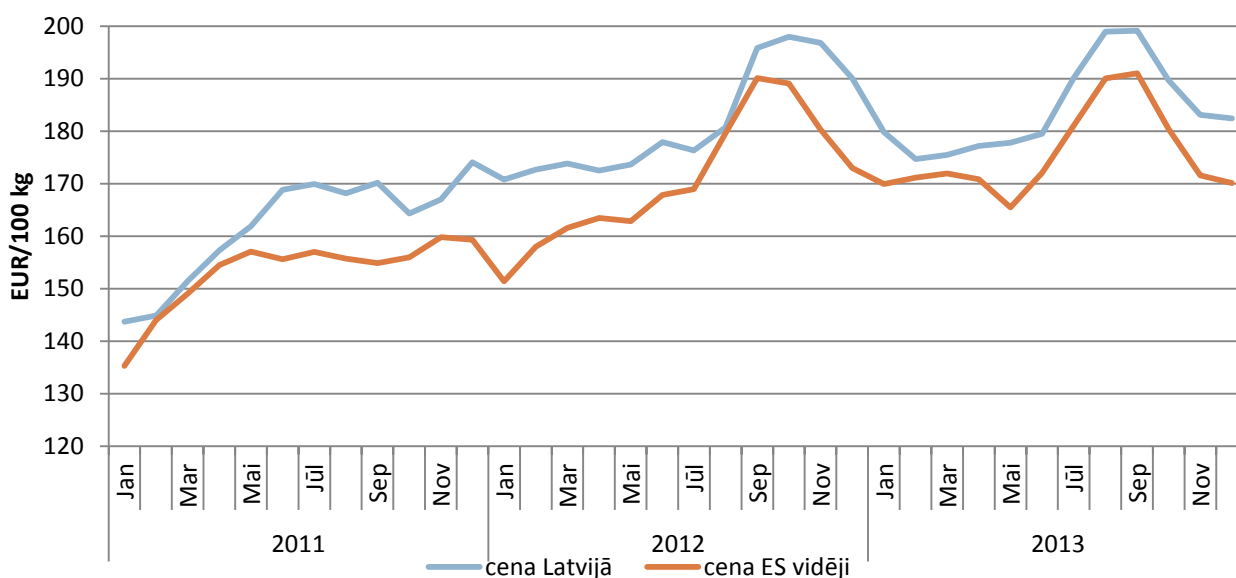
Rādītāji	2011.	2012.	2013.
Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā	12,4	12,4	13,2
Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes	26	26	25
Jauncūku vecums dienās, sasniedzot 100 kg	162	160	169
Jauncūku spēka biezums, mm	9,2	9,2	10
Jauncūku liesās gaļas iznākums, %	60,9	61,1	62
Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvības pieaugums testa laikā), g	843	862	891

Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Sasniegumi cūkkopības nozarē ir atkarīgi no selekcijas darba virziena, cūku šķirņu izvēles un kvalitatīva vaislas materiāla. Ir jāturpina darbs ciltsdarba jomā, veicot audzējamo dzīvnieku produktivitātes kontroli un dzīvnieku ciltsvērtības noteikšanu, kā arī selekcijā gūtie sasniegumi ir jāievieš ražošanā.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2011. līdz 2013. gadam kopumā bijusi augoša, ar svārstībām 2012. gada trešajā ceturksnī un 2013. gada trešajā ceturksnī, kad cenās bija vērojami izteikti kāpumi, kam sekoja tikpat izteikts samazinājums. Iepirkuma cenas vidējais pieaugums pārskata periodā bijis līdzīgs gan ES, gan Latvijā – attiecīgi 25,7% un 26,9%. Arī cenas Latvijā konsekventi saglabājušās augstākas nekā vidēji ES.

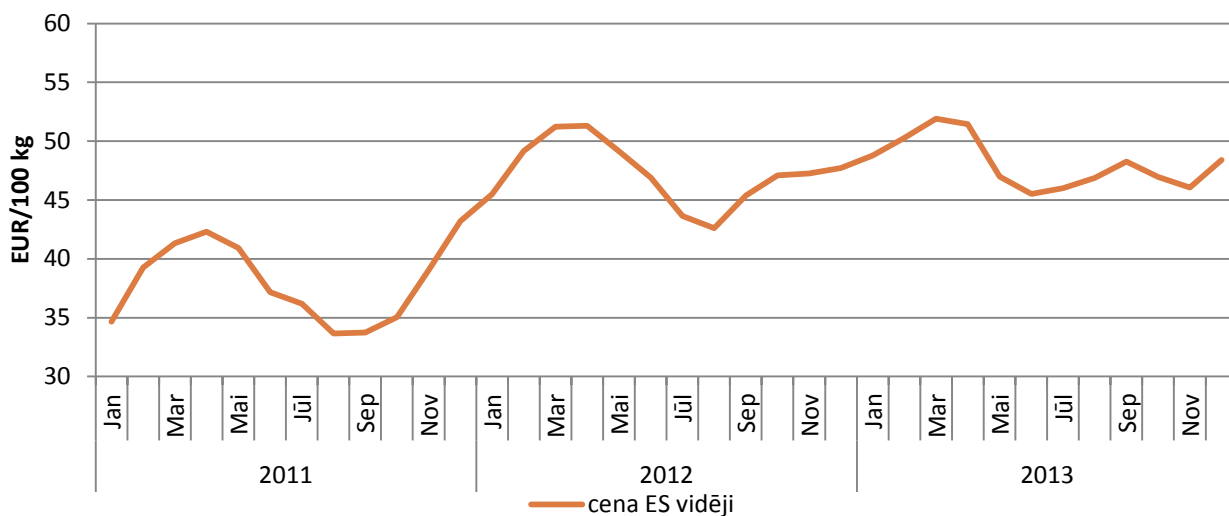

2.12.attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Izteikti mainīgo cūkgaļas iepirkuma cenu tendenci 2012. gadā un 2013. gadā var zināmā mērā skaidrot ar sivēnmāšu labturības jauno normu ieviešanu no 2013. gada 1.janvāra.

Svārstīgas ir arī dzīvu sivēnu cenas ES, un pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam lielākā svārstību amplitūda bija vērojama 2011.-2012. gadā, savukārt 2013. gadā svārstības bijušas mazāk izteiktas.

2.13.attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

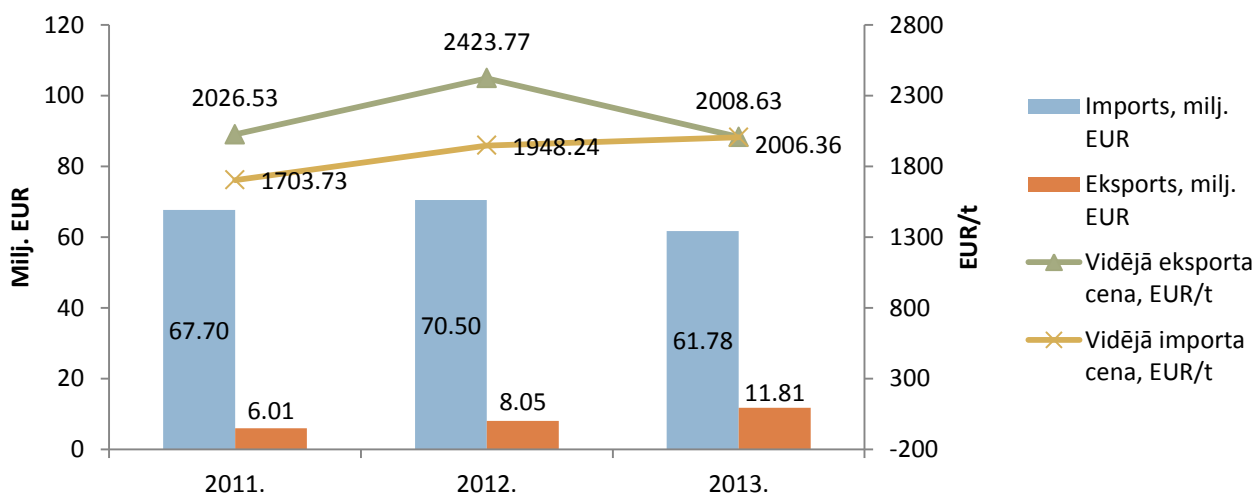
Tomēr kopumā dzīvu sivēnu cenu tendence ES bijusi augoša, laikā no 2011. gada janvāra līdz 2013. gada decembrim cenai pieaugot par 40%.

Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja, eksportējot tikai nelielus gaļas daudzumus. Tomēr pēdējos gados Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība pakāpeniski pieaug, un kopējais pieaugums laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam sasniedza 97%. Savukārt vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata perioda beigās nokritusies praktiski pārskata perioda sākuma līmenī (samazinājums par 0,9%), kaut arī 2012. gadā cenas līmenis bijis augsts (2.14.attēls).

Pārskata periodā par 8,7% ir samazinājusies cūkgaļas importa vērtība, taču vidējā importa cena pārskata periodā ir pārliecinoši pieaugusi, par 17,8%.

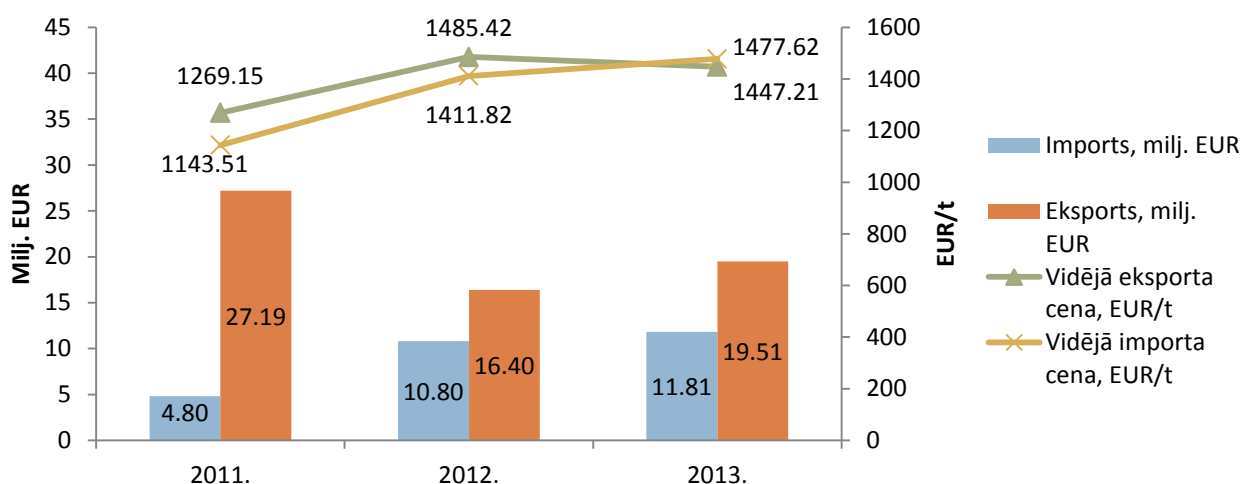
2.14.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvu cūku eksporta pieaugums, kas aizsākās iepriekšējos gados, turpinājās līdz 2011. gadam, Latvijai palielinot dzīvu cūku eksportu uz Krieviju.

Savukārt 2012. gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji ievērojami samazinājās, jo kopš 2012. gada marta Krievija ir noteikusi dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm. Tā rezultātā Latvijas cūkaudzētājiem nācās pārorientēties uz citiem ārējiem tirgiem, un iepriekšējo gadu eksporta apmērus 2012. gadā sasniegt nav izdevies. Tomēr 2013. gadā atkal bijis vērojams dzīvu cūku eksporta vērtībā pieaugums (+18,9%), salīdzinot ar 2012. gadu. Kopumā pārskata periodā dzīvu cūku eksporta vērtība ir samazinājusies par 28,2% (2.15.attēls).

Dzīvu cūku vidējā eksporta cena pārskata periodā pieauga par 14%.

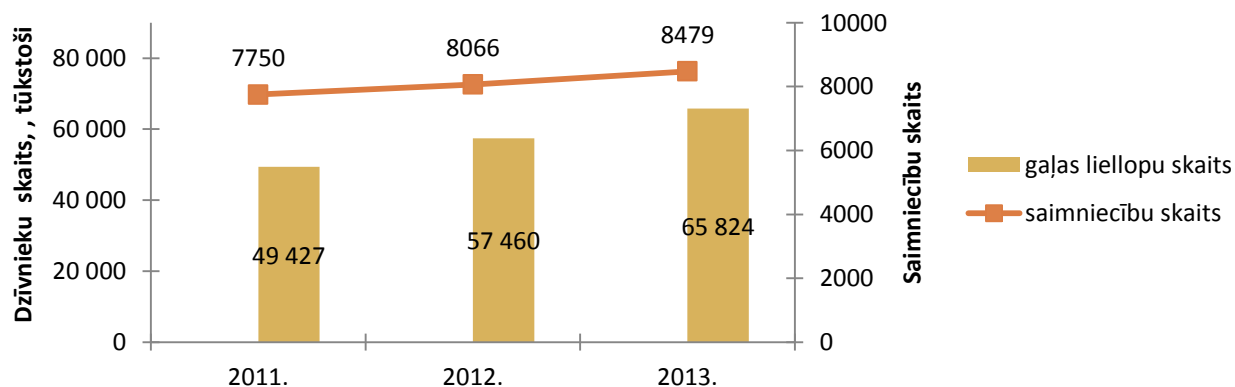
2.15.attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Arī dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir pieaugusi (+9,3%), kā arī ir pieaugusi to vidējā importa cena (+29,2%).

2.4.Liellopu gaļas ražošana

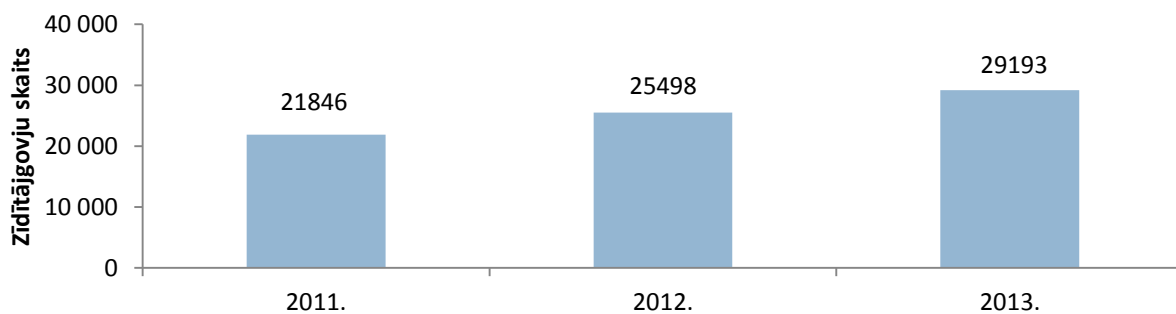
Galvenais mērķis Latvijas gaļas liellopu nozarē ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošanas, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. Saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra datiem 2013. gadā bija reģistrēti 65 824 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas ir par 14,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā (2.16.attēls).

2.16.attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku skaits 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

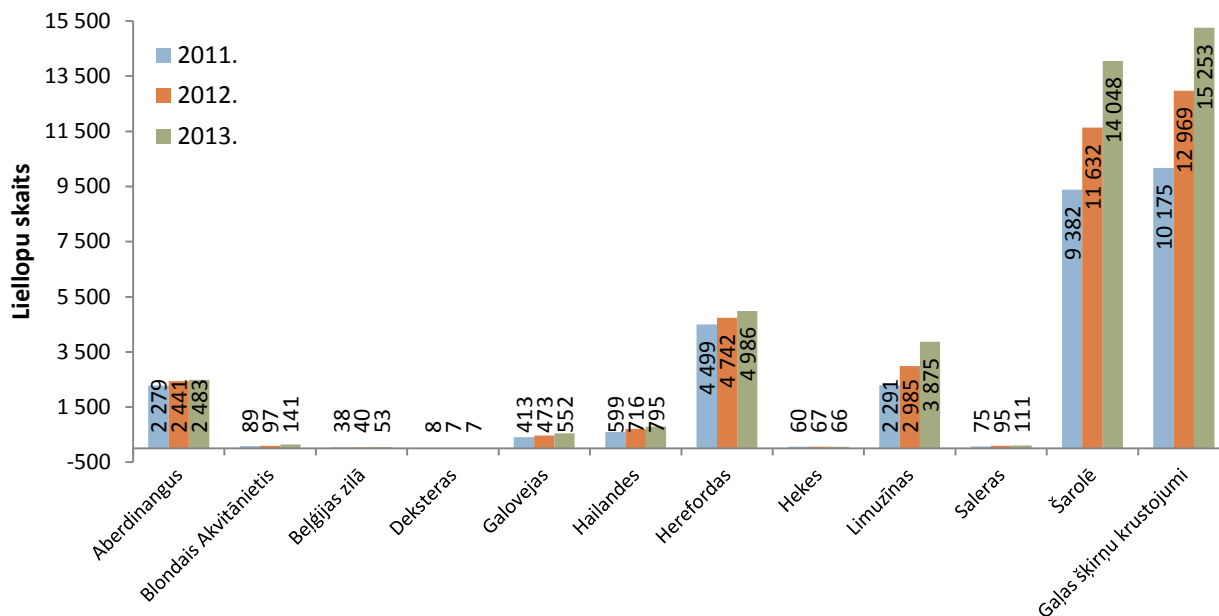
Zidītājgovju skaits katru gadu palielinās. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu tas ir pieaudzis par 14,5% (2.17.attēls).

2.17.attēls. Zīdītājgovju skaits 2011.–2013. gadā

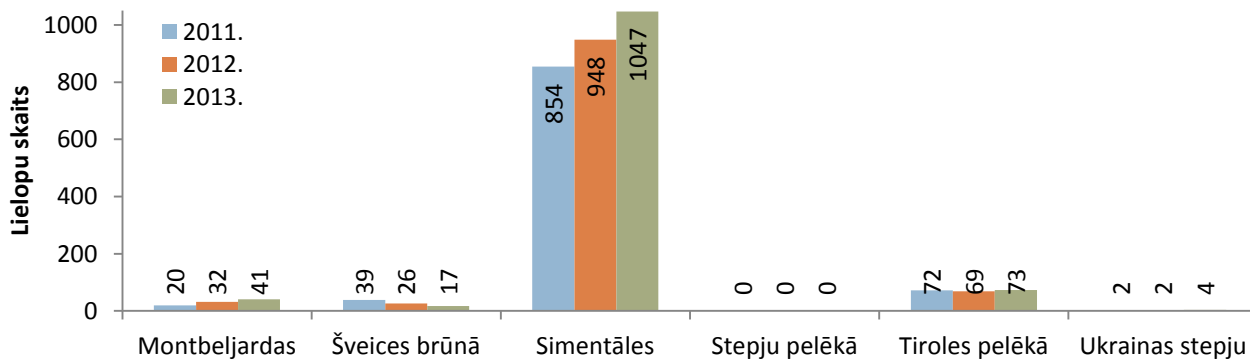
Avots: LDC

2.18. un 2.19. attēlā var redzēt, ka ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu šķirnes liellopu kā Šarolē, Limuzīns, Herefordas, Aberdinangus un Simentāles skaits. Analizējot 2.18. un 2.19.attēla datus, var secināt, ka 2013.gadā gaļas šķirņu krustojumu liellopu skaits palielinājies par 17,6%, Šarolē šķirnes liellopu skaits palielinājies par 20,8%, Limuzīnas šķirnes liellopu skaits par 29,82% bet Simentāles šķirnes liellopu skaits par 10,44%, salīdzinot ar 2012. gadu.

2.18.attēls. Specializēto gaļas šķirņu liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

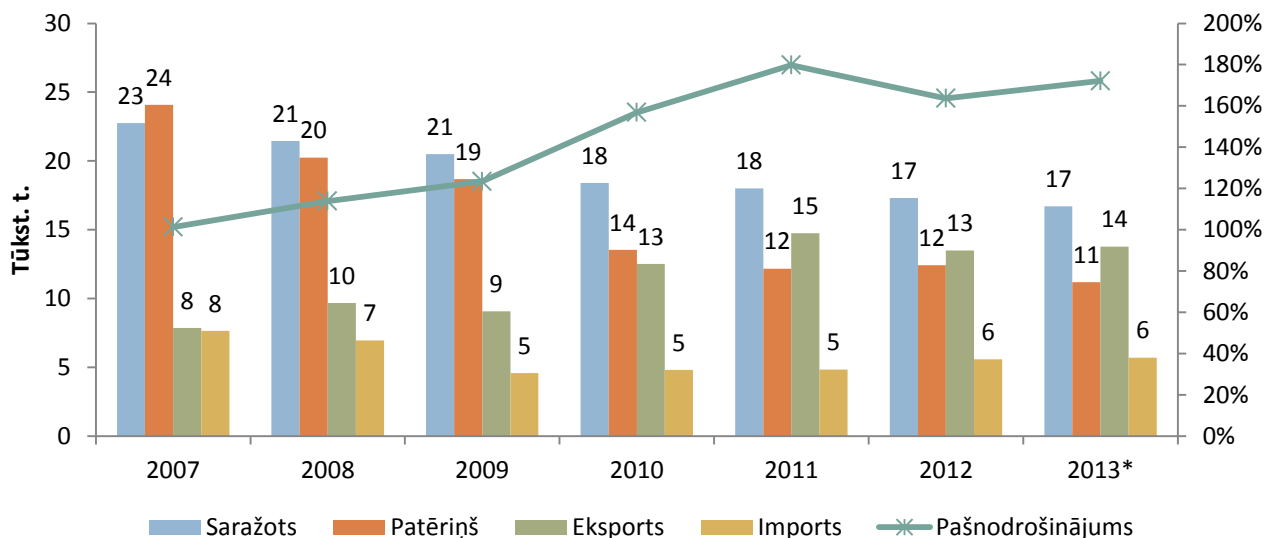

2.19.attēls. Piena - gaļas šķirņu liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

Iepriekš minētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski palielinās saimniecībā turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītājgovju skaits. Gaļas liellopu skaita pieaugums liecina par liellopu gaļas ražošanas nozares stabilitāti un attīstību.

Liellopu gaļas un tās produktu bilancē redzams, ka liellopu gaļas ražošana, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājusies par 3%, savukārt patēriņš samazinājies par 10%. Gan importam, gan eksportam vērojams 2% pieaugums (2.20.attēls).

2.20.attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.–2013. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2013. gadā koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA) un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk - Sabiedrība „ABC Projekts”).

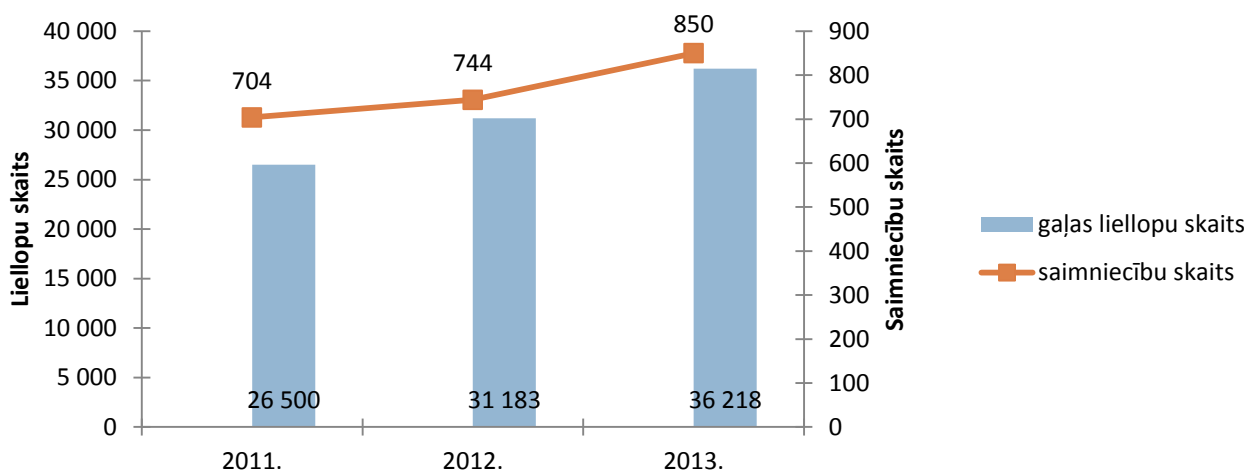
LGLA 2013. gadā sadarbojās ar 39 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un četrām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām, kurās tiek audzētas gandrīz visas Latvijā sastopamās gaļas liellopu šķirnes. LGLA speciālisti 2013. gadā sagatavoja un izsniedza 243 šķirnes dzīvnieku sertifikātus, sertificēja 448 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 291 šķirnes dzīvnieku. 2013. gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā, Polijā un Lietuvā. Kopā uz Latviju tika atvestas 68 Šarolē, Simentāles un Limuzīnas šķirnes teles, kā arī 18 Šarolē, Simentāles un Limuzīnas šķirnes vaislas bulļi.

LGLA pārstāvji 2013. gadā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli Vācijā, kurā tika nodibināti kontakti ar gaļas liellopu audzētājiem un tos pārstāvošām organizācijām no Čehijas, Francijas un Polijas. Tika apmeklētas Igaunijas gaļas liellopu audzēšanas saimniecības, kā arī uzņemti Igaunijas un Lietuvas gaļas liellopu audzēšanas organizāciju pārstāvji, kurus iepazīstināja ar gaļas liellopu audzēšanas saimniecībām Latvijā, un tika rīkoti semināri par ciltsdarba sasniegumiem Baltijas valstīs. LGLA ir piedalījies Rānavas izstāžu kompleksā rīkotajās Lauksaimniecības un tehnikas izstādēs 2013. gada pavasarī un rudenī.

Sabiedrība „ABC Projekts” 2013. gadā sniedza ciltsdarba pakalpojumus 17 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām. Sabiedrības „ABC Projekts” speciālisti 2013. gadā sagatavoja un izsniedza 423 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 104 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 697 šķirnes dzīvniekus. Sabiedrība „ABC Projekts” 2013. gadā turpināja īstenot uzsākto gaļas šķirņu liellopu kontrolizaudzēšanu, kas dod iespēju audzētājiem izvērtēt vaisliniekus pēc to pēcnācēju augšanas īpašībām un izvēlēties labākos bulļus ganāmpulka pavairošanai.

Sabiedrība „ABC Projekts” noorganizēja ikgadējo ciltsvērtības noteikšanas un nozares popularizēšanas pasākumu liellopu audzētājiem „Govju dienas 2013”, kas notika Vārmē, Kuldīgas novadā. Pasākuma ietvaros notika vairāki semināri un apmācības liellopu audzētājiem, vietējiem amatniekiem bija iespējas tirgot savu produkciju, interesenti varēja vērot gan gaļas, gan piena liellopu šķirņu demonstrējumus un nobaudīt Igaunijas šefpavāra gatavotos steikus. Kā arī 2013. gadā sabiedrība „ABC Projekts” noorganizēja pārraudzības kursus gaļas liellopu audzētājiem Gulbenes novadā. 2013. gadā sabiedrība „ABC Projekts” turpināja sadarbību ar Šveices partneriem pie projekta „Baltic Grassland-Beef”, kas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2.21. attēlā ir redzams, ka 2013. gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 850 saimniecības, kas ir par 106 saimniecībām vairāk kā 2012. gadā. Gaļas liellopu skaits pārraudzībā esošajās saimniecībās 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājies par 16,1%.

2.21.attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.6.tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm vislielākais dzimšanas svars 2013. gadā ir Tiroles pelēkās un Šarolē šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 41,6 un 40,9 kg. Vislielākais atšķiršanas svars salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm ir Šarolē šķirnes dzīvniekiem – 265,1 kg.

2.6.tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

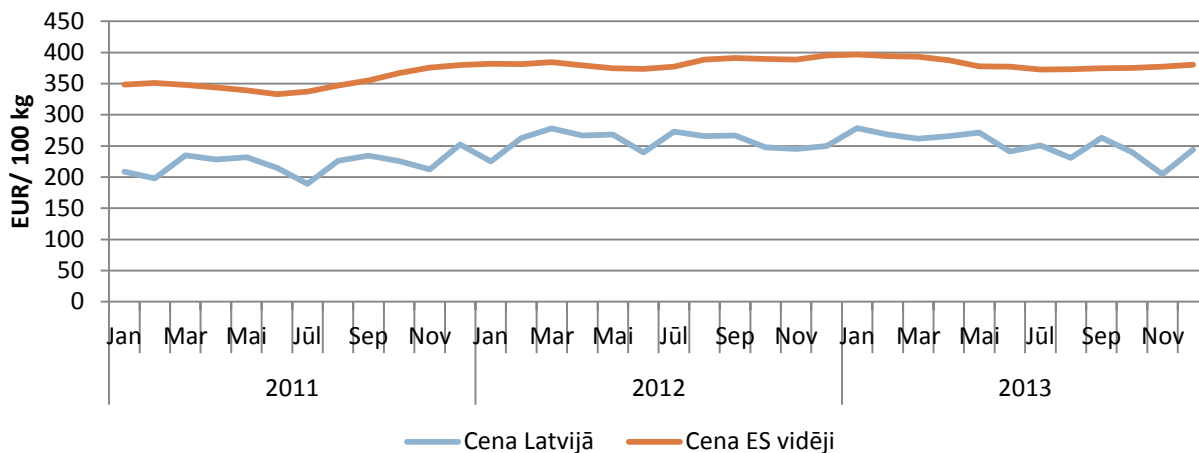
Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (korigētais)			Gada svars, kg (korigētais)		
	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.
Aberdinangus	34,5	33,3	34,3	217	210	211	218,7	232,6	236,9	311,1	293,4	326,2
Beļģijas zilā	37,2	38,8	39,6	204	-	211	179,9	-	222,8	-	-	383,5
Galovejas	26,4	26,8	31,6	206	218	214	168,1	192,1	196,2	-	260,7	224,7
Hailandes	25,8	25,4	25,0	211	214	211	151,1	140,1	154,1	279,3	245,4	245,6
Herefordas	38,1	37,7	38,4	214	214	217	233,0	235,9	229,8	312,8	330,1	329,5
Limuzīnas	37,6	38,3	39,0	210	217	212	248,4	243,8	244,3	343,8	338,8	326,7
Saleras	39,4	40,0	39,2	-	-	244	-	-	198,0	-	-	-
Simentāles	39,0	38,3	37,9	199	214	216	290,2	255,2	145,3	378,5	323,1	342,6
Šarolē	40,9	40,7	40,9	209	213	210	269,6	264,6	265,1	356,6	358,7	354,3
Tiroles pelēkā	38,5	41,3	41,6	213	-	212	246,3	-	226,6	342,7	-	-
Gaļas šķirņu krustojumi	37,2	38,4	39,0	210	213	211	259,6	248,7	250,8	343,2	342,6	339,7
Krustojumi	34,5	37,6	37,8	217	209	209	218,7	248,6	250,4	311,1	343,9	337,4
Vidēji:	36,3	36,7	37,1	207	187,4	146	228,4	222,4	154,5	332,7	283,7	184,7

Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina pieaugt dzīvnieku skaits pārraudzībā, kā arī pieaug pārraudzības ganāmpulku skaits.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES, tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā, kas Latvijā ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. Taču cenu tendence Latvijā, līdzīgi kā ES, laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam bija augšupejoša, lai gan 2013. gadā liellopu gaļas cenas, lopbarības cenu lejupslīdes ietekmētas, pazeminājās. Latvijā cenu svārstības ir izteiktākas nekā vidēji ES.

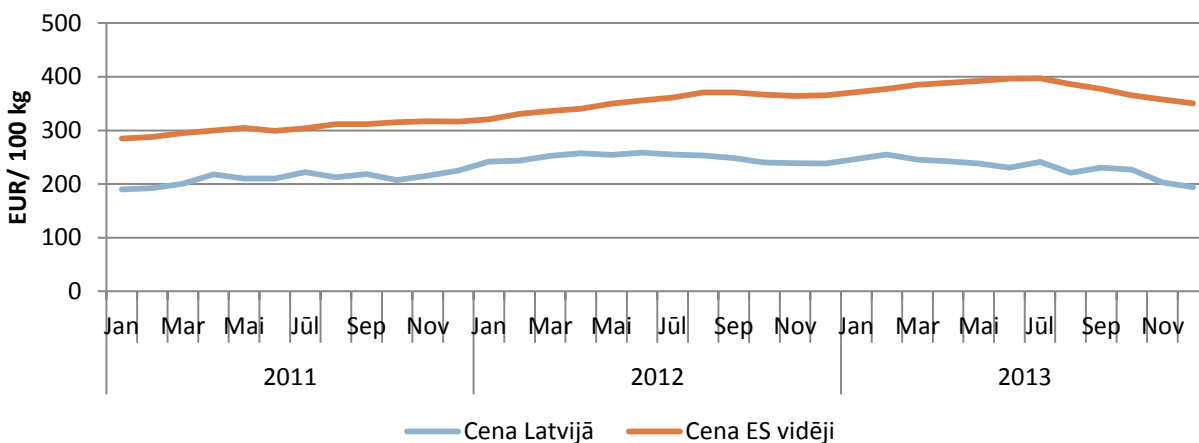

2.22.attēls. A kategorijas (buļļi) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Piemēram, A kategorijas jeb buļļu liemeņu cena Latvijā no 2011. gada janvāra līdz 2013. gada decembrim pieaugusi par 17%, bet ES – par 9,1%. Savukārt 2013. gadā no janvāra līdz decembrim buļļu liemeņu cena Latvijā kritās par 12,3%, savukārt ES šajā laikposmā – par 4,1%.

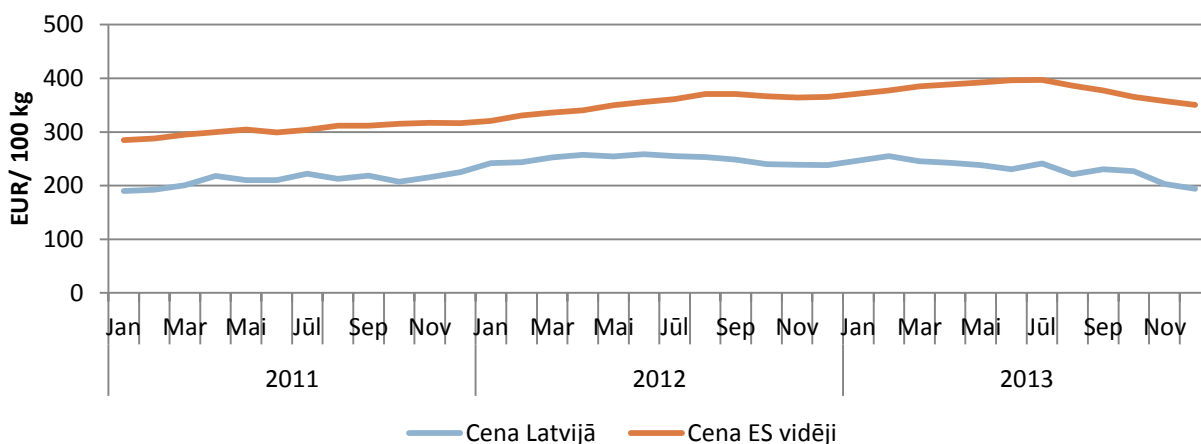
Savukārt D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā pieaugusi vairs tikai par 2,1%, bet ES vidēji – par 23%. 2013. gadā no janvāra līdz decembrim govju liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 21,4%, savukārt ES šajā laikposmā – par 5,6%.

2.23.attēls. D kategorijas (govis) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

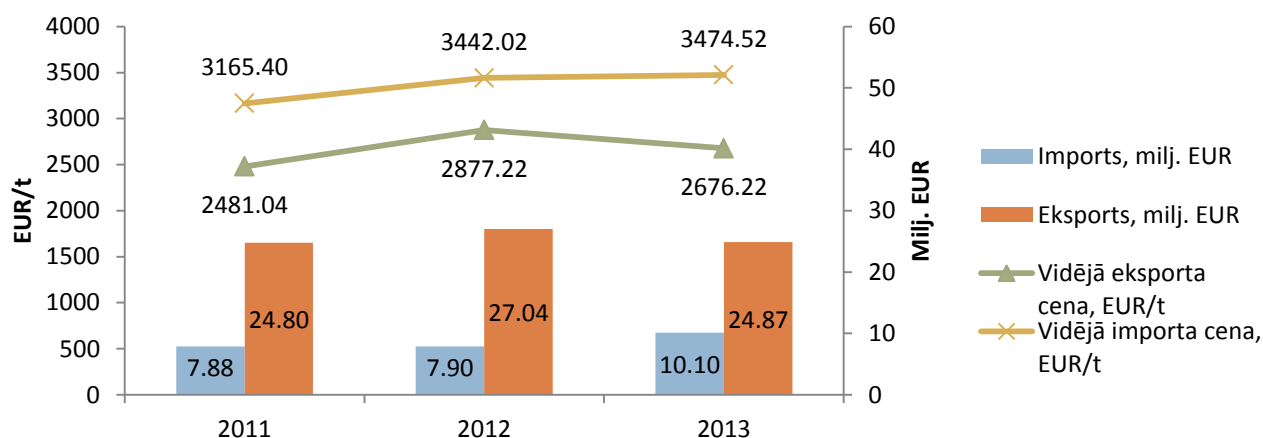
E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā pieaugusi par 6%, bet ES vidēji – par 19,3%. Savukārt 2013. gadā no janvāra līdz decembrim telišu liemeņu cena Latvijā pazeminājās par 15,3%, savukārt ES šajā laikposmā – par 0,6%.

2.24.attēls. E kategorijas (telītes) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg
Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

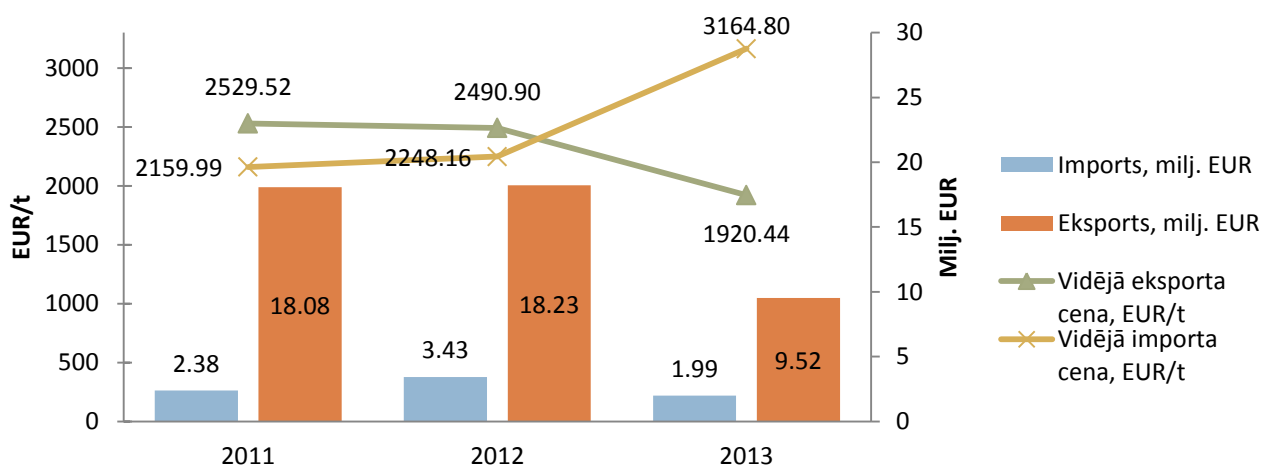
Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības bilance ir izteikti pozitīva, kā arī 2011. gadā un 2012. gadā bijis vērojams gan importa, gan eksporta plūsmas vērtības pieaugums. Savukārt 2013. gadā liellopu gaļas eksports samazinājās par 8%, taču imports turpināja pieaugt. Liellopu gaļas eksporta vērtība pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam pieaugusi tikai par 0,3%, taču importa vērtība pieaugusi par 28,2% (2.25.attēls).

2.25.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2011.-2013. gadā
Avots: ZM pēc Eurostat

Tāpat pārskata periodā ir pieaugusi liellopu gaļas vidējā eksporta cena, proti, par 7,7%, savukārt vidējā importa cena pieaugusi par 9,8%. Augstāko līmeni pārskata periodā gan importa cena, gan eksporta cena sasniedza 2012. gadā, kas skaidrojams ar vispārēju augstu cenu līmeni tirgū un ar augstajām lopbarības cenām. Pārskata periodā liellopu gaļa tikusi importēta par augstāku cenu, nekā eksportēta.

Dzīvus lopus Latvija importē maz, to atspoguļo arī liellopu importa vērtība. Laika posmā no 2011. gada līdz 2013. gadam dzīvu liellopu importa vērtība ir kritusies par 16,2%, bet liellopu eksporta vērtība pārskata periodā samazinājusies par 47,3%. Eksporta vērtības samazinājums galvenokārt skaidrojams ar eksporta apsīkumu uz Turciju (2.26.attēls).

2.26.attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā 2011.-2013. gadā

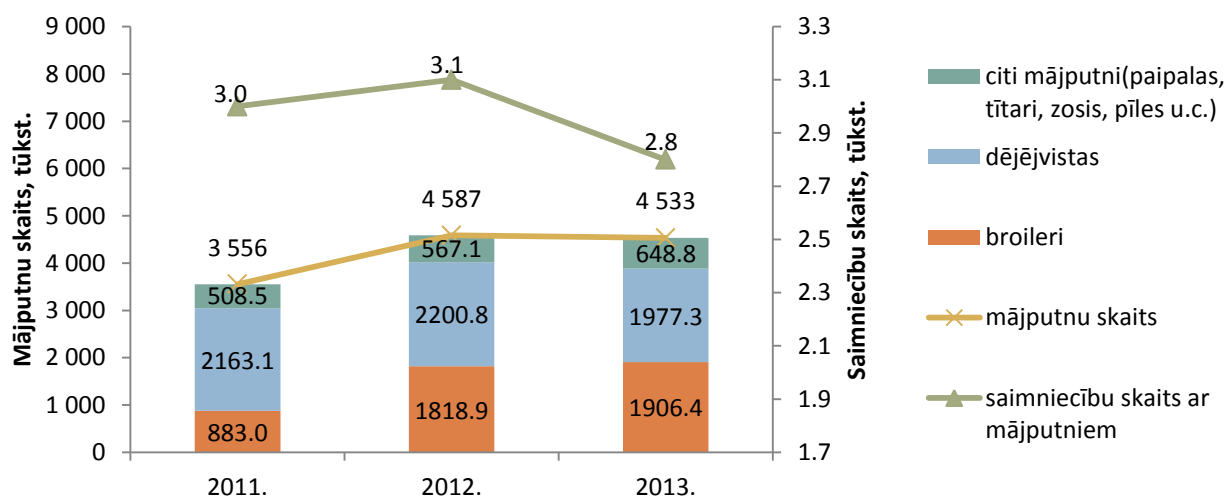
Avots: ZM pēc Eurostat

Arī dzīvo lopu vidējā eksporta cena pārskata periodā ir samazinājusies par 24,1%, savukārt dzīvo lopu vidējā importa cena - pieaugusi par 46,5%.

2.5.Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopības nozarei Latvijā ir senas tradīcijas. Mājputni tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās. Nelielās zemnieku saimniecībās mājputnus audzē gan saskaņā ar konvencionālās, gan arī ar bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas noteikumiem.

Galvenā putnkopības produkcija ir putnu gaļa un olas. 2013.gadā bija reģistrēta 2831 saimniecība ar mājputniem, kas, salīdzinot ar 2012.gadu, ir par 9,7% mazāk. Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2013. gadā bija 4532511 mājputni, kas ir par 1,2% mazāk kā iepriekšējā gadā. 2013.gadā broileru skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 4,8%, bet dējējvistu skaits samazinājās par 10,2%. (2.27.attēls).

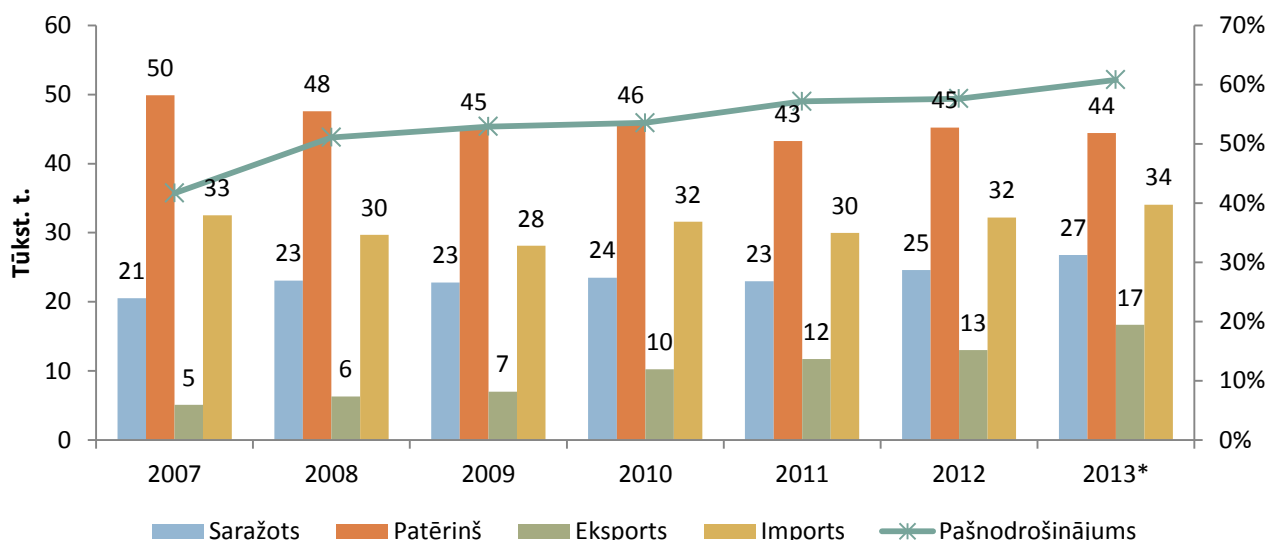
2.27.attēls. Mājputnu un mājputnu saimniecību skaits 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

Apskatīsim arī citu sugu mājputnu skaita tendences saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra sniegtajiem datiem. 2012.gadā bija vērojams straujš paipalu skaita samazinājums, savukārt 2013. gadā to skaits palielinājās par 78,3%. Neskatoties uz to, ka 2013. gadā strauji samazinājās zosu (-21,8%), tītaru (-5,6%) un pīļu (-5,3%) skaits, citu sugu mājputnu skaits kopumā palielinājās par

septiņām reizēm. Daudzu putnkopības saimniecību ražošanas pārstrukturizāciju pēdējos gados veicināja stingrāku dējējvistu aizsardzības standartu un labturības normu stāšanās spēkā.

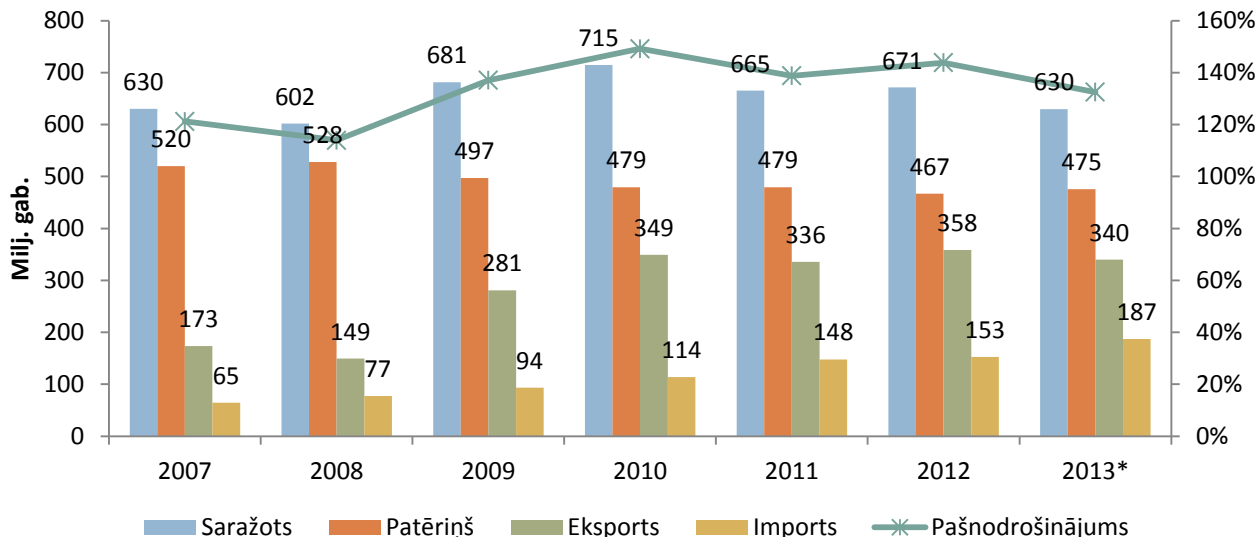
Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas bilancē redzams, ka ražošana salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir pieaugusi par 9%, bet patēriņš samazinājies par 2%. Ievērojami (+28%) pieaudzis eksports, savukārt importa palielinājums ir 6% (2.28.attēls).

2.28.attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.–2013. gadā

Avots: LAD

Olu un olu produktu bilance rāda, ka 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu ir sarukusi ražošana (-6%) un eksports (-5%), savukārt pieaudzis patēriņš (+2%) un imports (+23%) (2.29.attēls).

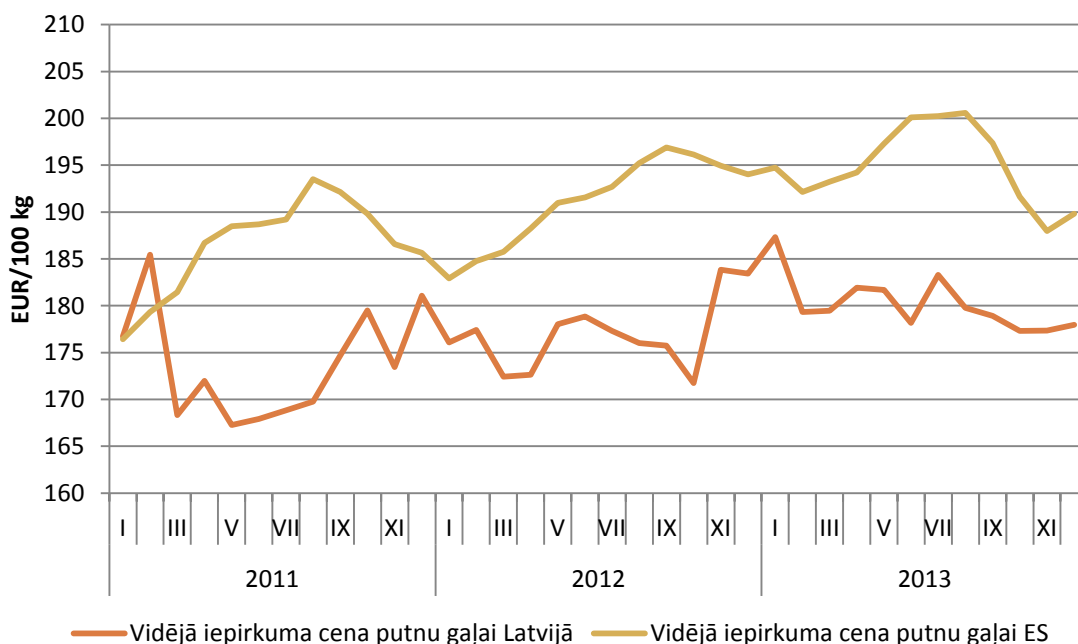

2.29.attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.–2013. gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas pēdējo 3 gadu laikā gan Latvijā, gan Eiropas Savienībā mainījušās līdzīgi, un cenu tendence kopumā ir pieaugoša, kaut arī Latvijā cenas bijušas ļoti svārstīgas. Pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam putnu gaļas iepirkuma cena Latvijā pieaugusi par 0,7%, bet ES par 7,6%. Iepirkuma cenas pieauguma rādītājus pārskata periodā būtiski ietekmēja cenas pazemināšanās 2013. gadā – salīdzinot 2013. gada decembra datus ar 2012. gada decembra datiem, vidējā cena ir nedaudz pazeminājusies - Latvijā par 3% un ES par 2%.

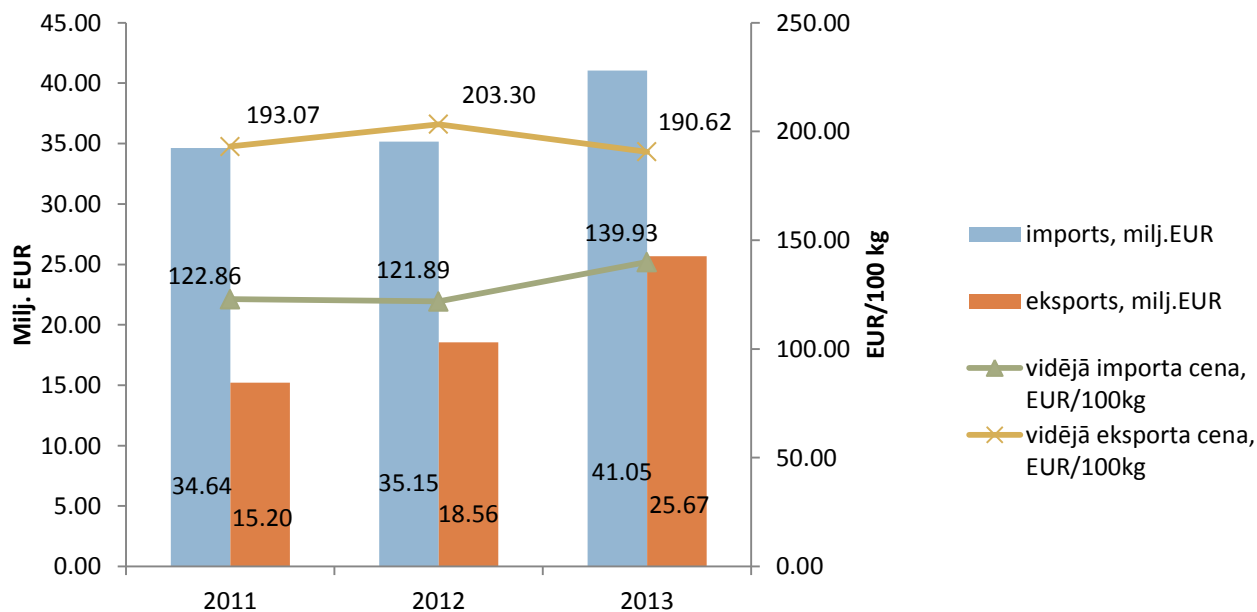

2.30.attēls. Putnu gaļas cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai pēdējos trīs gadus ir negatīva, importam aptuveni divas reizes pārsniedzot eksporta apjomus. Tomēr 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, tirdzniecības bilances rādītāji kļuvuši mazāk negatīvi, jo eksportēto preču vērtība palielinās straujāk nekā importēto preču vērtība. Salīdzinot 2013. gada rādītājus ar 2011. gada rādītājiem, par 18,5% pieaugusi putnu gaļas importa vērtība, bet par 68,9% - putnu gaļas eksporta vērtība (2.31.attēls).

2.31.attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2011.-2013. gadā

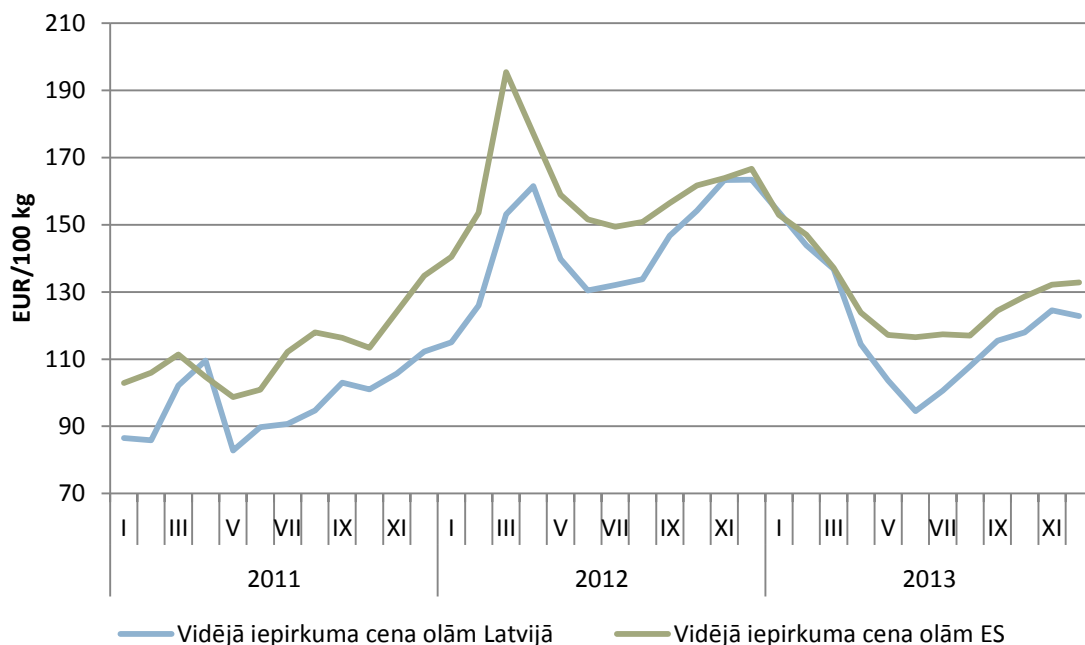
Avots: ZM pēc Eurostat

Vidējā importa cena pārskata periodā ir palielinājusies par 15%, savukārt vidējā eksporta cena ir samazinājusies par 6%.

Olu cenas

Olu cenu tendences pārskata periodā gan Latvijā, gan arī vidēji ES bijušas līdzīgas. Cenu tendence bija augoša 2011. un 2012. gadā, kam sekoja samazinājums 2013. gadā, saistīts ar lopbarības cenu samazinājumu un nozares pielāgošanos dējējvistu labturības prasībām, kas stājās spēkā 2012. gadā.

Kopumā pārskata periodā olu cena Latvijā pieaugusi par 41,9% un ES – par 29,1%.

2.32.attēls. Olu cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

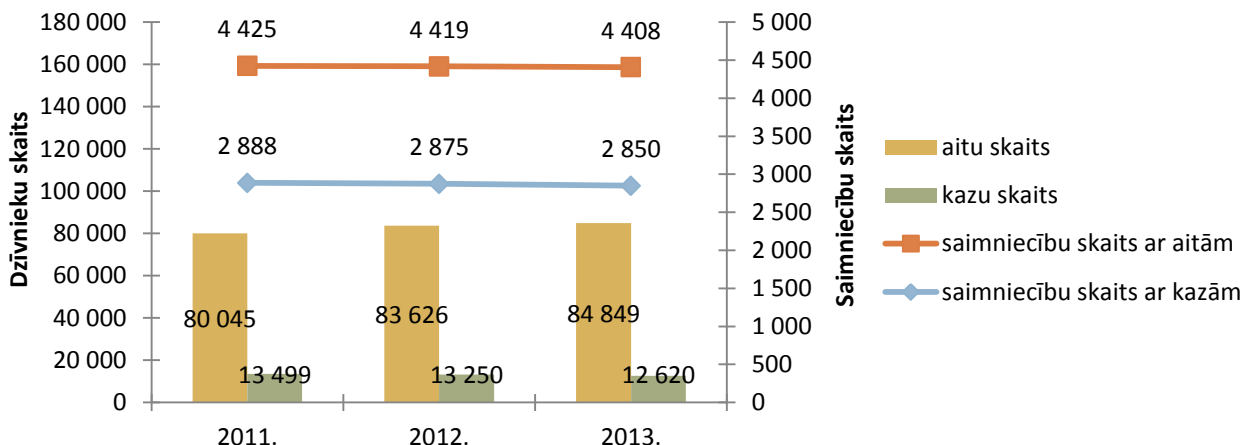
Latvijas ārējās tirdzniecības bilance olu sektorā ir izteikti pozitīva, un ārējās tirdzniecības apmēri pieaug. Pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam olu eksporta vērtība ir pieaugusi par 2%. Liels eksporta pieaugums bija vērojams 2012. gadā, kad rādītāji paaugstinājās vairāk nekā 2 reizes, salīdzinot ar 2011. gadu. Importa vērtība pārskata periodā ir pieaugusi par 6%.

Olu vidējā eksporta cena laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam ir pieaugusi par 6%, bet vidējā olu importa cena – par 20,4%. Savukārt 2013. gadā gan importa, gan eksporta cena kritusies – importa cena par 12% un eksporta cena par 13%, salīdzinot ar 2012. gadu.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Aitkopības nozare Latvijā attīstās, ko apliecina kopējā reģistrēto aitu skaita palielināšanās. Aitu skaita palielināšanos pozitīvi ietekmē pieaugošais aitu gaļas pieprasījums gan vietējā, gan ārējā tirgū, kā arī dzīvu aitu eksports uz Eiropas Savienības valstīm. 2013. gadā bija reģistrētas 4408 saimniecības ar 84 849 aitām. Izvērtējot 2.33.attēlā atspoguļotos datus, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saimniecību skaits ir samazinājies par 0,25%, bet aitu skaits tajās ir palielinājies par 1,5%.

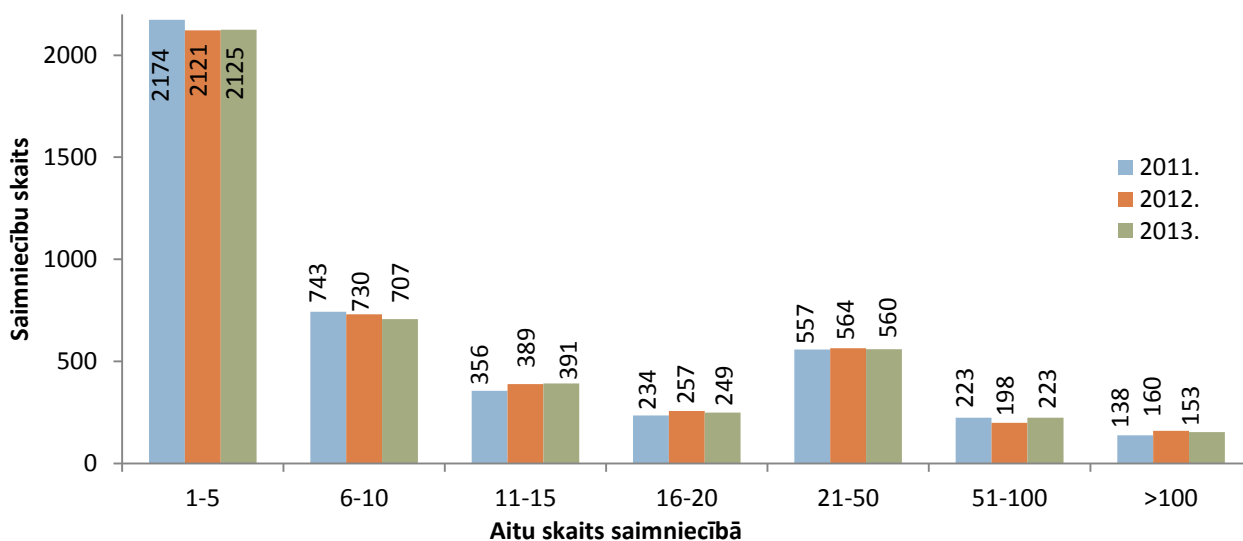
Kazkopības nozarē vērojama samērā lēna attīstība, saimniecību un dzīvnieku skaits ir mazs un pēdējos gados tam nav tendence palielināties. 2013. gadā bija reģistrētas 12 620 kazas (2.33.attēls). Salīdzinot ar 2012. gadu, saimniecību skaits 2013. gadā samazinājies par 1%, bet kazu skaits – par 4,7%.

2.33.attēls. Aitu un kazu saimniecību un dzīvnieku skaits 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

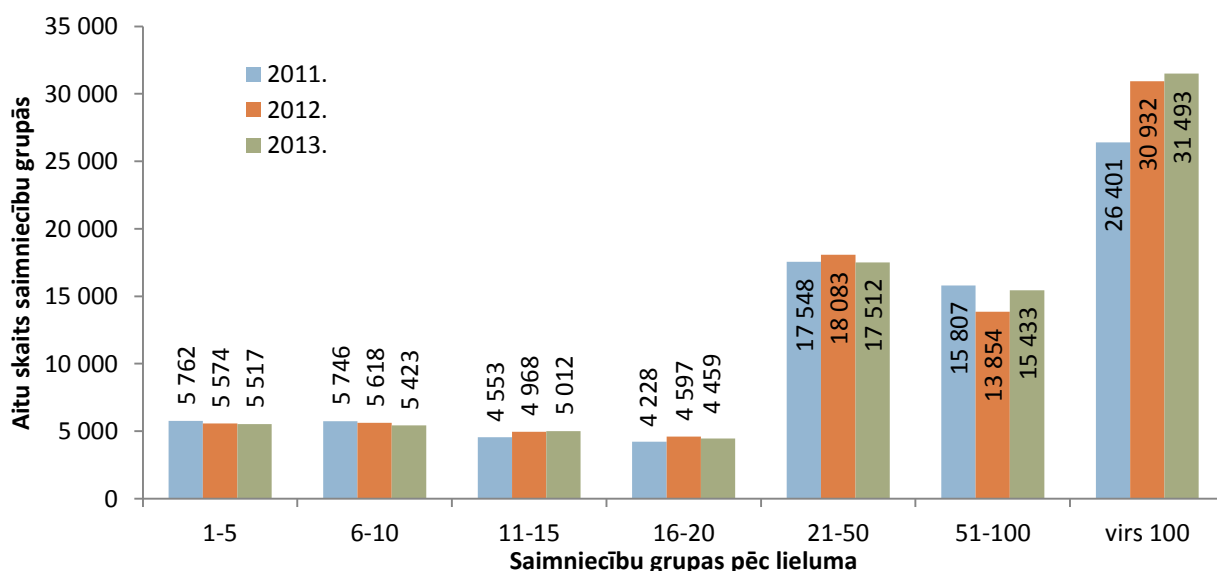
Analizējot 2.34.attēlā redzamo aitu saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā pieaug lielo saimniecību skaits. Lielākais saimniecību skaita pieaugums (+12,6%) bija vērojams saimniecībām ar 51 – 100 aitām, savukārt saimniecību skaits ar 6-10 aitām ir samazinājies par 3,2%. 2013. gadā 64,2% no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

2.34.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.35.attēla datus par kopējo aitu skaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās, var secināt, ka 2013. gadā turpināja palielināties aitu skaits saimniecībās ar 100 un vairāk aitām, pieaugot par 1,8%. Saimniecībās ar 100 un vairāk aitām 2013. gadā bija lielākais aitu skaits, salīdzinot ar citām saimniecību grupām, tas bija 37,1% no kopējā aitu skaita. Savukārt mazajās saimniecībās aitu skaits ir samazinājies par 1%. Minētie dati liecina, ka aitkopības nozarē turpina veidoties saimniecības ar lielu aitu skaitu.

2.35.attēls. Aitu sadalījums pēc saimniecības lieluma 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

2013. gadā kazkopības nozarē visvairāk (83,5%) bija saimniecību ar 1-5 kazām, un šādās saimniecībās tika turēti 42,1% no visām kazām. Liela saimniecību daļa ir ar 6-10 kazām – 10,5%, un šādās saimniecībās ir 17% kazu. Lielu saimniecību skaits ir ļoti mazs – saimniecības, kurās ir vairāk par 100 kazām, ir tikai 0,4% no kopējā saimniecību skaita, bet kazu skaits šādās saimniecībās ir 14% no kopējā kazu skaita Latvijā. Analizējot trīs gadu perioda datus, redzams, ka kazu sadalījums starp dažāda lieluma saimniecībām saglabājies stabils (2.7.tabula).

2.7.tabula

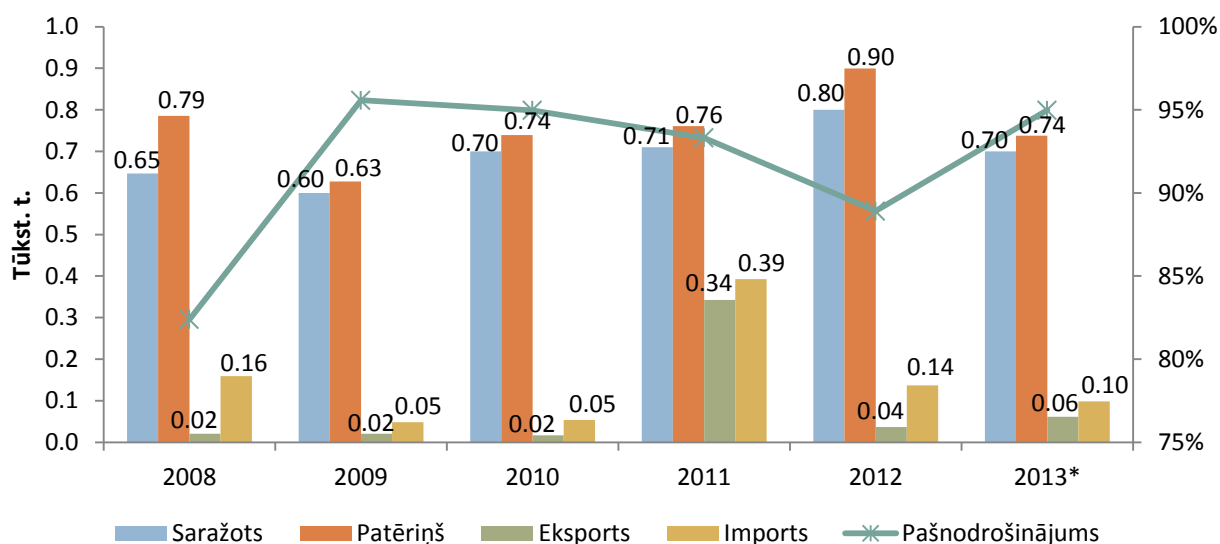
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2011.				2012.				2013.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1-5	2411	83,5	5418	40,1	2377	82,7	5343	40,3	2381	83,5	5311	42,1
6-10	301	10,4	2224	16,5	321	11,2	2358	17,8	299	10,5	2163	17,1
11-15	82	2,8	1050	7,8	80	2,8	1021	7,7	78	2,7	986	7,8
16-20	35	1,2	625	4,6	33	1,1	588	4,4	35	1,2	603	4,8
21-50	32	1,1	984	7,3	43	1,5	1285	9,7	38	1,3	1138	9,0
51-100	16	0,6	1193	8,8	11	0,4	800	6,0	9	0,3	668	5,3
> 100	11	0,4	2005	14,9	10	0,3	1855	14,0	10	0,4	1751	13,9
Kopā:	2888	100	13499	100	2 875	100	13 250	100	2 850	100	12 620	100

Avots: LDC

2013. gadā kazu piena produkcijas pieprasījums ir pieaudzis gan tirgū, gan restorānu sektorā, bet neliels mājražotāju skaits, kas savu produkciju pārdod, nespēj nodrošināt pieprasīto produkcijas apjomu.

Aitu un kazu gaļas ražošanas un patēriņa bilancē redzams, ka gaļas ražošana, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājusies par 13%, savukārt patēriņš samazinājies par 18%. Ārējā tirdzniecībā eksports pieaudzis par 68%, bet imports samazinājies par 28% (2.36.attēls).

2.36.attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa bilance 2008.–2012. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – Biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas ciltsdarba programmas. Biedrības speciālisti ir izstrādājuši un praksē īsteno ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves un tai radniecīgo aitū šķirnēm un vietējai Vācijas Merino aitū šķirnei. 2013. gadā Biedrības speciālisti uzsāka īstenot praksē arī Sufolkas un Dorperas aitū šķirņu ciltsdarba programmas, ar mērķi Latvijā audzēt un pavairot Sufolkas un Dorperas tīršķirnes aitas un teļus, nodrošinot augstvērtīgus tīršķirnes vaisliniekus krustošanas programmu īstenošanai, gaļas jēru ieguvei.

2013. gadā Biedrība turpināja uzsākto vaislas teļu pēcnācēju kvalitātes pārbaudi kontrolizaudzēšanas/kontrolnobaršanas stacijā (turpmāk šajā nodaļā – Stacija). Biedrības mērķis ir Stacijā novērtēt šķirnes saimniecībās izmantoto vaislas teļu kvalitāti. Uz Staciju tika aizvests 151 dažādas izcelsmes vaislas teļu pēcnācējs no 16 saimniecībām. Stacijā veica šo jēru kontrolsvēršanu, augšanas ātruma novērtēšanu, apēstās barības uzskaiti un jēru ārējā izskata novērtēšanu. Stacijā izaudzētos un vaislai derīgos teļus piedāvā iegādāties izsolēs. 2013. gadā sarīkotajās vaislas teļu izsolēs tika izsolīti 34 audzējamie teļi.

Biedrība noorganizēja jau par tradīciju kļuvušās „Aitu dienas 2013,” kā arī piedalījās pasākumos „Govju dienas 2013”, „Lauki ienāk pilsētā” un izstādē „Lauksaimniecības tehnika 2013” izstāžu kompleksā Rāmava, kur tika lasītas lekcijas par aitkopības nozari. Tika veikta ciltsdarbā iesaistīto personu profesionālā sagatavošana un kvalifikācijas celšana.

2013. gadā aitkopības nozarē tika turpināti vairāki nozīmīgi ilgtermiņa pasākumi. Visām šķirnes saimniecībās audzētajām aitām, kuras bija vecākas par gadu, tika noteikts *Skrepi* slimības rezistences genotips (kopumā analizēti vairāk kā 2,4 tūkstoši asins paraugu). Analizēti 1419 vaislas teļu un to vecāku DNS paraugi, lai noteiktu vaislas teļu atbilstību ciltsdokumentos norādītajai izcelsmei. Izstrādāts aitkopības nozares ilgtermiņa attīstības stratēģijas plāns.

Biedrības speciālisti 2013. gadā sagatavoja un izsniedza 435 izcelsmes sertifikātus pārdošanai sagatavotām aitām un teļiem, sertificēja 128 vaislas teļus izmantošanai šķirnes saimniecībās un 130 vaislas teļus izmantošanai gaļas ražošanas saimniecībās, kā arī ierakstīja ciltsgrāmatā 825 aitū mātes un 31 vaislas teļi. Ar šķirnes materiāla pavairošanu 2013. gadā nodarbojās 42 saimniecības, no kurām divas audzē vietējās Vācijas Merino šķirnes aitas, bet pārējās – Latvijas tumšgalves šķirnes aitas.

2013. gadā ar aitu pārraudzību nodarbojās 94 saimniecības, kas ir par 13 saimniecībām vairāk kā 2012. gadā (81 saimniecība). 2.8.tabulā var redzēt, ka pārraudzība tika veikta 7001 vaislas aitu mātei un 158 vaislas teķiem. Pārraudzībā esošo aitu un teķu skaita dalījums pa šķirnēm liecina, ka Latvijā galvenokārt audzē Latvijas tumšgalves aitas (6310 aitas).

2.8.tabula

Šķirne	Dzīvnieku skaits		
	Aitas	Teķi	Kopā
Latvijas tumšgalve (LT)	6188	122	6310
Oksforddaunas (OX)	134	9	143
Sufolkas (S)	53	7	60
Krustojumi (XX)	278	1	279
Vācijas Merino Vietējā (VMV)	308	11	319
Romanovas (R)	38	2	40
Igaunijas baltgalve (IB)	2	0	2
Tekselas (T)	0	6	6
Kopā:	7001	158	7159

Avots: LDC

Analizējot 2.9.tabulā redzamos aitu un teķu produktivitātes rādītājus, var redzēt, ka saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitu audzēšanu, 2013. gadā bija 6549 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 67,7 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,4 kg. Šo saimniecību vaislas teķu vidējā dzīvmasa bija 103,7 kg un vidējais vilnas nocirpums 6,0 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas merino vietējās šķirnes aitu audzēšanu, bija 308 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 75,4 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,8 kg, un tajās tika izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 116,4 kg un vidējo vilnas nocirpumu 6,8 kg.

2.9.tabula

Rādītājs	LT, OX, S, XX		VMV		Kopā	
	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi	Aitas	Teķi
Dzīvnieku skaits	6549	111	308	11	6857	122
Dzīvmasa, kg	67,7	103,7	75,4	116,4	71,0	110,1
Vilnas nocirpums, kg	4,4	6,0	4,8	6,8	4,6	6,4
Vilnas garums, cm	10,8	10,9	9,8	10,8	10,5	10,9

Avots: LDC

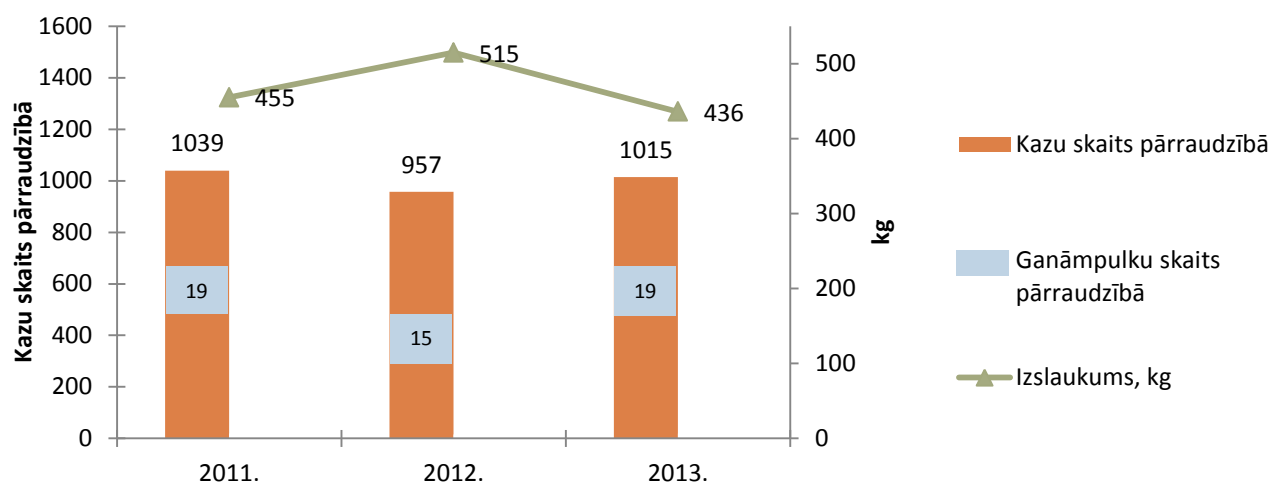
Saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra datiem pārraudzībā esošo aitu māšu vidējā auglība 2013. gadā bija 1,59 jēri metienā. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā aitkopības nozarē ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību.

Ar kazu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk - kazkopības biedrība), kura 2013. gadā veica ciltsdarbu 8 šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās. Kazkopības biedrība 2013. gadā sertificēja 23 vaisliniekus un uzņēma ciltsgrāmatā 100 dzīvniekus, tai skaitā 60 Latvijas vietējās, 1 Vācijas Balto, 4 Anglo – Nūbijas un 35 Zānes šķirnes kazas.

2013. gadā kazkopības biedrība organizēja „Kazu dienas 2013”, kuru ietvaros tika rīkoti semināri – „Latvijas piena un gaļas kazu ciltsvērtības rezultāti”, „Kazu piena ķīmiskais sastāvs piena kvalitātes ietekmējošie faktori” un „Kazkopība, tās perspektīvas Latvijas laukos”, kā arī piedalījās Latvijas Lauksaimniecības universitātes un Zemkopības ministrijas rīkotajos pasākumos par lopkopības nozari un sniedza ziņojumu par kazkopības nozares attīstību un piena šķirnes kazu audzēšanas iespējām.

2013. gadā kazu pārraudzības saimniecību skaits ir palielinājies par 26%, salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem, kad bija vērojama kazu pārraudzības saimniecību samazināšanas vidēji par 20%. Arī kazu skaits pārraudzībā ir palielinājies par 6%. 2013. gadā pārraudzībā bija 1015 kazas, kas ir 8% no kopējā kazu skaita valstī (2.37.attēls). Vidējais vienas kazas izslaukums 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir samazinājies par 15%. Izslaukuma dinamiku ietekmē nelielais un

mainīgais pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits, jo kazu audzētāji nav novērtējuši pārraudzības nozīmi ciltsdarbā.

2.37.attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

Pārraudzības ganāmpulkos ik gadu ir vērojama kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura palielināšanās, dati apkopoti 2.10.tabulā.

2.10.tabula

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2011.-2013. gadā

Rādītājs	2011.	2012.	2013.
Tauku saturs,%	3,87	4,00	4,01
Olbaltumvielu saturs,%	3,14	3,20	3,17

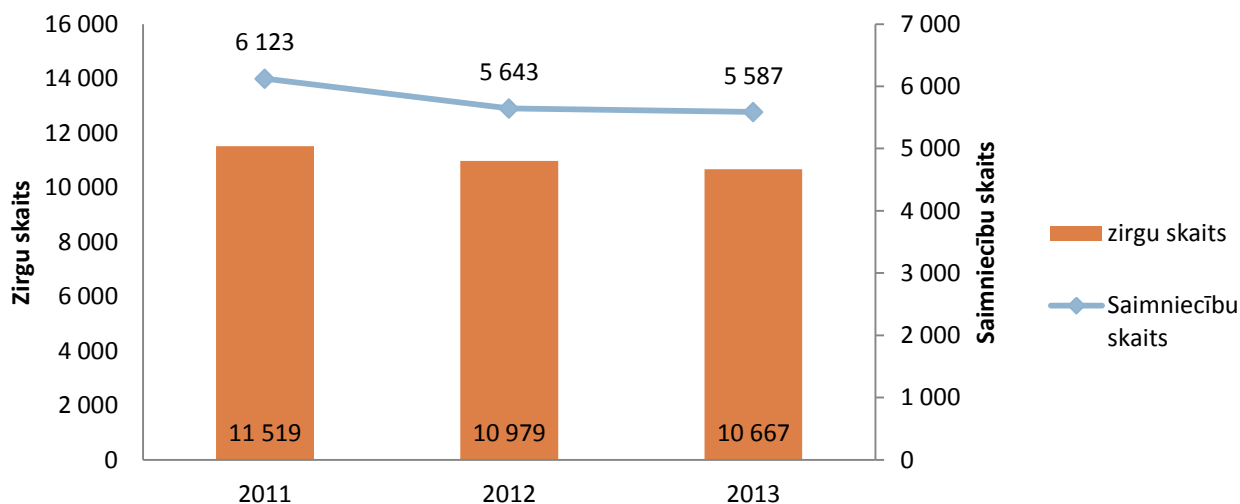
Avots: LDC

Latvijā ir aizvien lielāka interese par gaļas šķirņu kazu audzēšanu, un katru gadu ir vērojama gaļas kazu skaita palielināšanās. 2013. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 417 gaļas kazas, to skaits, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājies par 5%. 30% no kopējā gaļas šķirņu kazu skaita ir tīršķirnes dzīvnieki. 2013. gadā pārraudzību veica tikai trīs gaļas kazu audzētāju saimniecības, jo audzētāji nav novērtējuši pārraudzības pozitīvo nozīmi kazkopībā. Veicot pārraudzību, var visefektīvāk palielināt kvalitatīvu dzīvnieku skaitu ganāmpulkā un kāpināt gaļas kazu produktivitāti. Lai veicinātu gaļas šķirņu kazu audzēšanu, ir aktīvi jāstrādā pie nozares popularizēšanas, uzsverot un izskaidrojot tās nākotnes perspektīvu.

2.7. Zirgkopība

Zirgkopības nozarē 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, nav notikušas būtiskas izmaiņas. Pārsvārā tiek audzēti sporta tipa un braucamā tipa zirgi, kā arī samērā lielu popularitāti ir ieguvusi poniju audzēšana. Sporta tipa un braucamā tipa zirgi ir veidojušies no vietējiem zirgiem, izmantojot to labās īpašības – izturību, labas barības izmantošanas spējas, labdabīgumu. Laika gaitā vietējo zirgu šķirnes īpašības papildināja ar citu šķirņu vērtīgākajām īpašībām – lielāku augumu, labāku gaitu, ātrumu un lēkšanas tehniku, kas vairāk nepieciešama sporta zirgiem. Zirgkopības nozarē zirgi galvenokārt tiek izmantoti jātnieku sporta veidu disciplīnās – iejādē un konkūrā, kā arī tādās sporta disciplīnās kā pajūga vadīšana un rikšotāju sacensības. Zirgus izmanto tūrismam, atpūtai, reitterapijai un robežsardzē. Latvijā audzētie zirgi ir kļuvuši pazīstami visā pasaulē – gan kā augstas klases sporta zirgi, gan kā lieliski partneri, piemēroti sporta skolām un amatieriem.

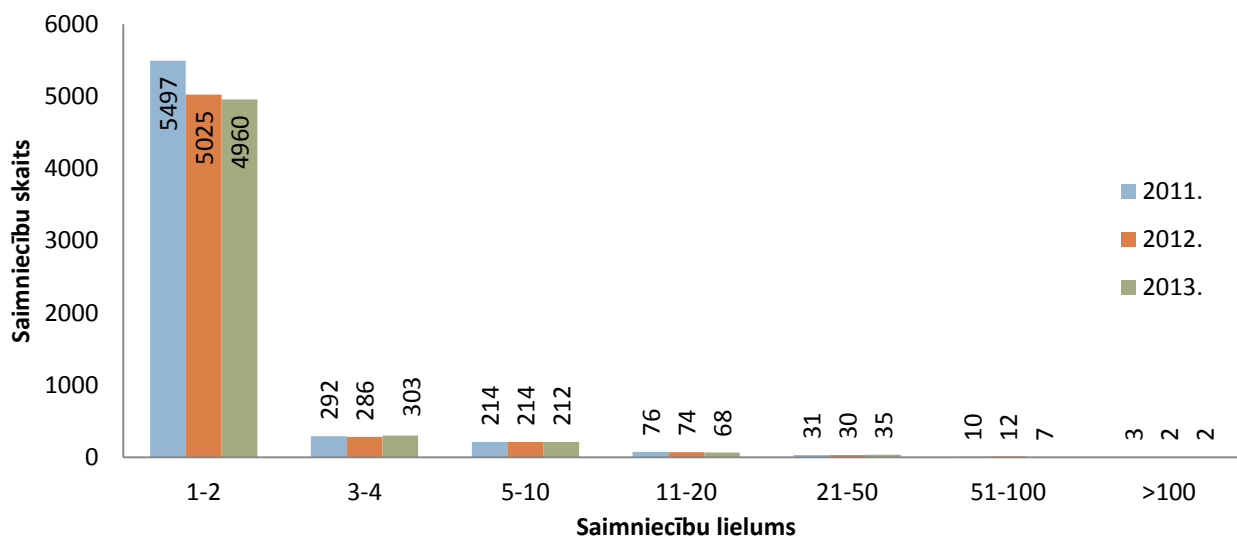
Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem 2013. gadā bija reģistrētas 5587 saimniecības ar 10 667 zirgiem. Zirgkopības nozarē ik gadu ir vērojama kopējā zirgu skaita un saimniecību skaita samazināšanās. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2013. gadā zirgu skaits ir samazinājies par 3%, savukārt saimniecību skaits samazinājies par 1% (2.38.attēls).

2.38.attēls. Zirgu un to saimniecību skaits 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

Analizējot 2.38.attēlā redzamos 2013. gada rezultātus, zirgu saimniecību struktūra salīdzinājumā ar 2012. gadu kopumā nav būtiski mainījusies. Izvērtējot izmaiņas pa saimniecību grupām, vislielākais saimniecību skaita samazinājums (-41%) ir grupā ar 51 līdz 100 zirgiem, bet saimniecību grupā ar 11 līdz 20 zirgiem samazinājums ir 8%. 2013. gadā ir palielinājies saimniecību skaits grupās ar zirgu skaitu no 3 līdz 4 zirgiem un no 21 līdz 50 zirgiem, attiecīgi par 6% un 16%. Savukārt nemainīgs ir palicis saimniecību skaits grupā no 100 un vairāk zirgiem. Pārējās saimniecību grupās samazinājums nav būtisks. Lai gan mazo saimniecību skaits ar 1 līdz 2 zirgiem ik gadu samazinās, tas tomēr ir 88% no kopējā saimniecību skaita (2.39.attēls).

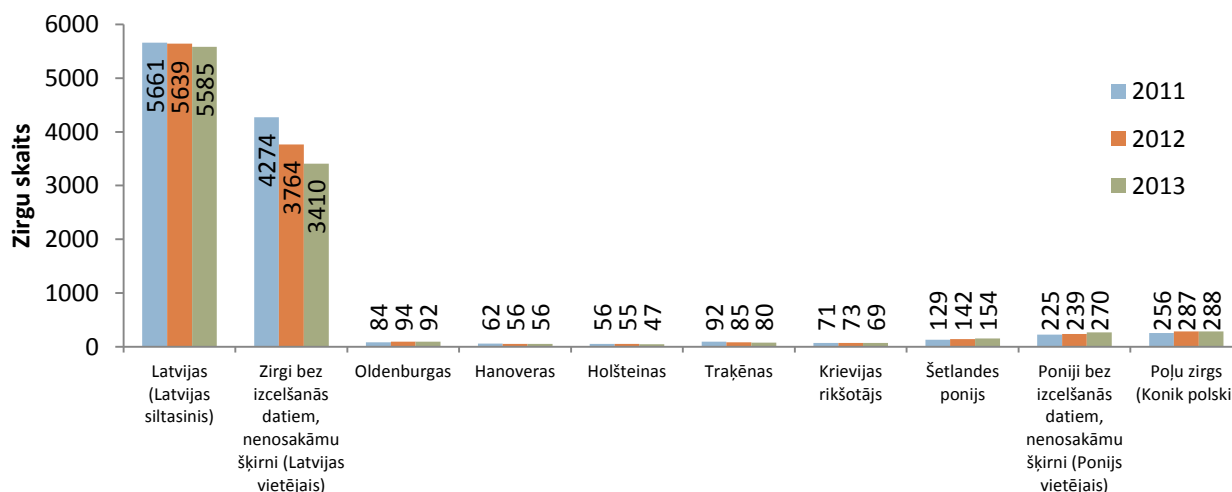

2.39.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc dzīvnieku skaita tajās 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu audzētāji Latvijā selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirni, bet, lai uzlabotu zirgu sporta īpašības, tika importēti Hanoveres, Holšteinas, Dānijas siltasiņu, u.c. valstu jājamzirgu šķirnes vaislinieki. Latvijā kopumā tiek audzētas 63 zirgu šķirnes, bet populārākās ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Holšteinas, Poļu zirgi, poniji, Traķēnas, Krievijas rikšotāji un citas zirgu šķirnes. Salīdzinoši lielā skaitā tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem (2.40.attēls).

2.40.attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2011.–2013. gadā

Avots: LDC

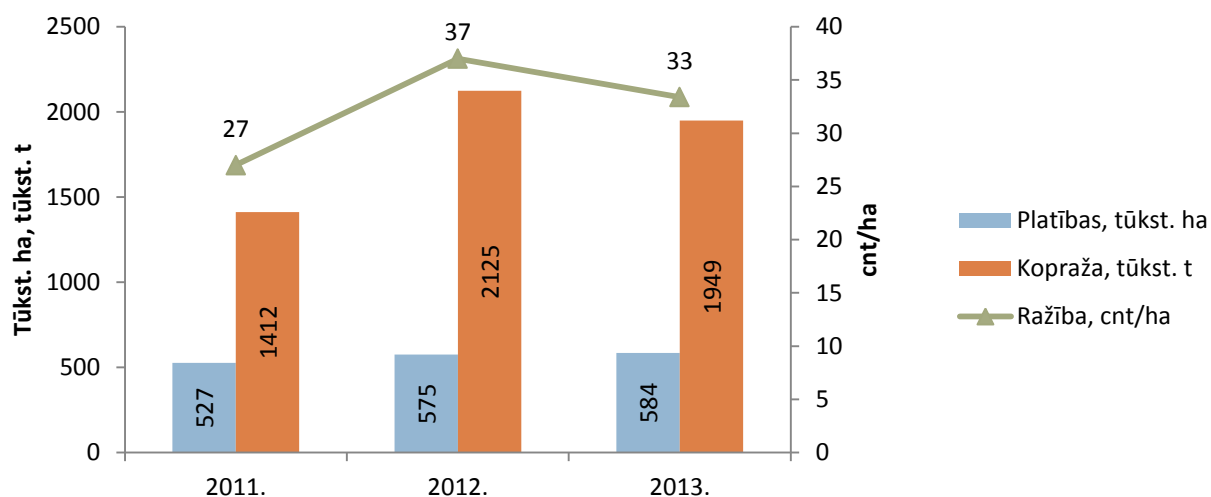
Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas (turpmāk – organizācija) – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Organizācijas zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtro ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbības vērtēšanu, izstādes un sacensības. 2013. gadā Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija piedalījās pētījumā “Zirgkopība Latvijā, Somijā un Zviedrijā”, organizēja “Latvijas zirgu audzētāju dienas – 2013” un sagatavoja un izdeva “Vaislas ērzeļu katalogu – 2014”.

Organizācijām jāuzlabo savstarpējā sadarbība, kā arī jāturpina darbs ciltsdarba jomā, izmantojot augstvērtīgu vaislas materiālu pēcnācēju iegūšanai. Jāattīsta Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgu izmantošana pajūgu braukšanā, lai veicinātu šo zirgu atpazīstamību un pavērtu arī braucamā tipa zirgu eksporta iespējas. Valstī jāpopularizē zirgkopības nozare. Ir jāveicina izglītības programmas jaunu speciālistu apmācībai, kuras ir veidotas, ņemot vērā nozares patiesās vajadzības, jo ir nepieciešami jauni prasmīgi un zinoši speciālisti, kas spētu kvalitatīvi strādāt zirgkopības nozarē.

2.8. Graudu ražošana

2013. gads graudu ražotājiem bijis otrs veiksmīgākais pēdējā desmitgadē pēc iepriekšējā, 2012. gada, kad tika sasniegta visaugstākā graudu ražība un kopražā pārsniedza 2 milj. tonnu. Kā jau ierasts, augstākās ražas iegūtas Zemgales reģionā, tad seko Kurzeme un Pierīga. Augstākās ražas deva ziemāji – vidēji 3,96 t/ha. Pārziemošanas grūtības radās tikai rudziem, kur atsevišķas rudzu platības izsala pilnībā un liela daļa rudzu sējumu pārziemošanas laikā tika paretināti, tāpēc ziemas rudziem bija viszemākā raža, tikai 2,59 t/ha. Pavasarī veģetācija atjaunojās vēlu, tikai aprīļa otrajā dekādē, bet tā bija labvēlīga augstu graudu ražu ieguvei. Graudu veidošanās un nobriešanas periodā netika novēroti ne pārmērīgi lietavu periodi, ne arī sausuma periodi. Kopumā ņemot, sekmīgai graudaugu audzēšanai piemērota ir visa valsts teritorija, tomēr katram reģionam, lai iegūtu augstu ražu, rūpīgi jāizvērtē attiecīgā reģiona agroklimatiskie apstākļi, esošās augsnes un to nodrošinājums ar barības vielām, un tad jāizvēlas, kura no graudaugu sugām ir vispiemērotākā. Rūpīgi jāplāno mēslošana un augu aizsardzības līdzekļu lietošana, lai graudu ražošanu būtu pēc iespējas ekonomiski izdevīgāka un nekaitīgāka apkārtējai videi.

Var teikt, ka graudaugi ir pati svarīgākā kultūraugu grupa un tai ir noteicoša nozīme lauksaimniecības preču produkcijas ražošanā un it īpaši lopkopībā. Īpaši nozīmīga tā kļūst pēdējā laikā, kad graudus un to pārstrādes produktus izmanto ne tikai pārtikā un lopbarībā, bet arī kā alternatīvās enerģijas ieguves avotu. Kopējā sējumu struktūrā pēdējā desmitgadē no 2003. līdz 2013. gadam graudu audzēšana aizņem aptuveni 50%.

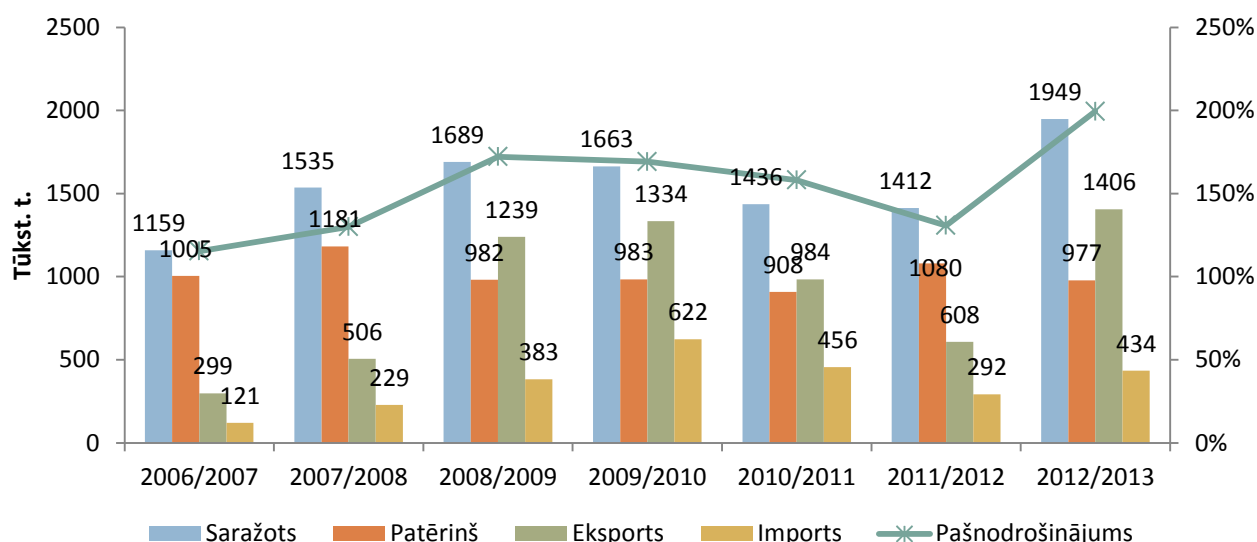

2.41.attēls. Graudu platības, kopražas un ražība Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: CSP

Aplūkojot 2.41.attēlu, pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama graudaugu platību pieauguma tendence. Graudaugu sējumu platības kopš 2011. gada katru gadu pieaug, salīdzinoši liels platību pieaugums vērojams 2012. gadā kas ir par 9,1% vairāk nekā 2011. gadā, un neliels pieaugums (+1,6%), salīdzinot ar 2012. gadu, ir vērojams arī 2013. gadā. Kā liecina ilglaicīgi novērojumi, labvēlīgi apstākļi ziemāju sējas laikā veicina pieaugumu arī kopējā graudaugu sējumu platībā, bet, ja rudenī ziemāju sējas laiks ir nelabvēlīgs, piemēram, ja laiks ir lietains, tad novērojams kopējo graudaugu sējplatību samazinājums.

2012./2013. ražas gada graudu un graudaugu bilancē (2.42.attēls) redzams, ka valstī ir ievērojami pieauguši ražošanas apjomi (+38%), savukārt patēriņš samazinājies (-9%). Eksports palielinājies par 131%, savukārt imports pieaudzis par 48%. Pašnodrošinājums ir pieaudzis par 68 procentpunktiem un sasniedzis augsto 199% līmeni.

2.42.attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa bilance 2007.-2013. gadā

Avots: LAD

Ar graudaugu audzēšanu 2013. gadā kopumā nodarbojās 23 315 saimniecības (2.11.tabula). 2/3 vai pat 3/4 no kopējo saimniecību skaita var uzskatīt par mazām (graudaugu sējumu platība līdz 20 ha) un maznozīmīgām graudu ražošanai. Šajās saimniecībās pārsvarā ir ekstensīvi graudu ražošanas apstākļi, tās vairāk ražo pašpatēriņam, un tām ir ļoti grūti vai pat neiespējami modernizēties. Kopumā šajās saimniecībās ir 81 294 ha graudaugu sējumu jeb 13,9% no kopējās graudaugu sējumu platības.

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2013. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem		Sējumu platība	
	Skaitis	%	ha	%
līdz 1,0	3 717	15,9	1 877	0,3
1,1 – 5,0	9 772	41,9	22 217	3,8
5,1 – 10,0	3 466	14,9	25 209	4,3
10,1 – 15,0	1 407	6,0	16 913	2,9
15,1 – 20,0	885	3,8	15 078	2,6
20,1 – 50,0	1 960	8,4	62 498	10,7
50,1 – 100,0	878	3,8	61 207	10,5
100,1 – 150,0	377	1,6	45 345	7,8
150,1 – 200,0	232	1,0	40 220	6,9
200,1 – 300,0	230	1,0	55 591	9,5
300,1 un vairāk	391	1,7	237 762	40,7
Kopā:	23 315	100,0	583 918	100,0

Avots: CSP

Kā jau tika minēts iepriekš, gan 2012., gan 2013. gads tiek raksturoti kā graudu audzēšanai labvēlīgi. Salīdzinot ar 2011. gadu, gan 2012. gadā, gan 2013. gadā ir ievērojami lielāks to saimniecību skaits, kurās tika iegūta raža, kas augstāka par 5,0 t/ha. 2011. gadā tādas bija tikai 63 saimniecības (0,3% no kopējo saimniecību skaita), bet 2012. gadā 884 saimniecības un 2013. gadā 468 saimniecības (2.12. tabula). Kā rāda prakse, vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās iegūst arī augstākas ražas. Vērojama tendence – jo saimniecībā lielāka graudaugu platība, jo augstāka graudu raža. Tas skaidrojams ar to, ka šādas saimniecības strādā intensīvi, graudu ražošanā izmantojot intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un veic nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanai.

Ja sīkāk analizējam graudaugu ražību pa saimniecībām pēc to skaita un apsētās graudaugu platības, tad 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir kritusies tā platības daļa, kurā vidējā graudu raža sasniedza vismaz 4,0 t/ha. Tā 2012. gadā par 4,0 t/ha augstāka ražība bija 41% no graudaugu sējumu platības, bet 2013. gadā – 32,6%. Ja salīdzina ar 2011. gadu, kad tikai 10,8% graudaugu sējplatības sasniedza 4,0 t/ha ražību, tad pēdējie divi ražošanas gadi ir bijuši salīdzinoši veiksmīgi. Diemžēl jāatzīmē, ka salīdzinoši lielā skaitā saimniecību (9007 saimniecībās jeb 38,6% no kopējā saimniecību skaita) tika iegūta 2,0 t/ha un zemāka vidējā graudaugu raža. Tas ir aptuveni par 10 procentpunktiem vairāk nekā 2012. gadā.

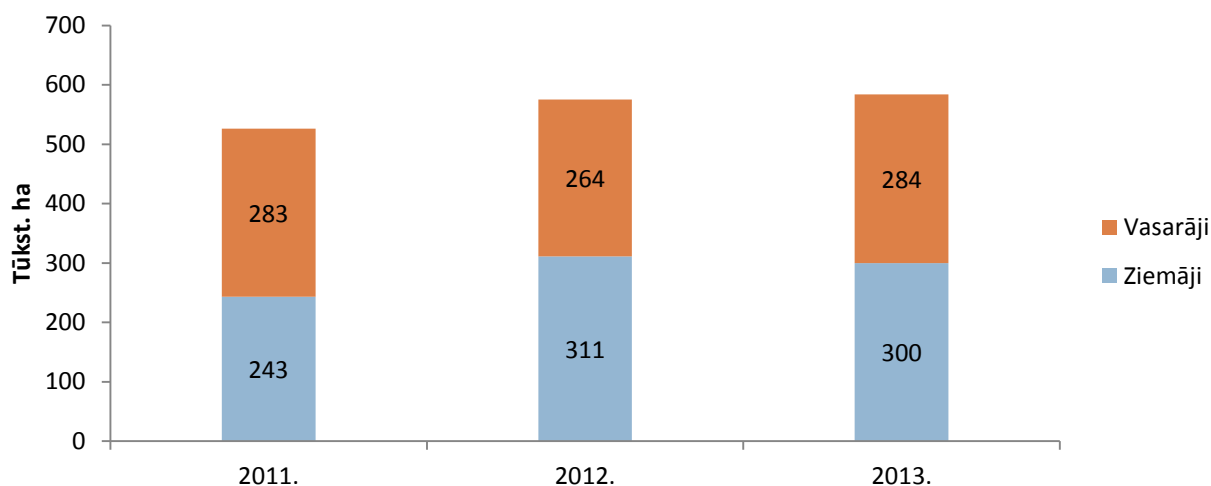
Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2013. gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem		Sējumu platība	
	Skaitis	%	ha	%
līdz 5,0	542	2,3	2337	0,4
5,1 – 10,0	509	2,2	6800	1,2
10,1 – 15,0	2798	12,0	32894	5,6
15,1 – 20,0	5158	22,1	62017	10,6
20,1 – 25,0	4770	20,5	64215	11,0
25,1 – 30,0	4082	17,5	87342	15,0
30,1 – 35,0	2478	10,6	69086	11,8
35,1 – 40,0	1320	5,7	68841	11,8
40,1 – 45,0	531	2,3	60216	10,3
45,1 – 50,0	659	2,8	47008	8,0
50,1 un vairāk	468	2,0	83162	14,3
Kopā:	23 315	100,0	583 918	100,0

Avots: CSP

2013. gadā graudaugi aizņēma 583,9 tūkst. ha jeb 50,9% no sējumu kopplatības. Graudaugu kopplatībai 2013. gadā ir vērojams neliels pieaugums – 1,6%, salīdzinot ar 2012. gadu. Vērtējot 2.43.attēlā apkopoto informāciju par audzēto ziemāju un vasarāju apjomu, 2013. gadā ir nedaudz samazinājušās ziemāju platības un pieaugušas vasarāju platības (+6,7%). Galvenais iemesls ziemāju

graudaugu platību samazinājumam ir saistīts ar to, ka 2012. gada tika iegūta augsta ziemas rapša raža, kuru varēja pārdot par ļoti augstu cenu. Tā rezultātā zemnieki ievērojami vairāk iesēja ziemas rapši (2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ziemas rapša platības pieauga par 21,4%), nedaudz samazinot ziemāju graudaugu platības. Turklāt 2011./2012. ražas gadā ziemāji pārziemoja nevainojami un to platības nebija jāpārsēj ar vasarājiem, arī šī pozitīvā pieredze veicināja ziemas rapša sējumu platību pieaugumu, jo ziemas rapšis, ņemot vērā pārziemošanas riskus, uzskatāms par riskam vairāk pakļautu kultūraugu.

2.43.attēls. Ziemāju un vasarāju sējumu struktūra 2011.-2013. gadā Latvijā, tūkst.ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību sējumu struktūru (2.13.tabula), lielākās platības kā ikkatru gadu, aptuveni 40 - 45%, tiek apsētas ar ziemas kviešiem (2012. gadā - 44,9%). Pieaugot pieprasījumam pēc kviešiem, kā otra plašāk audzētā graudaugu kultūra ir vasaras kvieši, kuru platība sasniedza 118,2 tūkst.ha. Salīdzinot ar 2012. gadu, 2013. gadā vasaras kviešu platības pieauga par 22,2%. Kā viens no skaidrojumiem papildus jau iepriekšminētajam varētu būt arī tas, ka vasaras kvieši katru gadu dod stabili augstas ražas, kas ievērojami pārsniedz pārējo vasarāju kultūraugu sugu ražas un atsevišķos gados arī ziemāju graudaugu ražas, izņemot ziemas kviešus. Tā 2013. gadā vidējā vasaras kviešu ražība bija 3,13 t/ha. Augstāka raža bija tikai ziemas kviešiem – 4,20 t/ha un ziemas miežiem 3,35 t/ha. Ņemot vērā, ka ziemas miežu platība kopējā graudaugu sējumu platībā ir niecīga, tikai 0,5% (3088 ha), tad var diezgan pārliecinoši teikt, ka vasaras kvieši 2013. gadā ir bijusi otra ražīgākā graudaugu kultūra. Jāņem gan vērā, ka vasaras kvieši, salīdzinot ar pārējām vasarāju kultūraugu sugām, tiek rūpīgāk mēslojami, apkopti, un tie tiek sēti salīdzinoši auglīgākās augsnēs nekā vasaras mieži un auzas. Iespējams, ja arī vasaras miežus un auzas audzētu šādā veidā, to ražas varētu konkurēt ar vasaras kviešu ražām.

Ziemas un vasaras kvieši kopumā aizņem gandrīz 2/3 (63,6%) no visas graudaugu sējumu platības. Kviešus sējot bezmaiņas sējumos, ar laiku samazinās to ražība, tie ievērojami vairāk inficējas ar slimībām, un ievērojami pieaug zemnieku izmaksas augstu un kvalitatīvu ražu ieguvei. Kā redzams 2.13.tabulā, tad nākamās plašāk audzētās graudaugu kultūras pēc kviešiem ir vasaras mieži un auzas. Nelielas platības tiek apsētas ar ziemas miežiem (0,5% no kopējās platības), griķiem (1,8%) un tritikāli (2,4%). Krītoties rudzu pieprasījumam, ievērojami samazinājušās arī to sējplatības. Salīdzinot ar 2009. gadu, kad rudzus audzēja 59,0 tūkst.ha platībā, 2013. gadā rudzu platības ir samazinājušās divas reizes, līdz 29,1 tūkst.ha, bet vismazāk platību ar rudziem tika apsēts 2011. gadā (28,4 tūkst.ha).

Apsētās graudu platības 2013. gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība, tūkst.ha	% no kopējās graudaugu platības
Rudzi	29,1	5,0
Ziemas kvieši	253,6	43,4
Ziemas mieži	3,1	0,5
Tritikāle	14,2	2,4
Vasaras kvieši	118,2	20,2
Vasaras mieži	82,3	14,1
Auzas	62,4	10,7
Vārpaugu mistrs	1,2	0,2
Vārpaugu un pākšaugu mistrs	9,2	1,6
Griķi	10,6	1,8
Kopā:	583,9	100,0

Avots: CSP

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ražība ir nedaudz kritusies, no 3,7 t/ha līdz 3,34 t/ha, tomēr tik un tā ir bijusi otra augstākā pēdējā desmitgadē. Pēdējās desmitgades zemākā vidējā graudaugu raža (2,26 t/ha) bija 2006. gadā.

Lielākais graudaugu audzēšanas reģions Latvijā ir Zemgales reģions, kur tiek audzēti 32,2% no visiem graudaugiem (2.14.tabula). Arī vidējā ražība Zemgales reģionā ir ievērojami augstāka nekā pārējos reģionos, kā rezultātā Zemgales reģionā tiek saražots aptuveni 40% no visas graudu kopražas. Nākošais lielākais graudu ražotājs aiz Zemgales ir Kurzemes reģions.

2.14.tabula

Graudaugu sējumu platības, kopražā un vidējā ražība reģionos 2013. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražā		Ražība, t/ha
	tūkst.ha	%	tūkst.t	%	
Pierīgas reģions	65,6	11,2	210,2	10,8	3,20
Vidzemes reģions	97,2	16,7	250,3	12,8	2,57
Kurzemes reģions	129,3	22,1	463,2	23,8	3,58
Zemgales reģions	188,0	32,2	781,2	40,1	4,16
Latgales reģions	103,7	17,8	243,8	12,5	2,35
Kopā:	583,9	100,0	1948,7	100,0	3,34

Avots: CSP

 Cenas

Pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam graudu cenas tendences gan Latvijā, gan ES bijušas svārstīgas. Piemēram, 2012. gadā visām kultūrām cenas pieauga, savukārt 2013. gada pirmajā pusgadā bija vērojama cenu samazināšanās, kam atkal sekoja pieaugums, sākoties 2013./2014. tirdzniecības gadam. Taču pārskata periodā kopumā graudu cenas ir samazinājušās.

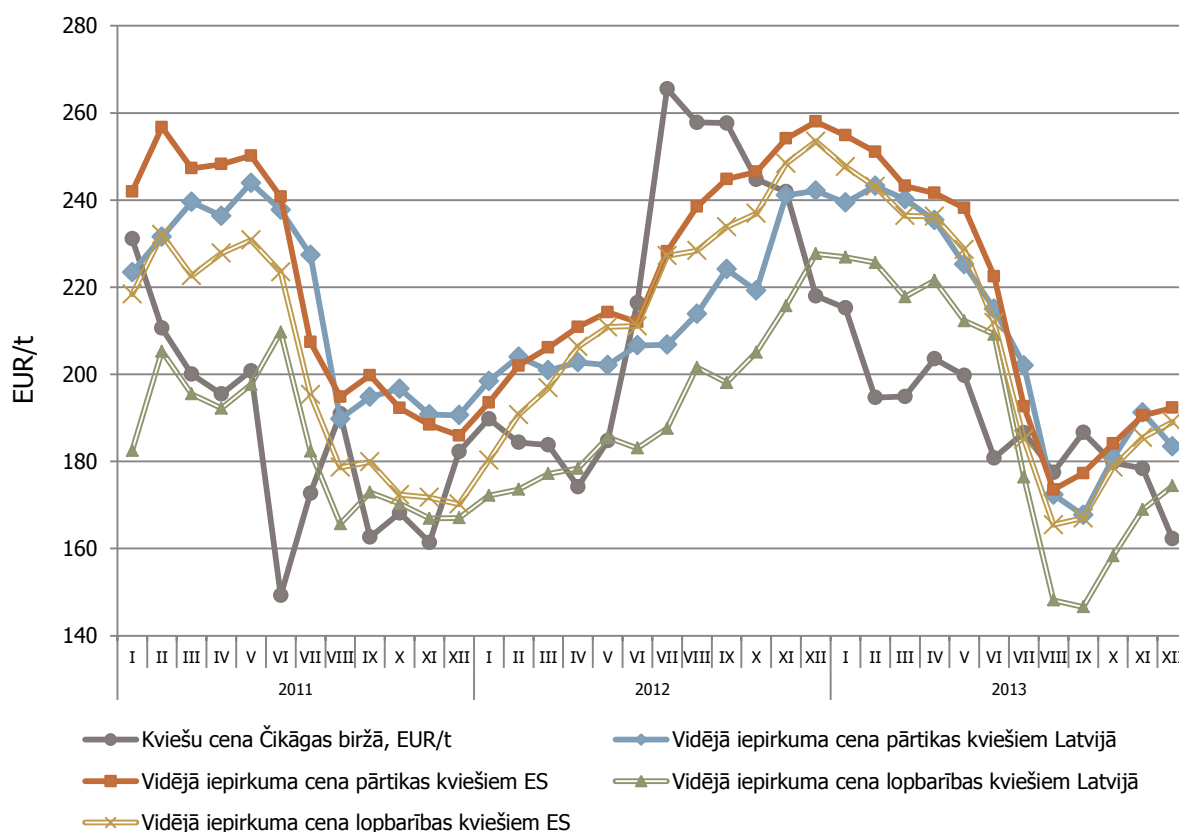
Piemēram, pārtikas kviešu cena Latvijā laikā no 2011. gada janvāra līdz 2013. gada decembrim ir pazeminājusies par 17,9%, bet, salīdzinot ar 2012. gada decembri, pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā samazinājās par 24% (2012. gada decembrī - 242,11 EUR/t un 2013. gada decembrī - 183,47 EUR/t). Arī lopbarības kviešu iepirkuma cena Latvijā samazinājās par 23%, salīdzinot ar 2012. gada decembri (2012. gada decembrī - 227,64 EUR/t un 2013. gada decembrī - 174,40 EUR/t). Lopbarības kviešu cena pārskata periodā kopumā ir pazeminājusies par 23,1%.

Augstākā vidējā iepirkuma cena ES pēdējo trīs gadu laikā pēc Eiropas Komisijas datiem bijusi cietajiem kviešiem, bet zemākā pārtikas auzām un lopbarības rudziem. Latvijā augstākā vidējā iepirkuma cena bijusi pārtikas kviešiem, bet zemākā lopbarības auzām.

Graudu cenu līmenis ES kopumā bijis augstāks nekā Latvijā. 2013. gada janvārī ES pārtikas kviešu cena sasniedza savu maksimālo vērtību - 257,98 EUR/t, bet 2013. gada augustā nokrita līdz zemākajai vērtībai pēdējo trīs gadu laikā - 173,54 EUR/t. Augstākajā punktā ES pārtikas kviešu cena bija par 6,4% augstāka nekā Latvijas cena attiecīgajā mēnesī, bet, sasniedzot zemāko līmeni, ES cena joprojām bija par 0,7% augstāka nekā Latvijā.

Lopbarības kviešu iepirkuma cena ES augstāko vērtību sasniedza 2012. gada beigās, pieaugot līdz 253,47 EUR/t un par 11,3% pārsniedzot Latvijas cenu attiecīgajā brīdī. Savukārt 2013. gada augustā lopbarības kviešu cena ES samazinājās līdz zemākajai vērtībai pēdējo trīs gadu laikā – 165,47 EUR/t, kas bija par 11,4% vairāk nekā tobrīd Latvijā. Sākot ar 2013. gada septembri, gan pārtikas kviešu, gan lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena ES ir pakāpeniski paaugstinājusies.

Kviešu cena Čikāgas biržā ir bijusi dažāda – 2011. gada jūnijā tā bijusi tikai 149,3 EUR/t, un pēc tam, līdz 2012. gada jūlijam, ar nelieliem kāpumiem un kritumiem ir pakāpeniski paaugstinājusies, sasniedzot maksimālo vērtību 265,5 EUR/t. Salīdzinot 2012. gada jūliju ar 2011. gada jūliju, cena ir pieaugusi 1,5 reizes. Pretēji graudu cenu tendencēm Latvijā un ES, Čikāgas biržā kviešu cena turpināja pazemināties arī 2013. gada otrajā pusē, 2013. gada decembrī sasniedzot 162,2 EUR/t vērtību.

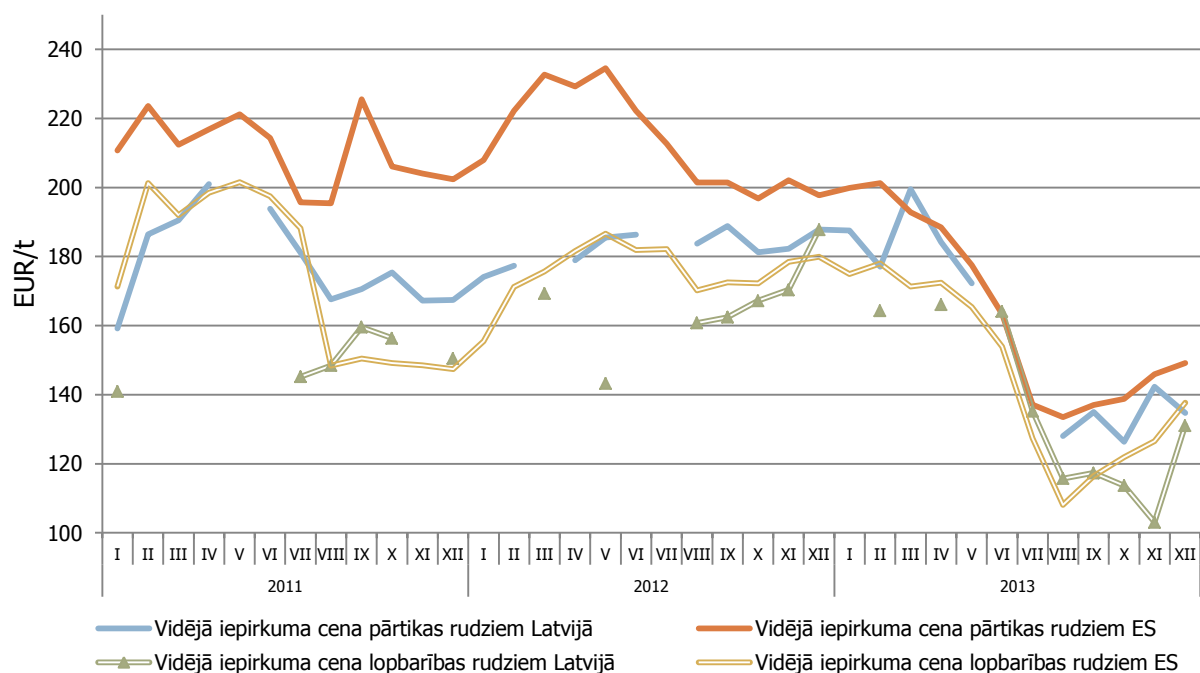
2.44.attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cenas ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2011.-2013. gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Arī pārējo graudaugu kultūru zemākie cenas līmeņi pārskata periodā tika sasniegti 2013. gadā, turklāt vislielākais cenu samazinājums bija novērojams pārtikas rudziem un lopbarības rudziem.

Lopbarības rudzu vidējās ES iepirkuma cenas vērtība viszemākā bija 2013. gada augustā - 108,06 EUR/t (par 6,6% zemāka nekā Latvijā), bet Latvijā iepirkuma cena lopbarības rudziem zemāko vērtību sasniedza 2013. gada novembrī – 103,06 EUR/t (par 18,6% zemāka nekā ES). Savukārt augstākais vidējās iepirkuma cenas punkts lopbarības rudziem gan ES, gan Latvijā bija 2012. gada decembrī - attiecīgi 179,96 EUR/t un 187,82 EUR/t.

Pārskata periodā augstākā pārtikas rudzu iepirkuma cena ES tika sasniegta 2012. gada maijā - 234,54 EUR/t (par 26,4% augstāka nekā Latvijā). Taču turpmākajos mēnešos ES iepirkuma cena pārtikas rudziem kritās gandrīz 2 reizes un jau 2013. gada augustā sasniedza savu zemāko vērtību – 133,49 EUR/t (par 4,3% augstāka nekā Latvijā). Savukārt Latvijā pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena savu augstāko vērtību sasniedza tikai 2013. gada martā, un bija 199,51 EUR/t, taču pēc tam cena kritās, un 2013. gada decembrī tā bija 134,73 EUR/t.

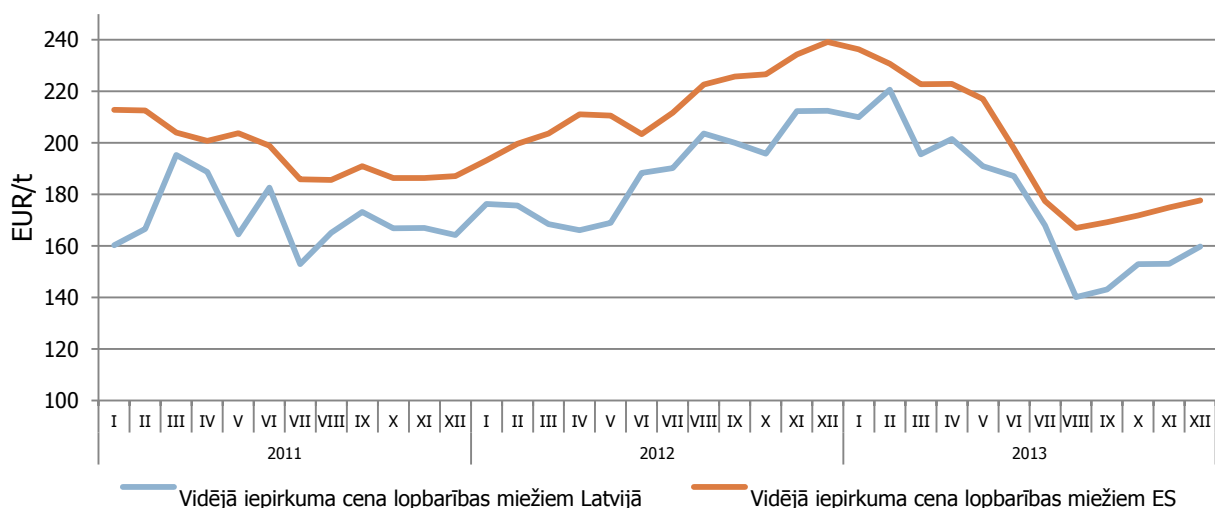

2.45.attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cenas Latvijā un ES 2011.-2013. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Arī lopbarības miežiem, līdzīgi kā kviešiem un rudziem, 2012. gadā bija novērojams vidējās iepirkuma cenas pieaugums, kas lielāko vērtību ES sasniedza 2012. gada decembrī (239,16 EUR/t), bet Latvijā 2013. gada februārī (220,73 EUR/t). ES miežu cena savā augstākajā punktā bija par 12,6% augstāka nekā tobrīd Latvijā, savukārt miežu cena Latvijā savā augstākajā punktā bija par 4,4% zemāka nekā tobrīd ES.

2013. gada sākumā sākās straujš vidējās iepirkuma cenas kritums, un zemākā cena pēdējo trīs gadu laikā Latvijā un ES bija 2013. gada augustā – attiecīgi 140,14 EUR/t un 167,02 EUR/t. Pēc šī krituma cena līdz 2013. gada beigām gan Latvijā, gan ES pakāpeniski paaugstinājās.

2.46.attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cenas ES un Latvijā 2011.-2013. gadā

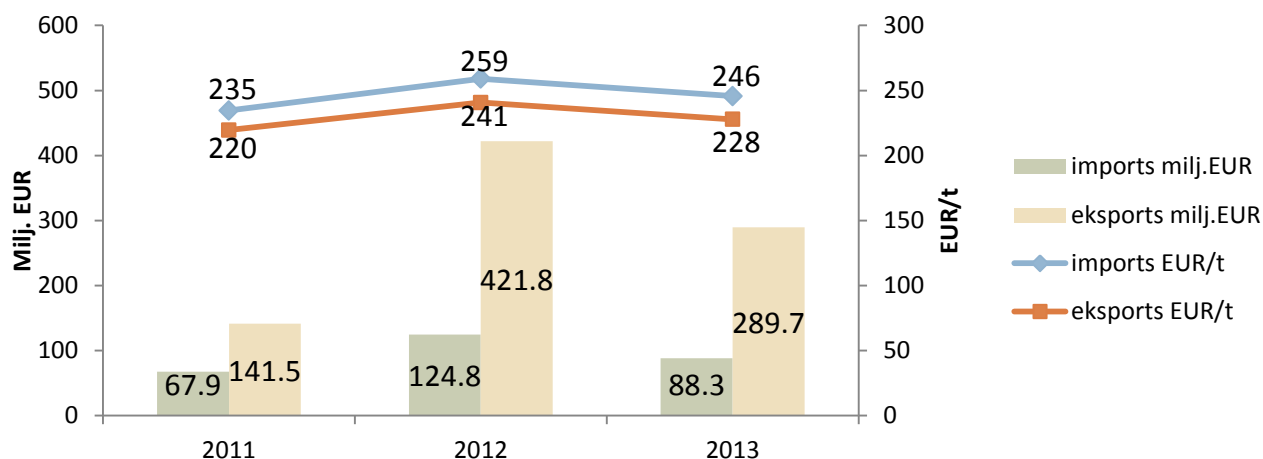
Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Pēc graudaugu kopējās eksporta vērtības pieauguma 2012. gadā, 2013. gadā sekoja samazinājums par 31,3% (no 421,82 milj. EUR uz 289,72 milj. EUR). Vienlaikus 2013. gadā, salīdzinot

ar 2012. gadu, par 29,2% samazinājās arī graudaugu importa vērtība (no 124,75 milj. EUR uz 88,28 milj. EUR). Šādas izmaiņas tirdzniecībā lielā mērā izraisīja graudaugu cenu samazināšanās 2013. gadā, ko apliecina arī vidējo importa un eksporta cenu rādītāji 2013. gadā. Taču arī apjoma izteiksmē graudaugu ārējā tirdzniecība 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir samazinājusies – importa plūsma par 25,4% un eksporta plūsma par 27,4% (2.47.attēls).

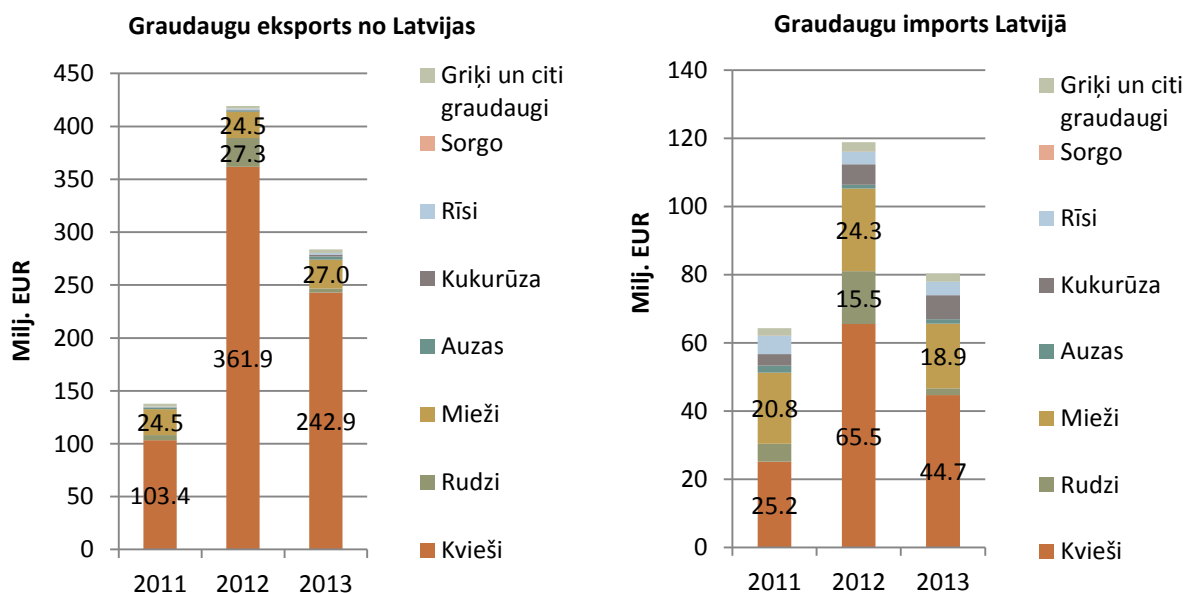
Gan vidējā importa cena, gan vidējā eksporta cena graudaugiem 2013. gadā pazeminājusies par 5%, salīdzinot ar 2012. gadu. Kopumā pārskata periodā importa vidējā vērtība bijusi augstāka nekā eksporta vidējā vērtība.

2.47.attēls. Latvijas graudaugu eksports un imports 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgāko vietu Latvijas graudaugu importā un eksportā 2013. gadā ieņem kvieši, vērtības izteiksmē veidojot 51% no Latvijā importētajiem graudiem un 84% no eksportētajiem. Otra nozīmīgākā importēto graudaugu grupa ir mieži – 21% no Latvijā importēto graudaugu kopējās vērtības un 9% no kopējās eksportēto graudaugu vērtības 2013. gadā.

2.48.attēls. Latvijas graudaugu eksports un imports sadalījumā pa graudaugu grupām 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Salīdzinot ar 2012. gadu, 2013. gadā kviešu importētā vērtība samazinājās par 32% un bija 44,66 milj. EUR. Ievērojami samazinājies rudzu imports 2013. gadā – salīdzinot ar 2012. gadu, importēts par 87% mazāk rudzu (vērtības izteiksmē).

Salīdzinot 2013. gadu ar 2012. gadu, kviešu eksporta vērtība ir samazinājusies par 33%, sasniedzot 242,87 milj. EUR.

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

Augļkopība

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējās platības 2011. gadā un 2012. gadā samazinājās, bet 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu platības palielinājušās par 2% (2.15.tabula). 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ābeļu platības samazinājās par 3%, bet bumbieru platības samazinājās par 3%, savukārt pārējo augļkoku platības palielinājās.

Pēc VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" datiem – 2013. gada februāris bija trešais siltākais 21. gadsimta februāris, bet 2013. gada marts bija astotais aukstākais marts kopš 1987. gada. Arī 2013. gada aprīļa pirmajās desmit dienās Latvijā vēl valdīja ziemai raksturīgi laika apstākļi. Neskatoties uz to, ka 2013. gada ziemā bija ļoti mainīgi laika apstākļi, augļu koku un ogulāju kopraža un ražība pieauga.

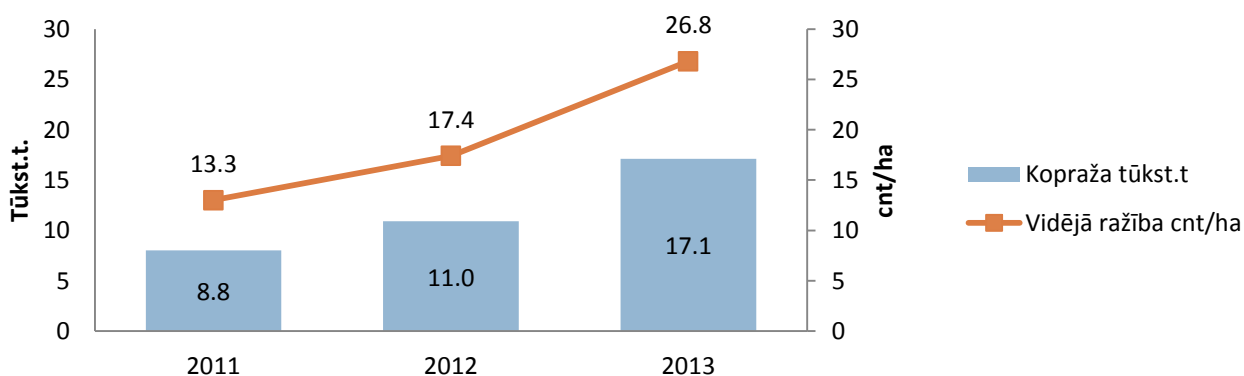
2.15.tabula

**Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2011.-2013. gadā, ha
(ieskaitot krūmmellenes, neieskaitot zemenes)**

	2011.	2012.	2013.
Ābeles	4273	4073	3944
Bumbieres	233	281	273
Plūmes	111	182	217
Ķirši	144	150	164
Jānogas, upenes	973	794	861
Avenes	333	213	249
Ērkšķogas	7	8	11
Aronijas	10	22	36
Smiltsērķšķi	245	275	325
Krūmcidonijas	80	115	102
Kopā:	6578	6291	6402

Avots: CSP

2013. gadā vislielāko platību no ogulājiem aizņēma upenes un jānogas, attiecībā pret 2012. gadu palielinājusies platība plūmēm (+19%) un ķiršiem (+9%), kā arī turpina pieaugt smiltsērķšķu platības. Smiltsērķšķu un krūmcidoniju platības pieaugums ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu to pārstrādes produktiem.

2.49.attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība (ieskaitot krūmmellenes, neieskaitot zemenes) 2011.–2013. gadā

Avots: CSP

Apskatot 2.49.attēlu, redzams, ka 2013. gadā par 54% palielinājās augļkoku un ogu vidējā ražība, līdz ar to par 56% pieauga arī kopraža. Kopražas ziņā joprojām stabili līdera pozīciju ieņem āboli – 2013. gadā to kopraža bija 86,2% no visas augļu un ogu kopražas (2.16.tabula). Salīdzinot ar

2012. gadu, kad bija nelabvēlīgi laika apstākļi - līdz pat janvārim ieilga siltais rudens un tam sekoja krass temperatūras pazeminājums, 2013. gadā palielinājās plūmju un ķiršu kopražas. Pēdējos trīs gados ir palielinājušās arī bumbieru kopražas.

Zemeņu kopražā 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās par 7% un ogulāju (jāņogas un upenes) kopražā pazeminājās par 2%.

2.16.tabula

Galveno augļu un ogu ražošana kopražā 2011.-2013. gadā, t

	2011.	2012.	2013.
Āboli	7501	9449	14751
Bumbieri	153	233	996
Plūmes	69	63	233
Ķirši	65	40	78
Jāņogas, upenes	427	560	547
Zemenes	783	942	1011

Avots: CSP

Dārzenkopība

Kopējā dārzeņu aizņemtā platība Latvijā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājusies par 5%. Atklātā lauka platības palielinājās par 5%, bet segtās platības samazinājās par 15% (2.17.tabula).

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājušās šādu kultūru platības – kāposti (-12%), puravi (-61%), gurķi (-31%), bietes (-13%) un sīpoli (-26%). Burkānu platības 2011. gadā un 2012. gadā samazinājās, jo ražas novākšanas laikā bija nelabvēlīgi laika apstākļi (ilgstošs lietus), tādēļ bija novēlota ražas novākšana, produkciju bija grūti saglabāt un tā sapuva, bet 2013. gadā, cerot uz labvēlīgiem laika apstākļiem, lauksaimnieki tomēr sēja burkānus un salīdzinājumā ar 2012. gadu burkānu platības palielinājās par 9%.

2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu segto dārzeņu platība samazinājās par 15%, pārtraucot ikgadējā pieauguma tendenci, kas bija novērojama kopš 2010. gada.

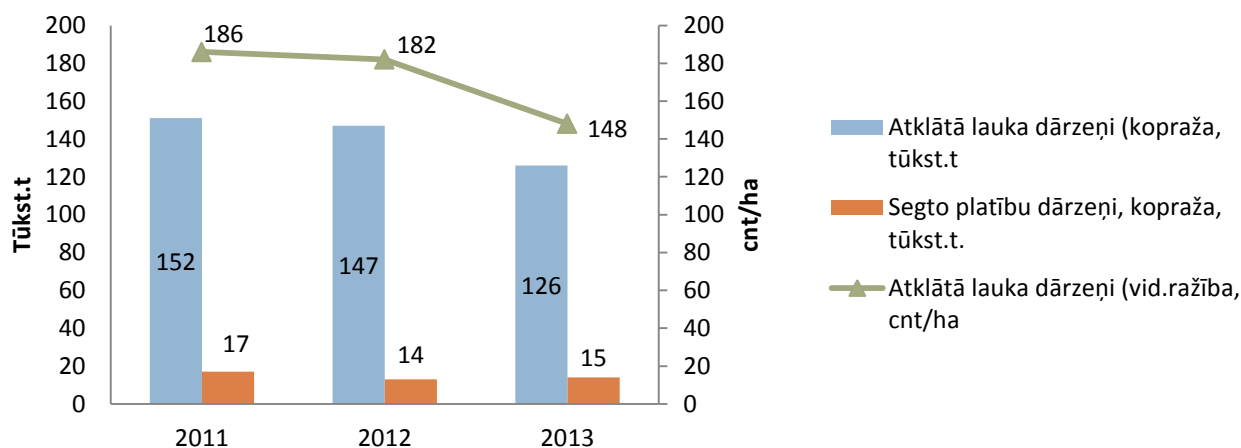
2.17.tabula

Atklātā lauka dārzeņu platības un segtās platības 2011.-2013. gadā, ha

	2011.	2012.	2013.
Atklātā lauka platība, ha	8149	8085	8474
kāposti	2387	2536	2240
t.sk. ziedkāposti	141	340	150
puravi	62	119	46
salāti	24	9	22
sīpoli lociņiem	76	185	166
gurķi	196	241	166
tomāti	14	18	41
bietes	932	1191	1042
burkāni	1641	1421	1544
sīpoli	1259	1260	928
ķiploki	53	74	177
mārrutki	174	24	16
kabači un ķirbji	232	208	357
pārējie dārzeņi	1099	799	1729
Segtā platība, ha	71,1	77,3	65,6
t.sk. stikla siltumnīcu	47,2	36,7	35,4
t.sk. plēves siltumnīcu	23,9	40,5	30,2

Avots: CSP

Latvijas dārzeņu kopražā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir samazinājusies par 13% (2.50.attēls).

2.50.attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzeņu kopraža un ražība 2011.–2013. gadā

Avots: CSP

Segto platību dārzeņu kopraža 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās par 3%, lai gan segto lauku kopplatība 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās par 15%.

Nozīmīgākā segto platību dārzeņu kopražas daļa Latvijā joprojām bija gurķi (54% no kopražas) un tomāti (44%). Pārējie dārzeni un salāti segtajās platībās bija tikai 2% no kopražas (2.18.tabula).

2.18.tabula

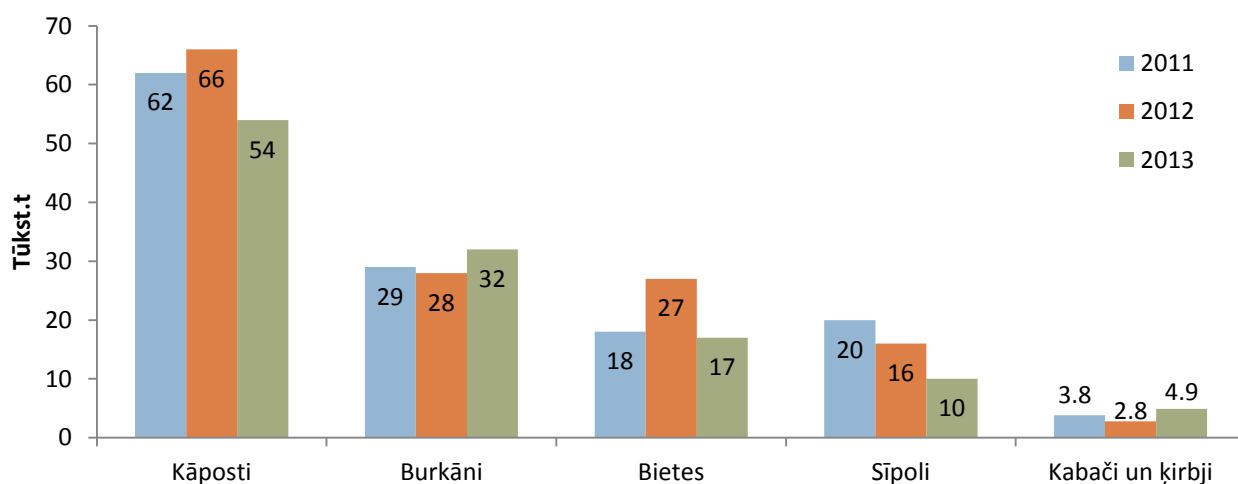
Segtās platības dārzeņu kopraža, tonnās

	2011.	2012.	2013.
Tomāti	7852	5657	6383
Gurķi	8433	8262	7960
Salāti	233	132	144
Pārējie dārzeni	124	143	135

Avots: CSP

Vidējā ražība lauka dārzeņiem 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās par 19%, un kopraža 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās par 14% (2.51.attēls).

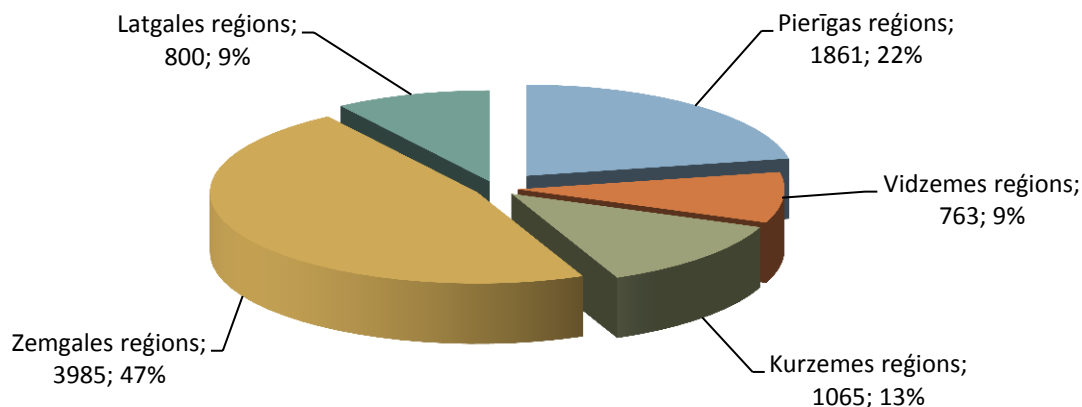
Lielākais īpatsvars atklātā lauka dārzeņu platību kopražā bija kāpostiem (43%) un burkāniem (25%), bet, tā kā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās biešu (-13%) un sīpolu (-26%) platības, tad arī kopraža samazinājās. Pārējo dārzeņu raža kopā bija tikai 32% no atklāta lauka dārzeņu kopražas.

2.51.attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopraža, 2011.–2013. gadā

Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (2.52.attēls), redzams, ka dominēja divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos 3 gados.

2.52.attēls. Atklātā lauka dārzeņu platības pa reģioniem 2013. gadā, ha

Avots: CSP

Dārzenkopība un augļkopība ir divas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, rēķinot pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību. Dārzeņus var audzēt visā Latvijas teritorijā, bet saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus atrašanās vieta, galvenokārt pilsētu tuvumā.

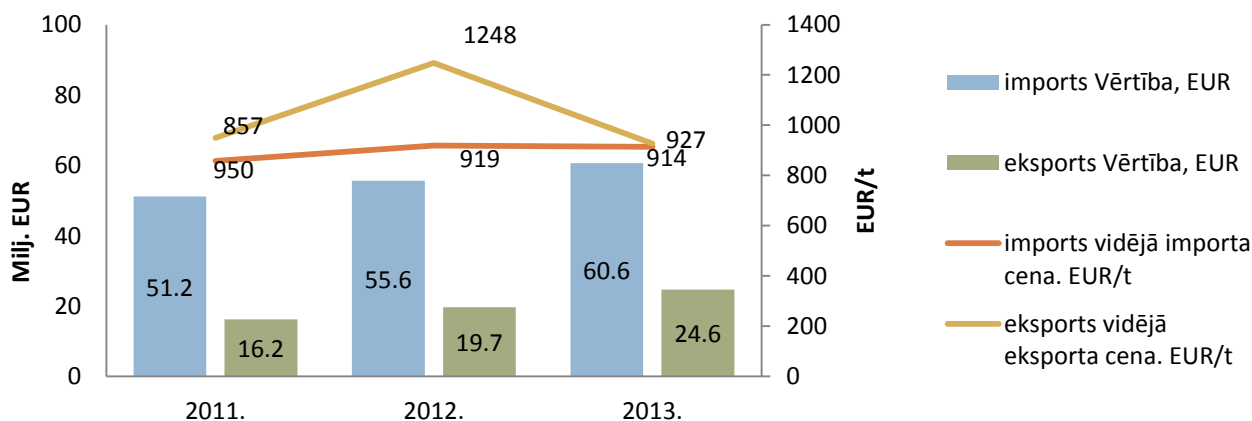
Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cenas un pieaug produkcijas pašizmaksa, un tas ietekmē ražošanas apjomu un kultūraugu platību. Risinājums varētu būt audzētāju pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu, kas saistītas ar uzglabāšanu, palielināšanās. Sarežģījumus rada tas, ka ar audzēšanu lielākoties nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne labu pagrabu, ne saldētavu, kas būtu nepieciešamas eksportam. Ņemot vērā pašreizējās elektrības cenas, saldētavu uzturēšana ir ļoti dārga, līdz ar to daudzi audzētāji neriskē ražot lielos apjomos.

Augļu un dārzeņu audzēšanā, it sevišķi to novākšanā, ir liels roku darba īpatsvars. Tādēļ šo nozari tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanās. Lauksaimniekiem nemitīgi jādomā par darba efektivitātes paaugstināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu.

Ārējā tirdzniecība

2013. gadā svaigu dārzeņu importa kopējie apjomi (vērtības izteiksmē), salīdzinot ar 2012. gadu, ir pieauguši par 9%, savukārt salīdzinājumā ar 2011. gadu par 18% (2.53.attēls). Importa lielāko daļu (28% no kopējās importa vērtības) jau vairākus gadus pēc kārtas veido tomāti, sīpoli ir 13%, savukārt burkāni aizņem tikai 11,5%.

Valstu saraksts, no kurām ir nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms, palicis nemainīgs – Nīderlande – 30,8% (2012. gadā 34% no kopējās importēto dārzeņu vērtības), Lietuva – 25,5% (21%) un Spānija – 21,1% (23%).

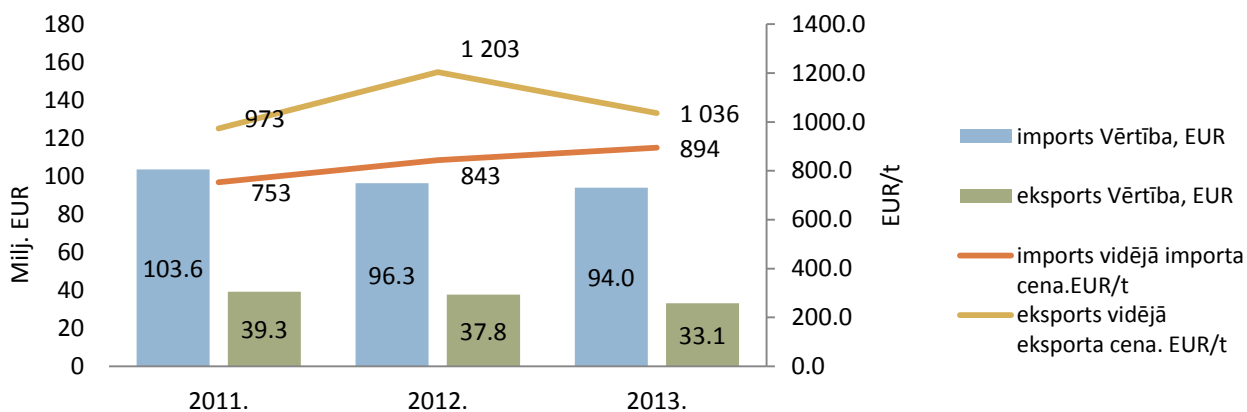
2.53.attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2011.–2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Svaigu dārzeņu eksporta vērtība ar katru gadu pieaug. Ja 2012. gadā eksportēto dārzeņu vērtība bija 19,7 milj. EUR, tad 2013. gadā tā pieauga par 25%, sasniedzot 24,6 milj. EUR. 2013. gadā eksportēto dārzeņu vērtība uz Eiropas Savienības valstīm palielinājās par 16%, savukārt uz trešajām valstīm par 46%. Galvenie eksportēto dārzeņu galamērķi ir Igaunija (35,9% no kopējā dārzeņu eksporta 2013. gadā), Krievija (24,2%) un Lietuva (18,2%).

Populārākie eksportētie (t.sk. reeksportētie) dārzeņi 2013. gadā bija tomāti (33% no kopējās eksportēto dārzeņu vērtības), paprika (14%) un gurķi (9%).

2013. gadā svaigu augļu importa vidējā vērtība, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās par 2,3%, sasniedzot 94 milj. EUR (2.54.attēls). Valstis, no kurām tiek saņemts nozīmīgākais augļu importa apjoms, ir Spānija – 24% (2012. gadā 26% no kopējās importēto augļu vērtības), Nīderlande – 19% (2012. gadā 17%) un Lietuva – 15% (2012. gadā tikpat). Vairāk importētie augļi ir āboli (10%), apelsīni (8,3%), kā arī vīnogas (7,6%).

2.54.attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2011.–2013. gadā

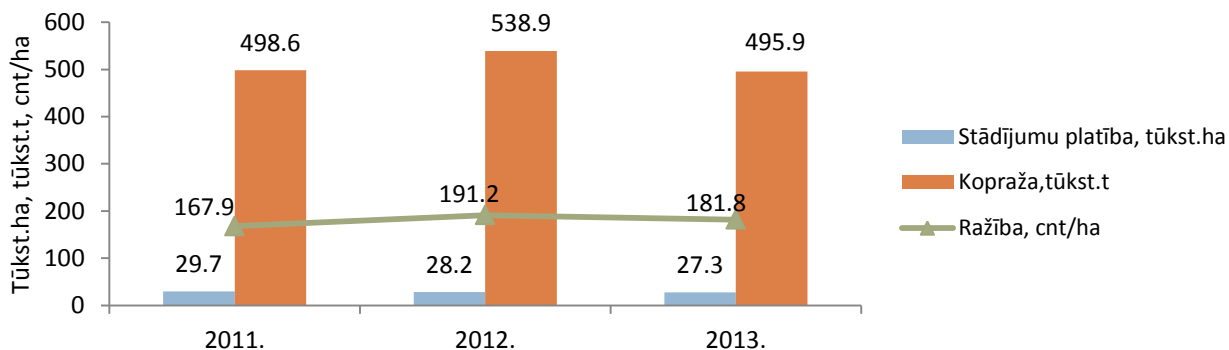
Avots: ZM pēc Eurostat

Eksporta (tai skaitā reeksporta) vērtība 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās par 10%. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas valstis kā Igaunija ar 42% no kopējās eksportēto augļu vērtības, Lietuva 26% (2012. gadā 24%) un Krievija 24% (2012. gadā 63%). Vairāk eksportētie augļi ir citrusaugļi (13%) un āboli (13%).

2.10. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platība ik gadu samazinās, 2013. gadā tā bija 27 277 ha, par 3% mazāk nekā 2012. gadā un par 8% mazāk nekā 2011. gadā. Viens no iemesliem, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu sarūk, ir tas, ka kartupeļi ir resursietilpīga kultūra, tās audzēšanai nepieciešams liels

degvielas un darbaspēka patēriņš. Viena hektāra kartupeļu izaudzēšanai un ražas novākšanai vidēji ir nepieciešami ap 200 litri dīzeļdegvielas, savukārt bez akcīzes dīzeļdegviela ir pieejama tikai 80 – 100 litri. Kopējās platības sarūk arī tādēļ, ka mazie un vidējie audzētāji samazina platības, jo nav garantēta stabila produkcijas realizācija, un tie nespēj konkurēt tirgū ar maziem ražošanas apjomiem. Kartupeļu ražība 2013. gadā ir samazinājusies par 5% un kopraža par 8% salīdzinājumā ar 2012. gadu (2.55.attēls).

2.55.attēls. Kartupeļu platības, kopraža un ražība Latvijā 2011.–2013. gadā

Avots: CSP

Kartupeļu ražu 2013. gadā ietekmēja mainīgie audzēšanas laika agroklimatiskie apstākļi, dažviet nokrišņu daudzums vasarā bija normas robežās, taču daudzviet stādījumus ietekmēja sausums. Tāpat kā citus gadus, arī 2013. gadā bija vērojama kartupeļu lakstu puve, taču šī slimība kartupeļu audzētājiem būtiskus ražas zaudējumus neradīja.

Apkopojot 2.19.tabulā datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem, redzams, ka platību ziņā dominē divi reģioni – Zemgales un Latgales reģions.

2.19.tabula

Kartupeļu platības un ražība reģionos 2011.-2013. gadā

Reģions	2011.		2012.		2013.	
	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha
Pierīgas	5 309	205,5	5 521	204,9	4 711	216,0
Vidzemes	4 579	185,5	4 842	187,8	4 431	187,8
Kurzemes	5 143	136,3	4 063	190,4	4 066	178,4
Zemgales	8 249	170,6	7 867	195,3	7 120	187,6
Latgales	6 418	146,0	5 894	176,3	6 948	150,8

Avots: CSP

Pēc CSP datiem visaugstākās un stabilākās kartupeļu ražas pēdējo trīs gadu laikā, vidēji 209 cnt/ha, ir Pierīgas reģionā, viszemākā kartupeļu ražība šajā pašā laika periodā bijusi Latgales reģionā - vidēji 158 cnt/ha. Gandrīz puse no kartupeļu kopražas 2013. gadā tika izaudzēta Zemgales un Latgales reģionā.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi, no kuriem SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet a/s “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Sākot ar 2012./2013. tirdzniecības gadu Eiropas Savienībā tika atceltas kartupeļu cietes ražošanas kvotas.

Uzņēmums SIA „Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti, un ir viens no trim lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem Eiropas Savienībā apjoma ziņā. Kartupeļu cietes ražošanā izmanto kartupeļu šķirnes ar augstu cietes saturu. Uzņēmuma SIA „Aloja Starkelsen” cietē pārstrādātais kartupeļu daudzums ar katru gadu nedaudz mainās, 2011.gadā tas bija par

9,5% lielāks, 2012. gadā par 4,1% lielāks, savukārt 2013. gadā par 9% mazāks salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

2.20.tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2011.-2013. gadā

Tirdzniecības gads	2011.	2012.	2013.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	9899	10302	9450
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	2111	2231	2151
Vidējais cietes saturs kartupeļos,%	17,9	18,4	20,2

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Samazinoties pārstrādātajam kartupeļu daudzumam, proporcionāli samazinās arī saražotais cietes daudzums. Tomēr saražotais kartupeļu cietes apjoms 2013. gadā ir samazinājies tikai par 4% salīdzinājumā ar 2012. gadu, pateicoties augstajam cietes saturam kartupeļos, kas 2013. gadā bija vidēji par 2% lielāks salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem (2.20.tabula).

Pēc 2.21.tabulas datiem, Latvijā 2013. gadā ar kartupeļu cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 65 audzētāji, kas ir nedaudz mazāk nekā 2012. gadā. Cietes kartupeļu kopējā platība 2013. gadā bija 471 hektāri, tai skaitā aptuveni 160 hektāru bija bioloģiski audzētas kartupeļu platības. Vidējā cietes kartupeļu ražība bija 20 tonnas no hektāra, par 3,4 tonnām zemāka nekā iepriekšējā gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem. Kā galvenos var minēt sēklas kvalitāti un agroklimatiskos apstākļus aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Kartupeļu ražu ietekmē arī slimību un kaitēkļu invāzija un mēslošanas līdzekļu pielietojums. Likumsakarīgi, ka bioloģiski audzētajiem kartupeļiem ir zemāka ražība salīdzinājumā ar kartupeļiem, kas audzēti ar integrētās audzēšanas metodi.

2.21.tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2011.-2013. gadā

Rādītāji	2011.	2012.	2013.
Platība, ha	387	542	471
t.sk. bioloģiski		161	159
t.sk. integrēti		381	312
Vidējā ražība, t/ha	28,8	23,4	20
t.sk. bioloģiski		16	13,8
t.sk. integrēti		28,5	23,3
Audzētāju skaits	58	65	61
t.sk. bioloģiski		35	34
t.sk. integrēti		30	27

Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

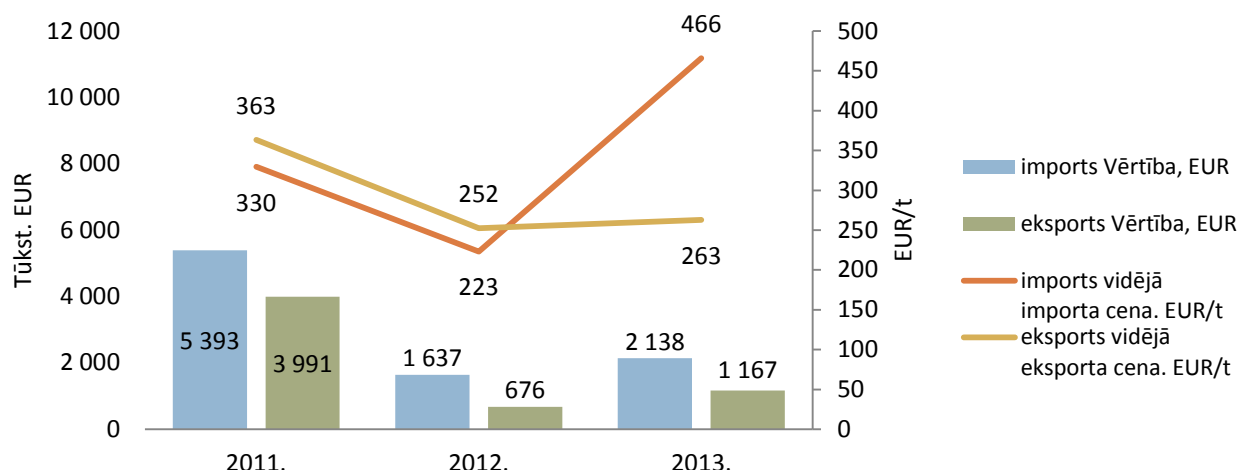
Akciju sabiedrība “Latfood” 2013. gadā pieņēma 12,7 tūkstošus tonnu speciāli „Ādažu čipsu” ražošanai audzētu kartupeļu, kas ir par 12,3% vairāk nekā 2012. gadā. Kartupeļu čipsu ražošanai tiek audzēti 545 ha lielā platībā 16 saimniecībās. 2013. gadā tika iepirkts lielākais kartupeļu daudzums uzņēmuma vēsturē, un, pateicoties sekmīgai produkcijas realizācijai Latvijā un eksporta tirgos, tika kāpināts uzņēmuma ražošanas apjoms.

Uzņēmums “Latfood” 2013. gadā bija noslēdzis 38 piegādes līgumus ar 16 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo audzētā šķirne ietekmē audzēšanas prasības un iepirkuma cenu. Kartupeļu šķirnes, kuras uzņēmums “Latfood” iepērk čipsu ražošanai, ir Lady Claire – 34%, Saturna – 21%, Marlen – 18%, Lady Rosetta – 14%, Verdi – 10% un citas šķirnes – 3%. Kartupeļu kvalitāte salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem bija laba.

Ārējā tirdzniecība

Imports 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ir palielinājies par 30%, sasniedzot 2,14 milj. EUR (2.56.attēls), kas tomēr ir divas reizes mazāk nekā 2011. gadā. Kartupeļus Latvijā 2013. gadā importēja tikai no ES valstīm – Igaunijas (23% no kopējās kartupeļu importa vērtības, salīdzinoši 2012. gadā 24%), Lietuvas (20%, 2012. gadā – 22%) un Itālijas (19%).

Eksporta vērtība 2013. gadā piedzīvoja gandrīz divkārtīgu kāpumu, sasniedzot 1,2 milj. EUR (2.56.attēls). Nozīmīgākie eksporta galamērķi ir Igaunija (28%), Polija (28%) un Lietuva (22%).

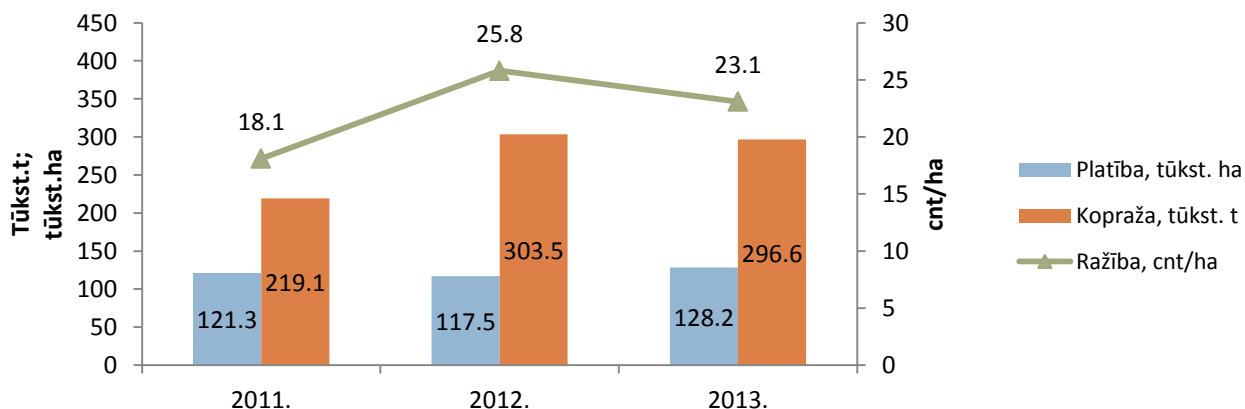

2.56.attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļus) imports un eksports Latvijā 2011.–2013. gadā
Avots: ZM pēc Eurostat

2.11. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

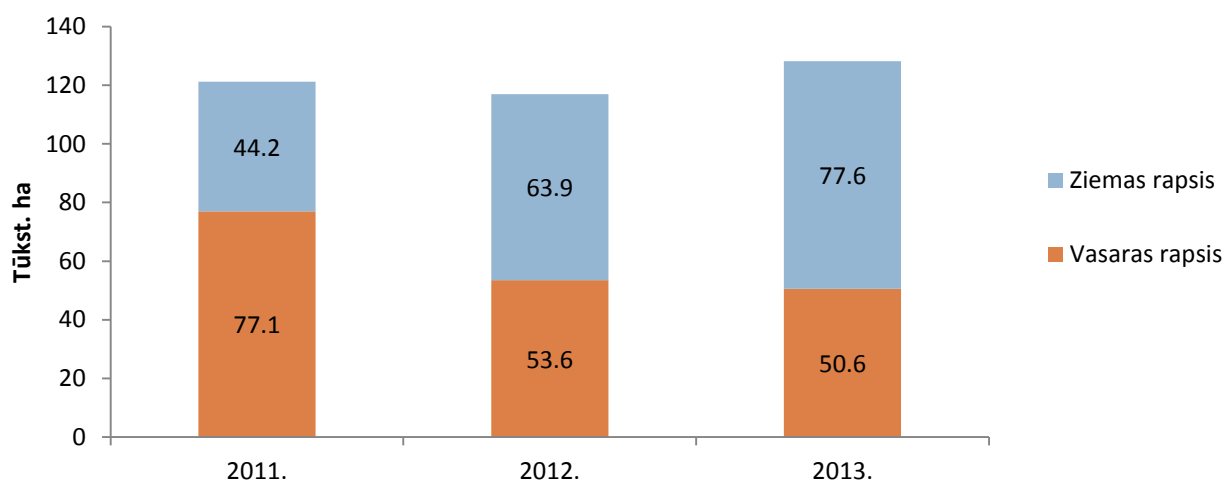
Rapsis

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rapšu sējplatība 2013. gadā palielinājās par 9,1%. Savukārt vidējā ražība no 1 ha samazinājās no 25,8 cnt 2012. gadā līdz 23,1 cnt 2013. gadā. Pateicoties platību pieaugumam, sēklu kopievākums praktiski ir saglabājies iepriekšējā gada līmenī. (2.57.attēls).

2.57.attēls. Rapšu sējumu platība, kopražā un ražība 2011.-2013. gadā
Avots: CSP

2.58.attēlā redzams, ka rapša sējumu struktūra ir mainījusies par labu ziemas rapsim. Ziemas rapša īpatsvars pret kopējo rapša platību palielinājies no 54% 2012. gadā līdz 61% 2013. gadā, proporcionāli samazinoties vasaras rapša sējumiem. Tas ir pamatojams ar ziemas rapša sēklu ražu (26,8 cnt/ha), kas ievērojami pārsniedz vasaras rapša sēklu ražu (17,5 cnt/ha).

2.58.attēls. Rapšu sējumu struktūra 2011.-2013. gadā

Avots: CSP

Nākamajā gadā vasaras rapšu platības varētu būtiski samazināties saistībā ar Eiropas Komisija lēmumu aizliegt vairāku pesticīdu lietošanu un rapša sēklu kodināšanu ar neonikotinoīdiem. Tā kā Latvijā un arī citur pasaulē ir liela interese par atjaunojamiem energoresursiem, kopējās rapša sējumu platības nākotnē varētu palielināties.

Šķiedras lini

Novāktās šķiedras linu platības samazinājās no 633 ha 2012. gadā līdz 195 ha 2013. gadā, kas ir 3 reizes mazāk nekā iepriekšējā gadā. (2.22.tabula). Tas ir izskaidrojams ar 2012. gada nelabvēlīgajiem laika apstākļiem, kad daudzi šķiedras linu lauki cieta no veldres, kas savukārt ir atturējis lauksaimniekus no šķiedras linu audzēšanas 2013. gadā. Šķiedras linu ražība 2013. gadā nelabvēlīgo agroklimatisko apstākļu dēļ (sausums aktīvajā linu augšanas periodā) ir samazinājusies par 9,9 cnt/ha jeb par 27% salīdzinājumā ar 2012. gadu, līdz ar to arī kopražā samazinājās par 64%.

2.22.tabula

Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2011.-2013. gadā

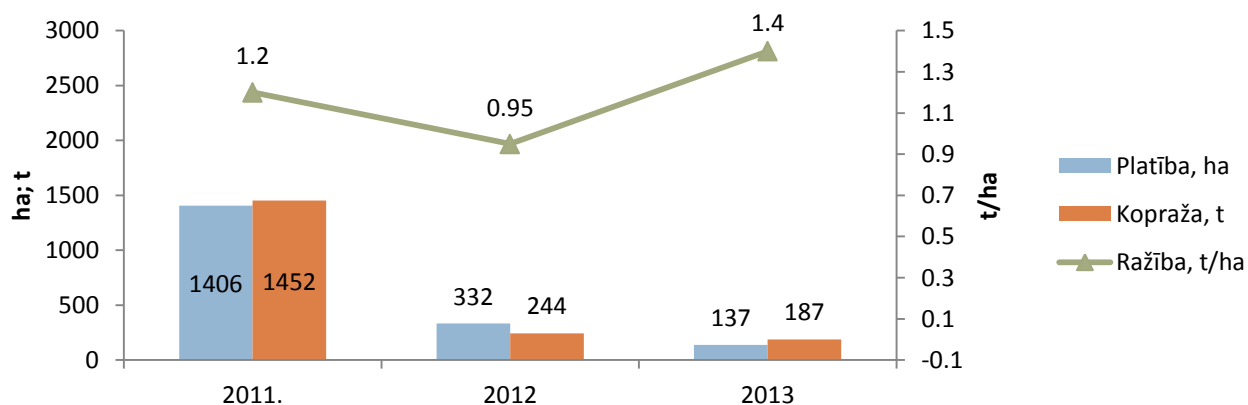
	2011.	2012.	2013.
Novāktā platība (ha)	149	633	195
Šķiedras linu kopražā (tonnas)	300	1321	471
Šķiedras linu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	21,3	36,7	26,8

Avots: CSP

Eļļas lini

Eļļas linu platības Latvijā nav lielas, tomēr, ņemot vērā industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs būtu uzskatāms par perspektīvu nākotnei, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kā redzams 2.59.attēlā, novāktās eļļas linu platības ar katru gadu samazinās. 2013. gadā tie bija tikai 137 ha, kas salīdzinājumā ar 2012. gadu ir par 59% mazāk un salīdzinot ar 2011. gadu pat 10 reizes mazāk. Platību samazinājums varētu būt izskaidrojams ar to, ka šobrīd praktiski nav veikta galaprodukta – linu eļļas, tirgus izpēte. Nepieciešama arī audzētāju un pārstrādātāju sadarbība, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

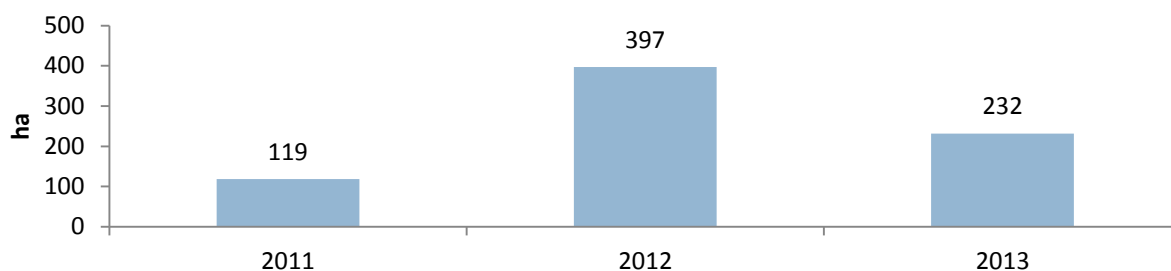
2.59.attēls. Eļļas līnu platība, kopraža un ražība 2011.-2013. gadā

Avots: CSP

Atsevišķi Latvijas augkopības nozarē strādājošie uz tirgu orientētie uzņēmumi ir attīstījuši idejas par līnu ražošanas attīstību Latvijā gan samērā tradicionālā produkta – šķiedras – ieguvei, gan specializējoties salīdzinoši jauna ražošanas virziena – līnēļas – ieguvei.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir jauna, tās attīstība vērojama pēdējo gadu laikā. Latvijā kaņepju platība 2013. gadā bija 232 ha. Salīdzinot ar 2012. gadu kaņepju platības ir samazinājušās par 46 ha (2.60.attēls). Tas skaidrojams ar šobrīd ierobežotajām kaņepju salmiņu pārstrādes iespējām.

2.60.attēls. Kaņepju platības Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: LAD

Sākoties jaunajam 2014.–2020. gada plānošanas periodam, Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES pieaug pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās. Kaņepju platību pieaugumu turpmākajos gados varētu veicināt arī ES atbalsts, kā arī pirmās kaņepju pirmapstrādes rūpnīcas izveide.

2.12. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

2.12.1. Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību par ģenētiskajiem resursiem tiek uzskatīts ģenētiskais materiāls ar esošu vai potenciālu vērtību. No tā izriet, ka visu pieejamo ģenētisko daudzveidību var uzskatīt par ģenētiskajiem resursiem, jo, ja kādam genotipam nevar konstatēt pašreizējo vērtību, tad tas neizslēdz tā nozīmi, kas var tikt atklāta tuvākā vai tālākā nākotnē. Katra valsts, kas pievienojusies Konvencijai, uzņemas arī atbildību par savu ģenētisko resursu saglabāšanu.

Līdz brīdim, kad Latvijā parādījās pirmās selekcionētās šķirnes, tika audzētas tā saucamās vietējās tautas šķirnes. Tikai neliels daudzums vietējo šķirņu paraugu ir saglabājies līdz mūsdienām, jo šis materiāls novērtēts kā nozīmīgs tikai pēdējā laikā.

Latvijā ir spēkā Starptautiskais līgums par pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētiskajiem resursiem (turpmāk – Līgums). Latvija Līgumam pievienojusies ar likumu „Par Starptautisko līgumu par augu ģenētiskajiem resursiem pārtikai un lauksaimniecībai”, kas Saeimā pieņemts 2004. gada 7. aprīlī un ir spēkā no 2004. gada 22. aprīļa. Ar Ministru kabineta 2003. gada 17. jūnija noteikumiem Nr.326 „Noteikumi par nolīguma vēstuli starp Latvijas Republiku un Starptautisko augu ģenētisko resursu institūtu (IPGRI) par Latvijas Republikas pievienošanu Eiropas augu ģenētisko resursu tīkla sadarbības programmai (ECP/GR)” Latvija ir pievienojusies Eiropas augu ģenētisko resursu tīkla sadarbības programmai (ECPGR), un ar Ministru kabineta 2012. gada 24. aprīļa noteikumiem Nr.288 „Par Saprāšanās memorandu par Eiropas integrētās gēnu banku sistēmas (AEGIS) izveidošanu” Latvija ir pievienojusies Eiropas integrētās gēnu banku sistēmai (AEGIS). AEGIS ir Eiropas reģiona valstu izstrādāta reģionālās sadarbības sistēma, kuras nolūks ir racionāla pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētisko resursu (PGRFA) saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana Eiropā. Tā pirmo reizi veidos Eiropas kolekciju, kas darbosies kā virtuāla (Eiropas) gēnu banka. Iesaistoties šajā darbā, valstis racionalizēs pašreizējo saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas sistēmu un tās efektivitāti gan kolektīvā, gan individuālā līmenī. Jaunā sistēma dos iespēju vairākām gēnu bankām balstīties uz citu gēnu banku padarīto darbu, to nedublējot.

2013. gadā augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām), ar 27 500 latiem (39 129 EUR) augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai un ar 43 878 latiem (62 433 EUR) kultūraugu genofonda saglabāšanai.

Augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina Valsts Stendes graudaugu selekcijas institūts, Valsts Priekuļu laukaugu selekcijas institūts, Latvijas valsts augļkopības institūts, LLU, LLU aģentūra „Zemkopības zinātniskais institūts”, Pūres dārzkopības pētījumu centrs, z/s „Vīnkoki”, Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”. Jāatzīst, ka ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto institūciju ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet nekāds raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums netiek veikts.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta „Silava” telpās ir izveidota kultūraugu gēnu banka, kurā tiek saglabāti aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām. Gēnu bankas sēkļu paraugi interesentiem tiek izsniegti saskaņā ar Standarta materiālu pārsūtīšanas līgumu (SMTA), kuru pieņēma Starptautiskā līguma par pārtikas un lauksaimniecības augu ģenētiskajiem resursiem (PGRFA) Vadošā iestāde savā pirmajā sesijā 2006. gada jūnijā.

2013. gada nogalē Eiropas Komisija sagatavoja ziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par lauksaimniecības ģenētiskajiem resursiem no saglabāšanas līdz ilgtspējīgai izmantošanai. Ziņojumu Komisija bija sagatavojusi, lai pildītu 2010. gadā noslēgto Eiropas Savienības valstu vadītāju vienošanos līdz 2020. gadam apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos Eiropas Savienībā, kā arī lai pildītu Savienības bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, kas tika pieņemta 2011. gadā.

Ziņojuma mērķis bija atgādināt par ģenētisko resursu saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas vajadzību un nodrošināt, ka šis mērķis tiek pienācīgi ņemts vērā, turpmāk izstrādājot attiecīgo politiku un programmas, it īpaši:

1) Lauku attīstības politiku, izmantojot agrovīdes pasākumus, kas vērsti uz praktiskās lauksaimniecības līmeņa celšanu, un, izmantojot Eiropas inovācijas partnerību, prakses vajadzību satuvināšanu ar pētniecības pasākumiem un mijiedarbības veicināšanu starp iesaistītajām pusēm;

2) Pētniecības un inovācijas politiku un tās pamatprogrammu „Horizon 2020”, lai izveidotu lauksaimnieciskās daudzveidības zināšanu bāzi.

Latvija sagatavoto ziņojumu atbalstīja un norādīja, ka jautājums ir aktuāls, jo mērķtiecīga lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana ir viens no instrumentiem, kas nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Ieviešot visaptverošu (holistisku) pieeju attiecībā uz lauksaimniecības ģenētiskajiem resursiem, tiktu dots nozīmīgs ieguldījums, veicinot ilgtspējīgāku un ekonomiski dzīvotspējīgu lauksaimniecības sistēmu visā vērtības ķēdē.

Plānots, ka nākošajā – 2014. gadā varētu pieņemt Eiropas Parlamenta un Padomes regulu par ģenētisko resursu pieejamību un to izmantošanā iegūto labumu taisnīgu un vienlīdzīgu sadali Savienībā – NAGOJAS protokolu. Lai Nagojas Protokols stātos spēkā, to jāratificē 50 saistītajām pusēm.

Ar detalizētu informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem var iepazīties tīmekļa vietnē: <http://www.genres.lv>.

2.12.2. Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšanas galvenais uzsvars Latvijā tiek likts uz dzīvnieku saglabāšanu *in situ* – dzīvnieki tiek audzēti saimniecībās, šķirnei raksturīgos apstākļos. Līdztekus notiek arī lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu *ex situ* saglabāšana laboratorijā DNS paraugu veidā, kā arī spermās veidā piena liellopu šķirnēm.

Latvijā Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – šķirnes audzētāju organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Šķirnes audzētāju organizācijas veic lauksaimniecības dzīvnieku apsekošanu saimniecībās un izsniedz atzinumus par ģenētisko resursu dzīvnieku atbilstību ciltsdarba programmās noteiktajiem kritērijiem. Par šķirnes audzētāju organizāciju atzītajiem ģenētisko resursu dzīvniekiem to īpašnieki var saņemt valsts atbalstu. Atbalstu piešķir ne vairāk kā par 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā. Piešķirtais atbalsta apjoms nav pietiekams, lai motivētu lauksaimniecības dzīvnieku īpašniekus audzēt ģenētisko resursu dzīvniekus.

2013. gadā LLU Mācību pētījumu saimniecībā “Vecauce” tika uzsākta Latvijas Brūnās šķirnes govju genofonda ganāmpulka veidošana, ar mērķi saglabāt to tīrasinību turpmākiem šķirnes pētījumiem un nodrošināt govju šķirņu daudzveidību Latvijā. Tika iepirktas 12 govīs un 19 teles. Veiksmīgi īstenojot programmu, saglabāsies līdz šim izveidotie Latvijas brūnās govju šķirnes ģenētiskie resursi ar to raksturīgajām iezīmēm, kurus varēs izmantot par pamatu jeb kādi esošo dzīvnieku īpašību pilnveidošanai, galvenokārt saglabājot turpmākajās paaudzēs vērtīgākās saimnieciski derīgās īpašības.

Pēdējo gadu laikā ir būtiski samazinājies Latvijas balto cūku skaits, un to saglabāšanas pasākumiem būtu jāvelta īpaša vērība (2.23.tabula). Latvijas baltās cūkas tiek audzētas divās saimniecībās, kopumā tie ir 60 dzīvnieki. Dzīvnieku audzēšanā un pavairošanā sarežģījumus rada dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumi, jo viena no saimniecībām atrodas Klasiskā cūku mēra skartajā teritorijā. Latvijas Baltās šķirnes cūku saglabāšanas nolūkā Biedrība „Cūku ciltsdarba centrs” sadarbībā ar “Viļānu” mākslīgās apsēklošanas staciju 2014. gadā plāno izvietot stacijā divus Latvijas Baltās šķirnes vaislas kuiļus.

Biedrība „Šķirnes saglabāšanas apvienība “Zilā govs”” darbojās veiksmīgi, saglabājot un pilnveidojot Latvijas zilās govīs populāciju. 2013. gadā uzsākts projekts zilās populācijas dzīvnieku izvērtēšanai trijos darba semināros galvenajos Latvijas zilās govīs audzēšanas reģionos. Uzsākts organizēt Latvijas zilo jaunbuļļu ataudzēšanu, lai sekmētu zilās populācijas nostiprināšanu.

Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saglabāšanas programmas īstenošana pēdējos gados ir veiksmīga. Arī valsts atbalstu Latvijas tumšgalves aitu šķirnes dzīvnieku audzētāji izmanto pilnā apjomā. Audzētājiem jāturpina darbs pie augstvērtīgu teķu ieguves, jo vēl nav sasniegts šķirnes saglabāšanai un tālākai attīstībai vēlamo kvalitatīvu teķu skaits.

Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanai tiek uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes.

2.23.tabula

Dzīvnieku skaits, kas pieteikti valsts atbalsta saņemšanai

	Latvijas brūnā govys	Latvijas zilā govys	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2011.	110	344	56	550	280	44
2012.	134	349	53	550	267	84
2013.	145	354	53	549	238	44

Avots: LAD

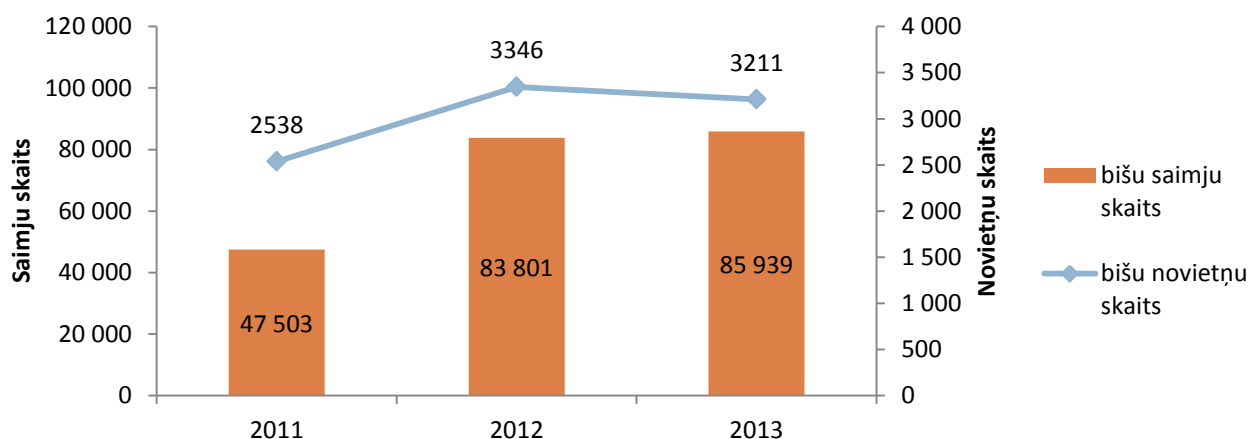
Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā turpina darboties LLU Agrobiotehnoloģijas institūta Molekulāri ģenētiskās pētījumu laboratorija, kurā saglabāti iepriekšējos gados uzkrātie lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu DNS paraugi. Latvijas brūnās un Latvijas zilās šķirnes buļļu sperma tiek uzglabāta Ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacijās.

2.13. Biškopība

Biškopība Latvijā ir ļoti sena un tradīcijām bagāta nodarbošanās, kā arī viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem, kas veic apputeksnēšanu, un šo bišu loma lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizvietoājama.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir augstvērtīga medus iegūšanai labvēlīgs. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un to kvalitāte ir galvenais ievāktā medus kvalitātes priekšnosacījums. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un ar bioloģiski aktīvām vielām bagātāks nekā dienvidu reģionos.

Pēc LDC sniegtās informācijas, 2014. gada 1.janvārī bija reģistrētas 3211 novietnes ar 85 939 bišu saimēm. Salīdzinot ar 2012. gadu, novietņu skaits ar bišu saimēm 2013. gadā samazinājās par 4,03%, savukārt bišu saimju skaits tajās ir palielinājies par 3%. (2.61.attēls).

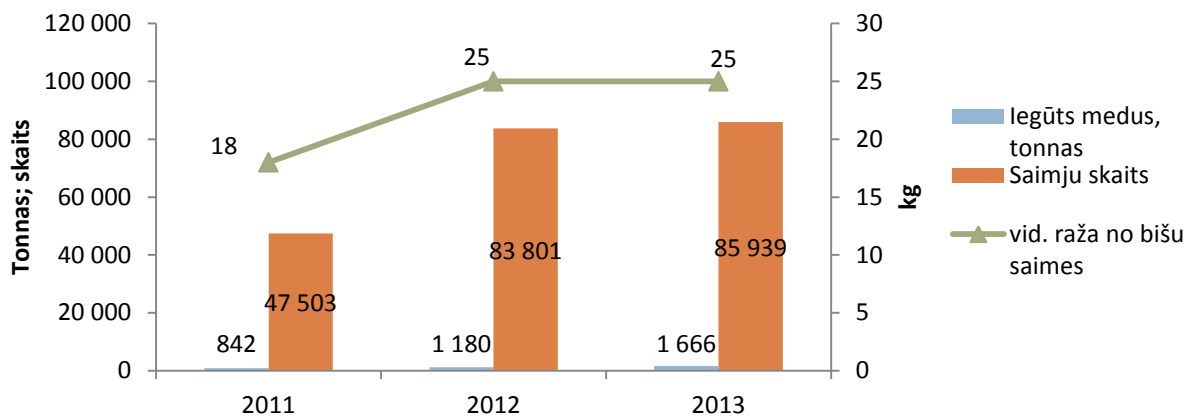
2.61.attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits

Avots: LDC

Dravošana notiek ļoti plaši, un bišu saimes galvenokārt tiek turētas vaļaspriekam un lai radītu nelielus papildus ienākumus ģimenes budžetā. Daļa bišu saimju atrodas arī profesionālo biškopju

dravās, kur medus, putekšņu, bišu māšu peru pieniņa, vaska u.c. biškopības produkcijas ieguve orientēta uz produkcijas pārdošanu.

Analizējot 2.62.attēla datus, var secināt, ka ar katru gadu pieaug bišu saimju skaits un saražotā medus daudzums. Iegūtā medus daudzums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājies par 41,18%. Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildus iespējas gan ražības celšanai, izvedot bites pie nektāraugiem, gan produkcijas veidu dažādošanai – attīstot monoflorā medus ražošanu.

2.62.attēls. Saimju skaits un saražotā medus daudzums Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: LDC, CSP, LBB

Saimniecībā ražotais medus apjoms ir svārstīgs un grūti prognozējams. Lielāko daļu no saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā, daļa produkcijas tiek pārdota vairumtirdzniecības uzņēmumiem nefasētā veidā, kā arī daļa saražotās produkcijas tiek realizēta tiešā pārdošanā mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un pārtikas ražotājiem (konditorejām u.c.).

Medus izplatīšanā ir zems specializēto medus veikalu īpatsvars, līdz ar to ir svarīga nozares sadarbības veicināšana. Lai palielinātu nozares konkurētspēju, ir nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, iepērkot medu un citu biškopības produkciju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru vietējos un ārzemju tirdzniecības tīklos. Nepieciešams biškopjus izglītot par kooperācijas pozitīvajiem aspektiem un tās priekšrocībām, kā arī informēt un iepazīstināt ar citu nozaru kooperatīviem, veicinot savstarpēju sadarbību. Nākotnē varētu palielināties medus patēriņš ne tikai tirgos un veikalos, bet arī restorānos un kafējnīcās un citās sabiedriskās ēdināšanas vietās. Produkta cenu pašreiz nav iespējams samazināt, patēriņa pieaugumu var nodrošināt ar patērētāju izglītošanu, jaunu un piemērotu iepakojuma veidu un izmēru piedāvājumu, kā arī medus un pārējo biškopības produktu izmantošanu citās nozarēs, piemēram, medicīnā, kosmētikā, konditorejā un citur.

Biškopības nozares ciltsdarba mērķis ir nodrošināt augstražīgu un pret slimībām izturīgu ģenētisko materiālu, kā arī attīstīt bišu māšu mākslīgo apaugļošanu un bišu selekciju valstī. Ciltsdarba ietvaros tiek arī saglabātas Latvijas vietējās medus bites, notiek to populācijas materiāla izkopšana un selekcija.

Ciltsdarbam izvirzīto mērķu sasniegšanai ir jāizpilda sekojoši uzdevumi:

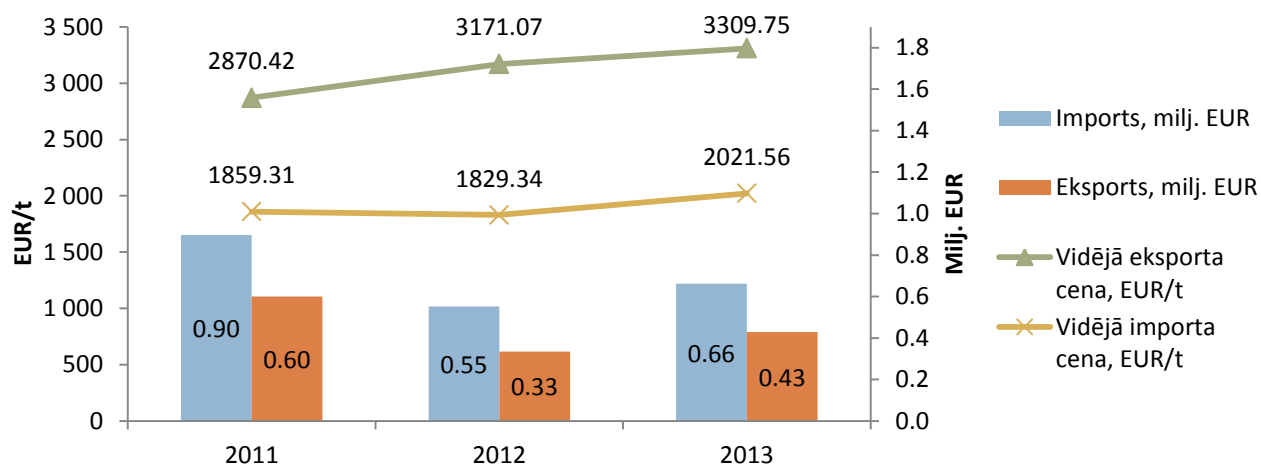
- attīstīt valstī bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju;
- izkopt augstražīgus pasugu, šķirņu un starppasugu hibrīdu īpatņus;
- kontrolēt un vērtēt introducētā cilts materiāla kvalitāti un tā pielietošanu biškopībā;
- nodrošināt biškopjus ar kvalitatīvu, augstražīgu un sertificētu cilts materiālu;
- Pilnveidot un izstrādāt dokumentāciju, kas attiecas uz medus bites ciltsdarbu, bišu selekciju un bišu māšu instrumentālo apsēklošanu.

Tādēļ Latvijas Biškopības biedrība ir izstrādājusi un īsteno medus bites ciltsdarba programmu, kuras ietvaros tiek uzlabota medus bites ģenētiskā materiāla kvalitāte un stabilitāte. Turklāt

ilgtermiņā jāpanāk, lai Latvijas biškopības nozare būtu neatkarīga no ārvalstu bišu māšu audzētavām, jo pašreiz ciltsmātes ražojošo darvu bišu māšu audzētāju vajadzībām tiek centralizēti iepirkta no Dānijas, Somijas, Lietuvas un citu valstu specializētajām māšu audzētavām. Ņemot vērā, ka Latvijā bišu selekcija ir tikai attīstības stadijā, medus bites ciltsdarbs var būt būtisks pavērsiens un darbarīks straujai bišu selekcijas attīstībai valstī.

Ārējā tirdzniecība

Laika posmā no 2011. gada līdz 2013. Latvijai bijusi negatīva medus tirdzniecības bilance. Turklāt gan importa, gan eksporta plūsmā pārskata periodā vērojamas diezgan izteiktas svārstības - 2012. gadā tirdzniecība sarukusi, bet 2013. gadā pieaugusi (2.63.attēls).

2.63.attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2011.-2013. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība pārskata periodā kopumā ir samazinājusies par 28,6%, bet importa vērtība – par 26,2%.

Pretēji attīstījusies medus vidējā eksporta cena – pārskata periodā tā palielinājusies par 15,3%. Pārskata periodā par 8,7% pieaugusi arī vidējā medus importa cena.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir **kažokzvēru audzēšana**. Šīs nozares galvenais darbības virziens ir kažokādu iegūšana. Latvijas kažokzvēru audzētājus pārstāv biedrība „Latvijas Zvērkopju asociācija” (turpmāk – LZA). Tās darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, jaunu tehnoloģiju un produkcijas veidu izstrādāšana un ieviešana ražošanā, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī LZA dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi. LZA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece, kas ļauj mums izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi, un nepieciešamības gadījumā tiek garantēta palīdzība praktisku un arī likumdošanas jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī. LZA ir arī Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes biedre. LZA kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina darbu ciltsdarba programmas īstenošanā, kā arī izstrādā un realizē projektus kažokzvēru būru nomaiņai atbilstoši ES prasībām, kas jāveic līdz 2016. gada beigām. 2013. gadā tika novērtētas un atestētas 8 šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības, kurās audzē ūdeles un lapsas. LZA biedru kopējais apgrozījums 2013. gadā sasniedza 31,7 miljonus eiro, savukārt 2012. gadā tas bija 14,6 miljoni eiro, tādējādi gada laikā pieaugot par 116%. Pērn eksporta apjoms attiecībā pret 2012. gadu pieauga par 128%, sasniedzot

30,7 miljonus eiro. Eksportētās produkcijas īpatsvars 2013. gadā pieauga par 5,5% procentiem, no 91,5% 2012. gadā pakāpjoties līdz 96,6%. Nodokļu iemaksas valsts budžetā bija 3,2 miljoni eiro.

Barības patēriņš nozarē rada ievērojamu atbalstu Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam: LZA biedri 2013. gada laikā no Latvijas ražotājiem, lauksaimniekiem un zivju saimniecībām iepirka 20,4 tūkstošus tonnu subproduktu, 8,4 tūkstošus tonnu zivju un 4 tūkstošus tonnu graudu, ik dienu vidēji patērējot 92 tonnas barības, kas ir par 16 tonnām vairāk nekā vidēji 2012. gadā. Nozarē nodarbināti vairāk nekā 500 darbinieki.

Analizējot 2.24. tabulas datus, var secināt, ka 2013. gadā ūdeļu māšu skaits palielinājās par 19,7%, līdz ar to arī izaudzēto kucēnu skaits ir palielinājies par 30,7%. Savukārt lapsu māšu skaits 2013. gadā samazinājies par 3,7%, bet lapsu kucēnu skaits samazinājies par 34,1%. Polārlapsu māšu skaits iepriekšējā gadā ir samazinājies par 45%, bet izaudzēto polārlapsu kucēnu skaits samazinājies par 20,4%.

2.24.tabula

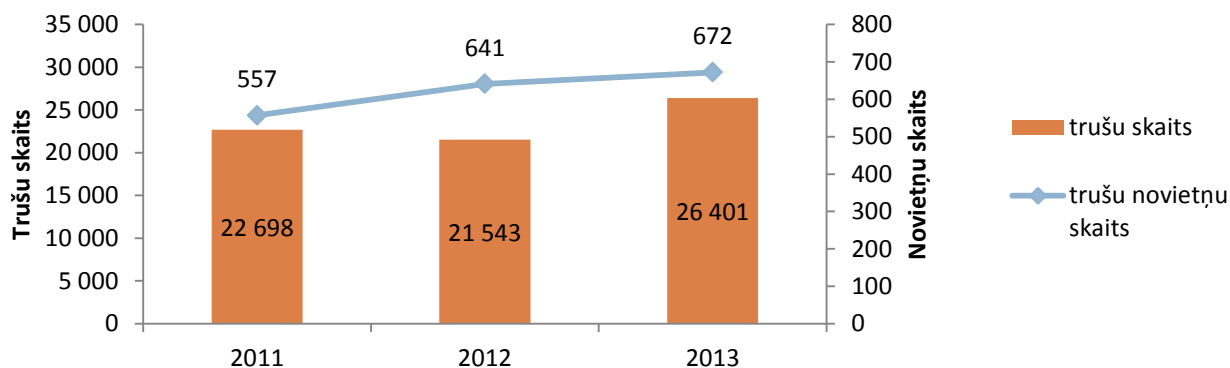
	2011.		2012.		2013.	
	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits
Ūdeles	56 004	261 832	162 062	523 357	193 953	684 272
Polārlapsas	60	250	60	260	33	207
Lapsas	2597	8367	1610	9454	1550	6232

Avots: LDC

Saimniecību izaudzētās kažokādas pamatā tiek realizētas Starptautiskajās kažokādu izsolēs Kopenhāgenā un Helsinkos, kur Latvijas izcelsmes kažokādas pieņem bez ierobežojuma. Neliela daļa produkcijas tiek realizēta vietējā tirgū un eksportēta uz NVS valstīm. Pateicoties saimniecību veiktajam darbam ganāmpulka izkopšanā un ādu pirmapstrādē, ir palielinājies kažokādu izmērs un kvalitāte, tomēr, lai uzturētu nozares rentabilitāti un sekmīgi spētu konkurēt pasaules tirgū, ganāmpulku genofonda uzlabošanas darbs ir jāturpina.

Netradicionālās lauksaimniecības **truškopības nozare** ir viena no stabilākajām nozarēm un tai ir visas iespējas nākotnē paplašināt savu ganāmpulku skaitu un attīstīties. Truškopības nozarē ir ātra aprīte, tajā iegūst augstvērtīgu gaļu un ādiņas, kā arī tā aktīvi darbojas un tiek reklamēta tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši tiek audzēti kā dekoratīvie mājas mīļi. Nozares mērķis ir veicināt truškopības izaugsmi, augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvu un realizāciju, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tādejādi sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Analizējot 2.64.attēla datus, var secināt, ka trušu novietņu skaits 2013. gadā palielinājies par 4,8%, bet tajās audzēto trušu skaits palielinājies par 22,6%.

2.64.attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

Daudzas ģimenes trušu audzēšanu izvēlas kā papildnozari tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm, vai audzē trušus tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu

trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz kvalitatīvas jauno trušu gaļas ieguvu ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu un dzīvsvaru no 3-4 mēnešus veciem dzīvniekiem, kā arī uz vaislas materiāla ražošanu, un perspektīvā arī uz jaunu, Latvijas apstākļiem piemērotu trušu šķirņu veidošanu.

Truškopības nozarē ciltsdarba mērķis ir veicināt selekcijas darbu, saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo trušu šķirņu genofondu, palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti, kā arī izveidot jaunas un pilnveidot esošās šķirnes trušu saimniecības. Truškopības nozarē darbojas divas nevalstiskās organizācijas, kuras pārstāv truškopju intereses – Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” un Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija (turpmāk – LŠTAA).

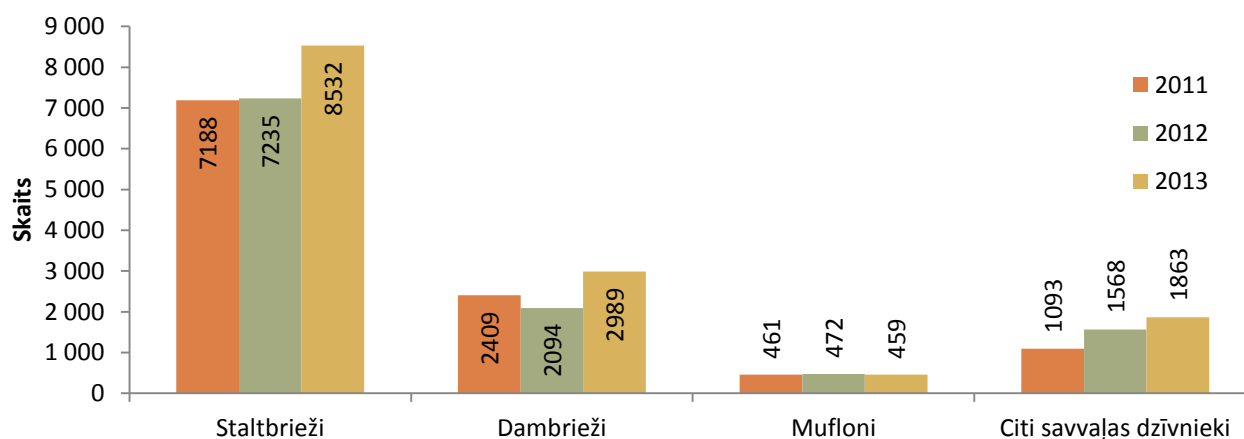
Latvijā ir deviņas sertificētas šķirnes trušu saimniecības, kurās veic mērķtiecīgu selekcijas darbu atbilstoši Ciltsdarba programmai. No 2000. gada Latvija ir pārstāvēta Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju asociācijā (EE) un ir tās balsstiesīgs biedrs. Latvijas trušu audzētāji ir pazīstami Eiropā, jo kopš 2006. gada piedalījušies EE rīkotajās Eiropas izstādēs Nitrā, Leipcigā un citur.

Katru gadu Latvijā notiek gan pavasara, gan rudens izstādes Rāmvā, Dabas muzejā, Ķīpsalā u.c., kā arī Latvijas novados. 2013. gada novembrī Latvijas trušu audzētāji ar 22 dzīvniekiem piedalījās Čehijas trušu izstādē „Lysa nad Labem”. Latvijas sertificētie truškopības vērtētāji vērtējuši trušus izstādēs Maskavā, Pēterburgā un Leipcigā.

Īstenojot ciltsdarba programmā noteiktos mērķus un uzdevumus, tiek veikta šķirnes trušu saimniecību atzīšana, kā arī tiek veikta trušu pārraudzība. Truškopju un nozaru speciālistu izglītošanai un kvalifikācijas paaugstināšanai tiek organizēti izglītojošie semināri, konferences un cita veida pasākumi par šķirnes trušu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšanu. Organizētajos pasākumos tiek pieaicināti arī ārzemju speciālisti. 2013. gadā tika turpināts darbs kopīgā projektā ar mazpulcēnu organizāciju - „Mazpulcēnu trušmīļu skolu”. "Mazpulcēnu trušmīļu skola" ir praktisks projekts ar mērķi attīstīt bērnu interesi par darbu, mīlestību pret dabu, uzmanību pret apkārtējo vidi. Šis projekts sniedz ieskatu par to, kā nodarboties ar netradicionālās lauksaimniecības veidu - šķirnes trušu audzēšanu. Projekta I daļa noslēdzās 9.–10.novembrī izstāžu kompleksā "Ķīpsala", starptautiskajā mājdzīvnieku un zoindustrijas izstādē "ZOOEKSPŌ - 2013".

Arvien lielāku popularitāti Latvijā iegūst **savvaļas dzīvnieku audzēšana** slēgtās platībās. Tā ir netradicionālās lauksaimniecības nozare ar augstu rentabilitāti, kas nodrošina savvaļas dzīvnieku gaļas un trofeju ražošanu, medību organizēšanu. Savvaļas dzīvnieku audzēšana nodrošina mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, piedāvā iegūto gaļu un ragus eksportam. Latvijā ir izveidota Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija (turpmāk – SDAA), kas koordinē un vada briežkopību. SDAA biedri nodarbojas ar staltbriežu, dambriežu, muflonu, stirnu, sumbru, meža cūku un citu savvaļas dzīvnieku (vītņragu kazu, kalnu kazu, jaku un citu) audzēšanu. 2013. gadā Latvijā bija reģistrētas 129 savvaļas dzīvnieku novietnes, kas ir par 30,3% vairāk salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Arī dzīvnieku skaits, salīdzinot ar 2012. gadu, palielinājās par 21,7%. Analizējot 2.65.attēla datus, var secināt, ka dzīvnieku skaits staltbriežu, dambriežu, kā arī citu savvaļas dzīvnieku grupās lēnām pieaug.

Lai briežkopību pārvērstu par peļņu nesošu nozari, izstrādātas staltbriežu un dambriežu ciltsdarba programmas, kuru mērķis ir izkopt dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un tīkamu to formu, pareizu ārējo izskatu. Latvijā briežkopības saimniecības ir orientētas galvenokārt uz briežu gaļas ražošanu, mīksto ragu ieguvu, dzīvnieku selekciju un komerciālo medību organizēšanu. Meža dzīvnieku gaļa, kas izceļas ar savu dabīgumu un specifiskajām garšas īpašībām, ir pieprasīta restorānos, tai ir arī labas eksporta iespējas.

2.65.attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2011.-2013. gadā

Avots: LDC

2013. gada septembrī Spānijā notiekošās Eiropas briežu ragu un briežu audzētāju sanāksmes laikā tika nodibināta Starptautiskā briežu un savvaļas nagaiņu audzētāju asociācija (*International Deer and Wild Ungulate Breeders Association – IDUBA*), par kuras viceprezidentu Eiropas jautājumos ievēlēts Latvijas SDAA vadītājs. IDUBA mērķis ir starptautiski koordinēt visu sugu briežu un citu savvaļas nagaiņu audzētāju uzņēmējdarbību, kas balstīta uz ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu (dzīvnieku skaita pavairošanu, genofonda saglabāšanu, gaļas un citu produktu ražošanu, apskates un medību tūrisma saimniecību veidošanu utt.). Iekļūšana šādā starptautiskā organizācijā sniegs Latvijas briežu audzētājiem iespējas uzlabot, papildināt un starptautiski popularizēt briežu audzēšanas nozari un paplašināt noieta tirgu.

2013. gadā no 23. līdz 26.jūlijam jau sesto gadu pēc kārtas notika ikgadējais SDAA organizētais starptautiskais pasākums briežu bulļu ciltsvērtības noteikšanai un darbaspēju pārbaudei „Staltbriežu un dambriežu bulļu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Šī pasākumu mērķis ir dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana, kas dod iespēju demonstrēt Latvijas saimniecību staltbriežu un dambriežu ciltsdarba sasniegumus vietējā un starptautiskā līmenī, kā arī veicina Latvijas vaislas dzīvnieku eksportu. Tādējādi šādu pasākumu galvenie uzdevumi ir identificēt labākos vaislas staltbriežu un dambriežu bulļus Latvijas un ārvalstu selekciju saimniecībās, noskaidrot veiksmīgākās Latvijas staltbriežu un dambriežu saimniecības un identificēt vadošās vaislas staltbriežu un dambriežu asins līnijas un perspektīvākos krustojumus.

Strauskopība Latvijā sāka attīstīties 2003. gadā. Nozares galvenais mērķis – iegūt gaļu, ādu, olas un vaislas cāļus, jo Latvijā ir visi priekšnoteikumi konkurētspējīgas strausu produkcijas ražošanai, izmantojot brīvās lauksaimniecības zemes platības un ražošanas ēkas, kuras var pielāgot strausu fermas izveidošanai. Neskatoties uz to, ka strausi ir eksotiski putni, tie labi pielāgojas Latvijas apstākļiem. Lai popularizētu strauskopību, izstrādātu lauksaimnieku mācību programmas, īstenotu Eiropas investīciju programmas nozares attīstībai Latvijā, 2003. gadā tika nodibināta biedrība "Latvijas strauss". 2008. gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei Latvijā, saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, strauji saruka, taču pēdējos gados to skaits ir stabilizējies. Saskaņā ar Lauksaimniecības datu centra datiem 2013. gadā Latvijā bija reģistrētas 15 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, un tas ir par divām vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Strausu skaits 2013. gadā palielinājās līdz 356, kas ir par 66% vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā, un eksotiskie putni vairāk domāti viesu priekam un izklaidei. Taču, attīstoties gastronomiskajam tūrismam, arvien vairāk tiek ražotas arī strausu olas, gaļa, tās izstrādājumi. Par strauskopību kā pamatnozari var runāt tikai vienā saimniecībā, kurā strausu skaits ir lielāks par 50 putniem, un kur tiek ražota strausu gaļa un tās izstrādājumi, strausu olas, cāļi, āda, dekoratīvas spalvas un kosmētika gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Strausu gaļas produkcijas pieprasījums ārvalstīs ir pietiekams, taču vietējie audzētāji nespēj nodrošināt nepieciešamo produkcijas daudzumu. Lai strauskopība Latvijā varētu attīstīties kā

stabila un perspektīva nozare, būtu nepieciešams valsts atbalsts un ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielos apjomos ar iespējami mazākiem ieguldījumiem. Ienākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā netiek veikts strausu ciltsdarbs, vaislas materiāls jāiepērk ārvalstīs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus un speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, kas paaugstina ražošanas izmaksas.

Kā jaunākās netradicionālās lauksaimniecības nozares var minēt vīngliemežu un slieku audzēšanu.

Lai gan ar **vīngliemežu audzēšanu** sāka nodarboties mērķtiecīgi jau 90-to gadu vidū, aktīvās darbības uzplaukums šajā nozarē sācies samērā nesen. Pēc Pārtikas un veterinārā dienesta datiem 2013. gadā bija reģistrētas 233 gliemežu audzētavas, kuru skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaudzis par 1,3%. Pašreiz mūsu valstī tiek audzētas divas ēdamo gliemežu sugas - parka jeb īstie vīngliemeži (*Helix pomatia*) un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži (*Helix aspersa*). Latvijā nopietnas perspektīvas saskatāmas tieši parka vīngliemežu audzēšanā, kuri labi piemērojušies mūsu dabas apstākļiem. 2009. gada nogalē Latvijā nodibināta Vīngliemežu audzētāju biedrība, kuras mērķis ir atrast veidu, kā no Latvijā audzētiem vīngliemežiem iegūt produktus ar izcili labām garšas īpašībām, panākt šo mīkstmiešu gaļas un tālākas pirmapstrādes iespējas, kā arī – sekmēt vīngliemežu audzētāju izaugsmi un nozares rentabilitāti, veicināt pieredzes apmaiņu ar vīngliemežu audzētājiem ārzemēs. Ir uzsākts vīngliemežu ciltsdarbs, izveidota ciltsdarba programma tuvākajam laika periodam līdz 2015. gadam.

Slieku audzēšana Latvijā ir samērā jauna nozare, 2013. gadā tai apritēja trīs gadi. Sliekkopība kļūst aizvien populārāka, jo gan Latvijā, gan citās valstīs ir pietiekoši liels slieku un no tām saražotā biohumusa pieprasījums, kā arī tas ir viens no papildus ienākumu avotiem lauku saimniecībām. Sliekas tiek audzētas biohumusa ražošanai, kas ir organisks mēslojums, kuru var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu piebarošanā (kā dzīvnieku barības piedeva), kā arī pārstrādei proteīnā. Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi, (kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas), kas veicina vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un vermikomposta ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus (vermikomposts ir teicams mēslojums) un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

2013. gadā Latvijā darbojās apmēram 400 sliekkopji, kurus pārstāvēja 3 sliekkopības sabiedriskās organizācijas – biedrības „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” un „Latvijas Biohumusa Ražotāju Asociācija”, kā arī sabiedriskā organizācija „Latvijas Sliekkopības biedrība”. Pārtikas un veterinārajā dienestā kā organiskā mēslojuma ražotāji bija reģistrēti 38 slieku audzētāji.

Latvijā tiek audzētas:

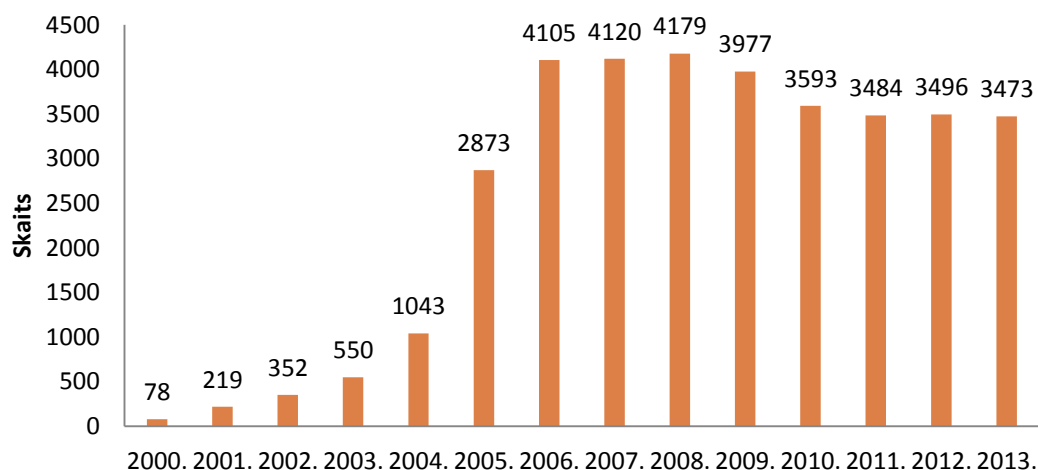
- **Sarkanās Kalifornijas sliekas** (*Eisenia fetida*). Pateicoties savām īpašībām, šīs sliekas tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus, substrātus un iegūtu biohumusu, kas ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina augšņu auglības atjaunošanu.
- **Dendrobena sliekas** (*Eisenia veneta*) – pateicoties savam izmēram un dzīvīgumam kļūva populāras starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzētas proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā piedeva dzīvnieku barībai.

Pēc Latvijas Slieku audzētāju asociācijas datiem 2012/2013. ražas gadā tika saražoti apmēram 2 000 m³ vermikomposta. Tā kā tas tiek ražots dažādās ražotnēs, izmantojot dažādas ražošanas tehnoloģijas un dažādu slieku barību, iegūtā produkcija atšķiras gan pēc ķīmiskā un bioloģiskā sastāva, gan pēc mitruma un piemaisījumu daudzuma tajā. Lai vermikompostu varētu eksportēt uz

ārvalstīm, kur pieprasījums pēc tā ir liels, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabili apjomi.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

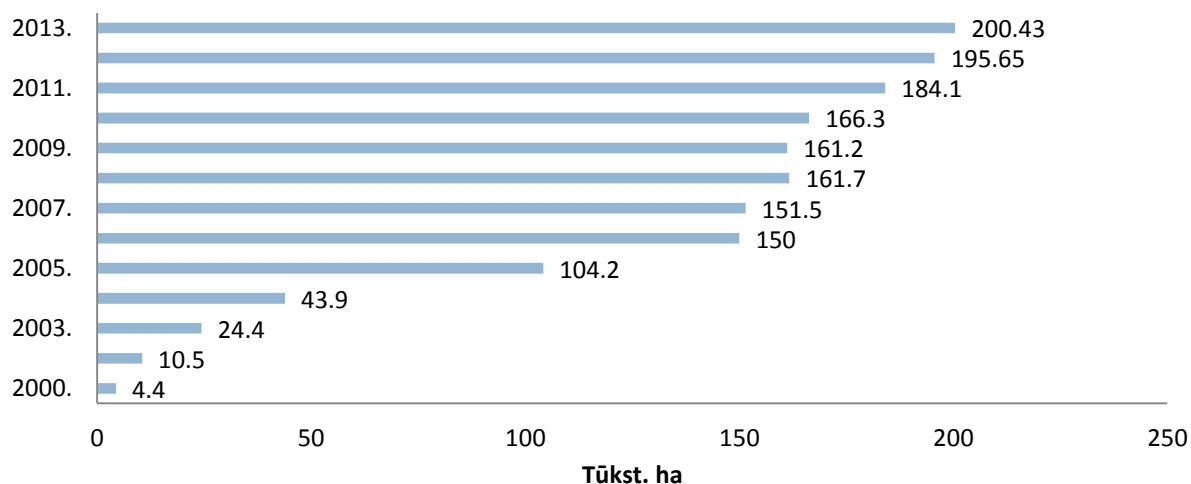
Bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties, tajā iesaistās arvien jauni uzņēmumi, bet bioloģiski sertificēto saimniecību skaits ir kļuvis mazāk mainīgs. 2013. gada beigās saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, sasniedza 3473, kas ir nedaudz samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet kopumā pēdējos četros gados bioloģiski sertificēto saimniecību skaits ir stabils (2.66.attēls).

2.66.attēls. Bioloģiski sertificētu saimniecību skaits

Avots: ZM

2013. gadā bija 3581 bioloģiski sertificēts uzņēmējs, tostarp 85 saimniecības bija uzsākušas pārejas periodu uz bioloģisko lauksaimniecību.

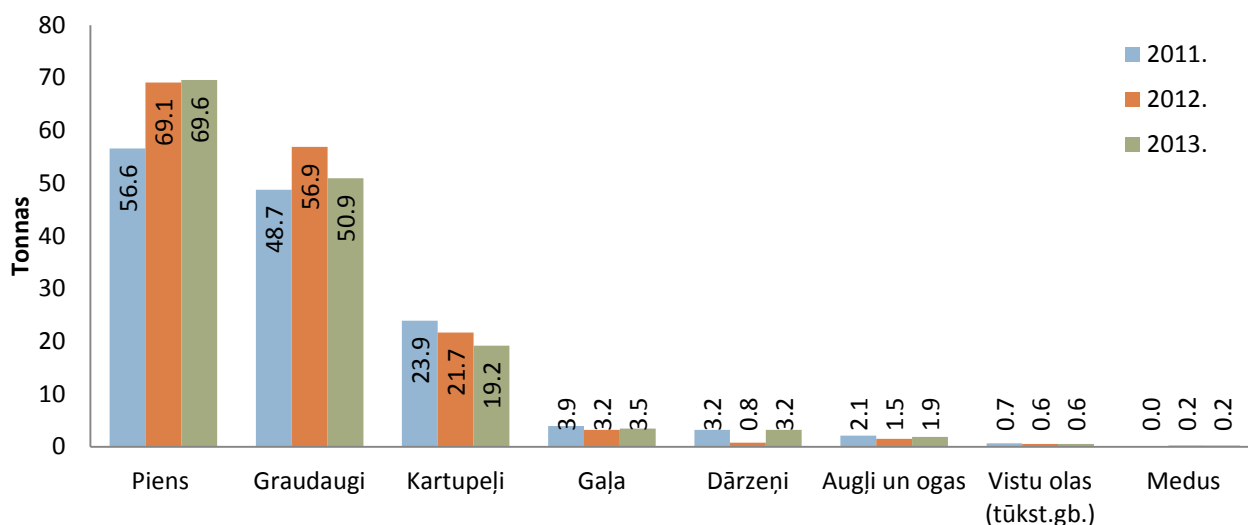
2.67.attēls. Bioloģiski sertificētās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, tūkst.ha

Avots: ZM

Pēdējos gados bioloģisko saimniecību izmantotajām lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platībām ir stabila tendence nedaudz palielināties (2.67. attēls). 2013. gadā bioloģiski sertificētās LIZ platības bija palielinājušās par 2,5% un aizņēma 200 433 ha jeb aptuveni 11% no kopējās LIZ platības valstī. No tām 174 tūkst. ha bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platības, vairāk nekā 15 tūkst. ha bija pārejas periodā un 11 tūkst. ha bija uzsākts pārejas periods.

Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilggadīgajiem zālājiem, pļavām un ganībām) 2013. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņēma graudaugi – 28 tūkst. ha, t.i.,

4,8% no graudaugu kopējās platības valstī, bet graudu kopievākums bija 50,9 tūkst. t, kas ir 2,6% no graudu kopievākuma. Bioloģiski audzēto graudu vidējā ražība ir līdzīga kā iepriekšējos gados – 18,7 cnt/ha. 2013. gadā nedaudz samazinājās saražotais bioloģisko graudaugu apjoms, un bioloģiskajās saimniecībās tika saražotas 19,2 tūkst. t kartupeļu, 3,2 tūkst. t dārzeņu, kas ir četras reizes vairāk nekā 2012. gadā, un 1,9 tūkst. t augļu un ogu, kas ir nedaudz vairāk kā 2012. gadā.

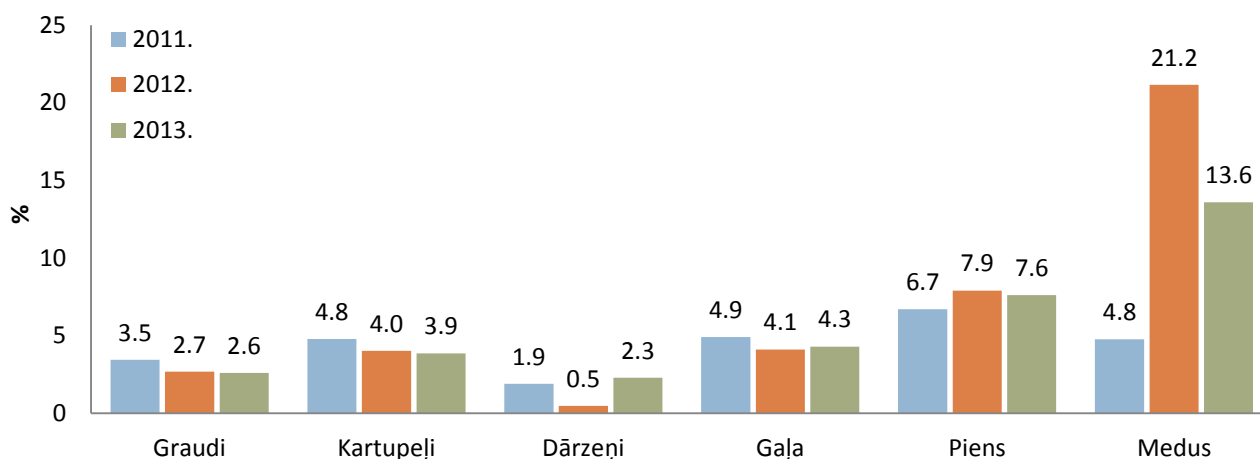

2.68.attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst.t

Avots: ZM

Bioloģiskajās saimniecībās dominējošā lopkopības nozare ir piensaimniecība (skat. 2.68. attēlu), un 2013. gadā tika saražots ap 69,6 tūkst. t piena, no kurām 69 tūkst. t bija govs piens, bet 0,5 tūkst. t kazas piens. 2013. gadā saražotais gaļas apjoms ir 3,5 tūkst. t, kas ir nedaudz vairāk kā iepriekšējā gadā. Novērojama liellopu un aitas gaļas īpatsvara pieauguma tendence, liellopu gaļa ir 88,2% un aitas gaļa – 5,7% no bioloģiski saražotās gaļas apjoma.

Kopumā 2013. gadā bioloģisko produktu īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā nepārsniedza 5% robežu (2.69.attēls), izņemot medu (13,6%) un piena ražošanu, kur tas bija 7,6%.

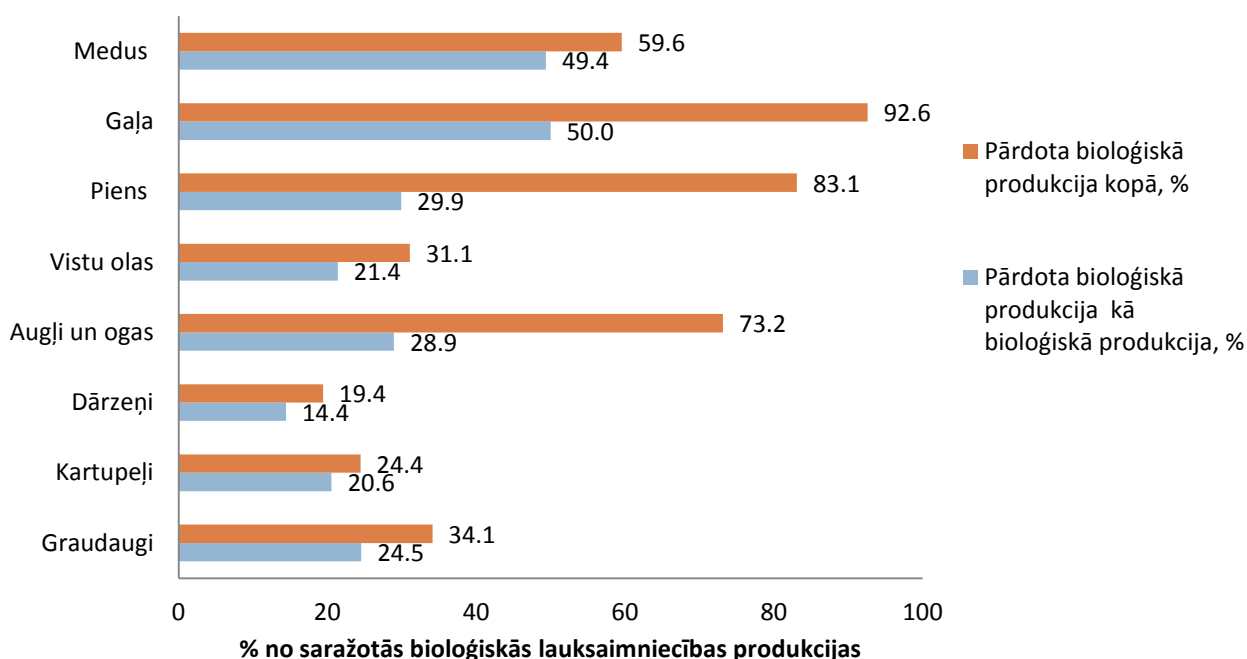
2.69.attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā Latvijā,%

Avots: ZM

Arvien vairāk bioloģiski saražotās produkcijas nonāk tirgū. Tā kā pieaug pārstrādes uzņēmumu skaits, 2013. gadā tika vairāk realizēti bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti- 92,6% gaļa, 83,1% piens, 73,2% augļi un ogas un 59,6% medus.

No realizētā produktu apjoma salīdzinājumā ar 2012. gadu arvien lielāka daļa tiek realizēta kā bioloģiska.

Visvairāk kā bioloģiskā produkcija tiek pārdoti bioloģiski saražotie kartupeļi, medus, graudaugi, dārzeņi, un vistu olas (2.70.attēls).

2.70.attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas, %
Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu nokļūšanu tirgū, 2013. gadā turpinājās valsts subsīdiu atbalsts sākotnējās, apstrādātās un pārstrādātās produkcijas ražotājiem, kuri piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā, nodrošinot produkcijas realizāciju mazumtirdzniecībā.

Šis atbalsts veicināja bioloģiskās lauksaimniecības produktu pirmapstrādes un pārstrādes uzņēmumu pieaugumu. Ja 2010. gadā bija 86 pārstrādes uzņēmumi, 2011. gadā – 143 un 2012. gadā 165 uzņēmumi, tad 2013. gadā tie ir 192 uzņēmumi, kas ir par 17,9% vairāk, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

2.25.tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2011.-2013. gadā

	Uzņēmumu skaits			Produkcijas apjoms, t		
	2011.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	6	13	14	33,5	238,7	414,9
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	18	27	31	172,3	218,0	278,5
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	2	3	3,3	3,0	5,3
Piena un piena produktu ražošana	19	15	17	491,1	998,0	2037,5
Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	4	5	7	1055,1	640,7	709,7
Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	7	8	9	641,4	125,8	96,5
Citu pārtikas produktu ražošana	33	39	44	29,7	145,3	26,0

Avots: ZM

2013. gadā piena pārstrāde pieaugusi 2 reizes (2.25. tabula), bet augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes apjoms palielinājies līdz 278,5 t. Citu pārtikas produktu bioloģiskās ražošanas apjomi, kā arī maizes un mīklas izstrādājumu ražošana, ir samazinājušies.

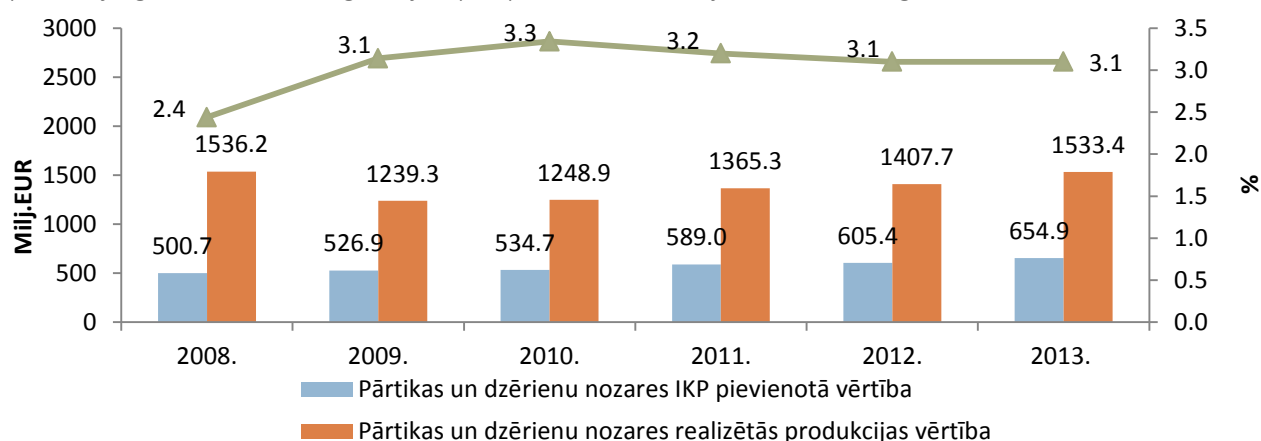
2013. gadā uzsākts bioloģisko graudu un cietes eksports uz trešajām valstīm – ASV.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības.

Neskatoties uz ekonomisko situāciju un iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju, pārtikas rūpniecība saglabā savas pozīcijas, jo iedzīvotāju patēriņa preču grozā pārtika objektīvi ieņem vienu no pirmajām vietām. 2009. gadā nozare piedzīvoja otru straujāko apgrozījuma kritumu ES, pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apjomu samazinājums bija 19,3%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet no 2010. gada ir vērojams apgrozījuma pieaugums, 2012. gadā pieaugot par 3% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet 2013. gadā jau pat par 9% salīdzinājumā ar 2012. gadu.

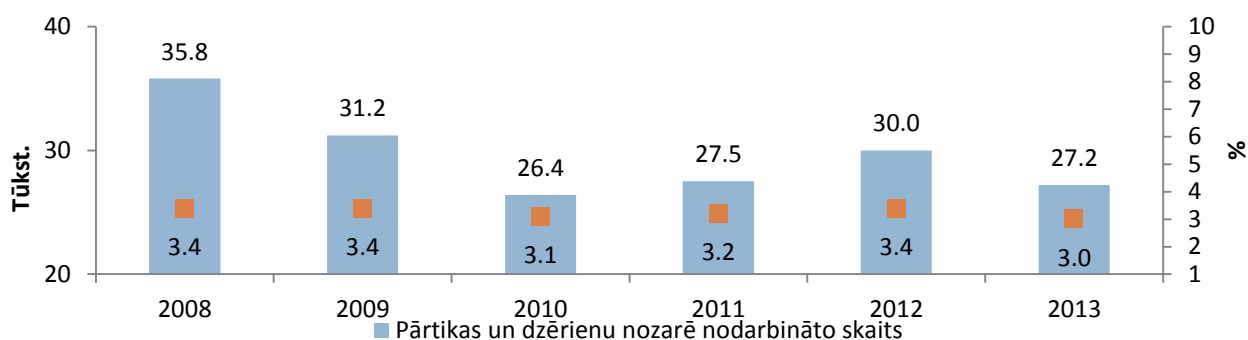
3.1.attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2.red.) dinamika

Avots: CSP

2013. gadā nozares pievienotā vērtība bija 654,9 miljoni EUR, salīdzinājumā ar 2008. gadu tā palielinājusies par 30,8%, vienmērīgi katru gadu pieaugot. Nozares īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā pēdējos gados ir stabils, ar nelielām izmaiņām (3.1.attēls).

2013. gadā pārtikas un dzērienu realizācijas vērtībā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija vērojams pārdotās produkcijas apjomu pieaugums par 9%, gandrīz sasniedzot augsto 2008. gada līmeni.

Realizācijas vērtības palielinājumu visvairāk ietekmēja zivju produktu pārstrādes pieaugums par 18,7%, augļu un dārzeņu pārstrādes pieaugums par 16,2% un piena produktu ražošanas pieaugums par 15,2% (3.1.tabula).

3.2.attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2.red.; 2008.-2011. gads – pārrēķins pēc 2011. gada tautas skaitīšanas datiem)

Avots: CSP

Nodarbināto skaits pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē 2008. gadā bija 35,8 tūkst., bet pēc tam sekoja ievērojams samazinājums. Savukārt 2012. gadā novērojams neliels pieaugums, par 9,1% salīdzinājumā ar 2011. gadu. Tomēr 2013. gadā atkal vērojams nodarbināto samazinājums pārtikas nozarē, par 9,3% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, sasniedzot arī zemāko īpatsvara rādītāju pēdējos gados - 3% no kopējā nodarbināto skaita Latvijā (3.2.attēls).

3.1.tabula

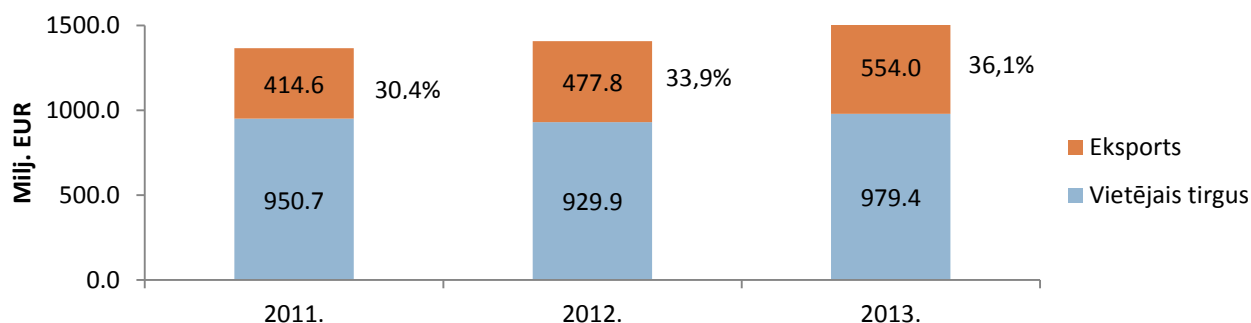
Pārtikas produkcijas realizācija 2011.–2013. gadā, milj. EUR

Nozares	2011.				2012.				2013.			
	Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā		
		Vietējais tirgus	Eksports	Eksports, % no realizētā		Vietējais tirgus	Eksports	Eksports, % no realizētā		Vietējais tirgus	Eksports	Eksports, % no realizētā
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	1365,3	950,5	414,8	30%	1407,7	929,9	477,8	34%	1553,4	979,2	554,2	36%
Gaļas un gaļas produktu ražošana	267,3	218,6	48,7	18%	293,9	234,0	59,9	20%	300,1	236,2	63,9	21%
Zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	129,3	42,0	87,3	68%	153,9	43,7	110,2	72%	182,7	45,1	137,6	75%
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	53,2	25,8	27,4	52%	49,5	24,1	25,4	51%	57,6	27,0	30,6	53%
Piena produktu ražošana	275,7	205,4	70,3	26%	291,2	203,6	87,6	30%	335,4	231,7	103,7	31%
Graudu malšanas produktu, cietes produktu, ražošana	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	152,9	132,7	20,2	13%	154,1	131,9	22,2	14%	160,3	136,0	24,3	15%
Citu pārtikas produktu ražošana	117,1	82,9	34,2	29%	112,7	75,8	36,9	33%	119,1	79,0	40,1	34%
Dzērienu ražošana	208,3	140,5	67,8	33%	199,6	128,9	70,7	35%	207,1	130,2	76,9	37%

*Konfidenciāli dati vai dati nav pieejami (Dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskā ražošanā nodarbināti 20 un vairāk cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis 427 tūkst. EUR vai vairāk)

Avots: CSP

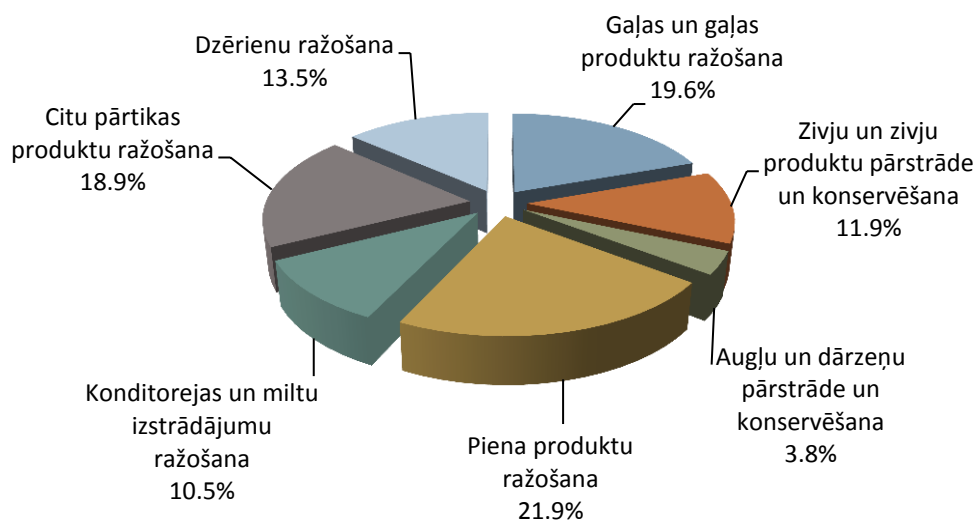
Pārtikas rūpniecības nozare tradicionāli ir vērsta uz iekšējo tirgu, apmēram 70% no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū (3.3.attēls). 2011. gadā realizācijas vērtība vietējā tirgū pirmo reizi pēc krīzes palielinājās par 5%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tomēr kopumā vērojama ikgadēja vietējā tirgus īpatsvara kopējā pārtikas un dzērienu realizācijā samazināšanās un eksporta īpatsvara palielināšanās tendence. Vislielākais eksporta īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2013. gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (75%), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem (53%) un dzērieniem (37%).

3.3.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtības dinamika (NACE 2.red.)

Avots: CSP

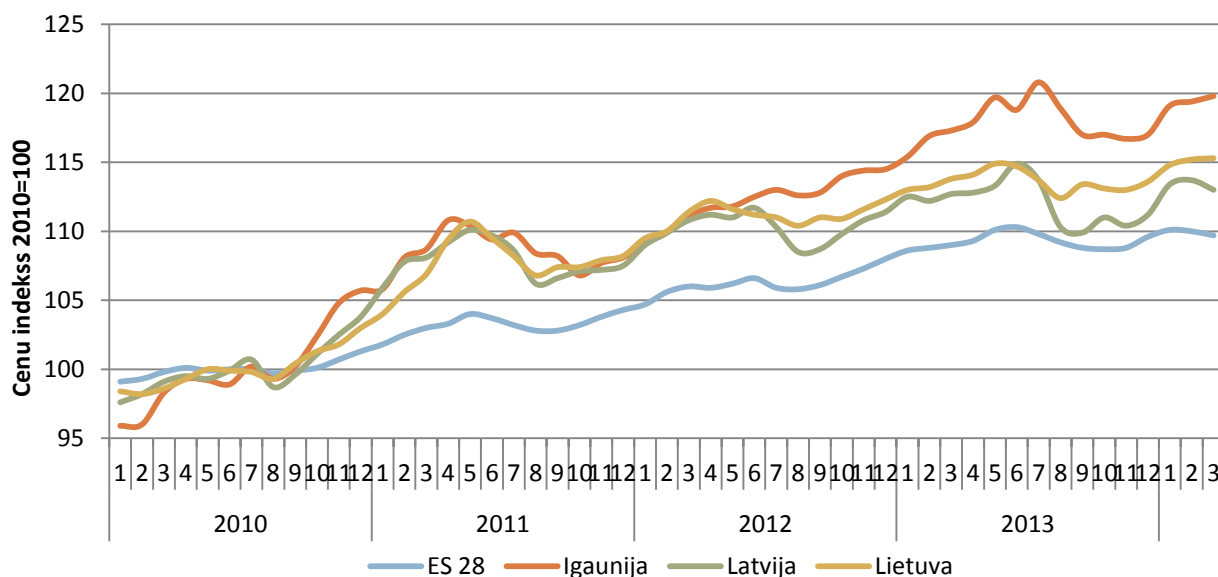
Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra pēdējos gados nav būtiski mainījies. 2013. gadā vislielākais īpatsvars bija piena produktu realizācijai – 21,9%, gaļas un gaļas produktu realizācijai – 19,6%, un dzērieniem – 13,5% (3.4.attēls).

3.4.attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2013. gadā,%

Avots: ZM

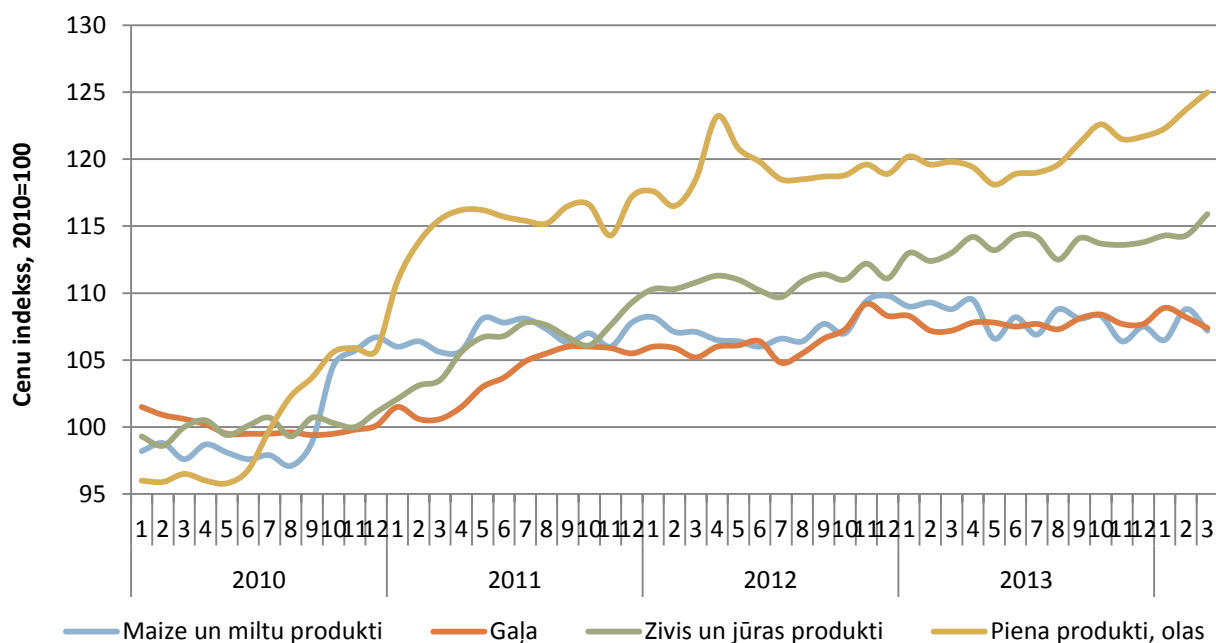
Pēc pārtikas produktu cenu krituma 2009. gada otrajā pusē, 2010. gadā visā Eiropas Savienībā bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, it sevišķi gada beigās. Pārtikas produktu cenu pieaugums turpinājās arī nākamajos gados (3.5.attēls). Salīdzinot ar 2010. gada janvāri, visstraujāk pārtikas cenas 2014. gada janvārī pieaugušas Igaunijā (+23%), kā arī Latvijā un Lietuvā (+16%), savukārt vidējais ES pārtikas cenu pieaugums bija tikai 11%.

3.5.attēls. Pārtikas produktu patēriņa cenu indeksi ES-28 un Baltijas valstīs 2010.-2013. gadā (2010=100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā, redzam, ka vislielākais cenu pieaugums, salīdzinot ar 2010. gadu, ir piena produktiem un olām (par 26%), zivju un citiem jūras produktiem (par 15%), maizes un miltu produktiem (par 8%) un gaļai – par 7% (3.6.attēls).

3.6.attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu patēriņa cenu indeksi Latvijā 2010.-2013. gadā (2010=100)

Avots: Eurostat

Latvijā aizvien aktīvāk norisinās uzņēmumu koncentrēšanās process, tomēr novērtējot Latvijas situāciju ES vienotā tirgus ietvaros, pārtikas nozari raksturo sadrumstalota produktu ražošanas struktūra ar salīdzinoši nelielām ražošanas jaudām un saražotās produkcijas apjomiem un augstu izmaksu slogu (pret neto apgrozījumu), kas rada konkurēšanas grūtības vienotajā tirgū. Līdz ar to ilgtermiņā nepieciešams veikt pasākumus esošās pārstrādes efektivitātes paaugstināšanai (investējot iekārtās, aprīkojumā un būvniecībā), lai palielinātu uzņēmumu konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu, vienlaicīgi veicinot uzņēmumu horizontālo un vertikālo integrāciju.

3.2.tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2013. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2.red.	Saražotās produkcijas vērtība (milj. EUR)	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā		207,6	
4 lielākie uzņēmumi	10,1	79,6	38,3
10 lielākie uzņēmumi		139,5	67,2
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā		126,6	
4 lielākie uzņēmumi	10,2	25,3	20,0
10 lielākie uzņēmumi		64,4	50,9
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā		37,0	
4 lielākie uzņēmumi	10,3	28,2	76,3
10 lielākie uzņēmumi		33,2	89,7
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā		237,8	
4 lielākie uzņēmumi	10,5	130,2	54,8
10 lielākie uzņēmumi		202,4	85,1
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā		58,0	
4 lielākie uzņēmumi	10,9	35,6	61,3
10 lielākie uzņēmumi		58,0	100,0
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā		122,6	
4 lielākie uzņēmumi	11,0	*	
10 lielākie uzņēmumi		102,2	83,3

* Konfidenciali dati: datus nepublicē, ja produktu ražo mazāk par 4 uzņēmumiem; ja viena uzņēmuma īpatsvars ir 80%; ja divu uzņēmumu īpatsvars ir 90% attiecīgā produkta ražošanas apjomā. Šajos gadījumos uzņēmumu skaits var būt neierobežots.

Avots: CSP

Laika posmā no 2006. līdz 2012. gadam kopumā bija vērojama uzņēmumu koncentrēšanās tendence. Tomēr 2013. gadā šī tendence bija gandrīz apstājusies, nelielam koncentrēšanās līmeņa palielinājumam notiekot vien zivju pārstrādes sektorā, kur 4 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa palielinājusies par 1,7 procentpunktiem, lai gan 10 lielāko uzņēmumu daļa samazinājusies par 5,3 procentpunktiem, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (3.2.tabula). Savukārt visstraujākais koncentrēšanās līmeņa kritums 2013. gadā bija dzīvnieku barības ražošanas sektorā, kur 4 lielāko uzņēmumu daļa samazinājusies par 3,4 procentpunktiem, lai gan 10 lielāko uzņēmumu daļa palielinājusies par 2,1 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2012. gadu. Gaļas pārstrādes sektorā vērojams 10 lielāko uzņēmumu daļas palielinājums par 7,1 procentpunktu salīdzinājumā ar 2012. gadu, savukārt saražotās produkcijas vērtība pieaugusi līdz 139,5 miljoniem EUR. Uzņēmumu koncentrācija ļauj paaugstināt ražošanas efektivitāti, kā arī investēt ražošanas procesa modernizācijā un vides jautājumu risināšanā, paaugstinot šo uzņēmumu konkurētspēju.

Lai sekmīgi konkurētu tirgū, uzņēmumiem jātiecas uz eksportspējīgu, inovatīvu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanu. Līdz ar to ražošanas efektivitātes paaugstināšanai un produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanas attīstībai nākotnē varētu būt izšķiroša nozīme, bet tam ir nepieciešamas investīcijas jaunās iekārtās (piemēram, lai ražotu produkciju ar ilgāku realizācijas termiņu, atšķirīgu iepakojumu, atsevišķas līnijas bioloģiskās produkcijas ražošanai u.c.).

Līdz pat 2008. gadam Latvijā bija vērojams straujš investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā, bet krīzes ietekmē 2009. gadā tas samazinājās par 55,2% (no 130,6 miljoniem līdz 58,5 miljoniem EUR) un 2010. gadā vēl par 8,8% (līdz 53,6 miljoni EUR). Turklāt investīciju kritums pārtikas nozarē šajā laika posmā bija straujāks nekā lauksaimniecībā (-44,6%) un tautsaimniecībā kopā (-53,3%). Tomēr 2011. gadā nozare bija attapusies no lejupslīdes, un nefinanšu investīciju apjoms pieauga par 40% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt 2012. gadā investīciju apjoma pieaugums pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē bija pat 55% salīdzinājumā ar 2011. gadu.

Pēc provizoriskās informācijas par 2013. gadu var secināt, ka nefinanšu investīcijas visās nozarēs atkal ir būtiski samazinājušās. Pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā investīciju apjoms 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās par 75,9 miljoniem EUR jeb 51,9%, savukārt tautsaimniecībā kopā investīcijas samazinājās par 44,1%.

3.2.Pārtikas kvalitātes shēmas

Arvien lielāka nozīme tiek piešķirta kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanai vietējā tirgū un to ražotāju atbalstīšanai, kas iesaistījušies pārtikas produktu kvalitātes shēmās, kā arī vietējo preču un pakalpojumu iepirkuma īpatsvara palielināšanai publiskajos iepirkumos. Ražotājiem ir iespēja piedalīties nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā vai kādā no ES pārtikas kvalitātes shēmām:

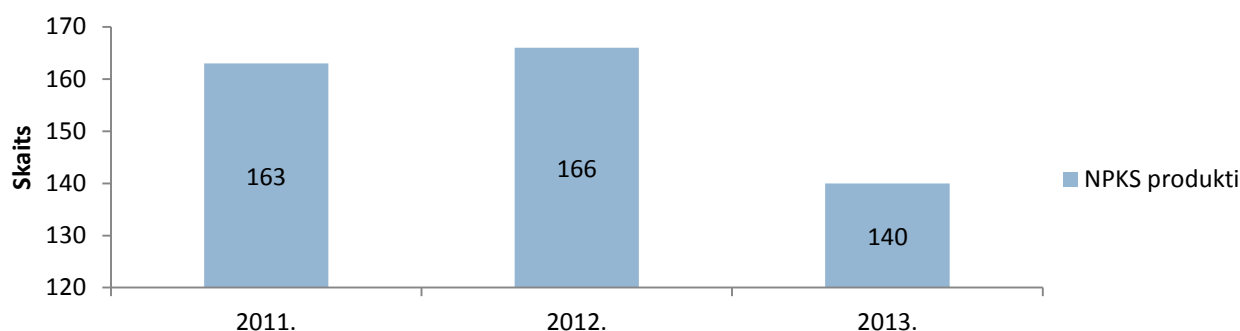
1. Bioloģiskās lauksaimniecības shēmā;
2. Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēmā;
3. Aizsargātu cilmes vietu nosaukumu shēmā;
4. Garantētu tradicionālo īpatnību shēmā.

Lai veicinātu Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas attīstību, izstrādāts plāns, lai uzlabotu tās darbību un atpazīstamības veicināšanu. Sākot ar 2013. gada 1.janvāri, tiek vienkāršota kontroles un uzraudzības sistēma, un kontroles institūcijas funkcijas veic Pārtikas un veterinārais dienests. 2013. gada 20. februārī Zemkopības ministrija noslēdza līgumu par preču zīmes "Kvalitatīvs produkts" lietošanas tiesību nodošanu Latvijas Pārtikas Uzņēmumu federācijai, kura organizēs un īstenos arī popularizēšanas, reklāmas un informatīvos pasākumus. Tā kā Latvijas klimatisko apstākļu dēļ vietējo izejvielu piegādēm ir sezonāls raksturs un ražotājiem visā gada garumā nav pieejamas

pilnīgi visas Latvijā ražotas izejvielas, piemēram, kakao, nacionālās pārtikas kvalitātes shēma tiek paplašināta, kā arī tiek uzsākta nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas prasību pārskatīšana. Tas dos ražotājiem iespēju ražot un patērētājiem saņemt produktus, kuru kvalitāte ir augstāka un prasību izpilde pārsniedz vispārīgās komerciālo preču prasības, kā arī vismaz 75% no ražošanā izmantotajām izejvielām ir iegūtas Latvijā. Patērētāji šādu produktu var viegli atpazīt pēc zaļās krāsas norādes „Kvalitatīvs produkts”, tautā sauktas par „Zaļo karotīti”. Tāpat būs iespējams ražot produktus, kuru kvalitāte ir augstāka, kā nepieciešams saskaņā ar vispārīgajām komerciālo preču prasībām, un kuru pilns pārstrādes cikls notiek Latvijā. Šos produktus varēs pazīt pēc bordo krāsas norādes „Kvalitatīvs produkts”, kuras apakšmalā atrodas produkta ražošanas valsts vai reģiona norāde „Ražots Latvijā”, kas apliecina, ka pilns produkta pārstrādes cikls notiek attiecīgajā valstī.

Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (turpmāk – NPKS) jeb „Zaļās karotītes” produkti aptver plašu labi pazīstamu pārtikas produktu klāstu. 2013. gada beigās NPKS bija 368 dalībnieki, tai skaitā 42 pārstrādes uzņēmumi, ar 140 sertificētiem produktiem (3.7.attēls).

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2013. gadā valsts atbalsts tika piešķirts 357 nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas dalībniekiem, un atbalsta kopsumma bija 98 463 EUR.

3.7.attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2011.-2013. gadā

Avots: ZM

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2013. gadā tika īstenota valsts subsīdiju programma “Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai”, kurā iesaistījās 954 dalībnieki, izmantojot 569 860 EUR.

Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēmā šobrīd ir reģistrēti trīs a/s „Latvijas Balzams” produkti - „Latvijas dzidrais”, „Rīgas degvīns”, „Allažu ķimelis”.

2013. gada 11.oktobrī Eiropas Komisijā tika pieņemta Regula Nr. 978/2013, ar ko noteica sklandrauša ierakstīšanu Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Šis ir pirmais Latvijas pārtikas produkts, kas ticis iekļauts ES Aizsargātajos reģistros. 2013. gadā Eiropas Komisija turpina izvērtēt pieteikumu, lai Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā iekļautu „Salināto rudzu rupjmaizi”. Veiksmīgas ražotāju, Zemkopības ministrijas un PVD sadarbības rezultātā 2013. gada 11.septembrī Eiropas Komisijai tika nosūtīts pieteikums, lai Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā iekļautu produktu „Carnikavas nēģi”.

2013. gada 10.decembrī biedrība "Uzņēmumu attīstībai un inovācijai", kura apvieno SIA "Valdo" un lielo pelēko zirņu audzētājus, iesniedza PVD pieteikumu par produkta „Latvijas lielie pelēkie zirņi” ierakstīšanu ES Aizsargāto cilmes vietas nosaukumu reģistrā, un tika pieņemts lēmums uzsākt reģistrācijas procedūru.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2013. gadā **Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī** kopā tika nozvejotas 61 001 tonna zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.), kas ir par 3433,6 tonnām vairāk kā 2012. gadā (4.1.tabula). Nozvejas palielinājumu Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī pamatā deva brētliņu, salaku un reņģu nozvejas palielinājums par 4,2 tūkst.t, savukārt mencu nozveja samazinājās par 1,7 tūkst.t. Nozīmīgi, ka reņģēm un brētliņām piešķirtās nozvejas kvotas tika izmantotas vidēji 99,6% apjomā, kas ir vērtējams kā ļoti labs rādītājs. Savukārt pieejamā mencu kvota tika apgūta vidēji par 38,3%, bet lašu nozvejas kvota par 17,7%.

Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas uz 2013. gada 31. decembri ar zveju nodarbojās 68 kuģi, bet piekrastes joslā – 628 zvejas laivas.

4.1.tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2013. gadā, tonnas		
Zivju sugas	Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis	Jūras piekraste
Menca	2 477,5	92,3
Lasis	0,1	4,1
Plekste	1 318,6	160,2
Salaka	2 471,4	50,7
Reņģe	17 601,8	3 118,1
Brētliņa	33 297,3	12,5
Pārējās	169,8	226,6
Kopā:	57 336,5	3 664,5

Avots: ZM

Ar **tāljūras zveju** 2013. gadā nodarbojās 7 kuģi, kas kopā nozvejoja 54 758,2 tonnas zivju un garneļu (4.2.tabula), kas ir par 22 844,6 tonnām vairāk nekā 2012. gadā jeb 47% no 115 759 tonnām – kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2013. gadā.

Tāljūras zveja pamatā notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Mauritānijas (EEZ) ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas tika izsniegtas saskaņā ar Eiropas Savienības un Mauritānijas noslēgto zvejniecības nolīgumu, kā arī citos CECAF ūdeņos. Salīdzinoši nelielu šīs nozvejas daļu veidoja zveja NEAFC zvejas rajonos (1938,4 tonnas), kur Latvijai tika zvejotas garneles un sarkanāsari. Vienojoties ar citām ES dalībvalstīm, Latvijai piešķirtās nelielās nozvejas kvotas melnai matastei (*Aphanopus carbo*) un strupdeguna garastei (*Coryphaenoides rupestris*) tika aizstātas ar sarkanāsaru zvejas iespējām, par ko Latvijas zvejniekiem ir daudz lielāka interese.

4.2.tabula

Latvijas nozveja tāljūrā 2013. gadā, tonnas		
Zvejas rajoni	Nozvejas apjoms, t	Galvenās zivju sugas
NEAFC	1 938,4	sarkanāsari, garneles
Mauritānijas EZ	47 050,3	stavridas, sardinellas, sardīnes, anšovi, skumbrijas
CECAF bez Mauritānijas	5 769,5	skumbrijas, sardinellas, anšovi, stavridas

Avots: ZM

Iekšējos ūdeņos 2013. gadā tika nozvejotas 313 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.), kas ir par 20 tonnām vairāk kā 2012. gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros - 207 tonnas, bet vismazāk ūdenskrātuvēs – 0,7 tonnas. Nozvejoto zivju pirmās pārdošanas vērtība bija 736 218 EUR.

Akvakultūra

Akvakultūras saimniecības Latvijā darbojas šādos virzienos:

- zivju un vēžu mākslīgā pavairošana un mazuļu audzēšana izlaišanai dabiskajās ūdenstilpēs resursu pavairošanas nolūkos;
- zivju un vēžu kultivēšana un audzēšana saldūdens dīķos vai baseinos līdz preču produkcijai derīga lieluma sasniegšanai;
- zivju īstermiņa kultivēšana dīķos maksas maksšķerēšanas nolūkā;
- zivju kultivēšana piemājas dīķos pašpatēriņam vai maksšķerēšanai kā vaļaspriekam.

2013. gada beigās Pārtikas un veterinārajā dienestā bija reģistrētas 338 akvakultūras dzīvnieku audzētavas un zivju dīķi. Piecas no tām ir valsts zivju audzētavas, kuru galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atjaunošana un papildināšana, pārējās ir privātās zivju audzētavas, zivju dīķi maksšķerēšanai, kā arī dekoratīvo ūdensdzīvnieku audzētavas. 2013. gadā bija 145 PVD atzīti akvakultūras uzņēmumi, kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu pavairošanai. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociāli ekonomiskās intereses.

2013. gadā saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes provizoriskajiem 26.05.2014. datiem no 145 PVD atzītajiem akvakultūras uzņēmumiem ekonomiski aktīvi bija 67 (kopējais nodarbināto skaits – 355 cilvēki), tajos akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 728 dīķi ar kopējo platību 5380,3 ha, 1277 baseini ar tilpumu 17 143 m³ un 43 recirkulācijas sistēmas ar 3879 m³ tilpumu.

Kopumā laika periodā no 2007.-2013. gadam vērojama akvakultūrā izmantojamo platību pieauguma tendence (4.3.tabula).

4.3.tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platības

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2007.	311	3196	1080	12041	4	325	41
2008.	605	4350	1227	16723	5	395	44
2009.	749	5018	1196	17122	10	712	46
2010.	801	5122,5	1240	17448	10	712	48
2011.	728	5707,3	1270	17051	13	1184	55
2012.	756	5607,5	1303	17727	25	2786	66
2013.*	728	5380,3	1277	17143	43	3879	67

Avots: CSP

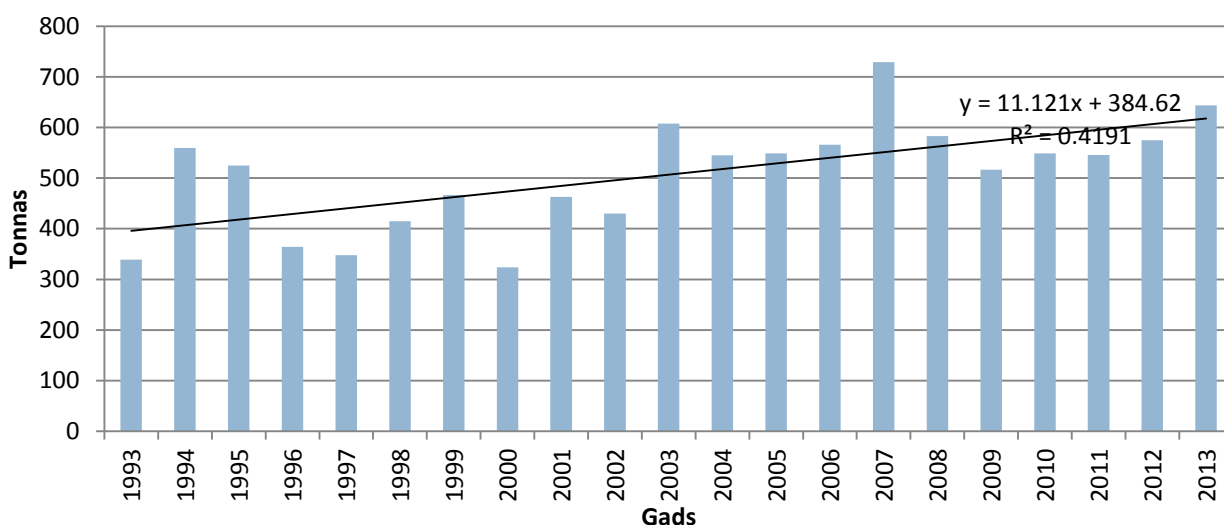
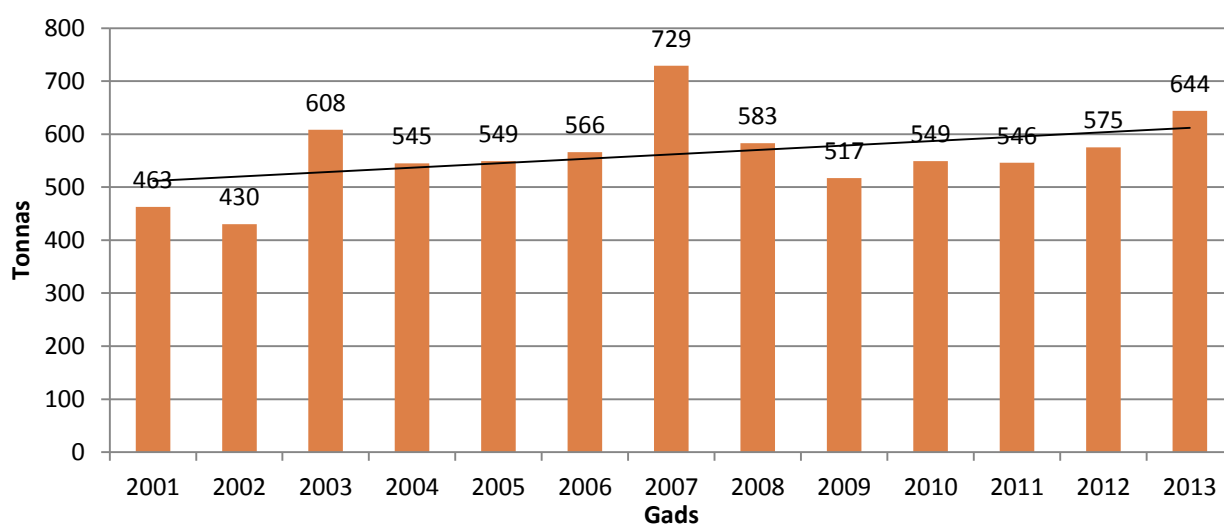
2013. gadā akvakultūras sektora produkcijas apjoms tirgum bija 643,7 tonnas (salīdzinoši 2012. gadā - 574,5 tonnas). Galvenās audzētās zivju sugas bija karpas, foreles, sudrabkarūsa, līdaka, sams, store un citas (4.4.tabula).

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām 2013. gadā

	Tonnas	% no kopējā akvakultūras produkcijas apjoma
Karpa un karūsa	527,4	81,93%
Līnis	14,1	2,19%
Forele (t.sk. varavīksnes forele)	29,4	4,57%
Līdaka	8,4	1,31%
Store	35,0	5,43%
Pārējās zivju sugas	29,3	4,56%
Vēži	0,1	0,01%
Kopā:	643,7	100%

Avots: CSP

Akvakultūras kopējās produkcijas apjoms 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, pieauga par 69,2 tonnām. Laika periodā no 2000. gada līdz 2013. gadam kopējās akvakultūras produkcijas vidējais gada apjoms svārstījās ap 540 tonnām. Maksimālais produkcijas apjoms tika saražots 2007. gadā – 729 tonnas, bet minimālais 2000. gadā – 324 tonnas. Lai arī akvakultūras produkcijas apjomi gadu no gada svārstās, tomēr kopumā laika periodā no 2000.-2013. gadam ir vērojama kopējās akvakultūras produkcijas pieauguma tendence (4.1.attēls).

4.1.attēls. Akvakultūras produkcijas apjoms 2001.-2013. gadā un 1993.-2013. gadā, tonnas

Avots: CSP

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība 2013. gadā bija 1 607 034 EUR, par 217 857 EUR vairāk kā 2012. gadā.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Eksports

Vērtējot 2013. gada rezultātus, zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies. Zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2013. gadā veidoja 2,2%. Zivju produkcijas, ieskaitot zivju konservus, eksporta apmērs sasniedza 223,1 milj. EUR. Gada laikā palielinājās zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi gan tonnās, gan naudas izteiksmē. Zivju produkcija un zivju konservi 2013. gadā tika eksportēti uz 54 valstīm.

2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu **zivju produkcijas (bez konserviem)** eksporta apjoms tonnās palielinājās par 5,8% un bija 65,4 tūkst. t. Savukārt zivju produkcijas eksporta apmērs naudas izteiksmē palielinājās par 18,4% un sasniedza 135,2 milj. EUR. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka eksporta apjomā piekto daļu veidoja lašu dzimtas zivju produkcijas reeksports.

Nozīmīgu daļu zivju produkcijas eksporta apjomā tradicionāli ieņēma ES un NVS valstis. Jau ceturto gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta struktūrā līderpozīcijas ieņēma ES valstis, bet NVS valstis pārvietojās uz otro vietu. Jāatzīmē arī, ka salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās ne tikai zivju produkcijas eksporta apjoms uz ES valstīm, bet vienlaikus no 61,5% līdz 63,3% palielinājās ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā.

2013. gadā zivju produkcijas eksporta apjomu ziņā ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma trīs valstis – Lietuva, Igaunija un Dānija – attiecīgi ar 20,3%, 18,7% un 7,6% īpatsvaru no kopējā Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Zivju produkcijas eksporta apjomi salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās gan uz Dāniju (par 33%), gan uz Lietuvu (par 10%), savukārt uz Igauniju produkcijas apjoms samazinājās par 12,4%. Turklāt bija vērojams kritums zivju produkcijas eksportam tonnās arī uz tādām valstīm kā Francija (par 95%), Bulgārija (par 40%) un Polija (par 27,8%). Latvija pilnībā pārtrauca zivju produkcijas eksportu uz Austrāliju, Horvātiju un Singapūru. Savukārt zivju produkcijas eksporta apjoma pieaugums uz Čehiju, Kipru un Spāniju bija būtisks un pozitīvi ietekmēja kopējos zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta rādītājus.

No trešajām valstīm Latvija zivju produkciju (bez konserviem) galvenokārt eksportēja uz NVS valstīm, un šo valstu īpatsvars 2013. gadā veidoja 26,5% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma. Starp NVS valstīm līderpozīcijas jau vairākus gadus saglabāja Baltkrievija, Krievija un Ukraina. Šo valstu īpatsvars kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā bija pietiekoši liels un sasniedza vairāk nekā 8% uz katru no minētajām valstīm. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz NVS valstīm kopumā palielinājās par 11%, un šis pieaugums galvenokārt bija saistīts ar to, ka par 65% palielinājās zivju produkcijas eksports uz Krieviju. Savukārt zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Moldovu, Ukrainu un Baltkrieviju samazinājās, attiecīgi par 11%, 9% un 2%.

Pārējo trešo valstu (neskaitot NVS) eksporta īpatsvars 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās un bija 10,2% no Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjoma. Vienlaicīgi uz šīm valstīm par 18,2% samazinājās arī zivju produkcijas eksporta apjoms tonnās. Tas galvenokārt bija saistīts ar zivju produkcijas eksporta apjomu samazināšanos no kuģiem, kas zvejoja Mauritānijas ekonomiskās zonas ūdeņos Centrālaustriumu Atlantijā.

Kā liecina statistikas dati, 2013. gads Latvijas zivju apstrādātājiem nebija tik veiksmīgs kā 2012. gads. **Sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms** tonnās palielinājās tikai par 2,3% un bija 64,2 tūkst. t. Līdzīgi arī sagatavoto un konservēto zivju eksports naudas izteiksmē palielinājās par 2,5% un sasniedza 87,9 milj. EUR. Neskatoties uz to, ka NVS valstu tirgus turpina būt viens no

svarīgākajiem Latvijas sagatavoto un konservēto zivju eksportā, 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu zivju konservu eksporta īpatsvars uz NVS valstīm samazinājās un veidoja 78% no Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjoma. Savukārt sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma pieaugums tonnās uz NVS valstīm bija pavisam neliels – tikai 1,1%. Naudas izteiksmē sagatavoto un konservēto zivju eksports uz šīm valstīm saglabājās 2012. gada līmenī. Sagatavoto un konservēto zivju eksports samazinājās gandrīz uz visām NVS valstīm, izņemot Ukrainu, Krieviju un Uzbekistānu. Vislielākais pieaugums sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomam bija uz Ukrainu – par 36%. Taču 2013. gadā Latvijas zivju apstrādātāji zaudēja savas pozīcijas Vidusāzijas valstu tirgū. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports tonnās uz Vidusāzijas valstīm samazinājās gandrīz par vienu piekto daļu. Zaudējumi naudas izteiksmē nebija tik būtiski – tikai 5%, jo 2013. gadā Latvijā ražotiem zivju konserviem Vidusāzijas tirgū bija pietiekoši labas cenas. Jāatzīmē, ka zivju konservu eksports samazinājās uz visām Vidusāzijas valstīm, te īpaši atzīmējama Kazahstāna, Tadžikistāna un Kirgizstāna, kur zivju konservu eksports samazinājās attiecīgi par 33%, 27% un 21%. Samazinājās zivju konservu eksports uz Turkmenistānu, bet kritums nebija tik būtisks – 11%. Savukārt Uzbekistāna bija vienīgā valsts Vidusāzijas reģionā, kurā Latvijas zivju apstrādātāji ne tikai saglabāja savas pozīcijas, bet par 4% palielināja zivju konservu realizācijas apjomu.

Starp citām NVS valstīm salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu negatīvas tendences bija saskatāmas sagatavoto un konservēto zivju eksportā uz tādām valstīm kā Baltkrievija un Armēnija. Latvijā ražoto zivju konservu noieta apjomi šajās valstīs samazinājās attiecīgi par 31% un 14%. Turklāt par 4,6% samazinājās zivju konservu eksporta apjomi uz Moldovu, bet zivju konservu eksports uz Azerbaidžānu saglabājās 2012. gada līmenī.

Sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi uz citām trešajām valstīm (neieskaitot NVS valstis) palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 12% un 22%. 2013. gadā citu trešo valstu īpatsvars veidoja 4,3% no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports palielinājās uz visām ārpus NVS esošām trešajām valstīm, uz kurieni Latvija eksportēja zivju konservus, izņemot Austrāliju un Apvienotos Arābu Emirātus. Visvairāk zivju konservu eksporta apjomi tonnās palielinājās uz Mongoliju (par 26%), Gruziju (par 16%) un ASV (par 13%). Uz pārējām šīs grupas valstīm sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma pieaugums nebija būtisks un īpaši neietekmēja Latvijas kopējo zivju konservu eksporta apjomu.

Otro vietu pēc NVS valstīm starp valstu grupām, kuras dominē Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, ieņēma ES valstis ar 17,7% īpatsvaru Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā. 2013. gadā Latvija eksportēja sagatavotās un konservētās zivis uz 24 ES dalībvalstīm. Salīdzinājumā ar 2012. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES valstīm palielinājās par 5,7% tonnām un 2,5% naudas izteiksmē. Vienlaikus jāatzīmē, ka visbūtiskākais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma pieaugums bija uz ES rietumdaļas valstīm, zivju konservu eksports uz šīm valstīm palielinājās par 55% tonnās un par 69% naudas izteiksmē. Starp ES rietumvalstīm vislielākais zivju konservu eksporta apjoma pieaugums tonnās bija uz Zviedriju (3,8 reizes), Dāniju (par 36%) un Vāciju (par 13%). Uz citām valstīm sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma kāpums nebija būtisks – pieauga sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz tādām valstīm kā Austrija, Beļģija, Francija, Īrija, Lielbritānija un Somija. Vienlaikus samazinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Grieķiju, Itāliju, Nīderlandi, Portugāli un Spāniju, bet samazinājums tonnās nebija būtisks. Zivju konservu eksporta apjomu izmaiņas iepriekšminētajās valstīs īpaši neietekmēja Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomu. Uz ES rietumdaļas valstīm pārsvarā eksportēja sterilizētus un nesterilizētus brētliņu un siļķu konservus, kā arī anšovus un makreļu konservus.

2013. gadā būtiski izmainījās eksporta struktūra uz ES austrumdaļas valstīm. Liela nozīme Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā vairākus gadus bija bijusi Igaunijai, bet 2013. gadā Igaunijas īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā bija viszemākais un veidoja tikai 3,2%. Neskatoties uz to, ka gada laikā zivju konservu eksporta apjoms uz Lietuvu samazinājās par 4%, Lietuva pirmo reizi ar 3,9% īpatsvaru Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā ierindojās pirmajā vietā starp ES austrumdaļas valstīm. Palielinājās pieprasījums pēc Latvijā ražotiem konserviem Slovērijas tirgū, pieaugot 2 reizes, kā arī Polijas un Čehijas tirgos, attiecīgi par 29% un par 10,5%. Pārējās ES austrumdaļas valstīs, it īpaši Bulgārijā un Ungārijā, pieprasījums pēc Latvijas konserviem samazinājās. Kopējais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās uz ES austrumdaļas valstīm 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās par 9%.

Imports

Lai apgādātu Latvijas zivju apstrādes sektoru ar nepieciešamo izejvielu daudzumu, kā arī paplašinātu zivju produkcijas un zivju konservu sortimentu vietējā tirgū, 2013. gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju un zivju konservus importēja no 40 valstīm.

Pērn salīdzinājumā ar 2012. gadu **zivju produkcijas (bez konserviem)** importa apjoms palielinājās par 14% un sasniedza 60,5 tūkst. t. Savukārt importētās zivju produkcijas apjoms naudas izteiksmē palielinājās par 7,6% un veidoja 142,1 milj. EUR. 2013. gadā līdera pozīcijas starp valstīm, no kurām tikušas piegādātas zivju izejvielas, saglabāja Lietuva, Zviedrija, Norvēģija, Polija, Igaunija un Maroka. Iepriekšminētās sešas valstis 2013. gadā veidoja 73,8% no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, bet šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importā salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās par 4,3%.

Neskatoties uz to, ka 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu kopējās zivju produkcijas (bez konserviem) imports palielinājās, zivju produkcijas importa apjomi no Zviedrijas un Igaunijas samazinājās attiecīgi par 35% un par 6,5%. Savas pozīcijas Latvijas tirgū nostiprināja citas valstis. Zivju produkcijas imports no Polijas palielinājās gandrīz 2 reizes, bet imports no Marokas un Lietuvas pieauga attiecīgi par 38% un 30%. Zivju produkcijas imports no Norvēģijas palielinājās par 9%.

2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu zivju produkcijas imports (bez konserviem) no ES valstīm palielinājās par 13% tonnām un par 6,9% naudas izteiksmē. Savukārt ES valstu īpatsvars saglabājās 2012. gada līmenī un bija 75% no Latvijas kopējā zivju produktu eksporta apjoma. ES rietumdaļas valstu ziņā zivju produkcijas imports samazinājās no Zviedrijas. Ja 2012. gadā Latvija no Zviedrijas importēja 23,6% no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, tad 2013. gadā Zviedrijas īpatsvars nokritās līdz 13,6%. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka pērn par 31% samazinājās lašu dzimtas zivju imports no Zviedrijas. Taču pozitīvas tendences bija saskatāmas citās ES valstīs, no kurām zivju produkcijas importa apjomi uz Latviju palielinājās, kas attiecīgi ietekmēja Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjomu. Piemēram, zivju produkcijas imports no Lielbritānijas palielinājās 3 reizes, no Īrijas par 25%, no Spānijas par 24%, Dānijas par 16% un Somijas par 7%. Turklāt palielinājās arī zivju produkcijas imports no Beļģijas, Čehijas un Grieķijas, bet šis zivju produkcijas importa apjoma pieaugums nebija nozīmīgs un īpaši neietekmēja kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomu.

Zivju produkcijas imports no trešajām valstīm palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē, attiecīgi par 17% un 11,5%. Vislielākais pieaugums bija zivju produkcijas importa apjomam tonnās no Marokas, Ķīnas, Taivānas, Argentīnas un Kanādas. Savukārt nokritās zivju produkcijas importa apjoms tonnās no Islandes, Kazahstānas, Vjetnamas un ASV. Latvija pārtrauca zivju produkcijas importu no Austrālijas, Bangladešas, Čīles, Indonēzijas, Jaunzēlandes, Maurītijas un Taizemes. Tā kā iepriekšējos gados importa apjomi no šīm valstīm nebija būtiski, tas nevarēja īpaši ietekmēt Latvijas zivju produkcijas importa apjomu.

2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu **sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu** importa apjoms samazinājās par 2% un bija 6,7 tūkst. t. No tiem 93,6% bija zivju konservi un tikai 6,4% bija konservētie moluski un vēžveidīgie. Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports naudas izteiksmē pieauga par 7% un sasniedza 22,5 milj. EUR.

Ņemot vērā to, ka Latvija zivju konservus galvenokārt importēja no ES valstīm, arī ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā samazinājās no 86,7% līdz 82,1%. Vislielākais zivju konservu importa apjoma samazinājums bija no ES austrumdaļas valstīm, it īpaši no Igaunijas (par 34%), Polijas (par 20%) un Lietuvas (par 7%), kas attiecīgi ietekmēja Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomu. Savukārt sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no ES rietumdaļas valstīm palielinājās par 8% tonnu un par 41% naudas izteiksmē. Starp ES rietumdaļas valstīm vislielākais sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma pieaugums tonnās salīdzinājumā ar 2012. gadu bija no Dānijas (par 8,6%) un no Vācijas (par 5,6%). Ņemot vērā šo valstu pietiekoši lielo īpatsvaru Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā, tas galvenokārt ietekmēja zivju konservu importa apjoma pieaugumu no ES rietumdaļas valstīm, bet nevarēja kompensēt zivju konservu importa apjoma samazinājumu no ES austrumdaļas valstīm. Savukārt zivju konservu importa apjoma pieaugums no Austrijas, Beļģijas, Francijas un Spānijas, kā arī importa apjoma samazinājums no Itālijas, Lielbritānijas, Somijas un Nīderlandes nebija būtisks un īpaši neietekmēja Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjomu.

Trešo valstu īpatsvars bija 17,9% no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2012. gadu importa apjoms tonnās no šīm valstīm palielinājās par 31%. Vislielākais sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoma pieaugums bija no tādām valstīm kā Ķīna (par 67%), Seišelu salas (par 20%) un Taizeme (par 17%), no kurām galvenokārt tika importēti tunzivju konservi, surimi izstrādājumi, kā arī citu zivju konservi. Turklāt pieauga zivju konservu imports no Baltkrievijas, kā arī Latvija sāka importēt zivju konservus no Kanādas un Vjetnamas. Taču pērn, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no ASV, Islandes un Norvēģijas, bet šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā nebija liels un būtiski neietekmēja Latvijas kopējo sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importu.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju ārējās tirdzniecības bilance kopumā ir saglabājusies pozitīva – 58,5 milj. EUR, un salīdzinājumā ar 2012. gadu ir palielinājusies par vienu trešdaļu.

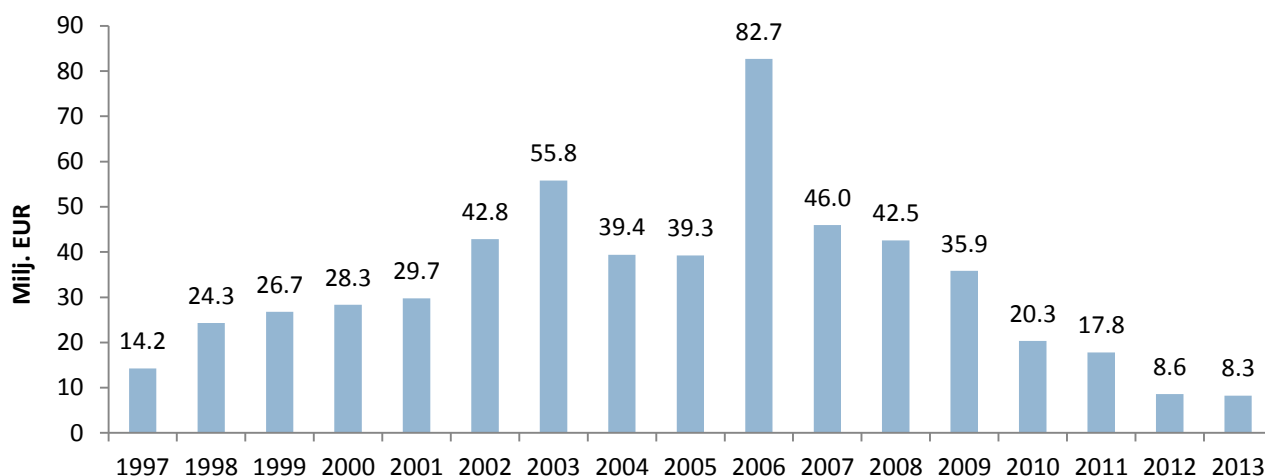
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst Eiropas Savienības pamatnostādņēm attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī lai paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus Eiropas Savienības atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalstu piešķir saskaņā ar Komisijas 2006.gada 15.decembra Regulu (EK) Nr.1857/2006 par Līguma 87. un 88.panta piemērošanu attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produktu ražošanu, un balstoties uz grozījumiem Regulā (EK) Nr.70/2001 (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2006. gada 16.decembris, Nr. L 358).

2013. gadā kopējais subsīdijās izmaksātais finansējums bija 8,3 milj. EUR (5.1.attēls).

5.1.attēls. Kopējais subsīdiju apmērs 1997.–2013. gadā, milj. EUR

Avots: LAD

Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai izstrādāti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5.panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.–2013. gadam” – attīstības plānošanas dokumentu, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši stratēģijai, turpmāk izmantojot lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdijas, ir finansējamas sekojošas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Valsts atbalsta (subsīdijas) lauksaimniekiem ietvaros saskaņā ar Ministru Kabineta 2012. gada 14.februāra noteikumiem Nr.112 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” īstenoti astoņi atbalsta pasākumi (5.1.tabula).

5.1.tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2013. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai		3 498 372,65	42,47
Atbalsts augkopības attīstībai	10	395 032,10	4,80
Atbalsts pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	39	1 293 994,37	15,71
Atbalsts tirgus veicināšanai		307 340,31	3,73
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmām	1 307	660 212,52	8,02
Atbalsts lauksaimniecības nozaru riska samazināšanai	1 821	980 963,06	11,91
Atbalsts kooperācijas attīstībai	49	252 611,98	3,07
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums		847 188,72	10,29
Kopā:		8 235 715,70	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību, pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai, kā arī lauksaimniecības nozaru riska samazināšanas veicināšanai lauksaimniecībā, kopumā 70,09% no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2.Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

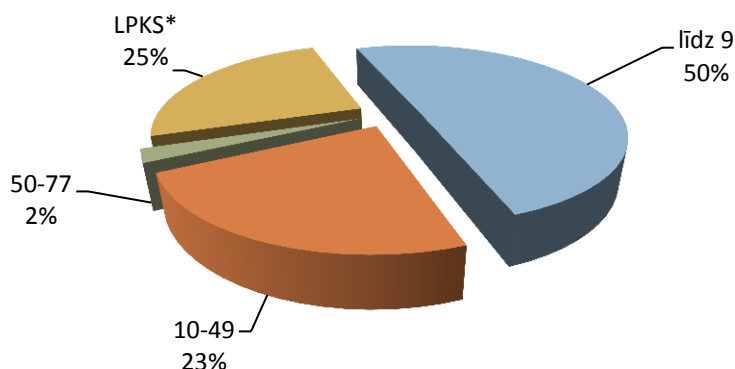
5.2.1. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 27.aprīļa noteikumiem Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai” tika turpināta aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

Minēto noteikumu ietvaros aizdevumu administrēšanu veica valsts akciju sabiedrība „Latvijas Hipotēku un zemes banka”, kas no 2014. gada 1.janvāra ir pārveidota par valsts akciju sabiedrību „Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum” (turpmāk – sabiedrība Altum).

Aizdevumi tiek piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, atzītām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

Saskaņā ar sabiedrības Altum sniegto informāciju, 2013. gadā tika piešķirti 185 aizdevumi 9 055 540 EUR apmērā. Vislielāko aizdevumu saņēmēju īpatsvaru veidoja mazās un vidējās saimniecības, ar nodarbināto skaitu līdz 9 cilvēkiem (5.2.attēls).

5.2. attēls. Sabiedrības Altum apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirto aizdevumu struktūra, saimniecības dalījumā pēc nodarbināto skaita.

*lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības

Avots: ZM pēc sabiedrības Altum datiem

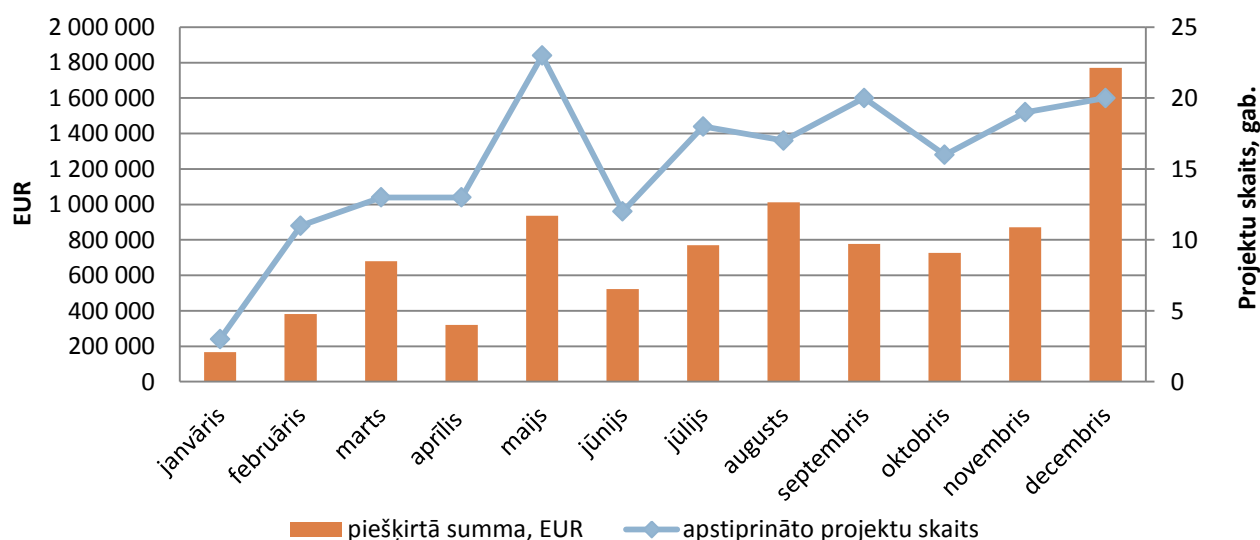
2013. gadā tika veikti grozījumi Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumos Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, pagarinot aizdevuma līgumu noslēgšanas iespēju līdz 2014. gada 30. jūnijam, kā arī tika paredzēts nosacījums, ka minētā atbalsta pasākuma īstenošana tiks turpināta arī no 2014. gada 1. jūlija līdz 2020. gada 31. decembrim.

5.2.2. Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, 2012. gadā tika uzsākta jaunas valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, kas paredz ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanu lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei.

Aizdevumu pieteikumu izvērtēšanu un administrēšanu veic sabiedrība Altum (2013. gadā – valsts akciju sabiedrība „Latvijas Hipotēku un zemes banka”). Savukārt gala lēmumu par aizdevumu piešķiršanu pieņem valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds”.

Saskaņā ar valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” sniegto informāciju, 2013. gadā pieņemti 185 lēmumi par aizdevumu piešķiršanu 8 936 009 EUR apmērā (5.3. attēls).

5.3. attēls. Valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei 2013. gadā

Avots: ZM pēc valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” datiem

2013. gadā tika veikti sekojoši būtiskākie grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumos Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”:

- 1) līdz 426 862 EUR palielināta maksimālā aizdevuma summa vienam saņēmējam;
- 2) pagarināta iespēja noslēgt aizdevuma līgumus līdz 2014. gada 30. jūnijam, kā arī paredzēts nosacījums, ka minētā atbalsta pasākuma īstenošana tiks turpināta arī no 2014. gada 1. jūlija līdz 2020. gada 31. decembrim.

5.2.3. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem

Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2013. gadā turpināja garantēt banku izsniegtos īstermiņa un ilgtermiņa kredītus lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un

pārstrādātājiem. Valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” 2013.gadā ir piešķīrusi 164 kredītu garantijas, tajā skaitā valsts akciju sabiedrībai „Latvijas Hipotēku un zemes banka” – 29 kredītiem, akciju sabiedrībai „SEB banka” – 83 kredītiem, akciju sabiedrībai „Swedbank” – 6 kredītiem, akciju sabiedrībai „Citadele banka” – 20 kredītiem, akciju sabiedrībai „DNB banka” – 7 kredītiem un „Nordea Bank Finland Plc” Latvijas filiālei – 2 kredītiem, akciju sabiedrībai „Reģionālā investīciju banka” – 1 kredītam, kopsummā par EUR 15,85 miljoniem.

Salīdzinot ar 2012. gadu, piešķirto garantiju skaits samazinājies par 16 kredītu garantijām, un izsniegto garantiju summa samazinājies par EUR 7,51 miljoniem.

Izmantojot valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” garantijas, uzņēmēji 2013. gadā varēja saņemt kredītus kopsummā par EUR 39,33 miljoniem.

Kopš 1997. gada, kad valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds” uzsāka kredītu garantēšanu, piešķirtas 3356 kredītu garantijas kopsummā par 180,70 milj. EUR (5.2.tabula).

5.2.tabula

Valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas 2009.-2013. gadā

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Kopā no 1997. līdz 2012.
Izsniegto garantiju skaits	142	141	207	164	148	3356
Garantētā summa (tūkst. EUR)	15 504	14 989	23 164	23 371	15 855	180 703
Kredīta apjoms, kas saņemts ar Fonda garantijām (tūkst. EUR)	37 409	31 602	63 887	63 651	39 328	495 572

Avots: Lauku attīstības fonds

Līdz 2013. gada 31.decembrim spēkā bija 634 valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas par kopējo summu 33 643 622 EUR.

5.2.4. Kredītu fonds

Ministru kabinets 2010. gada 20.jūlijā apstiprināja noteikumus Nr.664 "Kārtība, kādā tiek administrēts un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai, izveidojot kredītu fondu", kuros noteikts, ka kredītu fondu pārvalda valsts akciju sabiedrība „Lauku attīstības fonds”.

Kredītu fonda darbībai līdzekļus nodrošina valsts un Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (turpmāk – ELFLA).

Par līdzekļu izmantošanu kreditēšanai 2012. gadā noslēgti sadarbības līgumi ar valsts akciju sabiedrību „Latvijas Hipotēku un zemes banka” un akciju sabiedrību „Swedbank”. Kopumā bankām izsniegti kredītu fonda līdzekļi 58 aizdevumiem, no kuriem 2012. gadā no ELFLA līdzekļiem izsniegti 9 aizdevumi par summu 6,72 milj. EUR.

2013. gadā tika izsludināta pieteikšanās kredītu fonda aizdevumu saņemšanai pasākumā „Tūrisma aktivitāšu veicināšana”, tomēr neviens pieteikums netika saņemts. 2013. gadā no kredītu fondā atmaksājamiem finanšu līdzekļiem ir atgriezts finansējums LAP pasākumu finansēšanai 12,2 milj. EUR.

5.3.Nodokļi

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā esošo informāciju Latvijā 2014. gada 1.janvārī Nodokļu maksātāju reģistrā reģistrēto nodokļu maksātāju skaits, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2.red 01.grupas „Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170, bija 40 937 personas. No šiem nodokļu maksātājiem 22 890 bija reģistrētas kā zemnieku saimniecības un 1 950 kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu.

2013. gadā 333 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss, no tiem 62 zemnieku saimniecībām, 141 SIA, 28 individuālajiem komersantiem, 3 individuālajiem uzņēmumiem un 99 fiziskajām personām - saimnieciskās darbības veicējiem.

5.3.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām)
sadalījumā pa nozarēm 2013. gadā*, tūkst. EUR**

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	6 051,76	2 930,83	10 366,09	7 544,55	693,39	73,42	30,98
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	323,16	77,77	680,62	152,13	7,19	3,83	7,06
Augu pavairošana	54,40	1,11	120,39	162,26	0,00	0,37	0,00
Lopkopība	5 498,50	3 096,55	13 220,29	- 2 993,94	2,43	155,08	50,01
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	6 340,44	870,48	12 085,28	- 525,77	18,10	190,28	2,93
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	732,34	122,31	1 249,51	1 806,68	1,10	18,58	0,00
Kopā:	19 000,60	7 099,06	37 722,17	6 145,92	722,21	441,56	90,98

* informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju

Avots: VID

5.4.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām 2011.–2013. gadā, tūkst. EUR

	2011.	2012.	2013.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	4 216,79	5 000,61	3 370,63
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	559,03	711,81	2 167,62
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	8 518,80	8 918,29	6 937,27
Pievienotās vērtības nodoklis	- 4 718,81	- 328,36	4 976,91
Akcīzes nodoklis	12,32	23,11	6,55
Dabas resursu nodoklis	123,02	153,90	70,92
Muitas nodoklis	7,03	7,17	25,65
Kopā:	8 718,19	14 486,53	17 555,53

* informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju

Avots: VID

5.5.tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām
(izņemot zemnieku saimniecības) 2011.–2013. gadā, tūkst. EUR**

	2011.	2012.	2013.*
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	10 162,34	12 086,87	13 994,14
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	1 698,06	1 040,29	4 808,50
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	19 691,95	22 582,85	27 708,07
Pievienotās vērtības nodoklis	- 8 280,10	- 2 593,71	3 008,79
Akcīzes nodoklis	552,19	678,92	696,82
Dabas resursu nodoklis	239,07	190,64	284,63
Muitas nodoklis	58,32	108,37	59,97
Kopā:	24 121,82	34 094,23	50 560,92

* informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju

Avots: VID

Nodokļu maksātāju reģistrā 2014. gada 1. janvārī bija reģistrēti 1 788 pārtikas pārstrādes uzņēmumi, tajā skaitā 1 639 pārtikas produktu ražošanas uzņēmumi un 149 dzērienu ražošanas uzņēmumi. Uzņēmumi atlasīti pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas NACE 2.red. 10.grupas "Pārtikas produktu ražošana" un 11.grupas "Dzērienu ražošana" kodiem.

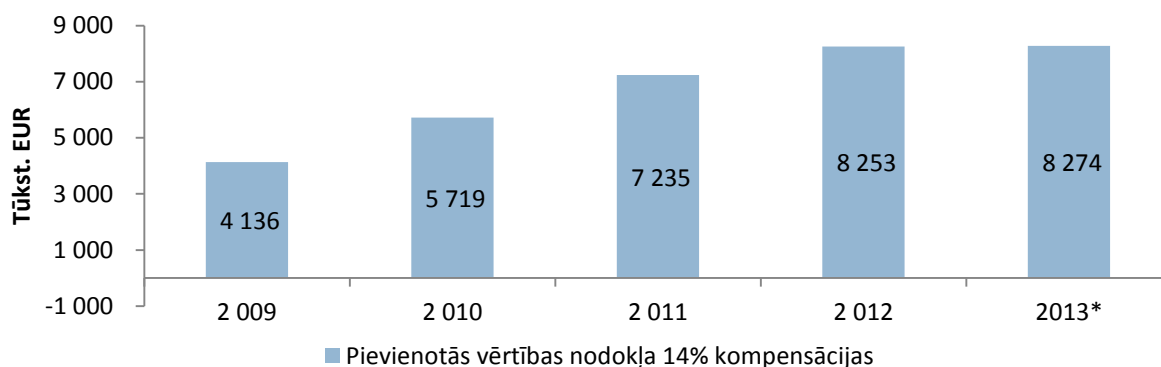
5.6.tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no Pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem 2013. gadā*, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	22 651,75	3 793,15	44 675,67	- 10 592,94	985,50	375,40	672,43
Gaļas un gaļas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	2 522,71	692,80	5 477,74	5 553,01	0,00	29,50	0,06
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	4 927,01	1 056,92	10 609,07	- 17 801,48	4,58	94,62	90,52
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1 219,51	141,29	2 140,50	270,84	5,62	11,27	89,81
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	332,31	15,79	584,93	- 5 167,80	0,00	20,67	260,71
Piena produktu ražošana	5 286,59	741,29	9 456,75	- 6 051,20	21,37	102,40	1,52
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	1 064,28	- 79,95	2 023,55	- 789,45	0,00	17,59	49,42
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	4 372,83	226,89	9 127,37	8 103,81	4,91	54,84	2,82
Citu pārtikas produktu ražošana	2 486,60	746,48	4 415,06	4 058,88	949,01	39,81	120,55
Dzīvnieku barības ražošana	439,91	251,63	840,70	1 230,44	0,00	4,70	57,03
Dzērienu ražošana	4 951,01	1 719,98	9 096,60	32 226,42	78 331,09	226,27	771,95
Kopā:	27 602,76	5 513,13	53 772,28	21 633,49	79 316,57	601,66	1 444,39

* informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju

Avots: VID

5.4.attēls. Lauksaimniecības produktu ražotājiem izmaksātās pievienotās vērtības nodokļa kompensācijas 2009.-2013. gadā

Avots: LAD

Lauksaimniecības produktu ražotājiem saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135.punktu izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14% kompensāciju kopsumma 2013. gadā bija 8 274 tūkst. EUR (5.4.attēls).

Lauksaimniecības produktu ražotājiem laika periodā no 2013. gada 1.janvāra līdz 2013. gada 31.decembrim piešķirtais akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai ir 36,28 milj. EUR

Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 18.pantu uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, bija noteikta 10 latu (tagad – 14,23 EUR) apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru.

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2013. gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju) uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 2 248 tūkst. EUR, un tika piešķirta 695 nodokļu maksātājiem. Salīdzinoši 2012. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 3 449 tūkst. EUR, un tika piešķirta 963 nodokļa maksātājiem.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6.panta 4.daļas 2.punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās informācijas 2013. gadā (informācija, kas bija pieejama uz 2014. gada 7.maiju), izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, peļņa tika samazināta 2362 nodokļa maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma - summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, apmērs bija 95 202 tūkst. EUR. Salīdzinoši 2012. gadā 2569 nodokļa maksātāji peļņu samazināja par kopējo neapliekamā ienākuma (atbalsta) apmēru 114 775 tūkst. EUR.

Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2013. gadā 2239 lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 2945 kravas automobiļiem, 230 piekabēm un 353 puspiekabēm ir saņēmuši (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta ceturto daļu) transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 255 tūkst. EUR apmērā. Kopumā 2013. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 194 tūkst. EUR apmērā.

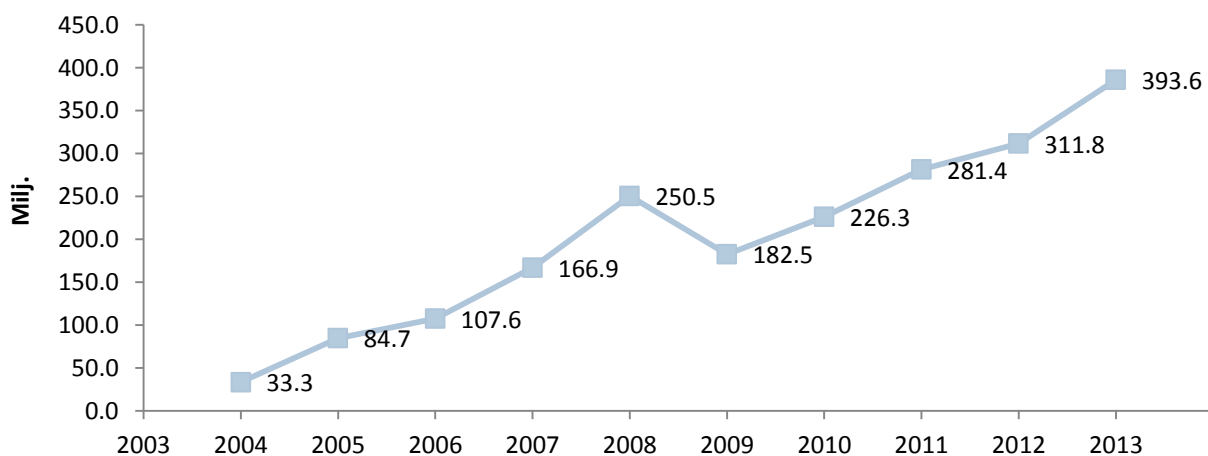
Saskaņā ar CSDD sniegto informāciju 2013. gadā 1991 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saņēma atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas (saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14.panta pirmās daļas 6.punktu) 1 448 tūkst. EUR apmērā. Savukārt 2013. gadā 785 lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli 659 tūkst. EUR apmērā.

2013. gadā 59 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137. pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts

5.4.1. Kooperācijas veicināšana

Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Pēdējos gados lauksaimnieki aktīvi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību darbībā. Labvēlīgas valsts atbalsta politikas dēļ no 2000. gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Pēdējo gadu laikā vērojama kooperatīvo sabiedrību attīstība (5.5.attēls). Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums ar katru gadu pakāpeniski pieaug. 2013. gadā lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 9293 biedrus ar apgrozījumu 393,64 miljoni EUR.

5.5.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums no 2004.-2013. gadam

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

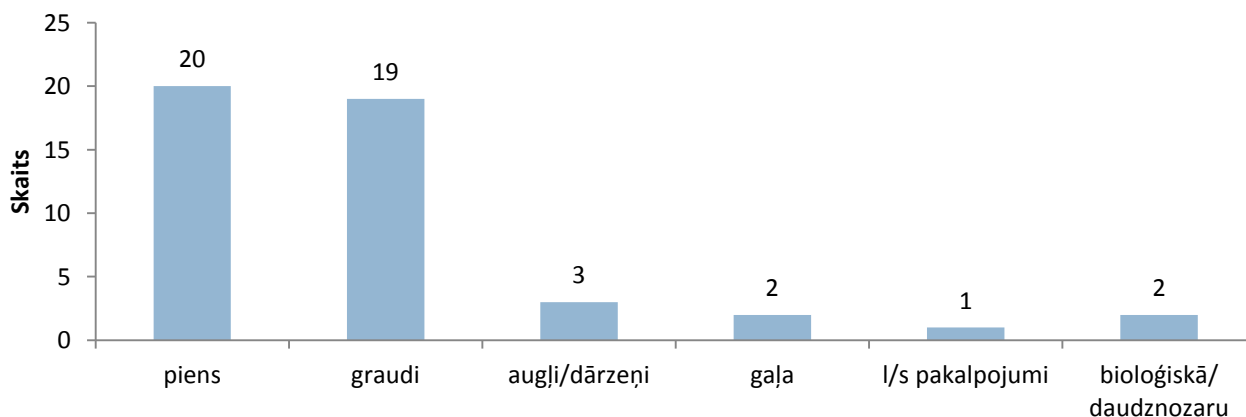
Ar 2013.gada 1.janvāri Kooperatīvo sabiedrību likums paredz dibināt un atzīt arī mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Likuma izpratnē mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība ir meža īpašnieku kooperatīvā sabiedrība, kura sniedz mežsaimniecības un mežsaimnieciskās produkcijas realizācijas pakalpojumus, bet nedarbojas ar mežsaimnieciskās produkcijas ražošanu.

2013. gadā izveidojās pirmās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kuras apvienoja 89 biedrus ar neto apgrozījumu 502 385 EUR.

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, Zemkopības ministrija atzīšanas veikšanu deleģē biedrībai "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija".

Atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 29.janvāra noteikumiem Nr.73 „Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu” 2014.gada atbilstības izvērtēšanā tika atzītas 48 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un 4 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. 2014. gadā biedrība „Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija” atbilstības statusu nepiešķīra 4 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un 1 mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai. Kopā 2014.gadā atbilstības statusu ieguva 52 kooperatīvās sabiedrības.

2013. gadā atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības ir visās galvenajās lauksaimniecības nozarēs (5.6.attēls).

5.6.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits sadalījumā pa nozarēm atbilstoši 2013. gada atbilstības izvērtēšanas datiem

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2013. gadā tika izsludināta viena iesniegumu pieņemšanas kārtā uz atbalstu Lauku attīstības programmas 2007.–2013. gada pasākuma “Atbalsts ražotāju grupām” ietvaros. 2014. gada sākumā atbalstu saņēma 8 atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 352 963,59 EUR apmērā. Finansējuma avots: ELFLA līdzekļi.

5.4.2. Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru Kabineta 2012. gada 14.februāra noteikumiem Nr.112 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību”, 2013. gadā atbalsta pasākuma „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” ietvaros lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 413 031 EUR, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm un Eiropas Savienības institūcijām.

6.ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1. Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne

KLP reformu sarunas aizsākās 2010. gada 18. novembrī, kad Eiropas Komisija publiskoja ziņojumu "KLP 2020. gada perspektīvā: Kā risināt nākotnē paredzamās ar pārtiku, dabas resursiem un teritoriālajiem aspektiem saistītās problēmas".

2011. gada 12. oktobrī Komisija prezentēja likumdošanas priekšlikumus, lai veidotu KLP kā efektīvāku politiku konkurētspējīgākai un ilgtspējīgākai lauksaimniecībai un dzīvotspējīgiem laukiem.

2013. gada 8. februārī ES dalībvalstu vadītāji vienojās par tiešo maksājumu maksimālajiem apjomiem periodam no 2014. līdz 2020. gadam, par zaļināšanas maksājuma un maksājuma samazinājuma nepieciešamību.

2013. gada 26. jūnijā tika panākta politiska vienošanās starp Eiropas Parlamentu un Padomi un Komisiju par KLP reformu, tai skaitā attiecībā uz tiešmaksājumiem, izņemot atsevišķus jautājumus.

2013. gada 24. septembrī tika panākta vienošanās starp Eiropas Parlamentu un Padomi un Komisiju par atlikušajiem trim tiešmaksājumu jautājumiem, par kuriem nebija panākta vienošanās iepriekš – par finansējuma pārdali starp pīlāriem, par maksājumu samazinājuma īstenošanu, un nākamajam periodam tika apstiprināti maksimālie tiešmaksājumu apjomi, par kuriem jau bija vienojušies valstu vadītāji.

KLP reformas likumdošanas priekšlikumus ES Lauksaimniecības ministri formāli apstiprināja 2013. gada 16. decembrī, bet 2013. gada 20. decembrī 4 KLP reformas pamatakti tika publicēti Oficiālajā vēstnesī, tai skaitā pamatakti par atbalstu lauku attīstībai, horizontālo jautājumu regula, pamatakti par tiešmaksājumiem un pamatakti par lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju.

6.1.1. ES juridiskais satvars tiešmaksājumu jomā

ES regulas, kas nosaka tiešo maksājumu piemērošanas noteikumus no 2015. gada, ir:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 1307/2013. par tiešmaksājumu noteikumiem;
- Komisijas Deleģētā Regula Nr. 639/2014, kas papildina noteikumus par tiešmaksājumiem;
- Komisijas Īstenošanas Regula Nr. 641/2014, kas paredz tiešmaksājumu piemērošanas noteikumus;
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 1306/2013. par noteikumiem attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu un savstarpējās atbilstības kontekstā;
- Komisijas Deleģētā Regula Nr. 640/2014, kas papildina noteikumus attiecībā uz IAKS un administratīvajiem sodiem;
- Komisijas Īstenošanas Regula Nr. 809/2014, kas paredz piemērošanas noteikumus par IAKS un administratīvajiem sodiem.

6.1.2. Tiešmaksājumu finansējums

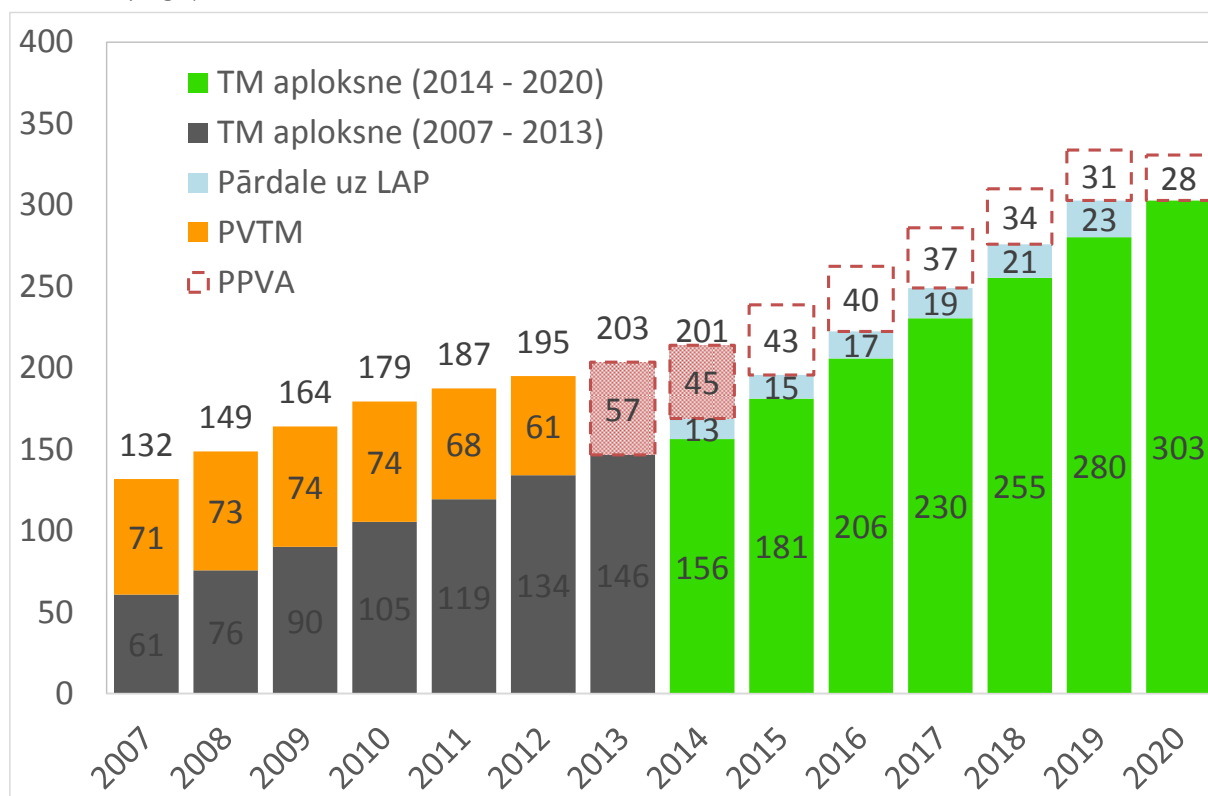
Valstu vadītāju 2013. gada 8. februāra Eiropadomes sanāksmē panāktā vienošanās un attiecīgi arī 2013. gada 27. jūnija politiskā vienošanās ar Eiropas Parlamentu par Daudzgaļu finanšu ietvaru 2014. - 2020. gadam paredz, ka tiešo maksājumu finansējums Latvijai periodam no 2014. gada līdz

2020. gadam palielināms par 135%, no 731 milj. EUR uz 1 717 milj. EUR, salīdzinot ar iepriekšējo daudzgadu finanšu periodu.

2013. gada 26. jūnijā dialogā ar Eiropas Parlamentu tika panākta vienošanās, ka dalībvalstīm, turpinot īstenot vienotā platības maksājuma shēmu, atļauts turpināt īstenot arī pārejas posma valsts atbalstu (PPVA). Vienošanās gan paredz, ka PPVA atļautais finansējums pa gadiem samazināms, attiecīgi 2015. gadam maksimāli pieļaujamo PPVA nosakot 75% no 2013. gadam atļautā apjoma un turpmākos gadus to ik gadu samazinot par 5%.

Politiskā vienošanās paredz dalībvalstīm iespēju veikt finansējuma apjoma pārdali starp KLP I un II pīlāru. Latvijā lēmums par finansējuma pārdali tika pieņemts Ministru kabinetā 2013. gada 2. jūlijā, un paredzēja tiešo maksājumu līdzekļu pārnese uz LAP (ELFLA) 6,15% apmērā ik gadu, sākot ar 2014. gadu, LAP pasākumu finansēšanai, paredzot periodā kopumā pārnest 105 milj. EUR. Ņemot vērā apstākli, ka pārnese paredzama tikai attiecībā uz periodu no 2014. līdz 2019. gadam, tad, lai nodrošinātu 105 milj. EUR pārnesei, bija jākorrigē ikgadējie pārnesei svāri līdz 2019. gadam. 2013. gada decembrī tika nolemts, ka tiešo maksājumu līdzekļu pārnese uz LAP (ELFLA) veicama ik gadu 7,46% apmērā, līdz 2019. gadam.

Informācija par ES tiešo maksājumu maksimālo apjomu Latvijai, līdz 2014. gadam papildus piešķirto valsts tiešo maksājumu un pārejas posma valsts atbalsta apjomu, par pieļaujamo PPVA atbalsta apjomu līdz 2020. gadam un par veiktā tiešmaksājumu finansējuma pārdales apjomiem uz LAP ir atspoguļota 6.1.attēlā.

6.1.attēls: ES tiešo maksājumu maksimālais apjoms Latvijai, papildu valsts tiešo maksājumu un pārejas posma valsts atbalsta apjomi piešķirti līdz 2014. gadam, pieļaujama PPVA atbalsta apjoms līdz 2020. gadam un veiktā tiešmaksājumu finansējuma pārdales uz LAP.

Avots: ZM

6.1.3. Tiešo maksājumu struktūra

Tiešo maksājumu pamatā ir paredz tiešo maksājumu shēmas, kuras obligāti īstenojamas ikvienā dalībvalstī, un tās ir zaļināšanas maksājums, kura finansēšanai jāizmanto 30% no ikgadējā valsts

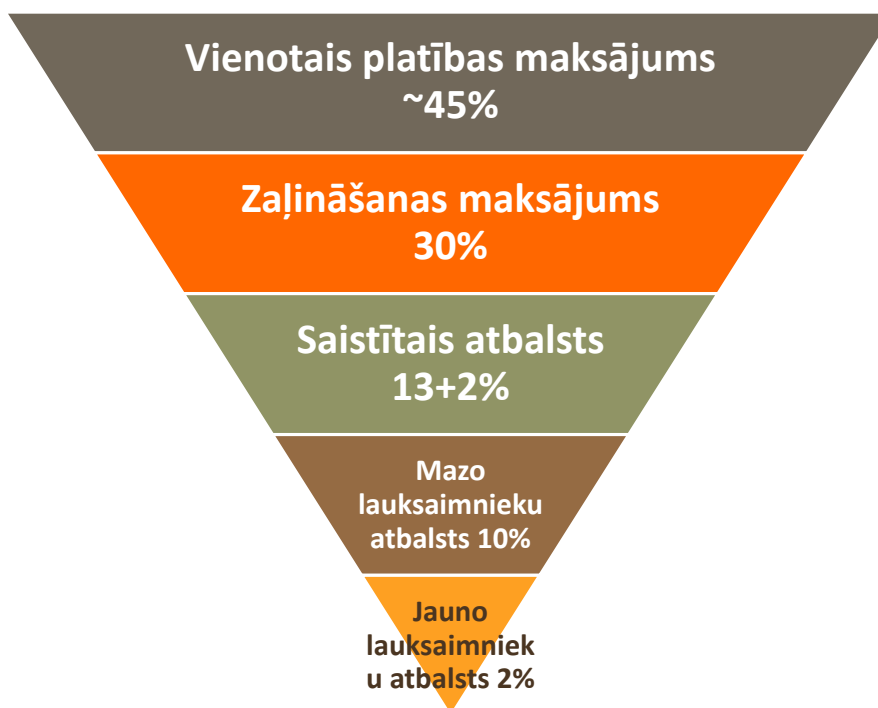
maksimālā apjoma, un jauno lauksaimnieku atbalsta shēma, kuras finansēšanai var izmantot līdz 2% no valsts ikgadējā maksimālā tiešo maksājumu apjoma.

Pamata ienākumu atbalsts dalībvalstīs īstenojams, piemērojot pamata maksājuma shēmu vai turpinot vienotā platības maksājuma (VPM) shēmu. Latvijā pieņemts ministra lēmums, kas apstiprināts ar 2014. gada 1. augusta protokolu, ka turpināms vienotais platību maksājums – līdz 2020. gada 31. decembrim. VPM shēmas īstenošanai ik gadu tiks izmantoti aptuveni 45% valstij noteiktā maksimālā tiešo maksājumu apjoma.

Dalībvalstīm ir tiesības izvēlēties īstent mazo lauksaimnieku shēmu, tai atvēlot finansējumu līdz 10% no valstij noteiktā maksimālā tiešo maksājumu apjoma. Mazo lauksaimnieku shēmu īstenojot, tiks samazināts administratīvais slogs lauksaimniekiem, kas saistās ar atbrīvojumu no zaļināšanas prakšu īstenošanas un atbrīvojumu no savstarpējās atbilstības sankcijām.

Lai risinātu esošās vai iespējamās grūtības lauksaimniecības sektoros, kuras radušās arī zema ienesīguma dēļ, dalībvalstīm ir iespēja īstent saistīto atbalstu. Latvijā nolemts izmantot saistītā atbalsta iespējas, un tam izmantot maksimāli pieļaujamo tiešo maksājumu maksimālo apjomu 15% apmērā, no kura vismaz 2% izmantojami proteīnaugu atbalstam.

Tiešo maksājumu struktūra, kas tiks īstenta Latvijā ar 2015. gadu, ir atspoguļota 6.2.attēlā.

6.2.attēls. Tiešo maksājumu shēmas, īstenojamas Latvijā ar 2015. gadu.

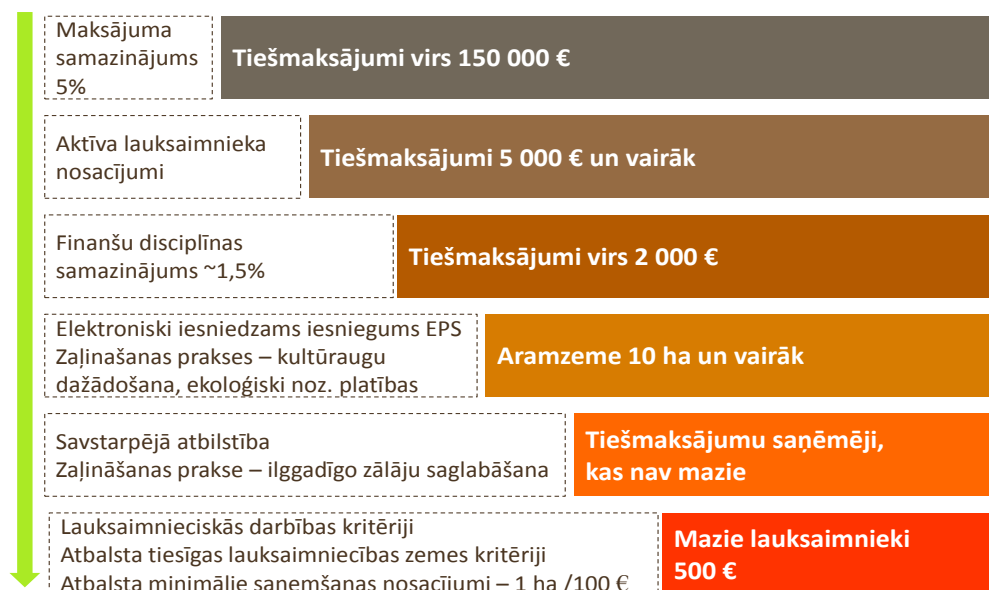
Avots: ZM

6.1.4. Tiešo maksājumu vispārīgie nosacījumi

Tiešo maksājumu juridiskais satvars paredz mērķtiecīgākus tiešo maksājumu piešķiršanas nosacījumus, kas nozīmē, jo lielāks ir potenciālais atbalsta saņēmējs, jo vairāk atbalsta saņemšanas prasību uz viņu attiecināmas. Tiešo maksājumu vispārīgie saņemšanas nosacījumi atspoguļoti 6.3.attēlā.

Vairāk nekā 80% no tiešo maksājumu finansējuma tiks izmaksāti platībmaksājumu veidā. Tādēļ, lai saņemtu tiešo maksājumu atbalstu par lauksaimniecības zemi, tai jāatbilst minimāliem atbalsta saņemšanas nosacījumiem, atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes nosacījumiem, un ir jāveic lauksaimnieciskā darbība uz katra hektāra.

Minimālie atbalsta saņemšanas nosacījumi nozīmē, ka VPM pieteiktajai lauksaimniecības zemes platībai kopā jābūt vismaz 1 ha, ko var veidot atsevišķi lauki, no kuriem katra lauka platība nav mazāka par 0,3 ha.

6.3.attēls. Tiešo maksājumu vispārīgie saņemšanas nosacījumi

Avots: ZM

Atbalsta tiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji nosaka VPM atbalsta piešķiršanu tikai par lauksaimniecības zemi, kas atbilst aramzemes, ilggadīgo zālāju un ilggadīgo stādījumu definīcijai un īsirtmeta atvasāju nosacījumiem. Atbalsta tiesīgas lauksaimniecības zemes nosacījumi paredz, ka veicama lauksaimnieciskā darbība, kā arī lauksaimniecības zeme pārsvarā izmantojama lauksaimnieciskajai darbībai.

Lauksaimnieciskā darbība nozīmē, ka lauksaimniecības zemi izmanto lauksaimniecības produktu ražošanai, tai skaitā kultūraugu audzēšanai un novākšanai, lauksaimniecības dzīvnieku turēšanai. Kā arī par lauksaimniecisko darbību uzskata lauksaimniecības zemes saglabāšanu ganiņai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī. Pēdējā nosacījuma atbilstība būs pārbaudāma, nosakot ikgadēji veicamas minimālās darbības vai nosakot lauksaimniecības zemes raksturojumu. Paredzams, ka attiecībā uz zālājiem tiks noteiktas ganišanas vai zāles pļaušanas un novākšanas prasības, kā arī botāniskā zelmeņa sastāva nosacījumi.

Lauksaimnieki, kuriem aprēķinātā tiešie maksājumu summa pārsniegs 2000 EUR, tiks pakļauti finanšu disciplīnas mehānismam. Tas nozīmē, ka summas, kas pārsniegs 2000 EUR, var tikt samazinātas. 2013. gada un 2014. gada finanšu disciplīnas korekcijas likme bija attiecīgi 2,4% un 1,3%. Finanšu disciplīnas mehānisms tiek īstenots, lai nodrošinātu to, ka KLP finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālos apjomus, un lai finansētu krīzes rezerves vajadzības, ik gadu 433 milj. EUR.

Tiešo maksājumu juridiskais satvars paredz, ka tiešie maksājumi novirzāmi tikai aktīviem lauksaimniekiem. Tādēļ personas, kuras darbosies negatīvajā sarakstā iekļautajās nozarēs, un kurām aprēķinātie tiešie maksājumi iepriekšējā gadā pārsniegs 5000 EUR, tiešos maksājumus nesaņems, ja vien tās nepierādīs, ka ir aktīvi lauksaimnieki. Pierādījumu varēs iesniegt, izvēloties pierādīt atbilstību vienam no trim noteiktiem kritērijiem, un tie ir:

- Tiešie maksājumi veido vairāk nekā 5% no nelauksaimnieciskās darbības ieņēmumiem;
- Lauksaimnieciskā darbība ir nozīmīga, ja personas lauksaimnieciskās darbības ieņēmumi ir vismaz 1/3 no kopējiem ieņēmumiem;

- Lauksaimnieciskā darbība ir pamatdarbība – ja neto apgrozījums no lauksaimnieciskās darbības veido lielāko īpatsvaru starp saimniecības saimnieciskās darbības veidiem.

Lauksaimniekiem, kuriem aprēķinātais vienotais platības maksājums pārsniegs 150 000, būs jārēķinās, ka summu virs 150 000 EUR samazinās par 5%. Lauksaimniekam gan būs iespēja izvēlēties samazināmo summu padarīt mazāku, no tās atrēķinot ar lauksaimniecisko darbību saistītās un izmaksātās darba algas un ar tām saistītos nodokļu maksājumus.

6.1.5. Tiešo maksājumu atbalsta shēmas un piešķiršanas nosacījumi

Tiešo maksājumu piešķiršanas nosacījumi pa atbalsta shēmām atspoguļoti 6.1.tabulā.

6.1.tabula

Tiešo maksājumu atbalsta veidi, to finansējuma maksimālais apmērs un piešķiršanas pamatnosacījumi

Tiešo maksājumu veidi	Piešķiršanas pamatnosacījumi
Vienotais platības maksājums	Piešķirs par labā lauksaimniecības stāvoklī esošu lauksaimniecības zemes hektāru, ja: • Minimālā kopējā platība 1 ha un lauka platība nav mazāka par 0,3 ha; • Tiek izpildīti lauksaimnieciskās darbības kritēriji (ražoti lauksaimniecības produkti vai turēti lauksaimniecības dzīvnieki, vai ja lauksaimniecības zeme tiek uzturēta ganišanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī) – kritēriji joprojām ir apspriešanā; • Lauksaimniecības zemi pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai un veģetācijas periodā no 15.05. līdz 15.09. nelauksaimnieciskajai darbībai tā izmantota, ne ilgāk kā 4 nedēļas un attiecīgajā gadā ir iespējams iegūt ražu vai izmantot ganišanai vai lopbarības ieguvei.
Pārejas posma valsts atbalsts (PPVA)	Ja valsts budžetā tiks piešķirti līdzekļi PPVA īstenošanai, tad: • PPVA piešķirams sektoros, kuros piešķirts PPVA 2013. gadā; • Piešķiršanas nosacījumi identiski 2013. g. PPVA nosacījumiem, izņemot samazinājumu.
Zaļināšanas maksājums	• Piešķirs, ja ievēro zaļināšanas prakses – kultūraugu dažādošanas, ilggadīgo zālāju saglabāšanas un ekoloģiski nozīmīgu platību izveides prasību; • Piešķirs lauksaimniekam, kurš tiesīgs saņemt VPM par VPM atbalsttiesīgajiem hektāriem; • Kultūraugu dažādošanas prasība – ja saimniecības aramzeme ir no 10-30 ha, tad tajā audzējami vismaz 2 kultūraugi, un galvenais kultūraugs nevar aizņemt vairāk par 75%, bet, ja saimniecības aramzeme ir vairāk nekā 30 ha, tad tajā audzējami vismaz 3 kultūraugi, galvenais kultūraugs nevar aizņemt vairāk par 75%, un 2 galvenie kultūraugi kopā neaizņem vairāk par 95%; • Ilggadīgie zālāji – nedrīkst uzart vai pārveidot zālājus, kuri atzīti par ES nozīmes biotopu vai ES nozīmes putnu dzīvotni. Valsts līmenī savukārt jānodrošina, ka ilggadīgo zālāju platības nesamazināsies vairāk par 5%, salīdzinot ar atsaucies platību. • Zemes platība, kas atbilst 5% no aramzemes kopplatības, atvēlama ekoloģiski nozīmīgām platībām, ja saimniecībā aramzeme ir vairāk par 15 ha. Par ekoloģiski nozīmīgām platībām 2015. gadā tiks atzīti ainavu elementi (koki un krūmi grupās, dīķi, 2-20 m platas laukmalas, kuras neizmanto ražošanai), kā arī buferjoslas, papuve, zālāju pasēja vasarājiem un slāpekli piesaistoši kultūraugi (tīrsējā sēti tauriņzieži – āboliņš, lucerna, austrumu galega, vīķi, ragainie vanagnadziņi, zirņi, lauku pupas).
Jauno lauksaimnieku atbalsts	• Piešķir lauksaimniekam, kas pirmo reizi izveido saimniecību kā tās vadītājs, ir jaunāks par 40 gadiem un ar prasmēm lauksaimniecības jomā; • Maksājumu varēs saņemt arī juridiska persona, ja tās ilgstošu kontroli nodrošinās viens vai vairāki jauni lauksaimnieki un tiem kopā piederēs vismaz 50,1% kapitāldaļu un katram atsevišķi ne mazāk par 20%; • Piešķir par saimniecības pirmajiem 90 hektāriem; • Atbalsta apmērs tiks noteikts vienāds ar 25% no valsts vidējā tiešo maksājumu līmeņa 2019. gadā – būs aptuveni 44 EUR/ha;
Ar ražošanu saistītais atbalsts	Piešķirs sektoriem, kuri saskaras ar grūtībām (ražošanas samazināšanās vai samazinājuma, vai pamešanas risks), paredzēti sekojoši sektori: • Slaucamo govju piens; • Kazu piens; • Liellopu dzīvnieki gaļas ieguvei; • Aitas gaļas ieguvei; • Sēklas kartupeļi; • Cietes kartupeļi; • Zālāju un lopbarības augu sēklas; • Labības, kaņepju un linu sēkla; • Vasaras rapsis; • Augļi; • Dārzeni; • Proteīnaugi.
Mazo lauksaimnieku	• Aizstāj iepriekšminēto standartshēmu atbalstu;

atbalsts	• Pievienoties atbalsta shēmai varēs tikai 2015. gadā, iesniedzot iesniegumu līdz 15. jūnijam; • Atbalsta apmērs – ikgadējs maksājums saimniecībai 500 EUR apmērā; • Saimniecības atbrīvotas no zaiņāšanas praksēm un savstarpējās atbilstības kontrolēm un sankcijām.

6.1.6. Tirgus kopējā organizācija

Ja sākotnēji KLP tika izveidota, lai veicinātu pārtikas ražošanu un nodrošinātu ne tikai stabilu pārtikas piedāvājumu, bet arī dzīvotspējīgu ES lauksaimniecības sektoru, tad šodienas KLP mērķis ir atbalstīt lauksaimnieku ienākumu stabilitāti un līdztekus tam veicināt tirgus pieprasījumam atbilstošas un augstas kvalitātes produkcijas ražošanu, kā arī mudināt lauksaimniekus meklēt jaunas attīstības iespējas. Mūsdienās, lai lauksaimnieks kļūtu konkurētspējīgs pasaules tirgū, ir jāpiedāvā nevainojamas kvalitātes pārtika par pieņemamām cenām, un tas nozīmē nepārtrauktu attīstību un jaunāko zinātnes atziņu un tehnoloģiju izmantošanu.

Tirgus kopējā organizācija (TKO) lauksaimniecības produktiem nodrošina likumisko ietvaru tirgus instrumentiem, kas pašlaik tiek piemēroti attiecībā uz iekšējo tirgu, tirdzniecībā ar trešajām valstīm un konkurences noteikumiem. Likumdošanas priekšlikums par Tirgus kopējo organizāciju lauksaimniecības produktiem bija viens no 4 KLP reformas likumdošanas priekšlikumiem, ko Komisija publicēja 2011.gada 12.oktobrī.

Diskusijas par EK priekšlikumu tika uzsāktas 2011. gada nogalē un turpinājās visu 2012. gadu. Lai arī 2012. gadā notika spraigas diskusijas, tomēr dalībvalstu gala vienošanās netika panākta un neatrisināti palika šādi jautājumi: rezerves fonds krīzes situācijām lauksaimniecības sektorā, references cenu pārskatīšana, tirdzniecības standarti, ražotāju organizāciju un starpnozaru organizāciju noteikumu piemērošanas paplašināšana, ražotāju organizāciju, ražotāju organizāciju asociāciju un starpnozaru organizāciju atzīšana, vīnogulāju stādīšanas tiesības un cukura ražošanas kvotas.

Gala vienošanās starp Padomi (ES dalībvalstu lauksaimniecības ministriem) un ES lēmumu pieņemšanas institūcijām tika panākta tikai 2013. gada 26. jūnijā Īrijas prezidentūras laikā. Tirgus pārvaldības mērķi, ko paredz īstenot reformētā TKO 2014-2020, apkopoti 6.2.tabulā.

6.2.tabula

TKO 2014-2020 tirgus pārvaldības mērķi

1.mērķis: Uzlabot „drošības tīklu” dažādu tirgus traucējumu gadījumos:	
Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Intervence un privātā uzglabāšana	Intervence atcelta cietajiem kviešiem un sorgo, kā arī cukuram, bet izvēles intervence paredzēta arī liellopu un teju gaļai. Privātā uzglabāšana papildus paredzēta vājpiena pulverim, sviestam un linšķiedrai, bet pasākums tiek uzsākts tikai pēc EK lēmuma un vadoties pēc tirgus situācijas (likvidēta sviesta obligātā privātā uzglabāšana). Izmaiņas liellopu definīcijā attiecībā uz liellopu liemeņu klasifikāciju - vairs nav svara ierobežojuma, bet ir vecuma kritērijs (liellopa definīcija – liellops ir 8 vai vairāk mēnešu vecumā).
Eksporta kompensācijas	Tiek saglabātas kā ārkārtas instruments, bet ir noteiktas «0» līmenī.
Ārkārtas pasākumi būtiska tirgus cenu pieauguma vai samazinājuma vai citu faktoru, kas ietekmē tirgu, gadījumā	Turpmāk attieksies uz visiem sektoriem, izņemot dažus produktus, piem., dzīvi zirgi kaušanai, cigoriņu saknes, kartupeļi u.c. Jāatzīmē, ka līdz šim pasākumu varēja piemērot tikai šādām nozarēm: cukurs, apiņi, liellopu gaļa, piens un piena produkti, cūkgaļa, olas, mājputnu gaļa, olīveļļa.
Ārkārtas pasākumi dzīvnieku slimību un patērētāju uzticības zaudēšanas gadījumā, sabiedrības, dzīvnieku vai augu veselības risku dēļ	Dzīvnieku slimības: Pasākumus, lai īstenotu dzīvnieku slimību apkarošanu, attiecina uz tiem pašiem sektoriem kā līdz šim, t.i., liellopu, mājputnu, cūkgaļas, olu, aitas un kazas gaļas, piena un piena produktu sektoriem. Patērētāju uzticības zaudēšana: Ja līdz šim EK varēja ieviest ārkārtas pasākumus, lai novērstu tirgus traucējumus, ko izraisījis patērētāju uzticības zaudēšana saistībā ar sabiedrības veselības vai dzīvnieku veselības risku un tikai attiecībā uz mājputnu gaļu un olu nozari, tad reformētais dokuments paredz arī augu veselības risku, un šo pasākumu var īstenot attiecībā uz visām

	nozarēm.
Ārkārtas pasākumi citu īpašu problēmu risināšanai	Tiek paredzēts papildinājums, lai būtu nepārprotami skaidrs, kādos gadījumos šo pantu īsteno - pienācīgi pamatotos gadījumos, nenovēršamu, steidzamu iemeslu dēļ situācijās, kas var izraisīt strauju ražošanas un tirgus apstākļu pasliktināšanos, ko varētu būt grūti novērst, ja pasākumu pieņemšana aizkavētos.
Rezerve krīzes situācijām lauksaimniecības nozarē	Pasākums , ko varēs izmantot krīzēm lauksaimniecības sektorā, lai sniegtu papildus atbalstu. Šo pantu varēs izmantot tad, kad būs izmantotas visas citas iespējas un tas attieksies uz: intervenci un privāto uzglabāšanu, eksporta kompensācijām un ārkārtas pasākumiem. Piemēram, eksporta kompensācijas normālos apstākļos var uzskatīt par normālu tirgus pārvaldības pasākumu, un šajā gadījumā izdevumi netiek paredzēti šī panta ietvaros. Taču finansējums šī panta ietvaros tiek pieprasīts, ja ir tirgus krīze un esošie finanšu līdzekļi vairs nav pieejami.

2.mērķis: Nodrošināt ilgtspējīgu patēriņu un saikni ar patērētājiem:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013.
Skolas auglis	Palielināts finansējums no 90 milj. EUR uz 150 milj. EUR gadā, kā arī paredzēts ES atbalsts informēšanas pasākumiem (tagad to dara skolas mācību programmu ietvaros un tam nav paredzēts ES atbalsts).
Skolas piens	Dalībvalstīm jāizstrādā nacionālā vai reģionālā stratēģija programmas ieviešanai (šāda prasība šobrīd ir Skolas augļa programmā).

3.mērķis: Veidot ilgtspējīgu orientāciju uz tirgu:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013.
Cukura ražošanas kvotas	Cukura ražošanas kvotu sistēmas atcelšana sākot ar 2017. gada 1.oktobri (pēdējais tirdzniecības gads 2016./2017.).
Piena ražošanas kvotas	Nav grozīta vienošanās, kas tika panākta KLP „veselības pārbaudes” laikā – piena ražošanas kvotu sistēma ES darbosies līdz 2015. gada 31.martam . Savukārt, ja kvotu atcelšana pēc 2015. gada radīs nevēlamas tirgus svārstības, Eiropas Komisija varēs iedarbināt attiecīgus instrumentus tirgus krīzes pārvarēšanai.
Vīnogulāju stādīšanas tiesības	ES tiks reglamentēta vīnogulāju stādīšana līdz 2030. gadam.
Atbalsta shēmas	Atcelts atbalsts par vājpiena un vājpiena pulvera izmantošanu lopbarības vajadzībām un vājpiena pārstrādi kazeinā, kā arī zīdītārpiniem.

4.mērķis: Veicināt lauksaimniecības produktu ražotāju kopdarbību un stiprināt to lomu pārtikas piegādes ķēdē:

Joma	Reformētās TKO 2014-2020 izmaiņas pret 2007-2013
Ražotāju organizācijas (RO), Ražotāju organizāciju apvienības (ROA) un Starpnozaru organizācijas (SO)	RO, ROA un SO ir paredzētas visiem sektoriem - bez atbalsta, bet ar atkāpi no konkurences normām, kas nozīmē, ka var veikt darbības, lai sasniegtu tādus mērķus kā: ražošanas plānošana un pielāgošana pieprasījumam, piedāvājuma koncentrēšana, ražošanas izmaksu optimizēšana un ražotāju cenas stabilizēšana, u.c. (RO un ROA gadījumā) vai inovāciju, labas prakses utml. pasākumu veicināšana (SO gadījumā). Liellopu gaļas, olīvu un graudaugu RO , līdzīgi kā piena un piena produktu RO, līgumu sarunu ietvaros varēs vienoties par cenu (nepārsniedzot 15% no kopējā dalībvalsts ražošanas apjoma). Turklāt RO un ROA obligāti būs jāatzīst tikai tajos sektoros, kuros jau šobrīd ir spēkā prasība par obligātu atzīšanu. Pārējos sektoros atzīšana būs dalībvalsts izvēle. SO atzīšana visos sektoros būs dalībvalsts izvēle. Šobrīd RO ir tikai šādās nozarēs: apiņu, olīveļļas/galda olīvu, dārzeņu/augļu, piena/piena produktu un zīdītārpini, bet SO – šādās: olīveļļas/galda olīvu, tabakas, augļu/dārzeņu, vīna, piena/piena produktu. Tāpat visos sektoros ar dalībvalsts lēmumu būs iespējama RO/ROA/SO nosacījumu piemērošana citiem attiecīgā tirgus dalībniekiem, kuri nav šo organizāciju biedri, kā arī RO/ROA/SO no šiem tirgus dalībniekiem varēs ieturēt finanšu iemaksas, ja būs iespējams pierādīt, ka šie tirgus dalībnieki gūst labumu no RO/ROA/SO darbības. <u>Iznēmumi, kas ir palikuši nemainīgi:</u> Augļu un dārzeņu RO un ROA arī turpmāk varēs saņemt atbalstu (t.i., 50% no attiecīgās RO/ROA faktiskajiem izdevumiem, kā arī nepārsniedzot 4,1% no katras RO/ROA pārdotās produkcijas vērtības); Piena un piena produktu RO un ROA arī turpmāk varēs savu biedru vārdā risināt sarunas par svaigpiena piegādes līgumiem, t.sk. vienoties par cenu (nepārsniedzot 33% no kopējā dalībvalsts piena apjoma un 3,5% no ES kopējā piena apjoma). Augļu un dārzeņu ražotāju grupu atbalsts tiek pārcelts no TKO (ELGF fonds) uz Lauku attīstību (ELFLA fonds).

Lai arī gala vienošanās ir panākta, tomēr turpināsies Eiropas Komisijas darbs pie īstenošanas un deleģēto tiesību aktu izstrādes, lai jaunie nosacījumi stātos spēkā.

6.1.7. Lauku attīstības politika 2014.-2020. gadam

Lauku attīstības politikā nākamajam plānošanas periodam, līdzīgi kā Tiešo maksājumu sistēmā, ir veiktas nozīmīgas reformas, un Komisijas piedāvātais jaunais regulējums, par kuru ar Eiropas Parlamentu tika panākta vienošanās 2013. gada 26. jūnijā, ļaus elastīgāk un mērķtiecīgāk īstenot lauku attīstības politiku atbilstoši Latvijas vajadzībām. Arī turpmāk, taču daudz mērķtiecīgāk, Latvija Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (turpmāk – ELFLA) atbalstu varēs ieguldīt lauksaimniecības sektora konkurētspējā, īpaši stiprinot saimniecību dzīvotspēju un saglabājot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību.

Atbalsts tiks sniegts saskaņā ar jauno Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu (ES) Nr.1305/2013. par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005.

Latvija ir izmantojusi Regulas Nr.1307/2013.14.pantā paredzēto iespēju pārdalīt finansējumu **7,46%** apmērā no KLP I pīlāra uz II pīlāru. Šāds lēmums ir pamatojams ar kopējā finansējuma samazinājumu lauku attīstībai šim plānošanas periodam salīdzinājumā ar iepriekšējo 2007.-2013. gadam, kopumā par ~ 8% (ES piešķirtais finansējums lauku attīstībai 2007.-2013. gadam – 1,054 mljrd. EUR, 2014.-2020. gadam – 0,969 mljrd. EUR), kā arī ar iespēju finansējumu II pīlāra ietvaros mērķtiecīgāk novirzīt lauksaimniecisko darbību aktīvi veicošiem lauksaimniekiem. Tādejādi „**Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam**” (turpmāk – LAP 2014-2020), ar kuru īsteno Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalstu, ietvaros Latvijai plānošanas periodā no 2014.-2020. gadam būs pieejams par 11% vairāk kā iepriekšējā plānošanas periodā – **1,531 miljards EUR**, no kuriem 1,07 miljardi EUR ir ES finansējums, bet pārējie līdzekļi jeb 0,46 milj. – Latvijas valsts līdzfinansējums. Šos ELFLA līdzekļus Zemkopības ministrijas vadībā administrēs Lauku atbalsta dienests (turpmāk – LAD).

Zemkopības ministrija sadarbībā ar lauksaimnieku organizācijām un citām nevalstiskām organizācijām izstrādājusi LAP 2014 - 2020 projektu, kurš 2014. gada 15. aprīlī iesniegts izvērtēšanai Eiropas Komisijā.

2014.-2020. gada plānošanas periodā vismaz 41,4% Lauku attīstības programmas finansējuma 2014.-2020. gadam tiks novirzīti pasākumiem, kas saistīti ar vides un klimata mērķu sasniegšanu, t.sk. atbalsts teritorijām ar dabas vai citiem specifiskiem ierobežojumiem (iepriekš - mazāk labvēlīgajos apvidos). Savukārt divreiz vairāk finansējuma kā 2007-2013. gadā tiks novirzīti LEADER pasākumiem, lai veicinātu vietējo attīstību lauku teritorijā ar LEADER pieeju. Tāpat liels uzsvars tiks likts uz lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā strādājošo zināšanu un prasmju vairošanu, sadarbību un inovāciju, lai veicinātu efektīvāku un konkurētspējīgāku ražošanu.

LAP 2014-2020 projekta ietvaros nozīmīgākais pasākums ir „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”, kuram novirzīti 489,1 milj. EUR, ar mērķi attīstīt konkurētspējīgu un ilgtspējīgu lauksaimniecību un mežsaimniecību. Pasākuma ietvaros tiks īstenoti trīs apakšpasākumi:

- „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”, atbalstu varēs saņemt par tehnikas, iekārtu un aprīkojuma iegādi, kā arī par ražošanas ēku būvniecību un rekonstrukciju;
- „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”, lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumi un mājražotāji varēs saņemt atbalstu par ražošanas ēku būvniecību un iekārtu iegādi;
- „Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” (meliorācija), kur uz atbalstu var pretendēt pašvaldību, koplietošanas un viena īpašnieka meliorācijas sistēmu tiesiskie valdītāji, kā arī valsts nozīmes meliorācijas sistēmu apsaimniekotājs.

Plānošanas periodā 2014.-2020. gadam tiks sniegts atbalsts pasākuma „**Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība**” apakšpasākumā “**Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai**” (13,9 milj. EUR), kura ietvaros uz atbalstu var pretendēt jaunie lauksaimnieki (līdz 40

gadu vecumam pieteikšanās brīdī, kas ieguvuši atbilstošu lauksaimniecisko izglītību vai uzsākuši mācības) par jaunas lauku saimniecības dibināšanu vai esošās pārņemšanu. Apakšpasākumā **“Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”** (34,75 milj. EUR) atbalsts tiks sniegts, lai atbalstītu mazās lauku saimniecības ar gada apgrozījumu 2000-15 000 EUR. Atbalsta maksimālais apjoms vienam pretendētājam būs līdz 15 000 EUR, un to izmaksās piecu gadu periodā. Savukārt apakšpasākumā **„Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā”** (46,5 milj. EUR) atbalstu varēs saņemt nelauksaimnieciskās darbības uzņēmumu dibināšanai, attīstībai un nelauksaimniecisko darbību dažādošanai.

Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi (267,5 milj. EUR) – tiek noteikta jauna teritorija, kurā ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi, kas būs balstīti uz klimata kritēriju un augsnes auglību. Projekts paredz, ka visa Latvija, izņemot pagastus, kuros augsnes auglība pārsniedz 50 balles, būs uzskatāma par teritoriju ar dabas vai citiem specifiskiem ierobežojumiem. Jaunā teritorija tiks ieviesta no 2015. gada. Lai saņemtu atbalsta maksājumu, kas atkarībā no augsnes auglības tiks diferencēts 3 kategorijās, lauksaimniekam jānodrošina lauksaimniecības produkcijas izlaide, savukārt uz pastāvīgo pļavu un ganību platībām būs jānodrošina minimālais dzīvnieku blīvums.

Agrovide un klimats (101, 6 milj. EUR) - lauksaimniekiem no 2015. gada būs iespējams uzņemties jaunas 5 gadu saistības sekojošos pasākumos: bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos – atbalsts par bioloģiski vērtīgu zālāju apsaimniekošanu pļaujot vai ekstensīvi noganot; integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana – atbalsts dārzkopjiem, kas pielieto integrētās audzēšanas metodes; videi draudzīgas apsaimniekošanas veicināšana – atbalsts lauksaimniekiem par videi draudzīgu lauksaimniecisko darbību īstenošanu (buferjoslu izveidi, starpkultūru audzēšanu, tauriņziežu audzēšanu, rugāju saglabāšanu, zaļo platību nodrošināšanu).

Bioloģiskā lauksaimniecība (151,9 milj. EUR) – atbalstu varēs saņemt tie bioloģiskie lauksaimnieki, kuriem visa saimniecība būs bioloģiski sertificēta, turklāt saimniecība nozīmīgu daļu no saražotās produkcijas realizēs bioloģiskās pārstrādes ķēdē, kā arī nodrošinās lauksaimniecības produkcijas izlaidi un dzīvnieku blīvumu pastāvīgo pļavu un ganību platībās.

2014.-2020. gada plānošanas periodā tiks turpināts sniegt atbalstu meža nozarei, atbalstot **ieguldījumus mežu ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai** (31,3 milj. EUR), uzlabojot mežaudžu stabilitāti, struktūru un meža zemes infrastruktūru, tā palielinot vai saglabājot CO2 piesaisti un samazinot kopējo emisiju, kā arī **Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošanu un preventīvu pasākumu ieviešanu** (5,7 milj. EUR), atjaunojot mežsaimniecības ražošanas potenciālu dabas katastrofu radīto bojājumu vietās un ieviešot preventīvus pasākumus bojājumu mazināšanai.

Atšķirībā no iepriekšējā perioda tiks akcentēti **Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi** (13,4 milj. EUR), kuros būs pieejams atbalsts profesionālām apmācībām, kas saistītas ar savstarpējo atbilstību, agrovidi un bioloģisko lauksaimniecību, ar nozari saistītām apmācībām, kā arī īstermiņa saimniecības apmeklējumi un pieredzes apmaiņas pasākumi. Tāpat daudz plašākā mērogā tiks īstenots pasākums **Konsultāciju pakalpojumi** (10,4 milj. EUR), kura ietvaros paredzēts atbalsts individuālām konsultācijām, lai uzlabotu saimniecības ekonomiskos un vides rādītājus, kā arī nekaitīgumu klimatam un noturību pret klimata pārmaiņām.

Kā jauns izaicinājums ar mērķi veicināt lauksaimnieku, zinātnieku un produkcijas ražotāju sadarbību tiks īstenots pasākums **Sadarbība** (19,6 milj. EUR), kurā paredzēts atbalsts:

- Eiropas inovāciju partnerības (EIP) darba grupu izveidei un darbībai, kas aptver gan pētniecību, gan pētījumu rezultātu virzīšanu līdz produktu un metožu izstrādei un to integrācijai ražošanas procesā (gatavās produkcijas ražošana), tādējādi nodrošinot ieguldījumu inovāciju horizontālo prioritāšu sasniegšanai.
- atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei, veicinot augstāzīgu, vietējiem apstākļiem piemērotu kultūraugu šķirņu, pavairojamo materiālu un vietējiem

apstākļiem piemērotu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstību, tādējādi nodrošinot ražošanas produktivitātes paaugstināšanos un samazinot riskus, kas saistīti ar tirgus svārstību negatīvo ietekmi atsevišķās vadošajās nozarēs;

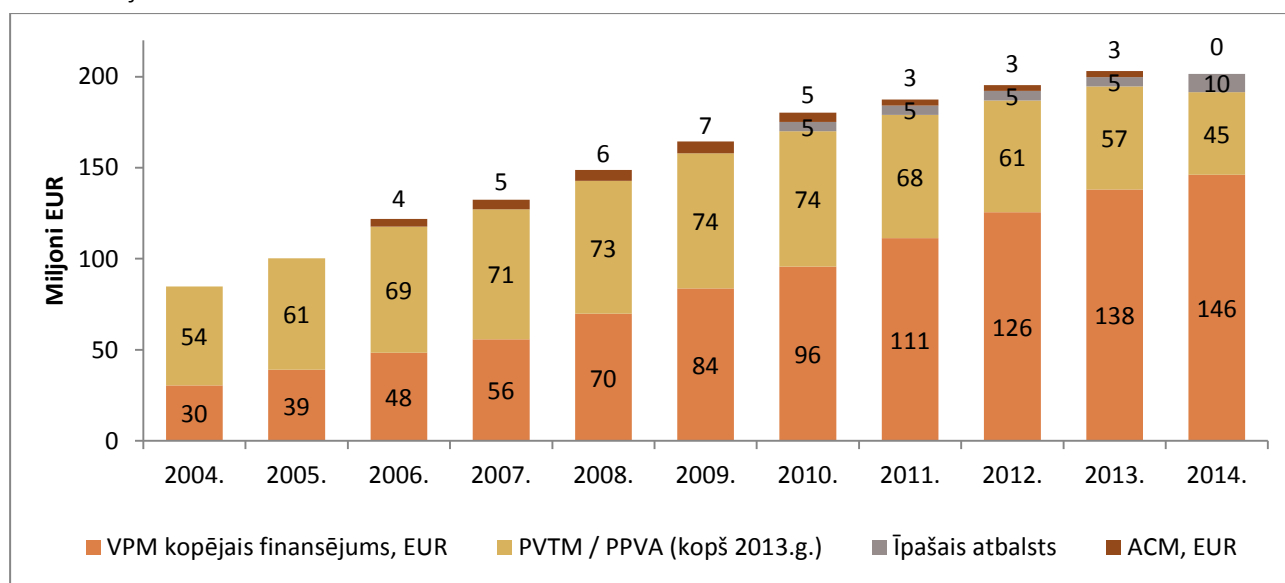
- lauku tūrisma attīstības veicināšanai ar marketinga palīdzību, attīstot un popularizējot lauku tūrisma lauku vidē.

Viens no **LEADER pieejas** (79,0 milj. EUR) īstenošanas būtiskiem nosacījumiem ir nodrošināt kopīgu (integrētu) skatījumu uz lauku attīstības jautājumu risināšanas iespējām, kad pārstāvji no dažādiem sektoriem (ekonomiskie, sociālie un pašvaldību pārstāvji) apvienojas un izveido vietējo rīcības grupu un izstrādā vietējās teritorijas attīstības stratēģiju. Atšķirībā no iepriekšējā programmēšanas perioda (2007. – 2013. gads) LEADER pieejā tiks akcentēta uzņēmējdarbības attīstība, tāpat tiks sniegts atbalsts vietējās ekonomikas stiprināšanas iniciatīvām un vietas potenciāla attīstības iniciatīvām, starpteritoriālajai un starpvalstu sadarbībai, vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšanai, teritorijas aktivizēšanai.

6.2. Tiešie maksājumi

Saskaņā ar Padomes 2009. gada 19. janvāra Regulu (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, jaunajām dalībvalstīm bija iespēja līdz 2013. gada beigām piemērot vienkāršotu pārejas shēmu pirms vienotā maksājuma ieviešanas, tādēļ 10 jaunajās dalībvalstīs, tostarp Latvijā, vēl 2013. gadā tika īstenota vienotā platības maksājuma shēma (turpmāk - VPM). VPM shēma paredz, ka lauksaimnieki saņem vienādu maksājumu par lauksaimniecībā izmantoto zemes hektāru, kas atbilst noteiktiem nosacījumiem. Kaut arī, saskaņā ar minēto regulu, VPM pasākumiem bija jābeidzas 2013. gada 31. decembrī, tika nolemts, ka dalībvalstis, kuras piemēro VPM shēmu, to drīkst turpināt piemērot, bet ne ilgāk kā līdz 2020. gada beigām.

Papildus, jaunajām dalībvalstīm, kuras piemēro VPM, ir iespēja veikt piemaksas papildu valsts tiešo maksājumu (turpmāk - PVTM) jeb kopš 2013. gada tā saucamā pārejas posma valsts atbalsta (turpmāk - PPVA) veidā no valsts budžeta. Līdz 2010. gadam PVTM atbalsta kopējās summas ik gadu palielinājās, kā redzams 6.1.attēlā, taču, ņemot vērā ES tiešo maksājumu finansējuma ieviešanas grafiku, 2011., 2012., 2013. un provizoriski 2014. gadā vērojams PVTM atbalsta summas samazinājums.

6.4.attēls. Tiešo maksājumu finansējuma līmenis no 2004. līdz 2014. gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā ES tiešie maksājumi un PVTM 2013. gadā tika īstenoti saskaņā ar sekojošiem normatīviem aktiem:

- Ministru kabineta 2013. gada 12.marta noteikumi Nr.139 "Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros" (turpmāk – MK noteikumi Nr.139).
- Ministru kabineta 2009. gada 17.jūnija noteikumi Nr.573 "Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai".
- Padomes 2009. gada 19.janvāra Regula (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1120/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienotā maksājuma shēmu, kura paredzēta III sadaļā Padomes Regulā (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 29. oktobra Regula (EK) Nr. 1121/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 73/2009 IV un V sadaļā paredzēto noteikumu piemērošanai atbalsta shēmām lauksaimniekiem.
- Komisijas 2009. gada 30. novembra Regula (EK) Nr. 1122/2009, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar vīna nozarē paredzēto atbalsta shēmu.

ES tiešo maksājumu shēmas

2013. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- atsevišķais maksājums par cukuru;
- īpašais atbalsts par pienu;
- īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- īpašais atbalsts lopbarības augu sēklas un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Vienotais platības maksājums

Vienoto platības maksājumu varēja saņemt par lauksaimniecībā izmantojamo zemi (turpmāk – LIZ), kura 2003. gada 30.jūnijā bija labā lauksaimniecības stāvoklī un atbilda sekojošiem kritērijiem:

- ✓ tajā nebija krūmu vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
- ✓ tajā uz 1 ha nav vairāk par 50 atsevišķi augoši koki, kā arī nav koku vai krūmu puduru, kas aizņem vairāk nekā 0,01 ha;
- ✓ tajā nav vilkvāļītes vai tā nav mitrzeme, kura laikā no 15.maija līdz 15.septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā 4 nedēļas pēc kārtas un kura nav piemērota kultūraugu audzēšanai, lopbarības ieguvei, zāles pļaušanai un lopu ganīšanai;
- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā;
- ✓ tā atbilda laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem (turpmāk – LLVN).

Lauksaimnieks varēja saņemt VPM, ja apsaimniekoja un pieteica atbalstam vismaz 1 hektāru LIZ, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai bija jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM varēja saņemt arī par LIZ, kurā stāda un audzē šādas viena vecuma īsircmēta atvasāju sugas – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*) ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un kurā saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem uz 2011. gada 1.janvāri nav reģistrētas meliorācijas sistēmas. Lai pieteiktos VPM ar šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Platībmaksājumu iesniegumu Lauku atbalsta dienesta reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz īsircmēta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopiju.

Sākot ar 2011. gadu, VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja:

- ✓ kaņepju audzēšanā izmanto sertificētas kaņepju sēklas;
- ✓ piedalās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā;
- ✓ audzē kaņepju šķirnes, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2 %.

2012. gadā Latvijai piešķirtais apstiprinātais VPM finansējums bija 125,5 milj.EUR, bet 2013. gadā VPM finanšu aploksne bija 138 milj.EUR. Salīdzinot ar 2012. gadu, VPM finanšu aploksne pieaugusi par 10%.

2013. gadā VPM deklarētās un Lauku atbalsta dienestā par maksājumam atbilstošām apstiprinātās platības pārsniedza references platību (1,47 milj.ha), kas noteikta, Latvijai iestājoties ES. VPM faktiski izmaksātā atbalsta likme bija 94 EUR par hektāru, kura salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājusies par 18%.

6.3.tabula

VPM izlietojums 2012. un 2013. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2012.	79	1 570 977	61 328	125 540 000	124 043 795
2013.	94	1 598 839	61 883	138 041 000	134 903 368

Avots: LAD

Atsevišķais maksājums par cukuru

Atsevišķais maksājums par cukuru (ACM) ir ES tiešais maksājums, un no 2006. gada pieejams ES jaunajām dalībvalstīm, kas piemēro VPM shēmu. Šī maksājuma mērķis ir nodrošināt ienākumu atbalstu lauksaimniekiem, lai segtu tirgus radītos zaudējumus pēc cukura sektora reformas ieviešanas.

2013. gadā pieejamais ACM finanšu apjoms bija 50%, atlikušie 50% tika novirzīti īpašā atbalsta par pienu finansēšanai (25%) un VPM finanšu apjomu palielināšanai (25%). Sākot ar 2014. gadu, ACM vairs netiks maksāts.

2013. gadā maksājuma saņemšanas nosacījumi saglabājās tādi paši – atbalstu varēja saņemt tie lauksaimnieki, kas ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus un kuriem 2006./2007. tirdzniecības gadā bija noslēgts līgums ar cukura ražotāju par cukurbiešu piegādi.

ACM maksājumus finansē no ES budžeta – Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, un šim atbalstam nav nepieciešams nacionālais finansējums. Šis pasākums netiek finansēts no restrukturizācijas fonda, ko veido cukura, izoglikozes un inulīna sīrupa ražotāju veiktās pagaidu restrukturizācijas maksājumi līdz 2009. gadam.

6.4.tabula

Atsevišķā maksājuma par cukuru izlietojums 2012. un 2013. gadā

Gads	Likme, EUR/t	Apmaksātās vienības, tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2012.	7,89	416 320	329	3 339 379	3 275 223
2013.	7,88	415 265	326	3 308 001	3 191 835

Īpašais atbalsts par pienu

Lai nodrošinātu pāreju un pakāpenisku pielāgošanos jauniem tirgus nosacījumiem un darbībai piena nozarē pēc piena ražošanas kvotu atcelšanas, no 2010. gada lauksaimniekiem ir pieejams **īpašais atbalsts par pienu**.

Īpašajam atbalstam par pienu paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2013. gadā bija 4,6 milj. EUR.

Īpašo atbalstu par pienu 2013. gadā varēja saņemt piena ražotājs par iepriekšējā kvotas gadā (laikposmā no 2012. gada 1.aprīlim līdz 2013. gada 31.martam) pieejamās kvotas ietvaros realizētajām piena tonnām, ja:

1) laika posmā no 2012. gada 1.aprīļa līdz 2013. gada 31.martam tam pieejamā piena kvota bijusi 30 vai vairāk tonnu un tas bija realizējis vismaz 30 tonnas piena;

2) tas līdz 2013. gada 15.maijam iesniedza LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē Platību maksājumu iesniegumu.

6.5.tabula

Īpašā atbalsta par pienu izlietojums 2012. un 2013. gadā

	Gads	Likme, EUR/t	Apmaksātās tonnas	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 30 t, ietvaros realizētas 30 – 79 t piena	2012.	8,73	94 859	1 993	827 119
	2013.	7,96	99 407	2 068	774 540
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 80 t, ietvaros realizētas vismaz 80 t piena	2012.	7,86	491 292	1450	3 853 826
	2013.	7,16	534 823	1536	3 736 198

Avots: LAD

Īpašā atbalsta likmēm tika piemēroti samazinājuma koeficienti.

Īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai nodrošinātu atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, lauksaimniekiem, kuri piedalās Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā (NPKS) un izpilda prasības attiecībā uz cietes kartupeļu ražošanu saskaņā ar integrētajām audzēšanas metodēm, kopš 2012. gada ir pieejams jauns atbalsta veids – īpašais atbalsts cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašajam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2013. gadā sastādīja 200 tūkst. EUR.

Īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt cietes kartupeļu audzētājs:

- ✓ par kartupeļu cietes tonnu, kas iegūta no kartupeļu cietes ražotājam piegādātajiem kartupeļiem, kuri tika audzēti un to kvalitāte atbilda NPKS prasībām, nodrošinot vismaz 15 % lielu cietes saturu kartupeļos;
- ✓ ja tika noslēgts kartupeļu audzēšanas līgums ar cietes ražotāju par noteikta kartupeļu daudzuma piegādi;
- ✓ ja līdz 2013. gada 15. jūlijam LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē tika iesniegts iesniegums īpašajam atbalstam cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

6.6.tabula

Īpašā atbalsta cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2012. un 2013. gadā

Gads	Likme, LVL/t	Apmaksātās vienības, tonnas	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2012.	81	1 773	29	200 000	144 496
2013.	79	1 499	22	200 000	119 138

Avots: LAD

Īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai

Lai sniegtu atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai un veicinātu sertificētu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu ražošanu un tirdzniecību, kopš 2012. gada ir pieejams jauns atbalsta veids - īpašais atbalsts lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai.

Īpašajam atbalstam lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai paredzētā atbalsta aploksne 2012. gadā bija 200 tūkst. EUR, savukārt 2013. gadā - 300 tūkst. EUR.

Īpašo atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai varēja saņemt par pirmsbāzes, bāzes un sertificēto sēklu daudzumu, kas tika ievāktas Latvijas teritorijā 2013. gada laikā un sertificētas līdz 2014. gada 30. aprīlim, un ja lauksaimnieks izpildīja sertifikācijas nosacījumus un sēklu tirdzniecības noteikumus attiecībā uz lopbarības augu sēklām un attiecībā uz sēklas kartupeļiem.

Atbalsta likmes apjoms dažādām sēklu sugām bija atšķirīgs, tas parādīts 6.7.tabulā.

6.7.tabula

Sēklas kartupeļu un lopbarības augu sēklu sugas un to maksājuma likmes, EUR/tonna

Nr. p.k.	Kultūraugu sugas	Atbalsta likme, EUR/tonna
1.	Lopbarības augi	
1.1.	Pļavas timotiņš (<i>Phleum pratense</i> L.)	279
1.2.	Pļavas auzene (<i>Festuca pratensis</i> Huds.)	281
1.3.	Hibrīdā airene (<i>Lolium x boucheanum</i> Kunth)	205
1.4.	Daudzziedu viengadīgā airene (<i>Lolium multiflorum</i> Lam.)	124
1.5.	Sarkanā auzene (<i>Festuca rubra</i> L.)	279
1.6.	Ganību airene (<i>Lolium perenne</i> L.)	211
1.7.	Niedru auzene (<i>Festuca arundinacea</i> Scherb.)	213
1.8.	Pļavas skarene (<i>Poa pratensis</i> L.)	630
1.9.	Kamolzāle (<i>Dactylis glomerata</i> L.)	302
1.10.	Sarkanais āboliņš (<i>Trifolium pratense</i> L.)	694
1.11.	Baltais āboliņš (<i>Trifolium repens</i> L.)	1298
1.12.	Austrumu galega (<i>Galega orientalis</i> Lam.)	630
1.13.	Lucerna (<i>Medicago</i> spp.)	742
1.14.	Bastarda āboliņš (<i>Trifolium hybridum</i> L.)	1298
1.15.	Sējas zirņi (<i>Pisum sativum</i> L.)	46
1.16.	Vīķi (<i>Vicia</i> spp.)	113
1.17.	Lauka pupas (<i>Vicia faba</i> L.)	35
2.	Sēklas kartupeļi (<i>Solanum tuberosum</i> L.)	
2.1.	Kartupeļi – PB un B kategorija	76
2.2.	Kartupeļi – C kategorija	34

6.8.tabula

Īpašā atbalsta lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai izlietojums 2012.-2013. gadā

Gads	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2012.	60	200 000	199 560
2013.	54	300 000	291 771

Avots: LAD

Izmaiņas ES tiešo maksājumu shēmās 2014. gadā

Sākot ar 2014. gadu:

- Lai izvairītos no tā, ka 2014. gadā pēkšņi un ievērojami tiek samazināts atbalsts tām nozarēm, kurās līdz 2013. gadam tika maksāti PVTM jeb PPVA, Eiropas Parlaments un Padome paredz

iespēju 2014. gadā ar Komisijas atļauju lauksaimniekiem piešķirt PPVA 80% apmērā no finansējuma 2013. gadam. PPVA var piešķirt tām nozarēm, kuras 2013. gadā saņēma PPVA, un atbalsta piešķiršanas nosacījumiem jābūt identiskiem 2013. gada PVTM nosacījumiem.

- Atcelta laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījuma prasība, kas noteica, ka VPM var saņemt tikai par lauksaimniecības zemi, kas 2003. gada 30.jūnijā bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī. Tādēļ, sākot ar 2014. gadu, VPM varēs saņemt par ikvienu lauksaimniecības zemes hektāru, kurš būs labā lauksaimniecības un vides stāvoklī;
- Atcelts atsevišķais maksājums par cukuru;
- leviests jauns īpašā atbalsta veids – īpašais atbalsts par liellopiem;
- Grozīta laba lauksaimniecības un vides stāvokļa prasība par minimālo lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu, platības sliekšni samazinot no 50 ha uz 30 ha. Atbalsta pretendentiem, kuru VPM platība būs 30 hektāri vai lielāka un ja zālāju īpatsvars būs lielāks par 50%, būs jānodrošina minimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums vismaz 0,2 liellopu vienības uz zālāju hektāru;
- Atcelta prasība par samazinājumu piemērošanu PPVA saņēmējiem, kuri kopumā tiešos maksājumus saņem vairāk par 5000 eiro gadā.

Papildu valsts tiešie maksājumi

Latvijā 2013. gadā tika īstenoti deviņi PPVA atbalsta veidi, tai skaitā divi PPVA atbalsta veidi bija saistīti ar ražošanu, kas nozīmē, ka atbalsts tika piešķirts par pārskata gadā ražošanā izmantotām, ražotām vai realizētām lauksaimniecības produktu vienībām. Savukārt septiņi no PVTM atbalsta veidiem bija no ražošanas atdalīti atbalsta veidi.

2013. gadā Latvijā tika īstenoti šādi PVTM atbalsta veidi:

- 1) ar ražošanu saistīti PVTM atbalsta veidi:
 - par zīdītājgovīm;
 - par aitu mātēm;
- 2) no ražošanas atdalītie papildu valsts tiešie maksājumi:
 - par laukaugu platībām;
 - par platībām;
 - par kartupeļu cieti;
 - par liellopiem;
 - par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;
 - par pienu;
 - īpašos gadījumos jaunie lauksaimniekiem.

6.9.tabula

PVTM piešķirtais un izmantotais finansējums 2011.-2013. gadā

PVTM/atdalītie PVTM	Gads	Atbalsta likme	Piešķirtais finansējums, milj.EUR	Izmantotais finansējums, milj.EUR	Izmantotā atbalsta īpatsvars, %	Apmaksāto iesniegumu skaits	Apmaksāto vienību skaits
Atdalītais PVTM par laukaugiem, EUR/ha	2011.	29	18,06	17,62	98	23 511	614 858 ha
	2012.	28	17,47	16,88	97	22 658	604 491 ha
	2013.	28	17,47	16,86	97	21 708	597 714 ha
PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, EUR/dzīvn.	2011.	32	3,98	2,05	52	22 292	64 090 dzīvn.
Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, EUR/dzīvn.	2012.	61	3,98	3,83	96	13 612	62 739 dzīvn.
	2013.	64	3,98	3,94	99	13 279	62 109 dzīvn.
PVTM par zīdītājgovīm, EUR/dzīvn.	2011.	146	3,77	3,76	100	2 335	25 694 dzīvn.
	2012.	119	3,63	3,63	100	2 625	30 594 dzīvn.
	2013.	101	3,51	3,50	100	2 776	34 534 dzīvn.

PVTM par aitu mātēm, EUR/dzīvn.	2011.	10	0,258	0,257	100	657	26 569 dzīvn.
	2012.	9	0,258	0,258	100	664	27 145 dzīvn.
	2013.	9	0,258	0,257	100	646	28 854 dzīvn.
PVTM par zālāju un linu sēklām, Ls/100kg	2010.	*	0,15 LVL	0,14 LVL	93	45	6 272 cnt
	2011.	*	0,15LVL	0,15 LVL	100	44	5 403 cnt
PVTM par kartupeļu cieti, EUR/t	2011.	66	0,383	0,140	36	57	2 105 tonnas
Atdalītais PVTM par kartupeļu cieti, EUR/t	2012.	181	0,383	0,377	99	55	2 093 tonnas
	2013.	181	0,383	0,379	99	55	2 093 tonnas
Atdalītais PVTM par platībām, EUR/ha	2010.	32	17,47	16,85	96	24 103	523 713 ha
	2011.	26	13,75	13,15	96	23 198	514 711 ha
	2012.	19	9,98	9,55	96	22 256	509 975 ha
Atdalītais PVTM par liellopiem, EUR/dzīvn.	2011.	50	5,97	5,92	99	19 691	118 551 dzīvn.
	2012.	50	5,97	5,85	98	19 288	117 865 dzīvn.
	2013.	51	5,97	5,91	99	18 776	116 617 dzīvn.
Atdalītais PVTM par pienu, EUR/t	2011.	28	17,06	16,01	94	16 765	574 074 t
	2012.	26	16,01	14,92	93	16 286	569 857 t
	2013.	25	15,09	13,96	93	15 729	566 515 t
Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem, EUR/ha	2011.	28	-	0,132	-	61	4 798 ha
	2012.	25	-	0,122	-	61	4 816 ha
	2013.	29	-	0,106	-	54	5 563 ha
Kopā:	2012.	-	61	59	96%	-	-
	2013.	-	57	54	96%	-	-

* PVTM par zālāju un linu sēklām katrai sēklu sugai bija sava likme

2013.gadā vislielākais izmantotais finansējums no piešķirtā finanšu apjoma ir PVTM par aitu mātēm un PVTM par zīdītāgovīm 100 % apmērā. Savukārt visvairāk saņemto iesniegumu bija atdalītajam PVTM par platībām – 22 256 un atdalītajam PVTM par laukaugiem - 21 708 iesniegumi.

PVTM par zīdītāgovīm

PVTM par zīdītāgovīm shēma Latvijā tiek īstenota kopš 2004. gada.

PVTM par zīdītāgovīm 2013. gadā lauksaimnieks saņēma par:

- 1) gaļas šķirnes zīdītāgovji vai zīdītāgovji, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;
- 2) Latvijas brūnajām, Latvijas zilajām, Šveices, Norvēģu sarkanajām, Tiroles pelēkajām u.c. šķirnes zīdītāgovīm, kas nav minētas Eiropas Komisijas Regulas Nr.1121/2009 4.pielikumā un kuras neslauc, bet izmanto teļu zīdīšanai;
- 3) par telīti no astoņu mēnešu vecuma, kas nav atnesusies.

Lauksaimnieks maksājumu 2013. gadā saņēma, ja ievēroja šādus nosacījumus:

- 1) dzīvniekiem bija jābūt savlaicīgi reģistrētiem LDC, un lauksaimniekam bija regulāri jāsniedz informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību;
- 2) pirms iesnieguma iesniegšanas deklarēja govīs un telītes valsts LDC kā zīdītāgovīs vai potenciālās zīdītāgovīs (deklarējot telītes);
- 3) lauksaimnieks no 2013. gada 15. maija līdz 15. novembrim iesniedza LAD RLP iesniegumu;
- 4) iesniegumā norādītais zīdītāgovju skaits nebija mazāks par 60% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita attiecīgajā gadā, un maksājumam pieteikto telīšu skaits nepārsniedza 40% no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita;
- 5) lauksaimniekam 2013. gada atbalsta pieteikumā minētais dzīvnieku skaits un to proporcija bija jāsiglabā ganāmpulkā vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas.

Maksimālais finanšu apmērs papildu valsts tiešajam maksājumam par zīdītāgovīm 2013. gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

PVTM par aitu mātēm

PVTM par aitu mātēm shēma Latvijā tiek īstenota kopš 2004. gada.

Maksājumu 2013. gadā saņēma lauksaimnieks, kura ganāmpulkā 2013. gada 1. jūlijā bija ne mazāk par desmit aitu mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem bija vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu.

Lauksaimnieks saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC un lauksaimnieks regulāri bija sniedzis informāciju par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanu noteikto kārtību. Turklāt lauksaimniekam atbalsta iesniegumā minētās aitu mātes bija jāsaģlabā ganāmpulkā vismaz līdz 2012. gada 23. oktobrim (100 dienas pēc iesnieguma iesniegšanas beigu termiņa – 15. jūlija).

Maksimālais finanšu apmērs PVTM par aitu mātēm 2013. gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 6.9. tabulā.

PVTM par zālāju un linu sēklām

Kopš 2012. gada PVTM par zālāju un linu sēklām shēma Latvijā vairs netiek īstenota.

2012. gadā maksājums tika piešķirts par 2011. gadā saražotajām un realizētajām kultūraugu sēklām, kas sertificētas Valsts augu aizsardzības dienestā.

Maksājumu par 2011. gadā saražotajām un realizētajām sēklām lauksaimnieks varēja saņemt, ja viņš LAD RLP:

- 1) bija iesniedzis informāciju par iegūto ražu līdz 2011. gada 1. oktobrim;
- 2) līdz 2012. gada 1. augustam iesniedza atbalsta iesniegumu, sēklu sertifikāta kopiju (uzrādot oriģinālu) un preču pavadzīmju kopijas (uzrādot oriģinālu) vai Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētas stingrās uzskaites kvītis par pašaudzētām un realizētām šķirnes sēklām.

Kopējais PVTM finanšu apmērs par 2011. gadā realizētām sēklām norādīts 6.9. tabulā.

Atdalītais PVTM par kartupeļu cieti.

Atdalīto PVTM par kartupeļu cietes tonnu 2013. gadā varēja saņemt cietes kartupeļu audzētāji, kuri:

- 1) 2011. gadā ir bijuši PVTM par kartupeļu cieti saņēmēji;
- 2) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 3) līdz 2013. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza *Platību maksājumu iesniegumu*.

Atdalītā PVTM likme 2013. gadam un kopējais lauksaimniekiem pieejamais finanšu apjoms norādīts 6.9. tabulā.

Atdalītais PVTM par laukaugu platībām

Atdalītais PVTM par platībām Latvijā tiek īstenots kopš 2010. gada.

Atdalītais PVTM par platībām pieejams lauksaimniekiem, kuri:

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) līdz 2013. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza *Platību maksājumu iesniegumu*.
- 3) 2009. gadā ir bijuši PVTM par laukaugu platībām saņēmēji.

Atdalītais PVTM par laukaugu platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References platība ir hektāru skaits, kas 2009. gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām.

Kopējais finanšu apjoms un likme atdalītajam PVTM par laukaugu platībām norādīta 6.9. tabulā.

Atdalītais PVTM par platībām

Atdalītais PVTM par platībām Latvijā tiek īstenots kopš 2007. gada.

Atdalīto PVTM par platībām par 2013. gadu varēja saņemt lauksaimnieki, kuri

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) 2006. gadā bija papildu valsts tiešā maksājuma par laukaugu platībām vai papildu valsts tiešā maksājuma par kartupeļu cieti saņēmēji.
- 3) līdz 2013. gada 15. maijam LAD RLP iesniedza Platību maksājumu iesniegumu

Atdalīto PVTM par platībām lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura 2013. gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. Par references platību tika uzskatīts hektāru skaits, kas 2006. gadā bija apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām, un hektāru skaits, kas 2006. gadā bija noteikts kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju.

Kopējais finanšu apjoms 2013. gadā un likme atdalītajam PVTM par platībām norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par pienu

Atdalītais PVTM par pienu Latvijā tiek īstenots kopš 2007. gada.

Atdalīto PVTM par pienu 2013. gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus;
- 2) līdz 2013. gada 15. maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

2013. gadā atdalīto PVTM par pienu saņēma lauksaimnieki par 2006./2007. kvotas gadā kvotas ietvaros realizēto pienu, kā arī jaunie piena ražotāji par 2006./2007. kvotas gadā darījumu rezultātā iegūtās kvotas ietvaros realizēto pienu un par piešķirtajām piena tonnām no restrukturizācijas rezerves.

Par jaunajiem piena ražotājiem 2013. gadā tika uzskatīti lauksaimnieki, kuriem piederēja saimniecība, kuriem nebija kvotas 2006. gada 1. aprīlī, un kuri ir uzsāka piena ražošanu un realizāciju restrukturizācijas rezerves kvotas ietvaros 2006./2007. kvotas gadā – laikposmā no 2006. gada 1. aprīļa līdz 2007. gada 31. martam.

Kopējais finanšu apjoms 2013. gadā un likme atdalītajam PVTM par pienu norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par liellopiem

Atdalītais PVTM par liellopiem Latvijā tika ieviests no 2011. gada, un šī shēma aizstāja atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem ar mērķi stimulēt lopu turēšanu Latvijā, jo, izvērtējot situāciju gaļas nozarē, tika secināts, ka laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam aptuveni 30 % no teljiem vecumā līdz 12 mēnešiem tiek izvesti no Latvijas.

Atdalīto PVTM par liellopiem var saņemt par reģistrētām un 2010. gada 31. decembrī ganāmpulkā esošām vismaz 8 mēnešus vecām telēm, bulļiem un vēršiem, kas atradās ganāmpulkā 6 mēnešus (no 2010. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 31. decembrim).

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par liellopiem 2013. gadā un atbalsta likme norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem

Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem Latvijā tika ieviests 2013. gadā, un šī shēma aizstāja PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem.

Atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2013. gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) 2011. gadā ir bijuši PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem saņēmēji;
- 2) līdz 2013. gada 15. maijam iesniedza LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Kopējais finanšu apjoms 2013. gadā un atbalsta likme atdalītajam PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem norādīta 6.9.tabulā.

Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem

Atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007. gada.

2013. gadā atdalīto PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem saņēma lauksaimnieki par attaisnotajiem hektāriem jeb par to hektāru skaitu, kas bija apstiprināti kā atbilstoši VPM saņemšanas nosacījumiem 2007. vai 2008. gadā.

2013. gadā šis maksājums bija pieejams lauksaimniekiem, kuri laika posmā no 2006. gada 15. maija līdz 2008. gada 1. martam bija reģistrējušies Komercreģistrā un veica lauksaimniecisko darbību.

Lai saņemtu minēto atbalstu, lauksaimniekiem līdz 2013. gada 15. maijam bija jāpiesakās VPM, iesniedzot LAD RLP *Platību maksājumu iesniegumu*.

Tā kā šim maksājumam nav fiksēta kopējā finanšu aploksne, tas tika finansēts no kopējās pieejamās PVTM neizmantotās summas, t.i. no neizmantotajām finanšu aploksnēm 2013. gadā.

Kopējais finanšu apjoms 2013. gadā un atbalsta likme atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem norādīta 6.9.tabulā.

6.3.Savstarpējā atbilstība, vidi saudzējoša lauksaimniecība

Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot tiešos maksājumus. Pēc būtības – savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība **ietver**:

- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (spēkā no 2004. gada);
- ✓ pastāvīgo pļavu un ganību saglabāšanas nosacījumu (spēkā no 2005. gada);
- ✓ obligātās prasības pārvaldībai attiecībā uz:
 - vides aizsardzību (spēkā no 2009. gada),
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (spēkā no 2009. gada),
 - pārtikas un barības nekaitīgumu (spēkā no 2011. gada),
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību (spēkā no 2011. gada),
 - dzīvnieku labturību (spēkā no 2013. gada).

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem - VPM, īpašo atbalstu par pienu, par liellopiem, īpašo atbalstu cietes kartupeļu kvalitātes uzlabošanai, īpašo atbalstu lopbarības augu sēklu un sēklas kartupeļu kvalitātes uzlabošanai;
- LAP 2.ass “Vides un lauku ainavas uzlabošana” maksājumiem: MLA, agrovides maksājumiem, “Natura 2000” maksājumiem un maksājumiem, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK un “Natura 2000” maksājumiem mežiem.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā meža platībās.

Vidi saudzējoša lauksaimniecība

2013. gadā jautājumi, kas saistīti ar vides prasībām un to īstenošanu lauksaimniecības nozarē joprojām bija ļoti aktuāli.

Izvērtējot situāciju par vides prasību izpildi, viens no problemātiskiem jautājumiem bija dzīvnieku novietņu nodrošināšana ar vides prasībām atbilstošām kūstmēslu uzglabāšanas vietām. Pieņemot 2004. gadā Ministru kabineta noteikumus Nr.628 „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs”, tika noteikts 10 gadu pārejas periods, kura laikā dzīvnieku novietnēs no 10 un vairāk dzīvnieku vienībām un 5 un vairāk dzīvnieku vienībām īpaši jutīgajās teritorijās kūstmēslu uzglabāšana jānodrošina atbilstošās kūstmēslu krātuvēs.

2013. gadā Lauku atbalsta dienestā tika iesniegti 110 pieteikumu, lai saņemtu atbalstu no Lauku attīstības programmas (2007-2012) pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” kūstmēslu krātuves būvniecībai.

Vērtējot uz tirgu orientētās lauku saimniecības pēc ekonomiskajiem rādītājiem, izmantojot lauku saimniecību datu uzskaites tīkla (SUDAT) datus, secināms, ka mazām saimniecībām ir zemi ienākumi, savukārt vidēja lieluma saimniecības saimnieko ar nelielu peļņu. Lai šo saimniecību grupas izpildītu iepriekš minēto prasību, ir nepieciešams finansiāls atbalsts.

Kopumā lielās lopkopības saimniecības ir nodrošinājušas kūstmēslu uzglabāšanu atbilstoši prasībām.

2013. gadā Zemkopības ministrija uzsāka diskusiju par fermentācijas atlieku (digestāta) izmantošanu, jo attīstoties biogāzes ražošanai šis jautājums kļūst aizvien aktuālāks tieši vides prasību kontekstā. 2013. gadā lauksaimniecības nozarē jau bija 32 biogāzes ražotnes. Sakarā ar to, ka fermentācijas atliekas (digestātu) izmanto kā mēslošanas līdzekli, tika sagatavoti priekšlikumi prasību noteikšanai, izmantojot fermentācijas atliekas lauku mēslošanai. Plānots, ka sagatavotie grozījumi Ministru kabineta 2011. gada 11. janvāra noteikumos Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” (turpmāk – MK noteikumi nr.33) stāsies spēkā 2014. gadā.

2013. gadā noslēdzās zinātniskais pētījums „Minerālmēslu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem”, kuru īstenoja Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Balstoties uz vairāku gadu lauka izmēģinājumu rezultātiem, kas pēc vienotas metodikas tika veikti dažādās Latvijas vietās (atšķirīgos augšņū un agroklimatiskos apstākļos) tika noteikti minerālmēslojuma, galvenokārt slāpekļa, izmantošanas rādītāji pie dažādām slāpekļa mēslojuma normām, kā arī ekonomiski pamatotas slāpekļa normas dažādos reģionos un pa gadiem mainīgos meteoroloģiskos apstākļos Latvijā nozīmīgākajiem laukaugiem - rudziem, ziemas un vasaras kviešiem, ziemas un vasaras rapsim, vasaras miežiem, kartupeļiem.

Iepriekš minētā pētījuma ietvaros tika sagatavotas un izdotas rekomendācijas lauksaimniekiem laukaugu mēslošanas plānošanā „Lauku kultūraugu mēslošanas normatīvi”. Rekomendācijās apkopoti dati par galveno Latvijā audzēto kultūraugu vajadzību pēc barības elementiem, dota aprēķinu metodika šīs vajadzības korekcijai, kā arī skaidroti pamatprincipi mēslošanas līdzekļu izvēlei.

2013. gadā tika turpināts zinātniskais pētījums „Gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un nitrātu un citu augu barības elementu monitorings lauksaimniecības zemēs”.

LLU izpildītās lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros savāktie dati (1994–2013) pierāda, ka lauksaimniecība, tāpat kā jebkura cita cilvēku saimnieciskā darbība atstāj ietekmi uz vidi, it sevišķi ūdens vides piesārņojumu. Meliorācijas sistēmas un to notekas (novadgrāvji, strauti, mazās upes, upju augšteces) faktiski novada drenu savākto, ar augu barības elementiem (N un P savienojumi) bagātināto augsnes šķīdumu un erozijas produktus saturošo virszemes noteci.

Difūzā lauksaimniecības piesārņojuma monitoringa ilggadīgie rezultāti parāda, ka slāpekļa noplūdes ir augstākas neveģetācijas periodā, kad augi maz izmanto augsnē pieejamo slāpekli, un tas var tikt pakļauts izskalošanās procesiem.

Īpaši jutīgo teritoriju upēs augstākas par robežlielumu (50mg/l) nitrātu koncentrācijas novērojamas vienīgi ziemas periodā un agri pavasarī Vircavā, Platonē un Vilcē. gada vidējās koncentrācijas ĪJT upēs nitrātu robežlielumus (2010.– 2012.g) nesasniedz.

Valsts augu aizsardzības dienesta (VAAD) kompetencē ir kontrole par prasību izpildi, kas noteiktas MK noteikumos Nr.33. Galvenokārt VAAD pārbaudes veic savstarpējās atbilstības (SA) ietvaros, kontrolējot pasākumus un prasības attiecībā uz mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās.

2013. gadā pārbaudes tika uzsāktas aprīlī, jo 2013. gadā bija neraksturīga ziema ar lielu sniega daudzumu, līdz ar to pārbaudes tika uzsāktas vēlāk. Pārbaudes tika pabeigtas novembrī. Martā - aprīlī tiek veiktas SA pārbaudes, lai pārliecinātos, ka personas mēslošanas līdzekļus neizkļiedē uz sasalušas, pārmitras vai ar sniegu klātas augsnes.

VAAD 2013. gadā SA ietvaros veica pārbaudi par obligāto pārvaldības prasību (OPP) izpildi attiecībā uz mēslošanas līdzekļu lietošanu. OPP par nitrātiem ir: ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu ar nitrātiem, kuru rada lauksaimnieciskas izcelsmes avoti (prasības jāievēro īpaši jutīgajās teritorijās saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem), pasākumi attiecībā uz kūtsmēsļu apsaimniekošanu un mēslojumu lietošanas aizliegumu gar virszemes ūdensobjektiem, kā arī pasākumi attiecībā uz mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti.

6.10.tabula

VAAD pārbaude par OPP izpildi attiecībā uz mēslošanas līdzekļu lietošanu 2013. gadā

	Plānotās pārbaudes	Veiktas pārbaudes	Piemērots pārkāpums			
			Maznozīmīgs pārkāpums	1%	3%	5%
OPP	152	152	32	4	10	

Avots: VAAD

VAAD īpaši jutīgajās teritorijās veic augsnes minerālā slāpekļa monitoringu. Zinot nitrātu slāpekļa daudzumu augsnes slāņos rudenī, var spriest par potenciālo ūdeņu piesārņojuma risku. Pamatojoties uz iegūto informāciju, tiek sniegtas rekomendācijas slāpekļa papildmēslojuma devu korekcijai. Vērā tiek ņemti monitoringa dati par augsnes minerālā slāpekļa (nitrātu un amonija slāpekli) krājumiem 0-60 cm augsnes slānī, kas iegūti analizējot agri pavasarī ņemtus augsnes paraugus. Līdz 60 cm dziļumam augsnē izvietojas lielākā daļa kultūraugu sakņu masas. Pavasarī, gaisa temperatūrai paaugstinoties, augsnē aktivizējas slāpekļa mineralizācijas procesi un augiem kļūst pieejami arī amonija slāpekļa krājumi. Monitoringa vajadzībām augsnes paraugi tiek ņemti 48 laukos Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Tērvetes, Krimuldas un Mārupes novados. Pavasarī paraugus ņem, atjaunojoties kultūraugu veģetācijai. 2013. gadā laika posmā, kad veģetācija atjaunojās, paraugi tika ņemti laika posmā no 16. līdz 20.martam.

2013. gada pavasarī 0-30 cm slānī nitrātu slāpekļa saturs augsnes virskārtā vērtējams kā vidējs un bija robežās no 10 līdz 20 kg ha⁻¹. 2013. gadā 0-60 cm slānī lielākajā daļā parauglauku minerālā slāpekļa saturs bija 20 – 40 kg ha⁻¹, attiecīgi 56% un 61% parauglauku.

2013. gada jūnija beigās Latvija saņēma Eiropas Komisijas oficiālo paziņojuma vēstuli, kurā, izvērtējot Latvijas tiesību aktus par Nitrātu direktīvas (Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti) ieviešanu, norādīja, ka daži Direktīvas noteikumi nav pilnībā un/vai pareizi transponēti Latvijas tiesību aktos.

Zemkopības ministrija sagatavoja atbildes vēstuli par iespējamajiem risinājumiem nacionālās likumdošanas pilnveidošanai un gada nogalē tās pārstāvji tikās ar Eiropas Komisijas Vides

direktorāta pārstāvjiem. Pēc Eiropas Komisijas viedokļa saņemšanas Zemkopības ministrija lems par noteiktu papildu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kas nosaka mēslojuma uzglabāšanu un izmantošanu.

6.4. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

2013. gadā stājās spēkā Ministru kabineta 2013. gada 5. februāra noteikumi Nr.80 „Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Noteikumi paredz, ka minēto organizāciju un to darbības uzraudzību Latvijā veic Lauku atbalsta dienests.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā Lauku atbalsta dienestā nav iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, līdz ar to neviena šāda organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu nozarē

Latvijā 2013. gadā kopumā darbojās 3 atzītas ražotāju grupas (visas augļu un ogu nozarē), un kopumā ražotāju grupās jau ir apvienojušies 23 profesionālie augļu ražotāji. Ražotāju grupas mērķis ir sasniegt ražotāju organizācijas atzīšanas kritērijus pārejas perioda laikā, kurš nav garāks par pieciem gadiem. Ražotāju grupas pamatdarbība ir saistīta ar biedru saražoto produktu koncentrāciju un to piedāvājumu tirgū.

Pašreiz atzītās ražotāju grupas kalpo kā labs piemērs tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

Ražotāju grupas ietvaros var saņemt atbalstu administratīvo izdevumu segšanai (75% ES finansējums un 25% valsts budžeta līdzekļi), kura apmēru aprēķina pēc ražotāju grupas realizētās produkcijas vērtības, kā arī atbalstu investīciju veikšanai (ES finansējums 50% un valsts budžeta līdzekļi 25% no ieguldījumu attiecināmajām izmaksām). Šajā atbalsta shēmā augļu un dārzeņu ražotāju grupām 2013. gadā kopumā tika izmaksāts atbalsts 11,8 milj. EUR apmērā.

2013. gadā kopumā tika atzītas 2 ražotāju organizācijas, kurās ir apvienojušies 28 profesionālie dārzeņu ražotāji. Ražotāju organizāciju mērķi ir nodrošināt ražošanas plānošanu un pielāgošanu pieprasījumam (īpaši kvalitātes un kvantitātes ziņā), piedāvājuma koncentrēšanu un biedru saražoto produktu laišanu tirgū, kā arī optimizēt ražošanas izmaksas un stabilizēt ražotāju cenas.

ES atbalsts nepārsniedz 50% no faktiskajām programmas pasākumu izmaksām, bet tās maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1% no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Taču šo procentuālo daļu iespējams palielināt līdz 4,6%, ja darbības programmās tiek paredzēti pasākumi arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem.

2013. gadā augļu un dārzeņu nozares ražotāju grupu un organizāciju darbību Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Padomes Regula Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgus kopīgo organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem (vienotā TKO regula);
- Komisijas Īstenošanas Regula (ES) Nr.543/2011, kas ietver sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 piemērošanai augļu un dārzeņu, tostarp pārstrādātu augļu un dārzeņu nozarei;
- Ministru kabineta 2011. gada 21.jūnija noteikumi Nr.453 „Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju atzīšanu, to darbības nosacījumiem un kontroli, kā arī kārtību, kādā

piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām”;

- Ministru kabineta 2008. gada 4. novembra noteikumi Nr.921 „Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju grupu atzīšanu, to darbības nosacījumiem un kontroli, kā arī kārtību, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu ražotāju grupām”.

Eksporta kompensācijas

Eksporta kompensācijas ir viens no TKO atbalsta instrumentiem, kura izmantošana sekmē eksportētāju konkurētspējas saglabāšanu trešo valstu tirgos, jo ar eksporta kompensācijām tiek kompensēta cenu atšķirība starp ES tirgu un trešo valstu tirgiem. ES eksporta kompensācijas var tikt maksātas par sekojošu produktu eksportu uz trešajām valstīm:

- lauksaimniecības produkti - piens un piena produkti, cukurs, graudaugi (t.sk. milti, putraimi, ciete), rīsi, olas, mājputnu gaļa, liellopi un to gaļa, cūkgaļa;
- pārstrādātie lauksaimniecības produkti (eksporta kompensācijas tiek maksātas par sekojošiem tajos iestrādātajiem lauksaimniecības produktiem – piena produkti, cukurs, graudaugi, rīsi un olas).

2013. gada sākumā eksporta kompensācijas bija pieejamas tikai par mājputnu gaļas eksportu uz atsevišķām trešajām valstīm. Pārējiem produktiem (olas (arī par pārstrādātajos lauksaimniecības produktos iestrādātajām olām), cūkgaļa, liellopi un to gaļa, piens un piena produkti, cukurs, graudaugi, rīsi) eksporta kompensācijas bija noteiktas ‘nulles’ apmērā jau iepriekšējos gados.

Pamatojoties uz stabilu un labvēlīgu situāciju tirgū, samērīgām cenām un pozitīvu eksporta attīstību, Eiropas Komisija 2013. gada jūlijā ‘nulles’ apmērā noteica arī eksporta kompensācijas vistas gaļai. Līdz ar to 2013. gada nogalē eksporta kompensācijas bija noteiktas ‘nulles’ apmērā pilnīgi visiem produktiem, par kuriem var tikt piešķirtas eksporta kompensācijas.

6.11.tabula

Latvijā izmaksātais eksporta kompensāciju apmērs pa produktu sektoriem 2011.–2013. gadā, EUR

Sektors	Izmaksāts, EUR		
	2011.	2012.	2013.
Piens un piena produkti	-	-	-
Olas	17 097,60	-	-
Pārstrādātie produkti	4 889,50	-	-

Avots: LAD

Latvijā eksporta kompensācijas 2013. gadā netika izmaksātas, jo Latvijas eksportētāji 2013. gadā neizmantoja eksporta kompensācijas par mājputnu gaļas eksportu uz trešajām valstīm (6.11.tabula).

EK programma vistrūcīgākajām personām

EK programmas vistrūcīgākajām personām (turpmāk – programma) mērķis ir sniegt atbalstu vistrūcīgākajām personām, piegādājot tām intervencē iepirktus pārtikas produktus un to izstrādājumus. Programmas ietvaros izsniegtā pārtika ir papildus palīdzība trūcīgajām personām, un tās mērķis nav nodrošināt trūcīgo personu ar sabalansētu pārtiku mēneša garumā.

Programma tiek finansēta no ELGF līdzekļiem, savukārt pievienotās vērtības nodoklis tiek segts no nacionālā budžeta.

Pārtikas produktus trūcīgajām personām izsniedz nevalstiskās labdarības organizācijas. Iespēja saņemt pārtikas produktus 2013. gadā bija ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras ir noteiktas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu. Persona saņem pārtikas komplektu, uzrādot pašvaldības sociālā dienesta izsniegtu izziņu.

Programma darbojas saskaņā ar 2010. gada 14.septembra EK Regulu Nr. 807/2010, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus pārtikas piegādei no intervences krājumiem trūcīgākajām personām Savienībā, un 2007. gada 22.oktobra Eiropas Padomes Regulu Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem.

Latvijā programmas darbību regulē ZM izstrādāti MK 2009. gada 8.decembra noteikumi Nr.1415 „Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū, īstenojot EK programmu vistrūcīgākajām personām”.

Latvija EK programmā piedalījās kopš 2006. gada.

6.12.tabula

Dati par EK programmas vistrūcīgākajām personām īstenošanu 2011.–2013. gadā

Programmas realizēšanas gads	2011.	2012.	2013.
Izvēlēto komersantu skaits	2	3	1
Produkti	Miežu putraini; a/l kviešu milti; četrgraudu pārslas; auzu pārslas; vājpiena pulveris; piens 2%	Pilnpiena pulveris; makaroni; auzu pārslu biežputra ar ogām vai augļiem; pankūku milti; kartupeļu biežputra; griķi; manna; kviešu milti; sautētas cūkgaļas konservi	Pilnpiena pulveris; makaroni; tvaicēti rīsi; griķi; manna; kviešu milti; sautētas cūkgaļas konservi
Izvēlēto labdarības organizāciju skaits	10	10	9
Izdales vietu skaits	429	437	448
Saņēmēju skaits	138 762	158 482	157 746
Izmantotais graudu daudzums, tonnās	27 670 (Igaunijas intervences krājumi)	0	0
Izmantotais vājpiena pulvera daudzums, tonnās	730 (Igaunijas intervences krājumi)	870,050 (Lietuvas intervences krājumi)	0
Izmantotais EK finansējums, EUR	6 723 468	5 558 220	4 890 882
Izmantotais nacionālā budžeta līdzfinansējums, EUR	1 338 320	1 934 243	1 017 434

Avots: ZM

Eiropas Parlaments un Padome nolēma, ka 2013. gads ir pēdējais programmas īstenošanas gads, kuru finansē no KLP finanšu instrumentiem. Vienlaikus ekonomiskās nestabilitātes dēļ nabadzība un sociālā atstumtība daudzās dalībvalstīs ir palielinājusies, un dalībvalstu iespēja atbalstīt vistrūcīgākās personas samazinās, tāpēc Komisija ES daudzgadu finanšu ietvara 2014. - 2020. gada periodam ir paredzējusi finansējumu, kas paredzēts cīņai pret galēju nabadzību un atstumtību.

Skolu programmas

➤ „Skolas piena” programma

EK finansētās programmas „atbalsts piena produktu piegādei izglītojamiem” jeb tā sauktās „Skolas piena” programmas ietvaros izglītojamiem ir iespēja saņemt 200 vai 250 ml piena vai noteiktu piena produktu dienā par samazinātu cenu. Programma paredz arī iespēju dalībvalstij piešķirt papildus finansējumu no valsts budžeta, ļaujot produktu cenu vēl vairāk samazināt vai pat nodrošināt tos bez maksas.

Pārskata periodā no 2011. gada līdz 2013. gadam „Skolas piena” programmas ieviešanai Latvijā nozīmīgs bija, pirmkārt, 2011. gads, kad tika atjaunots valsts līdzfinansējums pasterizēta piena piegādei pirmskolas un 1.-4.klases izglītojamiem, tādējādi kopā ar ES atbalstu dodot iespēju šai mērķauditorijai atkal saņemt glāzi piena (līdz 250 ml) bez maksas katru mācību dienu (budžeta ierobežojumu dēļ valsts līdzfinansējums netika piešķirts 2009. un 2010. gadā). Tas ļāva salīdzinoši īsā

laikā daudzkārt palielināt programmas apguves rādītājus, kas iepriekšējos 2 gados, kad programmas ietvaros bija pieejams tikai ES atbalsts, bija sarukuši gandrīz līdz minimumam.

Savukārt ar 2012./2013.mācību gadu valsts līdzfinansējuma mērķauditorijā tika iekļauti 5.-9.klases izglītojamie, kas ļāva programmas rādītājus kāpināt vēl vairāk. Tāpat arī 2012. gadā tika atcelts minimālā iepakojuma tilpuma (250 ml) ierobežojums pienam, par kura piegādi programmas ietvaros iespējams saņemt valsts līdzfinansējumu. Tas gan neatceļ prasību ievērot maksimālo 250 ml daudzumu vienam izglītojamam dienā. Izglītības iestādēm dalība programmā tika atvieglota, ļaujot veikt produktu uzskaiti faktiskajās mērvienībās (t.i., kg, litri, ml, gab.), paredzot, ka pārrēķinu uz atbalsta aprēķinam nepieciešamajām mērvienībām veic atbalsta pretendents.

6.13.tabula

„Skolas piena” programmas īstenošana 2010./2011.–2012./2013. mācību gadā

Mācību gads	2011./2012. (01.09.2011.- 31.08.2012)	2012./2013. (01.09.2012.- 31.08.2013.)	2013./2014. (01.09.2013.- 28.05.2014.)**
Iesaistītās izglītības iestādes	572	834	897
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	59,6	181,3	192,4
Piegādātā piena daudzums, t	1959	3246	3067
Pretendenti, kas iesaistās programmā	84	118	117
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1 207	2 073,5	1 584,3
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	345,9	588,7	350,9
t.sk valsts atbalsts, tūkst. EUR	861,1	1 484,8	1 233,4

* LAD veiktās atbalsta izmaksas attiecīgajā periodā

** informācija par nepilnu mācību gadu

Avots: LAD

Kā redzams 6.13.tabulā, programmas apguves rādītāji (iesaistīto skolu skaits, piegādātā piena daudzums un izmaksātās atbalsta summas) kopš pārskata perioda sākuma turpina pieaugt. Arī pēdējā 2013./2014. mācību gadā ir sagaidāms apguves rādītāju palielinājums, jo tabulā apkopotie dati neaptver pilnu mācību gadu.

2012. gadā „Skolas piena” programmu Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Padomes regula Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem (vienotā TKO regula);
- Komisijas Regula (EK) Nr. 657/2008, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz ES atbalstu piena un dažu piena produktu piegādē izglītības iestāžu skolēniem;
- Ministru kabineta 2011. gada 1.februāra noteikumi Nr.106 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu piena produktu piegādei, kuri paredzēti izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”.

Latvijā programmas ietvaros atbalsts tiek piešķirts par I un II kategorijas produktiem, t.i., pasterizētu pienu ar vai bez dažādām piedevām (šokolāde, augļu sula, aromatizētāji), raudzētiem piena produktiem ar vai bez minētajām piedevām, un dažādiem piena produktiem (t.sk. raudzētiem) ar augļiem. Tomēr praksē gandrīz 100% no visa piegādātā produktu daudzuma ir pasterizēts piens bez piedevām.

ES atbalsta likme I kategorijas produktiem ir 18,15 EUR/100 kg un II kategorijas produktiem – 16,34 EUR/100 kg.

Latvijā atbalsta pretendents programmas ietvaros var būt piena produktu ražotājs, piena produktu izplatītājs, pati izglītības iestāde, kā arī pašvaldība, kuras teritorijā darbojas konkrētā izglītības iestāde.

Atbalsta pretendents saņem atbalstu, bet skolēni saņem „labumu” – produktu par pazeminātu cenu.

Latvijā programmu administrē Lauku atbalsta dienests.

➤ **Programma „Augļi skolai”**

2013./2014.mācību gads ir ceturtais mācību gads, kad Latvijā darbojas EK programma skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem (turpmāk – „Skolas augļi”).

Tā kā Latvijas skolas un skolēnu vecāki izrādīja lielu interesi par šo programmu un dalībai pirmajā gadā pieteicās vairāk skolu nekā sākotnēji tika paredzēts, Latvija lūdza Eiropas Komisiju palielināt Latvijai ES līdzfinansējuma summu 2013./2014.mācību gadam. Ņemot vērā EK lēmumu, Latvijas „Skolas augļi” programmas budžets 2013./2014.mācību gadam ir palielināts vairāk nekā divas reizes (no 444 100 EUR līdz 900 200 EUR). Programmā 2013./2014.mācību gadā piedalījās 773 skolas (salīdzinot ar iepriekšējo mācību gadu, skolu skaits ir audzis par 3%). Produktus tām nodrošināja 132 atbalsta pretendenti.

Programmas ietvaros skolēni bez maksas ik reizi saņēma 100 gramus svaigu augļu (ābolus, bumbierus, lielo dzērvenes), dārzeņu (kāpostus, kolrābjus, burkānus un kāļus) vai to maisījumu. Lai veicinātu iespēju piedāvāt skolēniem dažādotu augļu un dārzeņu klāstu, kā arī to, lai produkti uzreiz bez papildus sagatavošanas varētu tikt lietoti uzturā, „Skolas augļi” 2013./2014.mācību gadā ir noteiktas šādas atbalsta likmes par 100 gramiem augļu un dārzeņu (turpmāk – produktu) porciju: par neiesaiņotiem produktiem - 0,16 EUR, par iesaiņotiem produktiem un neiesaiņotiem produktu maisījumiem - 0,18 EUR, savukārt par iesaiņotiem produktu maisījumiem - 0,20 EUR. Jāatzīmē, ka vispopulārākie izdales produkti ir āboli un burkāni.

Papildus bezmaksas augļiem un dārzeņiem, skolēniem tika nodrošināti izglītojošie pasākumi, kuru mērķis ir veicināt zināšanas par veselīgu uzturu, kā arī par augļu un dārzeņu labvēlīgo ietekmi uz veselību. Izglītojošos pasākumus nodrošina skolas.

6.14.tabula

Programmas „Skolas augļi” realizācija 2010./2011.–2012./2013. mācību gadā

Mācību gads	2011./2012. (11.11.2011.- 09.03.2012)	2012./2013. (01.10.2012.- 28.02.2013.)	2013./2014. (01.10.2013.- 24.01.2014.)*
Iesaistītās izglītības iestādes	708	754	773
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	137,3	155,5	160,0
Izdalīto porciju skaits, tūkst.	7 020	8 396	6 353
Pretendenti, kas iesaistās programmā	146	132	128
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1 071,4	1 135,0	1 070,0
t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	764,2	851,3	802,5
t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	307,2	283,7	267,5

* informācija par nepilnu mācību gadu

Avots: LAD

Ņemot vērā 6.14.tabulā sniegto informāciju, jāsecina, ka no pārskata perioda sākuma programmas apguves rādītāji (iesaistīto skolu skaits, izdalīto porciju skaits un izmaksātās atbalsta summas) turpina pieaugt. Arī pēdējā 2013./2014. mācību gadā ir sagaidāms apguves rādītāju palielinājums, jo tabulā apkopotie dati neaptver pilnu mācību gadu.

2013. gadā programmu „Skolas augļi” Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Padomes regula Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem (vienotā TKO regula);
- Komisijas Regula (EK) Nr.288/2009, ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr.1234/2007 piemērošanu attiecībā uz ES atbalstu augļu un dārzeņu, pārstrādātu augļu un dārzeņu un banānu produktu piegādi bērniem mācību iestādēs saskaņā ar programmu „Augļi skolai”.

- Ministru kabineta 2010. gada 3.augusta noteikumi Nr.737 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu augļu un dārzeņu piegādei skolēniem vispārējās izglītības iestādēs”.
- Latvijā programmu administrē Lauku atbalsta dienests.

Tirdzniecības intervence

Tirdzniecības intervence ir TKO ietvaros paredzēta cenu atbalsta sistēma ar mērķi stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai kā iepirkums intervencē (6.15.tabula).

6.15.tabula

Tirdzniecības intervences pasākumi un atbalstītie produkti

	Iepirkums intervencē	Atbalsts privātajai uzglabāšanai
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2013. gadā Latvijā netika īstenots produktu iepirkums intervencē. Graudu iepirkuma intervencē periods ir no 1.novembra līdz 31.maijam un tie tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t. Latvijā 2013. gadā graudu cenas bija ievērojami augstākas par intervences cenu, tādēļ graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos varēja realizēt tirgū par daudz augstāku cenu.

2013. gadā ES bija pieejams privātās uzglabāšanas atbalsts sviestam, lai mazinātu sezonālo ražošanas svārstību ietekmi uz tirgus cenām. Tomēr Latvijas uzņēmumi šīs atbalsta shēmas neizmantoja.

2013. gadā instrumentus ‘valsts intervence’ un ‘privātā uzglabāšana’ Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Padomes 2007. gada 22.oktobra Regula (EK) Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem (“Vienotā TKO regula”)
- Eiropas Komisijas 2009. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1272/2009, ar ko nosaka sīki izstrādātus kopīgus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr. 1234/2007 īstenošanai attiecībā uz lauksaimniecības produktu iepirkšanu un pārdošanu valsts intervencē
- Eiropas Komisijas 2010. gada 3. decembra Regula (ES) Nr. 1125/2010, ar ko nosaka labības intervences centrus un izdara grozījumus Regulā (EK) Nr. 1173/2009
- Eiropas Komisijas 2006. gada 21. jūnija Regula (EK) Nr. 884/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Padomes Regulai (EK) Nr. 1290/2005 attiecībā uz intervences krājumu glabāšanas pasākumu finansēšanu, ko veic Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (ELGF), un intervences krājumu glabāšanas darbību iegrāmatošanu, ko īsteno dalībvalstu maksājumu aģentūras
- Eiropas Komisijas 2008. gada 20. augusta Regula (EK) Nr. 826/2008, ar ko paredz kopīgus noteikumus par atbalsta piešķiršanu dažu lauksaimniecības produktu privātai uzglabāšanai
- Ministru Kabineta 2011. gada 25.janvāra noteikumi Nr.74 "Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirdzniecības intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū"

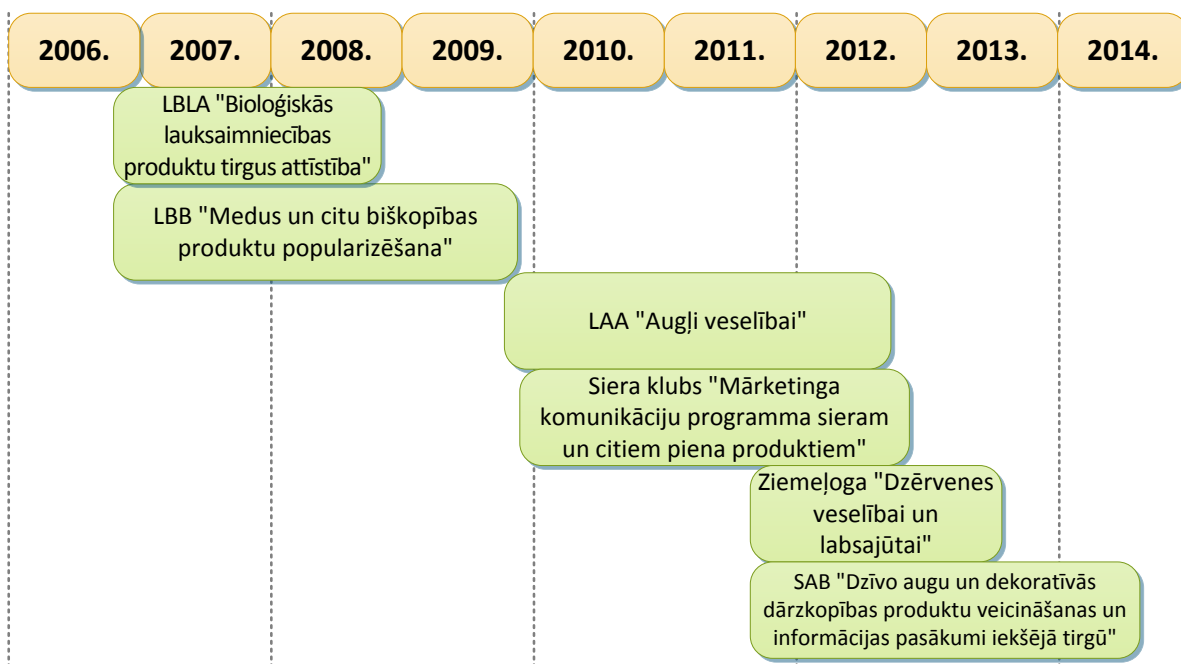
ES lauksaimniecības produktu veicināšana

ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir iespēja profesionālajām lauksaimniecības un pārtikas nozaru vai starpnozaru organizācijām izstrādāt un realizēt līdz pat trīs gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus ES tirgus robežām, izmantojot ES un valsts līdzfinansējumu attiecīgi 50% un 30% apmērā.

Programmas var tikt izstrādātas par tēmām, kas saistītas ar pārtikas kvalitāti, drošību, marķēšanu u.tml., veicinot patērētāju izpratni par Eiropas pārtikas augsto kvalitātes līmeni. Vienlaicīgi pasākumiem ir jābūt vispārīgiem, nedrīkst uzsvērt konkrētus uzņēmumus, valsti, preču zīmes.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tādējādi veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

Laika periodā no 2005. līdz 2013. gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai iesniegtas 18 programmas. Piecas programmas ir īstenotas, no tām vienas īstenošana noslēgusies 2013. gada nogalē. 2014. gadā savu darbību turpina viena programma (6.5.attēls).

6.5.attēls. Latvijā realizētās un esošās veicināšanas programmas 2006.-2014. gadā

Avots: ZM

2013. gadā savu darbību otrajā programmas īstenošanas gadā turpināja un noslēdza Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „Ziemeļoga” ar programmu „**Dzērvenes veselībai un labsajūtai**”, realizējot šādus pasākumus:

- TV un radio reklāmas klipu izveide un pārraide;
- TV sižetu izveide raidījumiem „Dzīvīte” un „Lapsa virtuvē”;
- Rubrikas „Dzērveņu ziņas” sagatavošana un pārraidīšana radio;
- Interneta mājaslapas izveide www.superoga.lv;
- Konkursu organizēšana interneta mājaslapā;
- Informatīvo rakstu sagatavošana un publicēšana drukātajos medijos;
- Degustāciju organizēšana skolās, lielveikalos un orientēšanās sacensību laikā;
- Informatīvu bukletu izgatavošana un izplatīšana.

Kā arī savu darbību otrajā īstenošanas gadā iekšējā tirgū (Latvijā) turpināja Stādu audzētāju biedrība ar programmu „**Dzīvo augu dekoratīvās dārzkopības produktu veicināšanas un informācijas pasākumi iekšējā tirgū**”, īstenojot šādus pasākumus:

- Interneta mājaslapas izveide www.darznica.lv;
- Aplikācijas „Mans dārzs” izveide un adaptēšana portālam draugiem.lv;

- Videoklipu izstrāde;
- Reklāmas kampaņas organizēšana internetā (tostarp baneri) un drukātajos medijos;
- Stādu audzēšanas konkursa organizēšana skolēniem;
- „Augu fotokonkursa” organizēšana;
- Preses reližu publicēšana (t.sk. „Mēneša augs”).

6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013. gadam

2013. gadā turpinājās LAP pasākumu ieviešana, un tika nodrošināta projektu iesniegumu pieņemšana 10 pasākumos. Pavisam 2013. gadā tika iesniegti 6 649 projekti par kopējo attiecināmo izmaksu summu 175,3 milj. EUR, savukārt apstiprināti – 5 510 projekti par 187,7 milj. EUR. Noraidīti tika 970 projekti par kopējo publiskā finansējuma summu 30,3 milj. EUR. Visvairāk projekti tika noraidīti pasākumos „Konkurētspējas veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” un „Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” (501 projekts), un pasākumā „Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai” (314 projekti). Kopumā 2013. gadā izmaksātā publiskā finansējuma apjoms LAP ietvaros veidoja 238 milj. EUR – skat. 6.17. tabulu.

Kopš 2008. gada lauksaimniekiem tiek piedāvāta iespēja pieteikties platību maksājumiem, kā arī iesniegt lauku bloku precizēšanas pieprasījumus, izmantojot Elektronisko pieteikšanās sistēmu (EPS). Šādu iespēju 2013. gadā izmantoja 11 463 lauksaimnieki, tai skaitā 7 954 pieteicās 2. ass platību maksājumiem vides lauku ainavas uzlabošanai. Tāpat EPS ietvaros ir nodrošināta projektu elektroniska iesniegšana.

Pasākuma „**Lauku saimniecību modernizācija**” ietvaros 2013. gadā tika izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, vienā no tām atbalstam bija iespējams pieteikties atbilstīgām lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām, savukārt otrā tika atbalstīti ieguldījumi ražas novākšanas tehnikas iegādē, kūtsmēsļu krātuvju un kautuvju izveidē. Atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības pasākuma 13. kārtā iesniedza 30 projektus, kuru kopējā attiecināmo izmaksu summa bija 11,57 milj. EUR. Šajos projektos paredzētās investīcijas pārsvarā bija kooperatīvu biedriem nepieciešamo infrastruktūras un ražas pirmapstrādes objektu būvniecība. Savukārt pārējie atbalsta pretendenti pasākuma 14. kārtā iesniedza 405 projektus, kuru kopējā attiecināmo izmaksu summa bija 57,7 milj. EUR. No kopējā projektu skaita tika iesniegti 110 projekti par kūtsmēsļu krātuvju izveidi (aptuveni 55% no kopējā kārtai pieejamā publiskā finansējuma apjoma), pārsvarā LAD Ziemeļkurzemes un Dienvidkurzemes reģionālajās lauksaimniecības pārvaldēs. Kautuvju izveidei vai rekonstrukcijai tika iesniegts 21 projekts (aptuveni 16% no kopējā kārtai pieejamā publiskā finansējuma apjoma), savukārt pārējos 278 projektos bija paredzēta lauksaimniecības kultūru ražas novākšanas tehnikas iegāde (aptuveni 29% no kopējā kārtai pieejamā publiskā finansējuma apjoma). Atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums bija 154% no abās šajās kārtās izsludinātā publiskā finansējuma, kas liecina par pamatotu nepieciešamību saņemt atbalstu 13. kārtā paredzētajām investīcijām kooperatīviem un 14. kārtā paredzētajām investīcijām, proti – kūtsmēsļu krātuvju un kautuvju būvniecībai, kā arī ražas novākšanas tehnikas iegādei. Kopumā 2013. gadā tika iesniegti 436 projekti un apstiprināti 563 projekti ar kopējo publisko finansējumu 28 481 586 EUR (2013. gadā tika apstiprināta arī daļa no 2012. gadā iesniegtajiem projektiem).

Pasākumā „**Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana**” 2013. gadā tika turpināta 2010. gadā izsludinātā projektu pieņemšanas kārtā un izsludināta jauna projektu pieņemšanas kārtā. Pasākuma finansējuma apguve plānošanas perioda sākumā bija mazāka, kā plānots. Tomēr pēdējos gados aktivitāte ir ievērojami pieaugusi. Pasākuma īstenošanas laikā veikti vairāki grozījumi, lai optimizētu atbalsta saņemšanas nosacījumus, paredzot samazināt minimālo platību, ar kādu pretendents var

īstenot aktivitāti, jaunu instrumentu un aprīkojuma iegādi, samazināt minimālo projekta apjomu, kā arī pats būtiskākais nosacījums - saņemt atbalstu arī par paša meža īpašnieka veikto jaunaudžu kopšanu vai mazvērtīgu mežaudžu nomaiņu. Atbalsta pasākuma nozīmi uzsver vispārējo jaunaudžu kopšanas apjomu pieaugums privāto īpašnieku mežos. 2012. gadā VMD ir iesniegti un izvērtēti Meža apsaimniekošanas plāni, kuros plānots saņemt valsts un Eiropas Savienības atbalstu 29,3 tūkst. ha jaunaudžu kopšanai. Kaut arī atbalsta pasākumi ir būtiski palielinājuši jaunaudžu kopšanas apjomu privātajos mežos, tomēr tā joprojām nenotiek pietiekamā apjomā. Kopumā 2013. gadā apstiprināti 2 748 projekti, kuru kopējais publiskais finansējums bija 5 390 924 EUR.

2013. gadā LAD turpināja administrēt un izmaksāt atbalstu par 2012. gadā iesniegtajiem platību maksājumu atbalsta iesniegumiem, kā arī pieņēma kārtējā gada pieteikumus. 2013. gadā varēja pieteikties uz atbalstu sekojošos atbalsta pasākumos:

- Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas;
- *Natura 2000* maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK;
- *Natura 2000* maksājumi meža īpašniekiem;
- Agrovides maksājumi - tika turpinātas iepriekšējos gados uzņemtās saistības, jaunas saistības uzņemties nevarēja. Agrovides pasākumu nozīmīgākais rādītājs ir atbalstītās platības, jo tās raksturo, cik plašas teritorijas tiek apsaimniekotas, ievērojot videi draudzīgus nosacījumus. Agrovides apakšpasākumu ietvaros vislielākā platība atbalstīta BLA apakšpasākumā, kur tā ik gadus pieaugusi, 2013. gadā sasniedzot 182 tūkst. ha. Arī BDUZ, RLZP un IDIV apakšpasākumā vērojams atbalstītās platības pieaugums.

6.16.tabula

2013. gadā atbalstam iesniegtie pieteikumi un platības

Pasākums	Saīsinājums	Pieteikumu skaits	Platība, ha
Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas	MLA	40 534	1 065 689
<i>Natura 2000</i> maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	NATURA	5 971	57 286
<i>Natura 2000</i> maksājumi (meža īpašniekiem)	NIM	1 974	31 524
Agrovides maksājumi:			
Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	BLA	3 386	175 928
Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos	BDUZ	4 117	34 287
Integrētās dārkopības ieviešana un veicināšana	IDIV	226	2 306
Rugāju lauks ziemas periodā	RLZP	1 072	54 317

Avots: LAD

Pasākumā „**Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)**” 2013. gadā Lauku atbalsta dienests izsludināja vienu (no 2008. gada jau 9. kārtu) projektu pieņemšanas kārtu – no 3. jūnija līdz 3. jūlijam, ar kopējo publisko finansējumu 1 447 665 EUR. Šajā kārtā tika iesniegti 120 projekti, kuru attiecināmās izmaksas bija 3 438 005 EUR. Kārtas ietvaros tika sniegts atbalsts tikai mežkopības un citas mežizstrādes darbībām (NACE 2.red. A sadaļas 02.10. klase), savukārt meža koku audzētavu darbībām un mežsaimniecības palīgdarbībām (NACE 2.red. A sadaļas 02.40) - tikai mežizstrādes pakalpojumu sniegšanai. Būvniecība šīs kārtas ietvaros netika atbalstīta. Kopumā 2013. gadā tika apstiprināti 557 projekti ar kopējo publisko finansējumu 33 435 231 EUR (2013. gadā tika apstiprināta arī daļa no iepriekšējos gados iesniegtajiem projektiem).

Pasākumā „**Tūrisma aktivitāšu veicināšana**” 2013. gadā Lauku atbalsta dienests izsludināja vienu (no 2008. gada jau 9. kārtu) projektu pieņemšanas kārtu – no 28. janvāra līdz 28. februārim, ar kopējo publisko finansējumu 6 193 736 EUR. Šajā kārtā tika iesniegti 148 iesniegumi, no kuriem 2 bija lauku tūrisma pakalpojumu mārketinga aktivitāšu īstenošanai un 146 bija pārējām aktivitātēm, kuru attiecināmās izmaksas bija 13 606 000 EUR. Šajā kārtā tika apstiprināti 92 projekti ar kopējo publisko finansējumu 2 976 507 EUR apmērā.

Pasākuma „**Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana**” mērķis ir veicināt ar lauksaimniecības, mežsaimniecības, pārtikas ražošanas un apstrādes nozari saistītā kultūrvēsturiskā mantojama saglabāšanu, atjaunošanu un uzlabošanu, padarot to pieejamu sabiedrībai. 2013. gadā tika izsludināta otrā pasākuma projektu pieņemšanas kārtā kopš 2008. gada, ar pieejamo publisko finansējumu 3 783 614 EUR. Šajā kārtā tika iesniegti 27 projekti, no kuriem apstiprināti 12 projekti ar kopējo publisko finansējumu 1 664 364 EUR apmērā.

2013. gadā turpinājās LAP 4.ass „**LEADER pieejas īstenošana**” atbalsta pasākumu ieviešana ar mērķi, izmantojot LEADER pieeju, veicināt lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā, uzlabot uz vietējām vajadzībām balstītus pārvaldības mehānismus vietējā līmenī un sniegt atbalstu vietējām attīstības iniciatīvām, kas ir saskaņotas ar LAP un iekļautas VRG izstrādātajās vietējās attīstības stratēģijās.

Atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai saņēma 40 vietējās rīcības grupas (vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienības, kas darbojas noteiktā teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 5 līdz 65 tūkstoši). VRG darbības teritorija ir 100% no valsts teritorijas, kas atbilst atbalsta saņemšanas nosacījumiem. Vidēji viena VRG ir 1 594 km² liela teritorija ar iedzīvotāju skaitu 25 357. Vismazākā platība ir Baldones partnerībai (8 km²), bet vislielākā ir Bauskas rajona lauku partnerībai (359 km²). Arī iedzīvotāju skaita ziņā vismazākā ir Baldones partnerība (5419), bet vislielākā Bauskas rajona lauku partnerība (50 811 iedzīvotāju).

Projektu pieņemšana turpinājās abos pasākumos - pasākumā „Konkurētspējas veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” un pasākumā „Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā”. Kopumā VRG izsludināja 91 projektu pieņemšanas kārtu.

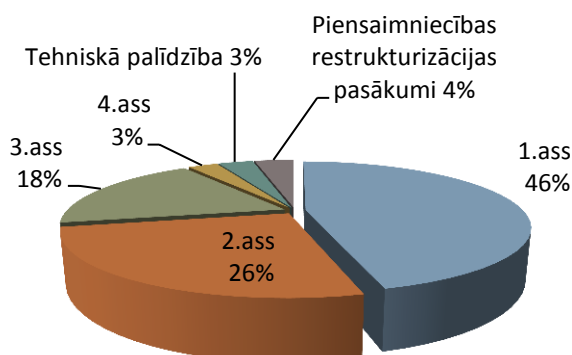
2013. gadā apstiprināti 1 146 vietējām attīstības stratēģijām atbilstoši projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 9,05 milj. EUR, un pilnībā vai daļēji īstenoti projekti ar kopējo publisko finansējumu 7,4 milj. EUR. Ņemot vērā, ka informācija par pirmajās projektu pieņemšanas kārtās atbalstītajiem un īstenotajiem projektiem ir veicinājusi arī citus kļūt aktīvākiem un iesniegt savu projekta iesniegumu atbalsta saņemšanai, kā arī projekti dod iespēju īstenot vietējiem iedzīvotājiem nepieciešamas un šobrīd svarīgas iniciatīvas ar lielāku atbalsta intensitāti, īpaši sabiedriskajām organizācijām (NVO). Arī 2013. gadā bija vērojama liela projektu iesniedzēju aktivitāte.

Vislielākā interese tika izrādīta par aktivitāti, kurā atbalstu var saņemt sabiedrisko aktivitāšu (tajā skaitā apmācību un interešu klubu, kultūras, vides aizsardzības, sporta un cita brīvā laika pavadīšanas) dažādošanai vietējiem iedzīvotājiem. Vietējiem iedzīvotājiem svarīga un nepieciešama bijusi arī aktivitāte, kurā atbalstu piešķir pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai – jaunu pakalpojumu izveidei un esošo kvalitātes uzlabošanai un sasniedzamības nodrošināšanai.

Tomēr vietējo attīstības stratēģiju īstenošanai pieejamais publiskais finansējums bija daudz mazāks kā projektu iesniegumos pieprasītais, līdz ar to liela daļa vietējai attīstībai nozīmīgi projekti tika noraidīti finansējuma trūkuma dēļ.

2013. gadā palielinājās projektu iesniedzēju interese par pasākuma „Konkurētspējas veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā” aktivitātēm, kur atbalstu var saņemt projektiem, kas atbilst pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” un pasākuma „Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana” atbalsta saņemšanas nosacījumiem, īpaši par maza apjoma investīcijām lauksaimniecības produktu pārstrādei mājās apstākļos (mājražotājiem).

2013. gadā apstiprināti 9 starpvalstu sadarbības projekti LEADER pasākumā „Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība”, ar publisko finansējumu 269,7tūkst. EUR apmērā. Starpvalstu sadarbības projektus īsteno vietējās rīcības grupas, īstenojot kopīgas darbības ar citu ES dalībvalstu un trešo valstu vietējām rīcības grupām, tādā veidā sekmējot kvalitatīvu pieredzes nodošanu un iegūšanu, kā risināt vietējiem iedzīvotājiem aktuālas problēmas, kā arī jaunu un inovatīvu sadarbības ideju īstenošanu.

6.6.attēls. Latvijas LAP 2007.–2013. gadam izmaksātā finansējuma sadalījuma struktūra asu griezumā 2013. gadā
Avots: LAD

6.17.tabula

LAP 2007.–2013. gadam publiskā finansējuma maksājumi, EUR

Kods	Asis/pasākumi	2013. gadā	Kumulatīvie maksājumi
111	Arodapmācības un informācijas pasākumi		394 774
112	Atbalsts jauniem lauksaimniekiem	2 506 727	14 421 665
113	Priekšlaicīga pensionēšanās	3 282 087	20 371 573
114	Lauksaimniekiem un mežsaimniekiem paredzēto konsultāciju pakalpojumu izmantošana		6 470
121	Lauku saimniecību modernizācija ³	59 032 362	328 632 059
122	Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana	4 482 511	8 919 548
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	12 981 091	49 629 467
125	Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu	7 788 980	30 823 119
131	To standartu ievērošana, kurus pamato ES tiesību akti		3 715 064
141	Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija	1 619 558	22 312 861
142	Ražotāju grupas		1 020 492
1. ass kopā:		91 693 314	480 247 079
212	Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)	39 084 600	262 043 307
213	Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	2 397 431	12 916 328
214	Agrovides maksājumi	32 941 522	177 412 747
223	Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana	2 597 273	14 292 086
224	NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	1 679 059	6 681 830
226	Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvo pasākumu ieviešana	722 922	2 827 365
2. ass kopā:		79 422 807	476 173 664
312 (311)	Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai	33 152 290	99 531 921
313	Tūrisma aktivitāšu veicināšana	1 252 072	6 022 230
321	Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem	12 991 897	85 242 471
323	Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana		1 073 587
3. ass kopā:		47 396 259	191 870 208

³ Ieskaitot izmaksāto finansējumu Kredītu fondam

411/413	Vietējās attīstības stratēģiju īstenošana. Konkurētspēja/Dzīves kvalitāte un dažādošana	7 401 980	21 625 247
421	Sadarbības projektu īstenošana	106 027	158 159
431	Vietējās rīcības grupas vadīšana, prasmju apgūšana un rosināšana teritorijā, kas minēta regulas 59.pantā	660 035	2 964 246
4. ass kopā:		8 168 042	24 747 654
511	Tehniskā palīdzība	10 118 605	33 234 824
Kopsumma:		236 799 027	1 206 273 429
Pasākumi, kas saistīti ar piena nozares restrukturizāciju			
121	Lauku saimniecību modernizēšana	985 321	7 470 902
123	Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	571 072	6 172 680
Kopsumma:		1 556 393	13 643 581
Pavisam kopā:		238 355 420	1 219 917 010

Avots: LAD

6.6.Valsts lauku tīkls

Atbilstoši Komisijas 2005. gada 20.septembra Regulas (EK) Nr.1698/2005 68.pantam Ministru kabineta 2009. gada noteikumu Nr.573 14.punktā paredzēts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda LLKC, ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna aktivitātes.

- VLT mērķis ir sekmēt lauku attīstībā iesaistītu organizāciju un pārvaldes iestāžu aktīvu līdzdalību LAP, līdzdarbojoties programmas ieviešanā, tādējādi veidojot vidi koordinētām darbībām lauku attīstības politikas īstenošanā un nākotnes plānošanā. LAP sekmīgai īstenošanai nepieciešams sniegt iespējami vairāk informācijas un nodrošināt pieredzes apmaiņu, lai informētu sabiedrību, potenciālos atbalsta pretendētus, kādā veidā efektīvāk izmantot pieejamos līdzekļus.

Atbilstoši ES un nacionālajos tiesību aktos noteiktajam 2013. gadā VLT Sekretariāta darbības jētvāros:

- VLT mājas lapā www.laukutikls.lv:
 - ievietoti 556 jauni raksti, 1181 notikumi;
 - notikumu kalendārs tiek regulāri papildināts ar aktuālajiem notikumiem pašvaldībās un vietējās rīcības grupās;
 - regulāri tiek ievietoti materiāli par notikumiem, saistītiem ar lauku attīstību;
 - notikušas vairākas diskusijas par mājas lapas pārveidošanu un uzlabošanu.
- Organizētas darba grupas, tikšanās un diskusijas:
 - 4 reģionālās diskusijas par lauku uzņēmējdarbības veicināšanu. Diskusijās secināts, ka ir nepieciešama lauku attīstības, uzņēmējdarbības konsultantu un profesionālo pakalpojumu sniedzēju konsultantu sadarbības uzlabošana, lai sekmētu lauku uzņēmējdarbības attīstību, dalībnieki - 159;
 - 7 ZM darba grupas par LAP 2014. - 2020. gadam pasākumiem, dalībnieki – 219;
 - ar Latvijas dārzkopjiem par LAP 2014. - 2020. gadam. Secinājumi – jāatbalsta efektīva ražošana, uz tirgu orientētas produkcijas ražošana, mazās un vidējās saimniecības, jāattīsta zinātne un apmācības, dalībnieki -32;
 - par VLT darbības optimizēšanu un administratīvā sloga mazināšanu. Secinājums – nepieciešama grāmatvedības un dokumentu aprites uzlabošana, dalībnieki-12;
 - 12 diskusijas par pašvaldības un vietējo uzņēmēju sadarbību. Secinājums - vietējie uzņēmēji jāiesaista vietējo pašvaldību iepirkumos;

- konsultantu un pašvaldību pārstāvju diskusija. Diskusijā secināts, ka konsultantiem un pašvaldībām ir būtiski darboties kopīgi, lai attīstītu konkrēto teritoriju, jo katram ir savi resursi un iespējas, dalībnieki -93;
 - diskusija par informatīvo izdevumu „Lauku lapa” un tā nākotni. Mērķis – noskaidrot izdevuma nākotnes redzējumu;
 - diskusija par Rojas novada uzņēmējdarbību ar Šveices studentu, kuri izstrādāja priekšlikumus teritorijas attīstībai, piedalīšanos, dalībnieki -18;
 - diskusija par mazo saimniecību uzņēmējdarbību laukos, kas organizēta pēc Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta iniciatīvas. Piedalījās 47 dalībnieki – lauku uzņēmēji, sabiedrisko organizāciju pārstāvji un valsts pārvaldes darbinieki;
 - preses diena „Aktualitātes Latvijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā 2013. gadā. Sekmīga informācijas apmaiņa starp Zemkopības ministriju un tās institūcijām ar Latvijas reģionālo presi”;
 - diskusijas ar Zemgales un Kurzemes biedrību „Latvijas mazpulki”, dalībnieki-23;
 - 3 diskusijas darba grupās ar VRG par LAP 2014.-2020. gadam LEADER sadaļas izstrādi ar ZM, LAD un VLT sekretariāta pārstāvju piedalīšanos. Šo diskusiju mērķis bija apspriest LAP pasākuma LEADER nosacījumus nākamajam plānošanas periodam un izstrādāt priekšlikumus, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi un turpmāko redzējumu par lauku attīstību;
 - Veikta elektroniska VRG aptauja par nepieciešamajām apmācībām. VRG norādījušas, ka efektīvākai darba nodrošināšanai tām ir nepieciešamas apmācības, kas veicinātu vadības prasmju uzlabošanu un interešu aizstāvību efektīvākai darba nodrošināšanai;
 - 3 reģionālie semināri ar Zviedrijas lauksaimniecības universitātes pārstāvju piedalīšanos par dažādu uzņēmējdarbības veidu iespējām reģionos, piedalījās 39 dalībnieki;
 - Sadarbībā ar Igaunijas, Dānijas, Somijas, Lietuvas, Zviedrijas un Polijas valstu lauku tīklu pārstāvjiem VLT Sekretariāts iesaistījās Ziemeļu un Baltijas valstu LEADER sadarbības konkursa organizēšanā. Konkursā tika pieteikti 60 projekti, kas izvērtēti 5 kategorijās: jaunieši, tūrisms, kultūra, vietējās teritorijas attīstība, vietējie resursi un vide;
 - regulāras tikšanās ar lauksaimniecības nevalstisko organizāciju pārstāvjiem.
- Organizēti pieredzes apmaiņas braucieni:
 - „Iepazīšanās ar graudu pārstrādes tehnoloģiju, lauksaimniecības uzņēmuma ražošanu un kūtsmēsļu pārstrādes tehnoloģiju”, piedalījās 13 dalībnieki no ZM;
 - „Lauku teritoriju ekonomiskās aktivitātes veicināšanas īstenošanas novērtējums Latgales reģionā”. Brauciena mērķis bija iepazīstināt ar VLT darba plāna aktivitāšu ietvaros paveikto Latgales reģionā, braucienā piedalījās 27 vadošās amatpersonas no ZM;
 - pieredzes apmaiņas brauciens žurnālistiem „Ekonomiskās aktivitātes veicināšana Latgalē”, kura mērķis bija iepazīstināt dalībniekus ar labo praksi ekonomiskās aktivitātes veicināšanā Latgalē VLT aktivitāšu ietvaros. Braucienā piedalījās 8 žurnālisti;
 - Uz Latgali ZM specializētajiem atašējiem Briselē un Krievijā un Eiropas Parlamenta Latvijas deputātu palīgiem par notiekošo laukos un lauku konsultantu darbu, dalībnieki- 18.
 - VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos: 3 ENRD sanāsmēs Zviedrijā, Briselē un Portugālē; ENRD seminārā Ungārijā, starptautiskā sanāsmē par jauniešiem un jaunajiem lauksaimniekiem lauku teritorijās Beļģijā, Eiropas konsultatīvo dienestu tikšanās Polijā, starptautiskā konferencē „Moderna būvniecība kā virzītājspēks lauku apvidu dzīvotspējas uzlabošanai” Uzbekistānā, EK organizētā sanāsmē par sadarbību ar Austrumu valstīm lauksaimniecībā un lauku attīstībā, Ziemeļeiropas un Baltijas valstu Lauku tīklu Sekretariātu sanāsmē Dānijā, ElimaWood mežsaimniecības

seminārā Zviedrijā, EK rīkotā konferencē Īrijā, starptautiskajā LEADER pasākumā „LINC 2013”, konferencē „Dzīvā lauku ekonomika” Zviedrijā, starptautiskajā konferencē „Mazo saimniecību sociālās un ekonomiskās problēmas”, Eiropas lauku un lauksaimniecības konsultāciju dienestu asociācijas dibināšanas sanāksmē un Pasaules Lauku konsultāciju dienestu ikgadējā sanāksmē Vācijā, seminārā par labo praksi lauku attīstībā Somijā, EK seminārā par lauku tīklu darbību Beļģijā, ENRD vienpadsmitajā LEADER apakškomitejas darba grupā Beļģijā, 2 mācību konferencēs par jauniešu uzņēmējdarbību Somijā un Polijā, Valonijas Lauku tīkla organizētā konferencē „Radoša uzņēmējdarbība laukos”.

- Izstrādāts VLT Rīcības programmas projekts 2014. – 2020. gadam, kas atspoguļo VLT darbības shēmu nākamajā plānošanas periodā, kā arī galvenās aktivitātes, kas tiks īstenotas, lai sasniegtu VLT galvenos mērķus.

VLT Rīcības programmas 2009.-2013. gadam darba plāna 2012. gadam ietvaros īstenotas šādas aktivitātes:

- „Lauku teritoriju ekonomiskās aktivitātes veicināšanas programma”. Sadarbības līgumi par ilgtermiņa konsultāciju sniegšanu noslēgti ar 720 klientiem, no kuriem 48% sākotnēji bija privātpersonas, kuras tikai plānoja uzsākt savu saimniecisko darbību, bet līdz 2013. gada beigām lielākā daļa no šīm privātpersonām ar konsultantu palīdzību bija izvēlējušās sev izdevīgāko un ērtāko saimnieciskās darbības formu un nodibinājuši savus uzņēmumus. Aktivitātes ietvaros turpinājās darbs ar 590 2012. gadā aktivitātē iekļautajām saimniecībām.
- „Informatīvu un izglītojošu semināru organizēšana visā Latvijā”. Galvenās semināru tēmas ir esošās un plānotās aktivitātes LAP, grāmatvedība un nodokļi, aktualitātes atbalsta pasākumos. Noorganizēti 320 informatīvie semināri - 24 928,5 klausītārstundu apmērā un 270 izglītojoši semināri 49 624,2 klausītārstundu apmērā. Pasākumi tika organizēti visās 26 reģionālajās nodaļās.
- „Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem par mežu un meža apsaimniekošanu”. Aktivitātes mērķis ir veidot priekšstatu par mežā notiekošajiem procesiem un veicamajiem darbiem. Apmācīti 17 Meža konsultāciju pakalpojumu centra darbinieki (meža gidi), notikušas 97 nodarbības, piedalījušies 2113 dalībnieki.
- „Kapacitātes celšana ZM pakļautībā esošajām iestādēm un uzņēmumiem”. Aktivitātes ietvaros tiek īstenotas aktuālās mācību vajadzības attiecīgajiem nozares speciālistiem. Noorganizēti 279 kvalifikācijas celšanas pasākumi – 18 460,7 klausītārstundas, kurus apmeklēja 3245 klausītāji.
- „Ziņu lapu sagatavošana”. Sagatavoti 12 ziņu lapas izdevumi par aktualitātēm lauku attīstības jomās un katrs pavairots 6 200 eksemplāros visā Latvijā, sagatavotas 19,7 autorloksnes, izdots tematiskais izdevums „Ķiploku audzēšana Latvijas apstākļos”, izdots Latvijas Avīzes pielikums par Latvijas mājražotājiem, kas pavairots 12 000 eksemplāros. Katru nedēļu tiek izdota Lauku e-Lapa.
- „Informatīvā izdevuma mežu īpašniekiem sagatavošana”. Izdevumos iekļauta profesionāli sagatavota informācija par aktualitātēm mežsaimniecībā, likumdošanā. Sagatavoti 4 eksemplāri, kas pavairoti 10 000 eksemplāros katrs, sagatavotas 8 autorloksnes, sagatavoti 4 pielikumi, kas pavairoti 3 000 eksemplāros katrs. Informatīvā izdevuma mežu īpašniekiem sagatavošana.
- „Pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā”. Notikuši 35 braucieni ar mērķi veicināt labas pieredzes un prakses apguvi un pārņemšanu uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās, piedalījušies 1166 dalībnieki.

- „Mācību un pieredzes apmaiņas braucieni uz Eiropas valstīm”. Notikuši 4 braucieni: uz Vāciju par rapša audzētāju sadarbību ar biškopjiem, uz Igauniju par piena nozares attīstību Igaunijā, uz Franciju par kreditēšanas fondu un uz Spāniju par LEADER pieredzi. Braucienos piedalījušies 72 dalībnieki.
- „Atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai”. Aktivitāte tika īstenota 15 teritorijās. Katrā no tām noorganizētas informatīvās dienas, piedalījās 321 jaunieši. Noorganizētas 4 dienu mācības visās 15 teritorijās, piedalījās 200 jaunieši. Saņemti 52 jauniešu biznesa plāni, noslēdzies projektu ideju konkurss, noorganizēti 49 skolu apmeklējumi un 32 braucieni uz saimniecībām.
- „Novadu lauku attīstības konsultantu darba nodrošināšana”. 125 novadu lauku attīstības konsultantu algošana, darba nodrošināšana, aktivitāšu koordinēšana.
- „Interneta rīki un tālmācības (e-apmācības) programmu uzturēšana, atjaunošana”. Veikta 3 tālmācību programmu uzturēšana un atjaunināšana. Pēc apmeklētāju uzskaites: „Lauksaimniecības pamati” – 7900 apmeklējumi, „LEADER” – 2880 apmeklējumi, „Uzņēmējdarbības uzsākšana” – 5472 apmeklējumi. Programmā „Lauksaimniecības pamati” apmācības procesu uzsākuši 77 cilvēki. Veikta interneta rīka par ES atbalsta pieejamības noteikšanu konkrētai lauku saimniecībai uzturēšana. Tika aktualizēta datorprogramma „Meža apsaimniekošanas plānošanas informācijas sistēma” (MAPIS).
- „Mācību prakšu saimniecību tīkla uzturēšana”. Nodrošinātas prakses vietas 297 LLU studentiem; Nodrošinātas prakses vietas 15 praktikantiem moderno tehnoloģiju saimniecībās (kopumā noslēgti 16 līgumi, 1 tika laužts).
- „Savstarpējās atbilstības atbalsta nodrošināšana”. Noslēgti līgumi ar 260 saimniecībām (130 augkopības un 130 lopkopības) par to saimniekošanas atbilstības novērtēšanu vides aizsardzības, sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības, dzīvnieku labturības, identifikācijas un reģistrācijas, laba lauksaimniecības un vides stāvokļa prasībām, sniegti ieteikumi to ievērošanai un ražošanas efektivitātes paaugstināšanai.
- „Demonstrējumi lauku saimniecībās”. Veikti demonstrējumi 6 saimniecībās par 7 tēmām. Noorganizētas 6 lauku dienas demonstrējumiem - izmēģinājumiem augkopībā. Noorganizēts 1 noslēguma seminārs, piedalījās 64 dalībnieki. Informācija par demonstrējumu rīkošanu un rezultātiem publicēta informatīvā izdevumā „Lauku Lapa” un LLKC mājas lapā. Sagatavots un izdots izdevums par demonstrējumu rezultātiem „Demonstrējumi augkopībā 2013”.
- „Nozaru ekspertu ziņojumi”. Aktualizētas metodikas aktivitātēm. ES lauksaimniecības un lauku attīstības lietu biroja darbības nodrošināšana. Noslēgti līgumi ar 10 organizācijām par nozaru ekspertīzi. Saņemti 26 nozaru ziņojumi. Nozaru ziņojumi ievietoti VLT mājas lapā. Notikusi ziņojumu prezentēšanas sanāksme 9 nacionālajām horizontālajām organizācijām. Noorganizētas darba grupas 20 nacionālajām nozaru organizācijām. Aktivitātē piedalījās 18 reģionālo lauksaimnieku apvienības, organizējot diskusijas reģionos.
- „Starptautiskā lauku tīkla konference”. Noorganizētas divas konferences par jauniešu uzņēmējdarbību laukos un Ziemeļu Baltijas valstu Lauku tīklu Sekretariātu konference par plānošanas periodu pārejas gadu, kurās piedalījās 96 dalībnieki.
- „Aktivitātes lauku telpas ilgtermiņa stratēģijai”. Tika izstrādāts un VLT mājas lapā ievietots pētījums - vajadzību analīze Latvijas LAP 2014. – 2020. gadam sadaļai „Lauksaimniecības nozares raksturojums”.
- „Lopkopības ražošanas ekonomiskās efektivitātes paaugstināšanas pasākumi lauku saimniecībās”. Interneta rīka uzturēšana un uzlabošana. Nokauti un pēc liemeņa klasifikācijas izanalizēti 16 liellopi. Novērtēti 2012. gadā kontrolizaudzēšanai atlasītie 32 teķi. Pēc pēcnācēju kontrolnobarotnes rezultātiem novērtēta 20 vaislas teķu (17 Latvijas tumšgalves, 3 Vācijas Merino vietējās) kvalitāte. Izstrādātas dziļās kūts skices un tāmes 60 un 108 govju ganāmpulkiem. Pabeigta datu apkopošana, atlase, analīze un piena pašizmaksas aprēķinu

analīze un izvērtējums LLKC lopkopības nodaļas interešu grupā esošajās piena saimniecībās. Pabeigta Zālēdāju projekta demonstrējumu metodisko vadlīniju izstrāde. Noorganizēta Lopkopības Kompetenču Centra (LKC) konsultatīvās padomes dibināšanas sanāksme. Izveidota datubāze par tehnikas izmaksām, noslodzi un degvielas patēriņiem piensaimniecībā un graudkopībā.

- „Reģionālo konferenču organizēšana”. Tika noorganizētas 4 ZM reģionālās konferences: Saldū, Jelgavā, Cēsīs un Balvos. Tajās klātienē piedalījās 1093 dalībnieki. Tika nodrošināta tiešraide internetā. Vērotāju skaits internetā bija vidēji 100 katrā konferencē.
- „Līdzdalība tematisko konferenču organizēšanā”. 9 tematiskās konferences, no kurām 4 starptautiskas. Konferencēs kopumā piedalījušies 875 dalībnieki.

„Atbalsts lauksaimniecības izstādēm un konkursiem, un lauksaimniecības un lauku attīstības projektu konkursu organizēšana”. Līdzdalība pasākuma „Pavasaris 2013” organizēšanā. Līdzdalība pasākuma „Traktordiena 2012” organizēšanā. Līdzdalība konkursa „Sējējs - 2012” organizēšanā. Līdzdalība pasākumos: „Vislatvijas zirgu dienas”, „Govju dienas 2013”, „Rīga Food 2013”, „Lauki ienāk Pilsētā 2013” un lauksaimniecības izstādē Magdeburgā, Vācijā. Uzsākta gatavošanās Latvijas kā partnervalsts dalībai izstādē „Zaļā nedēļa 2015” Vācijā.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

Tirdzniecības attiecības ar trešajām valstīm Eiropas Savienība veido saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 207.pantu.

Tirdzniecības politika ir ES ekskluzīvā kompetence, kas nozīmē, ka ES un nevis individuālās dalībvalstis var izdot likumdošanas aktus jautājumos par tirdzniecību ar trešajām valstīm un noslēgt starptautiskos tirdzniecības līgumus. Sarunu vešanu ar trešajām valstīm visas ES vārdā veic Eiropas Komisija (EK), tomēr dara to konsultējoties ar dalībvalstīm, kā arī ciešā sadarbībā ar Padomi un Eiropas Parlamentu, kas pēc sarunu noslēgšanas apstiprina panākto vienošanos.

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām ir balstītas uz:

- 1) daudzpusējiem līgumiem, kas noslēgti Pasaules Tirdzniecības organizācijas (turpmāk - PTO) ietvaros;
- 2) divpusējiem tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumiem;
- 3) vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

2013. gadā intensīvs darbs ir noritējis praktiski visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību aspektos – gan attiecībā uz ES divpusējās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības jomu, gan daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības sfērā, gan vienpusēji ES piemērojamos tirdzniecības pasākumos.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO ietvaros, un kopš PTO izveidošanas 1994. gadā tās dalībvalstis nepārtraukti turpina darbu pie starptautiskās tirdzniecības liberalizēšanas un ar to saistīto jautājumu reformēšanas.

Vēl joprojām turpinās 2001. gadā sāktās sarunas Dohas attīstības programmas (turpmāk - DDA) ietvaros, lai panāktu politiku reformu kopumā divdesmit sarunu jomās. Reformas process skar arī 1995. gada 1.janvārī spēkā stājušos PTO Lauksaimniecības līgumu, kas radīja ietvaru ilgstošām lauksaimniecības tirdzniecības un iekšējās politikas reformām, kā arī stiprināja lauksaimniecības produktu tirdzniecību regulējošos nosacījumus, sekmējot uz tirgu orientētu un prognozējamu tirdzniecību, kurā ir samazināta arī tirgu kropļojošo iekšējo atbalstu ietekme.

2011. gada decembrī notikušajā 8. PTO Ministru konferencē tika nolemts, ka tiks mēģināts sekmēt sarunas par tiem jautājumiem, par kuriem progresu un pagaidu vai galīgu vienošanos ir iespējams panākt ātrāk nekā par visu PTO DDA jautājumu paku kopā.

Attiecīgi 2013. gada decembrī Bali (Indonēzijā) norisinājās PTO 9. Ministru konference, kur lauksaimniecības sadaļā tika izvirzīti tādi temati kā tirgus piekļuve (piemēram, taisnīgāka tarifu kvotu pārvaldīšana), valstu iekšējais atbalsts (kritisko pārtikas krājumu nodrošināšana tā, lai tas nekropļotu tirgu) un eksporta konkurence (kā eksporta subsīdiju atcelšana). Konferences rezultātā dalībvalstis panāca vienošanos desmit sarunu jomās, tai skaitā arī par minētajiem lauksaimniecības jautājumiem, apstiprinot tā saukto Bali paketi (Bali package). Nozīmīgākais konferences panākums bija dalībvalstu vienošanās par jauna PTO Tirdzniecības veicināšanas līguma noslēgšanu. Līgums paredz birokrātisko šķēršļu mazināšanu pārrobežu tirdzniecībā, harmonizējot importa un eksporta procedūras, vienkāršojot muitas procedūras, tādējādi būtiski samazinot uzņēmēju izmaksas. Lauksaimniecības jomā būtiskākais bija lēmums par pagaidu noteikumiem pārtikas nodrošinājuma jomā ar mērķi mazināt tirdzniecības kropļošanu un nevienmērīgu pārtikas rezervju sadalījumu,

tādējādi aizsargājot PTO dalībvalstis. Savukārt attīstības jautājumos dalībvalstis atbalstīja lēmumu panākt izdevīgākus tirgus piekļuves nosacījumus vismazāk attīstītajām valstīm, paredzot PTO pakalpojumu tirgus pieejamības saistību atvieglojumus, kā arī uzlabojumus preču izcelsmes noteikumos.

Kopumā 9. Ministru konferences ietvaros tika sperts nozīmīgs solis ceļā uz sākotnēji plānoto rezultātu sasniegšanu DDA sarunās, un turpmākās DDA diskusijas būs saistītas ar 3 galvenajiem pīlāriem – lauksaimniecība, ne-lauksaimniecības preču tirgus pieejamība un pakalpojumi, taču pilnīga DDA sarunu raunda noslēgšana turpmākajos pāris gados nav gaidāma.

Attiecībā uz PTO paplašināšanos, 2013. gadā PTO pievienojās divas valstis – Laosa un Tadžikistāna. Tāpat 2013. gadā nozīmīgs tehnisks progress tika panākts saistībā ar Jemenas, Afganistānas, Bahamu salu un Seišelu salu pievienošanos PTO. Vienlaikus iestāšanās procesā progresējušas ir Bosnija un Hercegovina un Kazahstāna. Kā vienu no Latvijai nozīmīgākajām var minēt tieši PTO sarunas par Kazahstānas iestāšanos. 2013. gadā vien notika trīs darba grupas sanāksmes. Kaut arī Kazahstāna ir paveikusi daudz, lai iestātos PTO, ir palikuši vairāki atvērti jautājumi, kuri ir jāatrisina, pirms Kazahstāna kļūst par pilntiesīgu PTO locekli. Viens no būtiskākajiem jautājumiem, kas vēl aizvien jāatrisina, ir Kazahstānas PTO saistību samērošana ar tās saistībām Krievijas, Kazahstānas un Baltkrievijas Muitas ūnijā (turpmāk - Muitas ūnija). Mērķis ir panākt tādu risinājumu, lai Kazahstānas PTO saistības nebūtu pretrunā ar tās saistībām Muitas ūnijā kā importa tarifu atcelšanas jomā, tā arī fitosanitāro un sanitāro pasākumu, tirdzniecības mehānismu u.c. jomās.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas tirdzniecības iespējas, piemēram, atvērt jaunus tirgus precēm un pakalpojumiem, palielināt investīciju iespējas un to aizsardzību, likvidēt vai būtiski mazināt muitas nodokļus, noteikt kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem un paredzēt prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīciju līmenis ir atkarīgs no tirdzniecības partnera attīstības līmeņa un tā vajadzībām un iespējām. Brīvās tirdzniecības līgumi ar attīstītajām valstīm un jaunajām tirgus ekonomikas valstīm ir ekonomiski orientēti un balstās uz savstarpēju tirgus atvēršanu, bet ekonomisko partnerattiecību līgumu mērķis ar tādām jaunattīstības valstīm kā Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstis ir atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

Pašreiz ES divpusējās tirdzniecības līgumi ir spēkā ar 50 pasaules valstīm – Meksiku, Čīli, Peru, Maroku, Alžīriju, Tunisiju, Ēģipti, Jordānu, Izraēlu, Palestīnu, Libānu, Sīriju, Maķedoniju, Albāniju, Serbiju, Melnkalni, Bosniju un Hercegovinu, Šveici, Singapūru, Dienvidkoreju u.c., un no tām 16 Karību jūras reģionu valstīm (Antigvu, Barbudu, Belizi, Bahamu salām, Barbadosu, Dominiku, Dominikānas Republiku, Grenādu, Gajanu, Haiti, Jamaiku, Sentkitsu un Nevisu, Sentlūsiju, Sentvinsentu un Grenadīnām, Trinidādu un Tobāgo, Surinamu). Turklāt ES ar Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu ir nodibinājusi Eiropas Ekonomikas zonu, savukārt ar Andoru, Monako, Sanmarīno un Turciju - Muitas savienību.

2013. gadā tika uzsākta pagaidu piemērošana ES divpusējam brīvās tirdzniecības līgumam ar **Andu Kopienas valstīm** (Peru, Kolumbija). Šis līgums tika parakstīts jau 2012. gadā.

Asociācijas nolīgums starp ES un **Centrālamerikas valstīm** (Kostarika, Salvadora, Gvatemala, Honduras, Nikaragva un Panama) tika parakstīts 2012. gada 29. jūnijā. Papildus brīvās tirdzniecības sniegtajām priekšrocībām šī vienošanās ir paredzēta arī lai veicinātu reģionālo ekonomisko integrāciju Centrālamerikā. Pēc ratifikācijas šie līgumi abām pusēm pavērs tirgus iespējas, palīdzēs izveidot stabilu uzņēmējdarbības un investīciju vidi. Līguma tirdzniecības sadaļas piemērošana tika

uzsākta 2013. gadā, ar katru Centrālamerikas valsti atšķirīgā brīdī (piemēram, ar Hondurasu un Nikaragvu – jau no 1.augusta, bet ar Gvatemalu – tikai no 1.decembra)

2013. gadā ES turpināja vairākas esošās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem ar 90 pasaules valstīm (no kurām 60 valstis ir Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģionu valstis) un tuvākajā nākotnē tiek plānots uzsākt sarunas ar vēl 6 trešajām valstīm (7.1.tabula).

7.1.tabula

ES notiekošās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Notiekošās vai uzsāktās ES sarunas par preferenciālās tirdzniecības līgumiem (t.sk., sarunas ir noslēgtas, bet līgumi vēl nav parakstīti):		Plānotās ES sarunas par preferenciālās tirdzniecības līgumiem:
Brazīlija Argentīna Ukraina Urugvaja Paragvaja Saūda Arābija Kuveita Katara Apvienotie Arābu Emirāti Omāna Bahreina Lībija Moldova Singapūra Kotdivuāra Kamerūna Gana Maroka SADC valstis ⁴ EAC valstis ⁵ Armēnija	Kanāda Indija Malaizija Vjetnama Ukraina ASV Taizeme Japāna Peru Kolumbija Panama Kostarika Salvadora Gvatemala Nikaragva Hondurasas Citas Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis ⁶	Azerbaidžāna Indonēzija Filipīnas Ekvadora Bolīvija Bruneja

Avots: ZM

Starp ES un **Amerikas Savienotajām Valstīm** 2013. gadā tika uzsāktas sarunas par Transatlantiskā tirdzniecības un investīciju partnerības (TTIP) līguma noslēgšanu. 2013. gada jūlijā ES dalībvalstis vienojās par sarunu mandātu EK, lai tā varētu uzsākt sarunas ar ASV. 2013. gadā notika trīs sarunu raundi, kuros puses veica būtisku izpēti darbu, lai 2014. gadā varētu pievērsties TTIP sadaļām pēc būtības. Sarunas aptver plašu sadarbības sfēru loku – sākot no muitas nodokļu savstarpējās atcelšanas un sadarbības muitas jomā un beidzot ar ne-tarifu tirdzniecības barjeru likvidēšanu, investīciju (aizsardzības) jautājumiem, pakalpojumiem u.c. Tiek prognozēts, ka sarunas varētu noslēgties ne ātrāk kā 2015. gada beigās. Var paredzēt, ka sarunas un vienošanās panākšana nebūs viegla, jo būs jāatrisina virkne sarežģītu jautājumu (piemēram, valsts iepirkumi, tirgus piekļuve lauksaimniecības produktiem), kas joprojām kavē tirdzniecību starp visattīstītākajiem ekonomiskajiem blokiem pasaulē.

⁴ Dienvidāfrikas attīstības kopiena (Southern African Development Community) - *Angola, Botsvāna, Kongo Demokrātiskā Republika, Lesoto, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija, Mozambika, Namībija, Seišelu salas, Dienvidāfrika, Svazilenda, Tanzānija, Zambija, Zimbabve,*

⁵ Austrumāfrikas kopiena (East African Community) - *Burundi, Kenija, Ruanda, Uganda*

⁶ *Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Maurītānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo*

Neskatoties uz prognozēm, ka ES un **Kanādas** Visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības līgums (CETA) varētu tikt noslēgts līdz 2013. gada beigām, ES un Kanāda tikai 2013. gada 18.oktobrī panāca politisku vienošanos par galvenajiem CETA elementiem. Abu pušu sarunu komandas gatavojas pabeigt pēdējos tehniskos jautājumus, tādejādi CETA teksts ir gatavs juridiskajai caurskatīšanai. Neskatoties uz to, tiek meklēti risinājumi atsevišķiem atvērtajiem jautājumiem, par kuriem līdz šim puses nespēja vienoties, piemēram, attiecībā uz pakalpojumu tirdzniecības un ieguldījumu jautājumiem, kvotu pārvaldības nosacījumiem, preču izcelsmes noteikumiem un Kanādas lauksaimniecības preču tirgus pieejamību. Mērķis ir parafēt nolīgumu 2014. gada otrajā pusē.

2012. gada novembrī dalībvalstis apstiprināja mandātu sarunu uzsākšanai starp ES un **Japānu** par brīvās tirdzniecības līgumu. EK tika dots plašs mandāts, un tā var vest sarunas ar Japānu par tādiem jautājumiem kā preču un pakalpojumu tirgus pieejamība, ne-tarifu barjeras, izcelsmes noteikumi, muitas jautājumi, sanitārie un fitosanitārie pasākumi, investīciju (aizsardzības) jautājumi, publiskie iepirkumi, intelektuālā īpašuma tiesības, e-komercija, uzņēmējdarbības vides regulējums. ES-Japānas brīvās tirdzniecības līguma sarunu 1.kārta notika 2013. gada aprīlī, kam sekoja vēl divi sarunu raundi janvārī un martā. Jāatzīmē, ka sarunu mandātā ir iekļauta t.s. pārskatīšanas klauzula, kas paredz, ka pēc viena gada no sarunu sākuma (t.i. aptuveni 2014. gada aprīlī vai maijā) Komisija nāks klajā ar ziņojumu par sasniegto sarunās ar Japānu. Ja ziņojumā atklāsies, ka būtisks progress nav sasniegts (it sevišķi Japānas netarifu barjeru likvidēšanas jomā), sarunas var tikt '*iesaldētas*'.

2013. gada ziemā-pavasārī turpinājās uzsāktās sarunas ar divām **Vidusjūras reģiona valstīm – Ēģipti un Maroku**, par padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Viens no sarunu mērķiem ir atjaunot un aktualizēt 2000. gadā noslēgto Marokas un ES Asociācijas līgumu, kurš ir pamats abu valstu tirdzniecībai. Sarunās tika skarta ne tikai tirdzniecība, bet arī jomas, par kurām diskusijas līdz šim nav notikušas, piemēram, investīciju aizsardzība un konkurences nosacījumi, kā arī enerģētikas jautājumi un ilgtspējīga attīstība. Runājot par Ēģipti, jāatzīmē, ka politisko iemeslu un zināšanu trūkuma dēļ dialogs ar šo valsti varētu būt ilgāks nekā ar citiem Vidusjūras panteriem.

Attiecībā uz ES un **Merkosūras** valstu (**Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja**) sarunām par visaptverošu brīvās tirdzniecības līgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumi, tirdzniecības tehniskās barjeras, intelektuālā īpašuma tiesības, tirdzniecības veicināšana u.c., 2012. gadā un 2013. gadā būtisks progress nenotika, kaut arī iepriekš puses bija vienojušās līdz 2013. gada beigām apmainīties ar tirgus pieejas piedāvājumiem, kas kalpotu kā stimuls turpmākajām sarunām. Tomēr 2013. gadā izkristalizējās, ka no Merkosūras valstu puses vadošo lomu uzņemas Brazīlija, veidojot kopēju piedāvājumu ar Urugvaju un Paragvaju, savukārt Argentīna plāno startēt ar atsevišķu piedāvājumu.

2013. gadā intensīvs darbs attiecībā uz ES un **Indijas** brīvās tirdzniecības telpas izveidi nenotika un diemžēl dažādu politisku un tehnisku iemeslu dēļ būtisks progress darbā pie brīvā tirgus līguma noslēgšanas netika panākts. ES ir atkārtoti paudusi savu nostāju virzīties uz priekšu, lai noslēgtu BTL, tomēr Indijai joprojām nav tādas pozīcijas, lai izpildītu ES sarkanās līnijas svarīgākajās nozarēs, piemēram, pakalpojumos, vīnu un stipro alkoholisko dzērienu sektorā, kas ir būtiski, lai ES noslēgtu šīs sarunas. Politiskie procesi pirms Indijas vēlēšanām, kas norisināsies 2014. gada aprīlī vai maijā, var būtiski apgrūtināt sarunas. Pēc vēlēšanām sarunu atsākšana varētu aizņemt vairākus mēnešus, kamēr Indijā tiktu izveidota valdības koalīcija, vēl vairāk aizkavējot sarunām būtiskos politiskos lēmumus.

Salīdzinoši aktīvs darbs noris ar **Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācijas (ASEAN)** valstīm. Sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu ar **Singapūru** politiski tika noslēgtas 2012. gada 16.decembrī. Pēc juridiskās pārskatīšanas BTL projekts tika parafēts un publiskots 2013. gada 20.septembrī. Pēdējā sarunu kārtā ar **Malaiziju** notika 2012. gada aprīlī. Vēlēšanu dēļ Malaizijā sarunas tika apturētas. Turpmākās sarunu kārtas būs atkarīgas no Malaizijas apņemšanās atkārtoti iesaistīties sarunās.

Paredzams, ka sarunas ar **Vjetnamu** turpināsies, un ir iespējams, ka būs nepieciešamas 3-4 sarunu kārtas, ir plānots, ka tās tiks pabeigtas līdz 2014. gada oktobrim. **Taizeme** ir paudusi vēlmi ātri virzīties uz priekšu sarunās. Tomēr Taizemes pašreizējā politiskā situācija un notikušās vēlēšanas var negatīvi ietekmēt sarunu virzību. Kaut arī ES un **Indonēzijai** ir būtiskas atšķirības BTL ambiciozitātes līmeņa ziņā, Komisija joprojām ir apņēmusies sākt sarunas par visaptverošu brīvās tirdzniecības līgumu, lai gan reāli sarunas varētu sākties ātrākais 2014. gada otrajā pusē.

2011. gada decembrī ES uzsāka sarunas ar **Moldovu** un **Gruziju** un 2012. gada sākumā - ar **Armēniju** par brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Papildus brīvās tirdzniecības telpas izveidei, līgumi skars vairākas papildus jomas, kas veicinās ES un šo valstu ciešāku ekonomisko integrāciju. Sarunas ar **Gruziju** un **Moldovu** tika sekmīgi noslēgtas, un attiecīgie līgumi tika parafēti 2013. gada 29. novembrī Viļņas Austrumu partnerības samitā, tiek plānots tos parakstīt 2014. gadā.

Savukārt **Armēnija**, kaut arī 2013. gada 24. jūlijā pabeigusi sarunas ar ES par asociācijas nolīgumu, tostarp par brīvās tirdzniecības telpas izveidi, jau 2013. gada septembrī paziņoja par lēmumu pievienoties Krievijas vadītajai Muitas savienībai. Līdz ar to Asociācijas nolīgums netika parafēts Viļņas Austrumu partnerības samitā, kā tika plānots.

2013. gadā apstājās virzība arī ES un **Ukrainas** sarunās par brīvās tirdzniecības telpas izveidi. Kaut arī līgums tika parafēts jau 2012. gadā, tas netika parakstīts Viļņas Austrumu partnerības samitā, kā tika plānots, jo Ukraina izlēma apturēt parakstīšanas procesu tikai vienu nedēļu pirms samita.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti izmantojot **vispārējo preferenču sistēmu** (turpmāk - **VPS**), kas paredz tirdzniecības atvieglojumus ar ES 176 jaunattīstības valstīm un teritorijām, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām pēc iespējas ātrāk iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā.

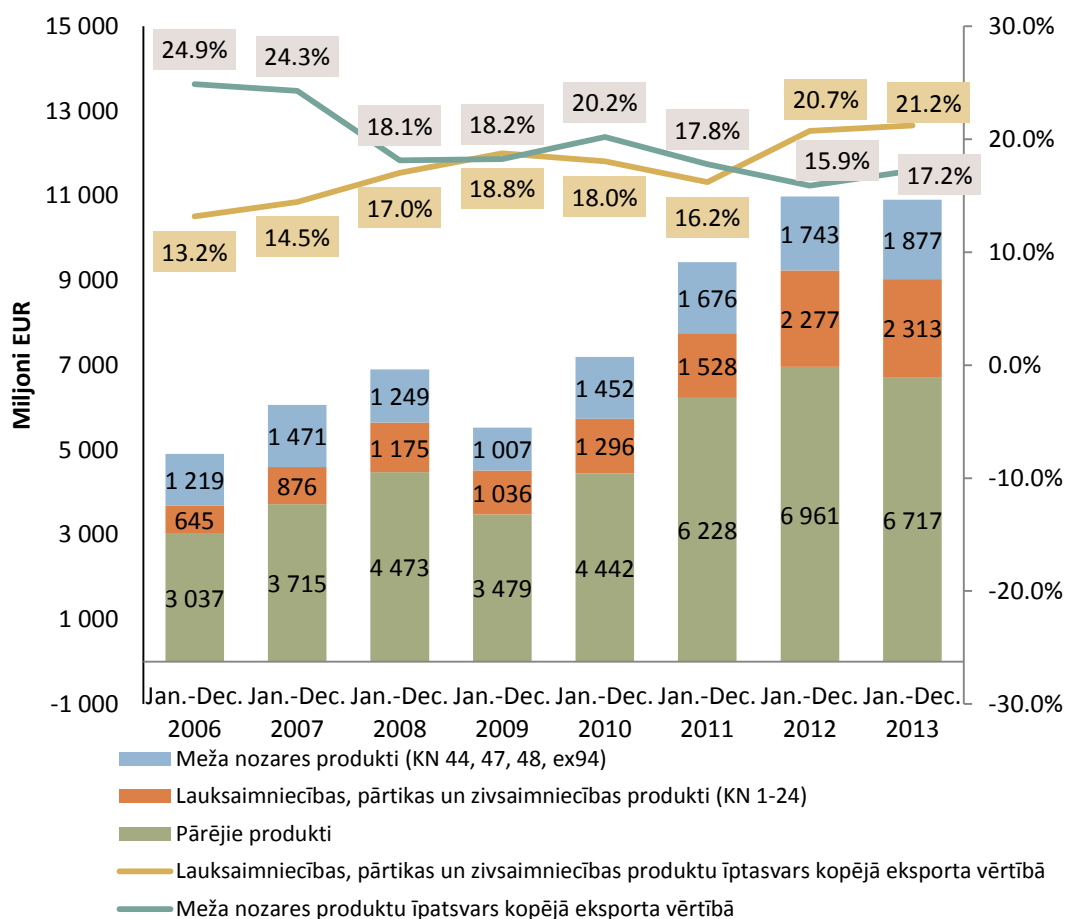
Vispārējo preferenču sistēmas ietvaros ES paredz trīs priekšrocību režīmus - vispārējais VPS režīms, īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk - VPS+) un īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm ("Everything But Arms" – EBA).

2013. gads bija pārejas posms, lai uzņēmēji laicīgi spētu pielāgoties prasībām, ko paredz reformētā VPS. Būtiskākās izmaiņas skar nosacījumus, kas noteiks attīstības valstu iespējas kvalificēties VPS, kā arī tiks pārskatīts produktu un preču saraksts, uz kuru attiecinās VPS. Šādas reformas tika veiktas, lai no VPS sistēmas labumu gūtu tās valstis, kurām tas ir visvairāk nepieciešams, savukārt valstis un produktus, kuri ir kļuvuši pietiekami konkurētspējīgi, no VPS darbības jomas izslēgtu. Rezultātā 2012. gada 31. oktobrī tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 978/2012. par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu, bet, lai uzņēmējiem dotu pietiekami ilgu laiku pielāgoties jaunajai situācijai, to sāks piemērot tikai no 2014. gada 1. janvāra.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

2013. gadā turpināja pieaugt lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē, un lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produkti bija nozīmīga Latvijas eksporta nozare (EUR 2 312,8 milj. jeb 21,2% no Latvijas kopējās eksporta vērtības), apsteidzot meža nozares produktu eksporta vērtību (EUR 1 876,6 milj. jeb 17,2%).

2013. gadā eksporta vērtība sasniedza augstākos rādītājus pēdējo astoņu gadu laikā (7.1.attēls).

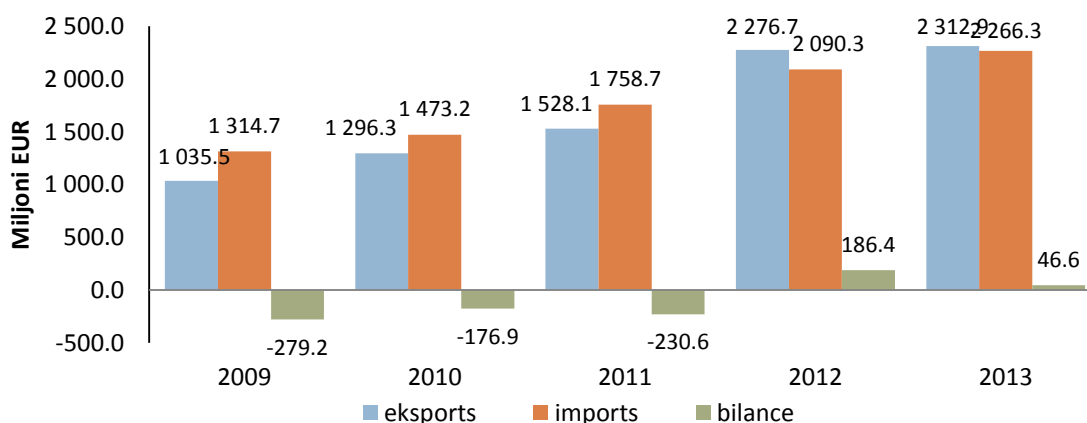

7.1.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu īptasvars kopējā Latvijas eksportā, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

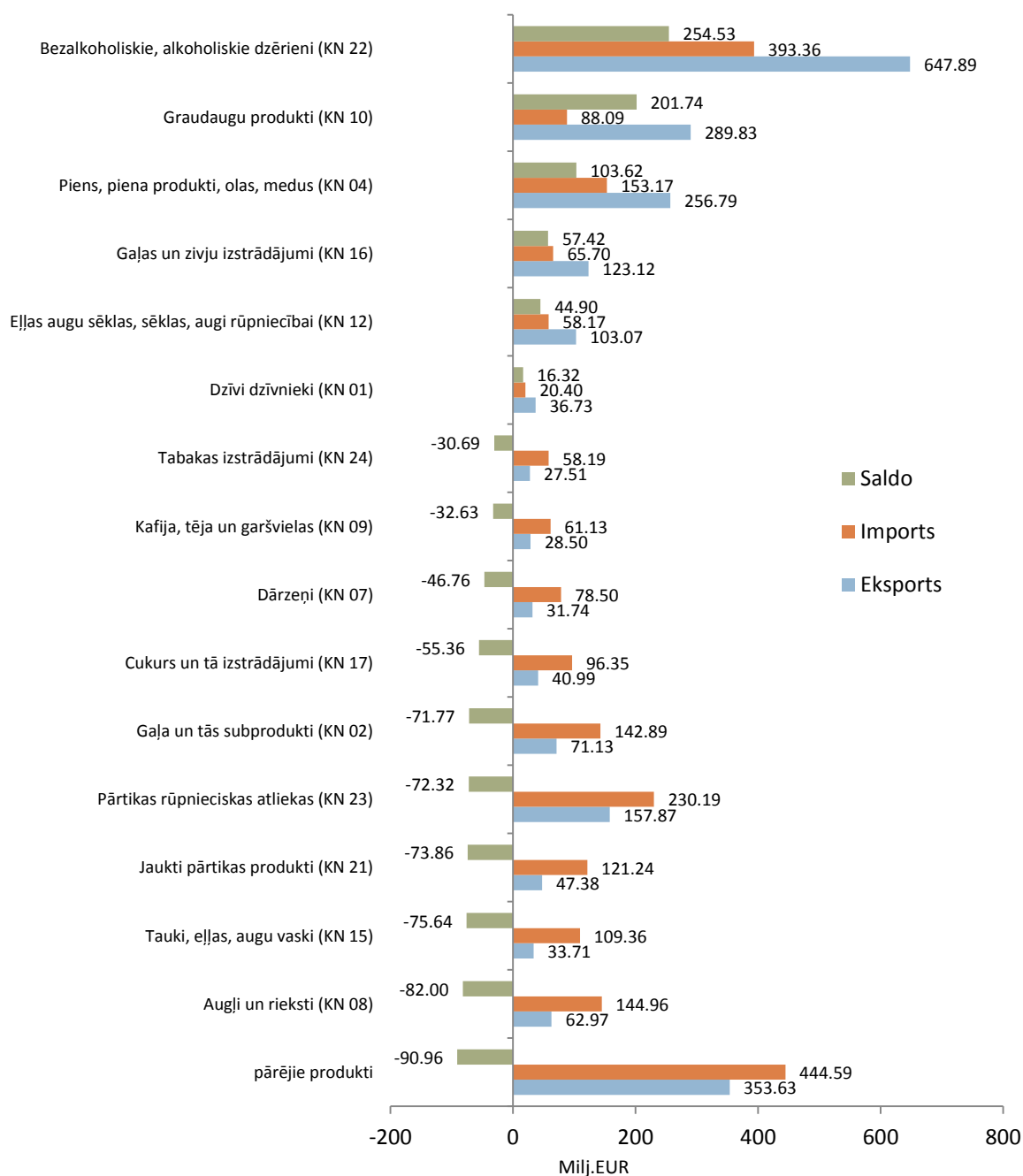
2013. gadā ir novērojams lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta vērtības palielinājums, pārsniedzot importa vērtību un veidojot pozitīvu tirdzniecības bilanci. Eksports vērtības izteiksmē pieauga par 1,6% jeb par 36,1 milj. EUR salīdzinājumā ar 2012. gadu, savukārt imports palielinājās tikai par 8,4% jeb par 175,9 milj. EUR.

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta pieaugums ir pozitīvi ietekmējis Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilanci, kas otro gadu pēc kārtas ir pozitīva (7.2.attēls). 2013. gadā Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports par EUR 46,6 milj. pārsniedza importa vērtību.

7.2.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

7.3.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance sadalījumā pa produktu grupām 2013. gadā (sarindots, ņemot vērā ārējās tirdzniecības bilances saldo vērtību), milj. EUR
Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākās eksporta produktu grupas, kuras 2013. gadā veidoja vislielāko pozitīvo ārējās tirdzniecības bilances saldo un kuru eksporta vērtība, salīdzinot ar 2012. gadu, pieauga (7.3.attēls):

- bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni (KN 22) – eksporta vērtības pieaugums par 1,6%;
- gaļas un zivju izstrādājumi, konservi (KN 16) – pieaugums par 2,3%;
- piens, piena produkti, olas, medus (KN 04) – pieaugums par 13,3%.

Produkti, ar kuriem Latvija pati sevi neapgādā vai sevi pilnībā nenodrošina, veido vislielāko negatīvās tirdzniecības bilances saldo. 2013. gadā vislielākais negatīvās ārējās tirdzniecības bilances saldo un importa vērtības pieaugums, salīdzinot ar 2012. gadu, bija sekojošām produktu grupām:

- augļi un rieksti (KN 08) – lai arī šīs grupas importa vērtība veido 6% no kopējās pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa vērtības, šī grupa ieņem pirmo vietu

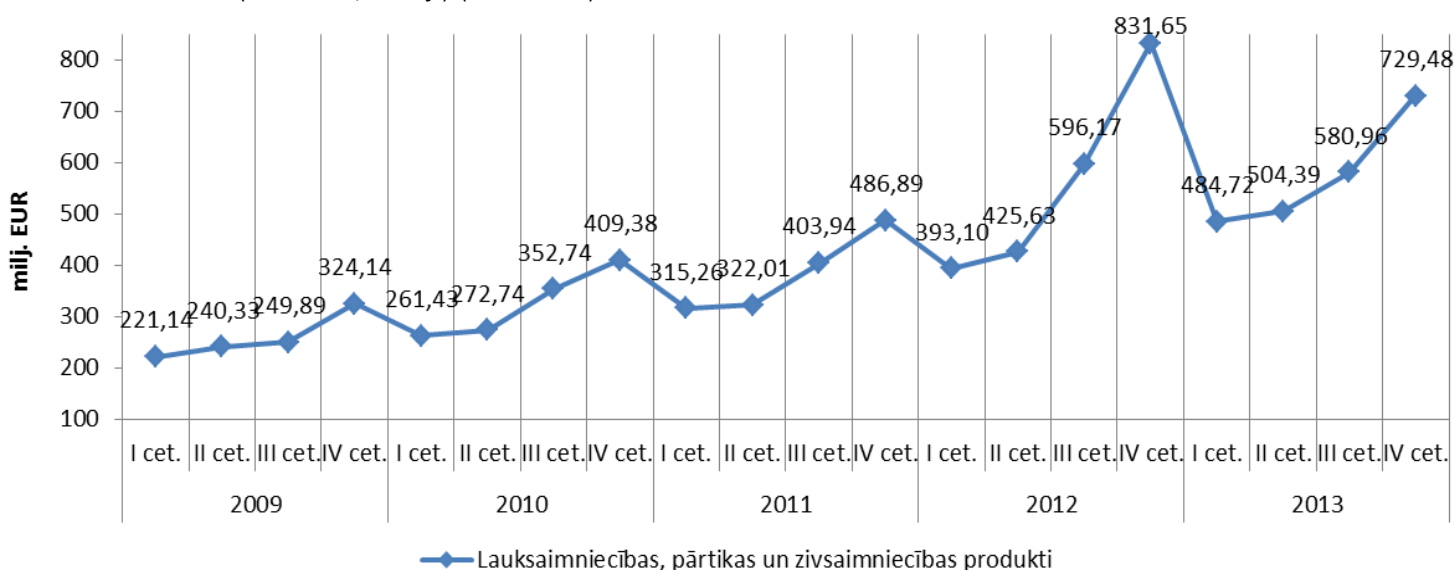
negatīvās ārējās tirdzniecības saldo vērtībā. Importa vērtība, salīdzinot ar 2012. gadu, pieaugusi;

- miltu izstrādājumi, konditoreja (KN 19) - importa vērtības pieaugums par 42,5%;
- pārtikas rūpnieciskas atliekas (KN 23) – importa vērtības pieaugums par 54,8%;
- jaukti pārtikas produkti (KN 21) – importa vērtības pieaugums par 7,7%.

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports

Vērojot sezonālās lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta tendences, lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports 2013. gada 1.ceturksnī samazinājās salīdzinājumā ar 2012. gada 4.ceturksni, pēc tam turpmākajos 2013. gada ceturkšņos sekoja būtisks eksporta pieaugums.

2013. gada 4.ceturksnī salīdzinājumā ar 1.ceturksni eksports būtiski pieauga - par EUR 308,2 milj., jeb procentuāli par 50,5%, un lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports 2013. gada 4.ceturksnī sasniedza otro augstāko apjomu pēdējos piecos gados vērtības izteiksmē (EUR 729,5 milj.) (7.4.attēls).

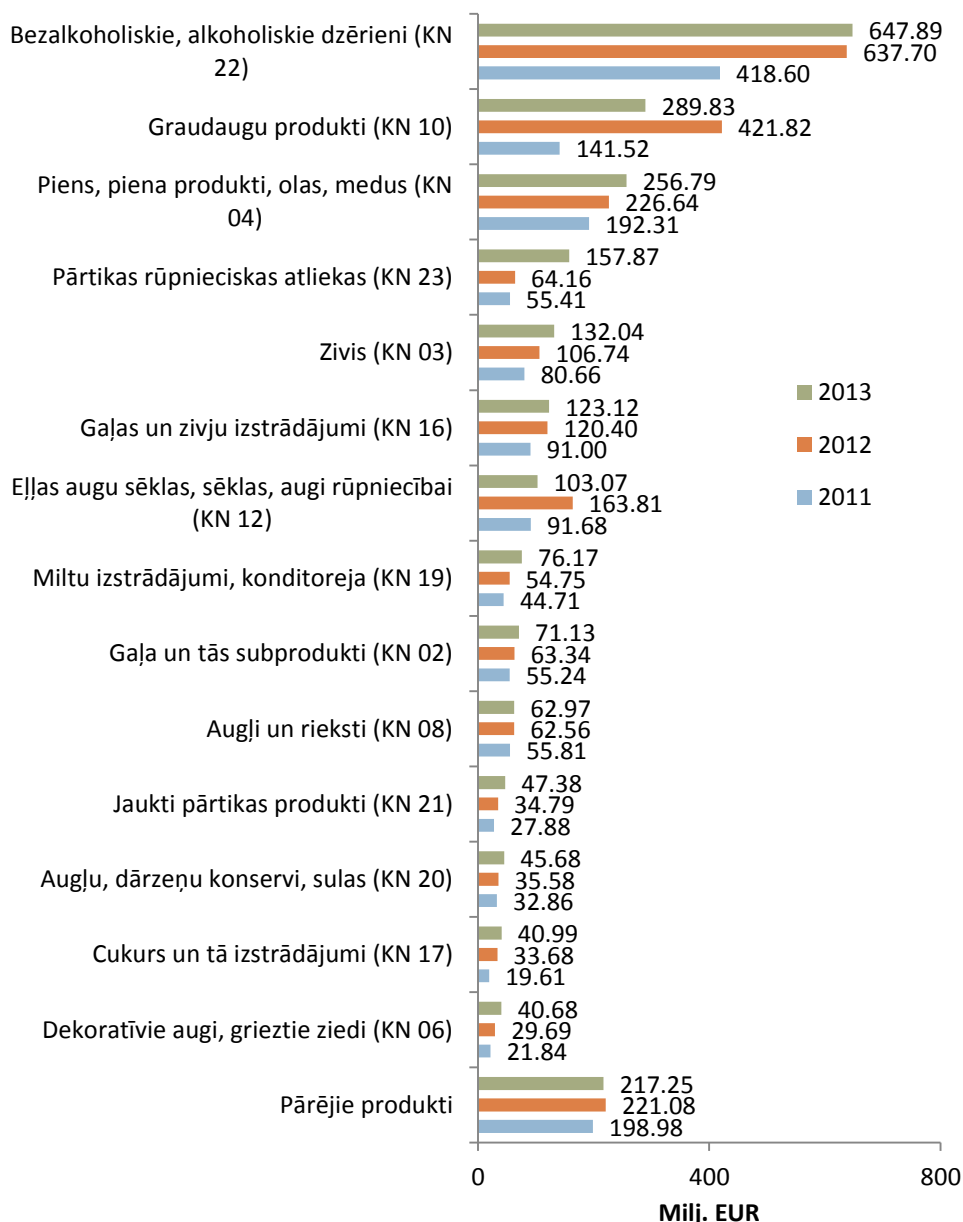
7.4.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa ceturkšņiem, milj.EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

2013. gadā trīs nozīmīgākie Latvijas eksporta produkti tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti. Bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu un piena produktu eksports 2013. gadā ir pieaudzis, attiecīgi: bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem - par 10,2 milj. EUR jeb par 1,6%; piena produktiem - par 30,1 milj. EUR jeb 13,3%. Savukārt graudaugiem vērojams eksporta samazinājums - par 131,9 milj. EUR jeb 31,3% (7.5.attēls).

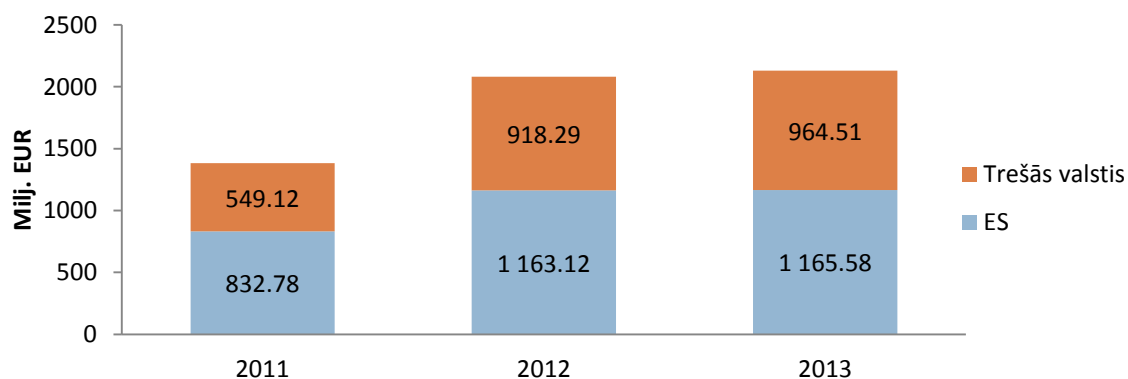
Kopumā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, visās produktu grupās ir bijis eksporta vērtības pieaugums (izņemot graudaugus, kam eksporta vērtība samazinājusies par 31,3%, un eļļas augu sēklas un augus rūpniecībai – samazinājums par 37%). 2013. gadā jāizceļ arī pārtikas rūpniecisko atlieku eksports, kura vērtība pieauga par 146%, sasniedzot 157,8 milj. EUR.

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē pieauga gan uz ES valstīm, gan uz trešajām valstīm. Lielākais pieaugums salīdzinājumā ar 2012. gadu bija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksportam uz trešajām valstīm – par 5%, savukārt uz ES valstīm - par 0,2% (7.6.attēls).

7.5.attēls. Svarīgāko lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

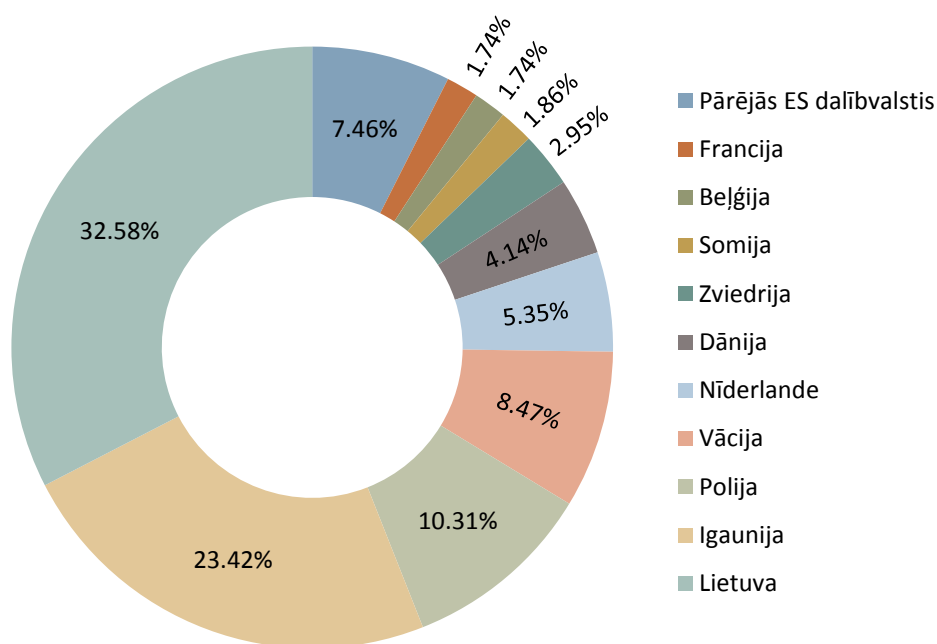
7.6.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa valstu grupām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Lielākā daļa lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tiek realizēti ES iekšējā tirgū – 55% no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta apjoma.

Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus eksportē uz visām ES dalībvalstīm, tomēr nozīmīgākās galamērķa valstis no tām ir Lietuva, Igaunija un Polija, uz kurām Latvija 2013. gadā eksportēja 66% no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta apjoma uz ES valstīm (7.7.attēls).

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā uz ES valstīm 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu ir palielinājies Polijas (no 3,5% 2012. gadā uz 10,3% 2013. gadā), Lietuvas (no 30,5% 2012. gadā uz 32,6% 2013. gadā) un Igaunijas īpatsvars (no 22,7% 2012. gadā uz 23,4% 2013. gadā), savukārt Vācijas un Nīderlandes īpatsvars lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta struktūrā uz ES valstīm ir samazinājies (attiecīgi no 16,7% uz 8,5% un no 6% uz 5,3%).

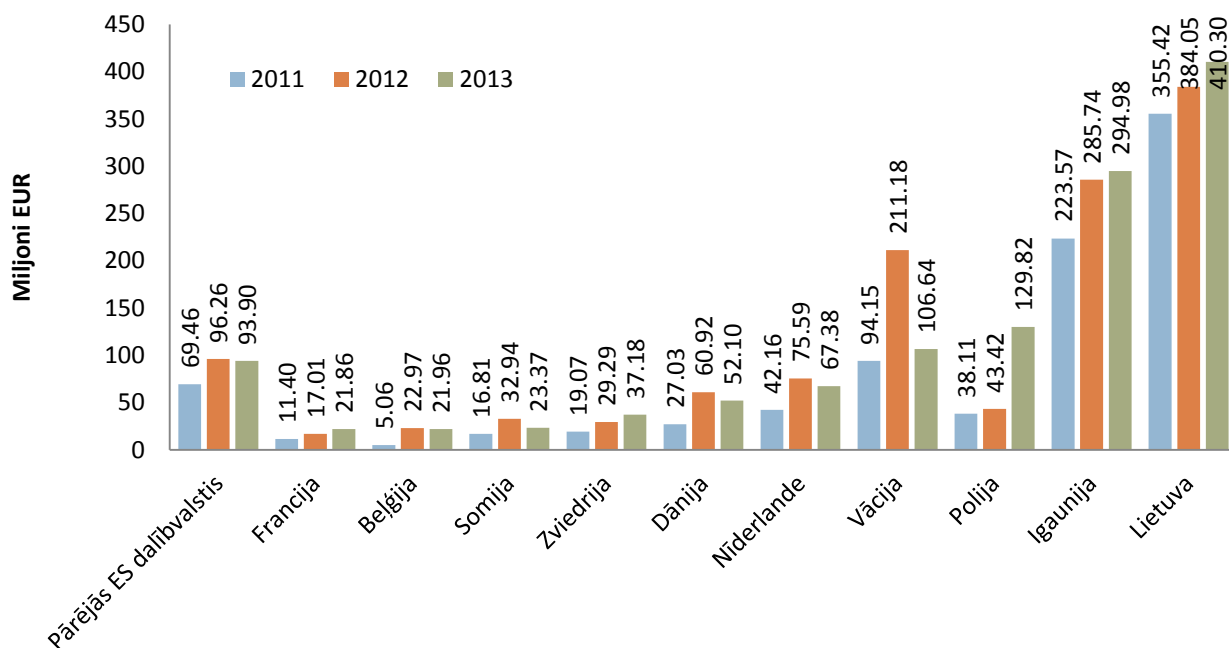

7.7.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm 2013. gadā,%
Avots: ZM pēc Eurostat

2013. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē uz lielāko ES valstu daļu pieauga. Nozīmīgākais eksporta vērtības pieaugums bija uz:

- Poliju - par 86,3 milj. EUR jeb procentuālais pieaugums par 199%;
- Lietuvu - par 26,2 milj. EUR jeb 6,8%;
- Igauniju - par 9,2 milj. EUR jeb 3,2%;
- Zviedriju - par 7,9 milj. EUR jeb 26,9%;
- Lielbritāniju - par 5,7 milj. EUR jeb 51,7%;

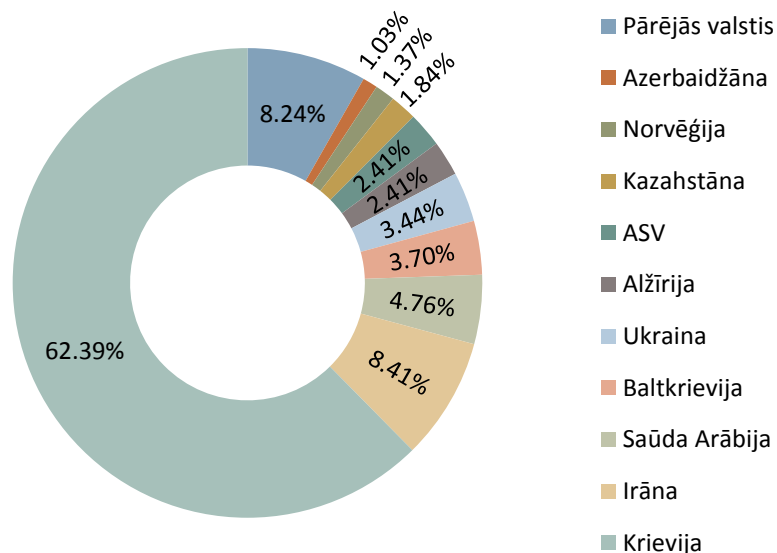
Visbūtiskāk procentuālā izteiksmē 2013. gadā Latvijas eksports palielinājās uz Luksemburgu - tas pieauga par 557,4% jeb 180,9 tūkst. EUR. Savukārt visbūtiskākais samazinājums eksporta vērtības izteiksmē bija uz tādām valstīm kā Vācija (104,5 milj. EUR jeb par 49,5%), Spānija (16,7 milj. EUR jeb par 61,8%) un Somiju (9,6 milj. EUR jeb par 29%)(7.8.attēls).

7.8.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

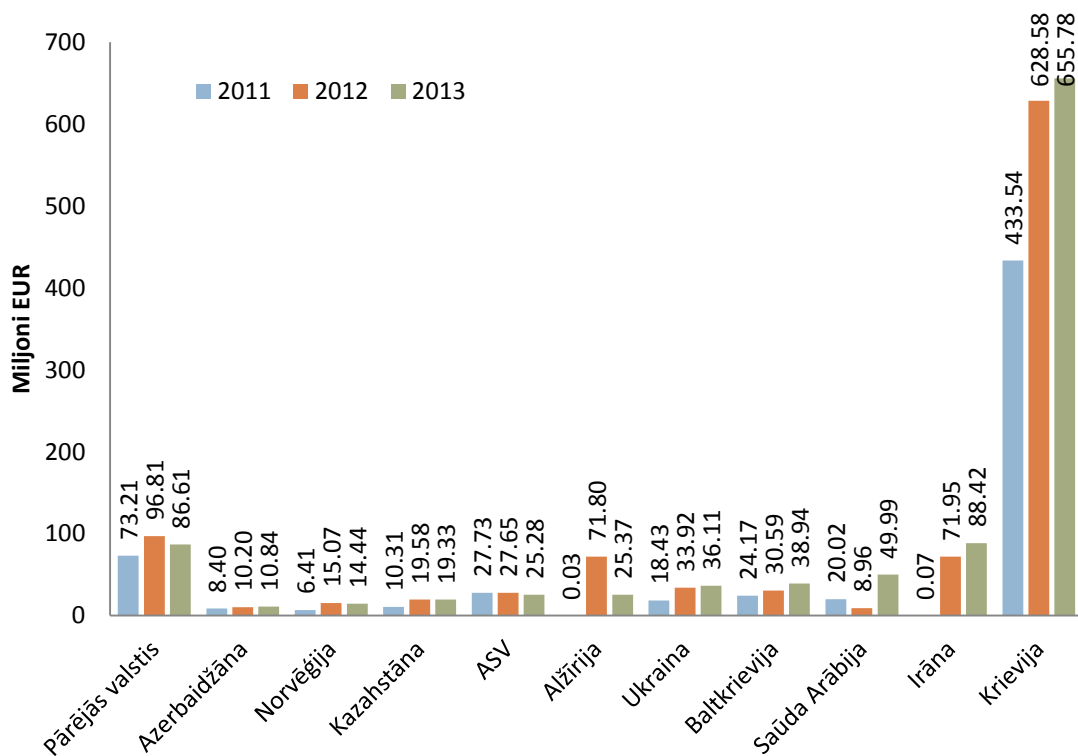
2013. gadā Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus kopumā eksportēja uz 123 trešajām valstīm. Jāatzīmē gan, ka nozīmīgs eksports Latvijai ir tikai uz 7 trešajām valstīm. Individuālais eksports uz katru no pārējām 116 trešajām valstīm veidoja nelielus apjomus, t.i., eksporta apjoms nepārsniedza 2% no kopējā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma uz trešajām valstīm.

7.9.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm 2013. gadā,%

Avots: ZM pēc Eurostat

No trešo valstu tirgiem Krievija tradicionāli ir nozīmīgākā Latvijas galamērķa valsts, 2013. gadā veidojot lielāko daļu (62,4%) no visa lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksporta uz trešajām valstīm (7.9.attēls). Salīdzinājumā ar 2012. gadu, Latvijas eksporta uz Krieviju īpatsvars eksporta kopējā struktūrā ir palielinājies no 61,4% 2012. gadā uz 62,4% 2013. gadā.

7.10.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pieauga praktiski uz visām Latvijas nozīmīgākajām trešajām galamērķa valstīm, izņemot Alžīriju (samazinājums par EUR 46,4 milj.) un ASV (samazinājums EUR 2,3 milj.). Visbūtiskāk vērtības izteiksmē pieauga lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz Saūda Arābiju - par EUR 41 milj. jeb procentuālais pieaugums par 458%, un Krieviju - par EUR 27,2 milj. jeb par 4,3% (7.10.attēls).

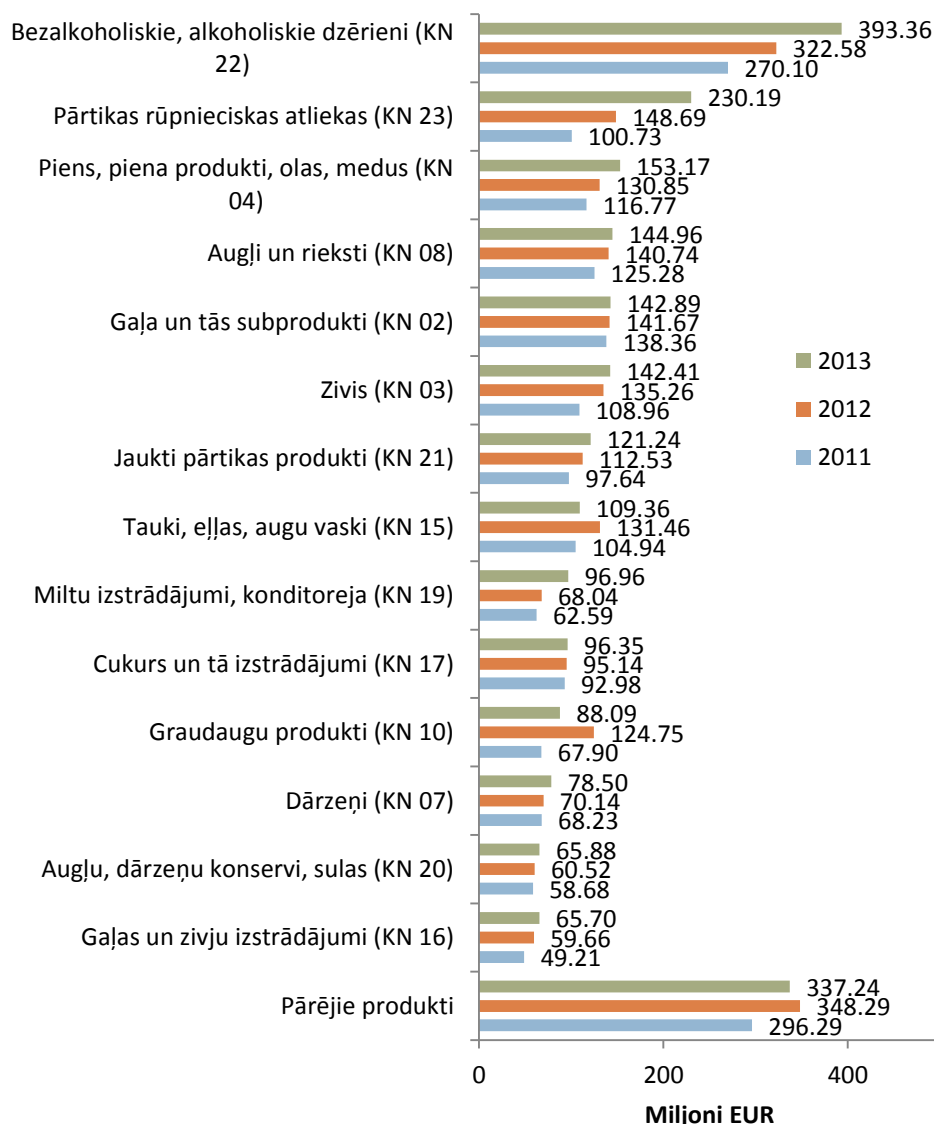
Būtiski 2013. gadā pieauga eksports arī uz tādām valstīm kā Ukraina (par EUR 2,2 milj.), Baltkrievija (par EUR 8,3 milj.), Irāna (par EUR 16,5 milj.) un Azerbaidžāna (par EUR 0,6 milj.). Nozīmīgais eksporta pieaugums uz Saūda Arābiju (2012. gadā eksporta vērtība veidoja 9 milj. EUR, bet 2013. gadā - 50 milj. EUR) un uz Irānu (2012. gadā 72 milj. EUR, bet 2013.g. – 88 milj. EUR) bijis pateicoties graudu eksportam, kas veido lielāko eksporta vērtības daļu uz šīm valstīm.

Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu pieauga par EUR 175,9 milj. jeb par 8,4%. Aplūkojot produktu importa struktūru pa to grupām, importa vērtība lielākoties vai nu pieaugusi vai saglabājusies praktiski nemainīga (7.11.attēls). Tomēr atsevišķiem produktiem novērojams samazinājums salīdzinot ar 2012. gadu, piemēram, graudaugiem (par EUR 36,6 milj. jeb 29,3%), eļļas augu sēklām (par EUR 16,4 milj. jeb 22%) un taukiem un eļļām (par EUR 22 milj. jeb 16,8%).

Nozīmīgākais importa vērtības pieaugums procentuālā izteiksmē, salīdzinot ar 2012. gadu, bijis šādiem produktiem:

- sveķiem un augu ekstraktiem – par 114% jeb EUR 3,6 milj.;
- pārtikas rūpnieciskām atliekām – par 54,8% jeb EUR 81,5 milj.;
- miltu izstrādājumiem – par 42,5% jeb EUR 28,9 milj.;
- dekoratīviem augiem un grieztiem ziediem – 31,7% jeb EUR 11,2 milj.

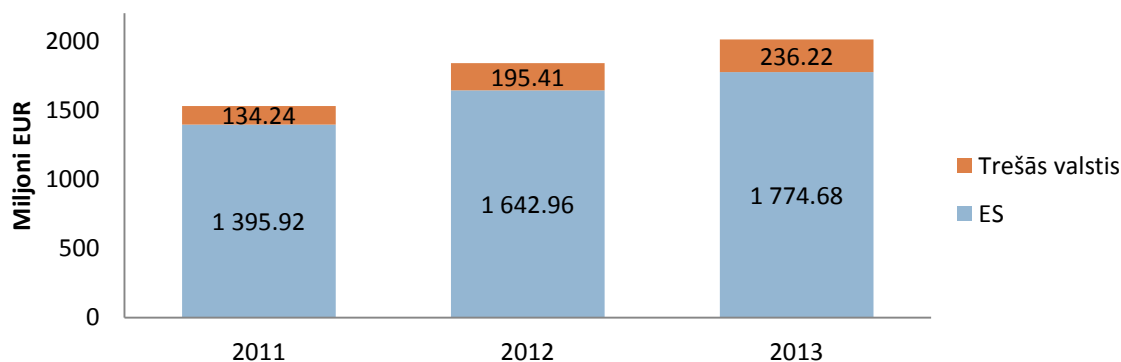

7.11.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports palielinājies gan no trešajām valstīm, gan no ES valstīm, importa struktūrai paliekot nemainīgai – 88% lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tiek ievesti no ES valstīm (7.12.attēls).

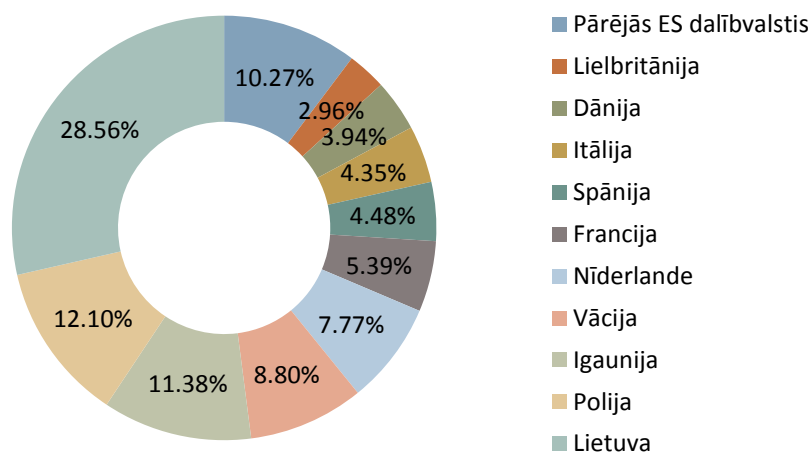
2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm pieauga par 20,9%, savukārt no ES valstīm tas palielinājās par 8%.

7.12.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports pa valstu grupām, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

2013. gadā Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus importēja no visām ES dalībvalstīm, un nozīmīgākās no tām bija tuvākās kaimiņvalstis – Lietuva, Polija, Igaunija un Vācija, veidojot 60,8% no Latvijas kopējā lauksaimniecības un pārtikas produktu importa apjoma no ES valstīm (7.13.attēls).

7.13.attēls. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm 2013. gadā,%

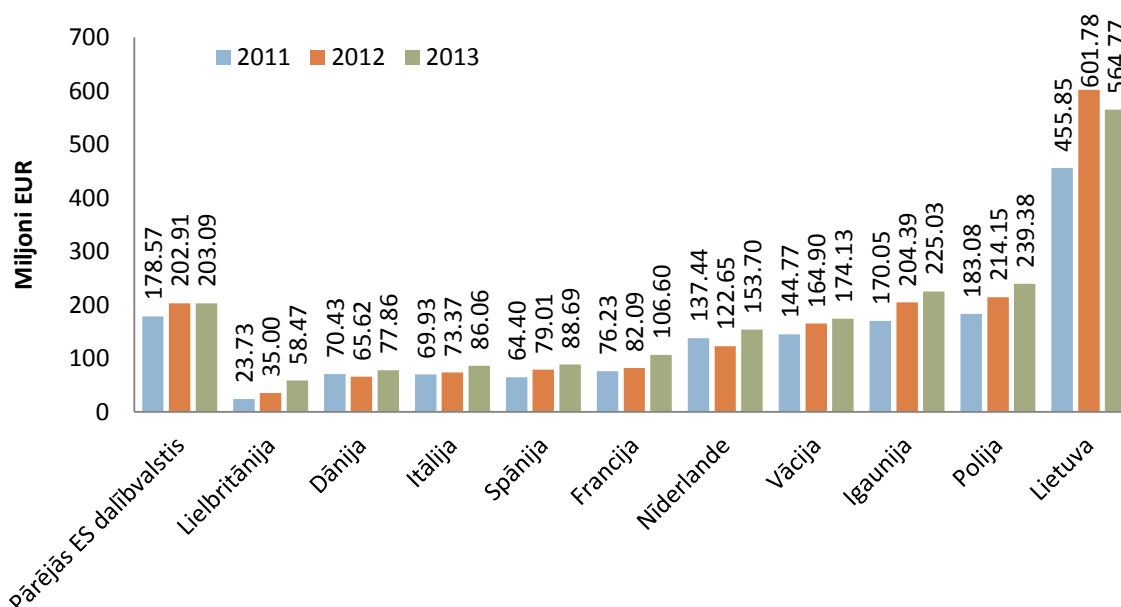
Avots: ZM pēc Eurostat

2013. gadā imports vērtības izteiksmē palielinājies gandrīz no visām ES valstīm (7.14.attēls), tai skaitā nozīmīgākais vērtības pieaugums bija no:

- Slovēnijas – par EUR 0,25 milj. jeb 147,9%;
- Lielbritānijas – par EUR 23,4 milj. jeb 67%;
- Portugāles – par EUR 0,4 milj. jeb 32,6%;
- Čehijas – par EUR 2,9 milj. jeb 31,2%;
- Francijas – par EUR 24,5 milj. jeb 29,9%;

Nozīmīgākais importa vērtības samazinājums bija no šādām ES valstīm:

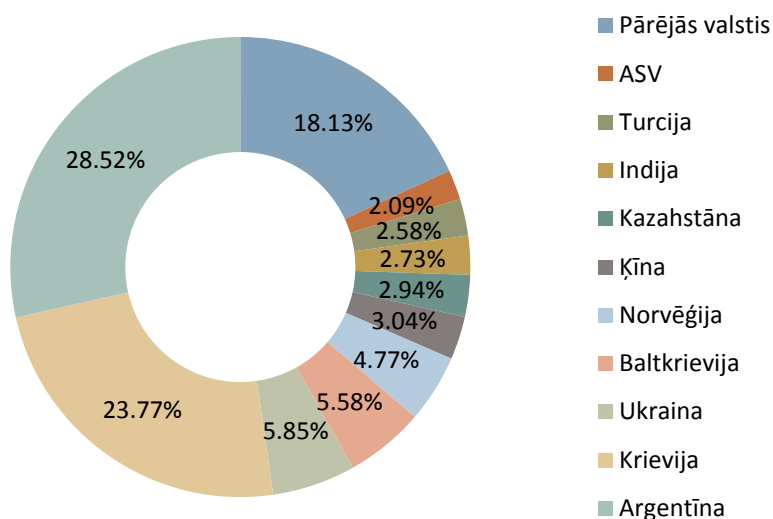
- Lietuva – par EUR 37 milj. jeb 6,1%;
- Zviedrija – par EUR 11,2 milj. jeb 16,3%;
- Ungārija – par EUR 2,7 milj. jeb 23,1%.

7.14.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

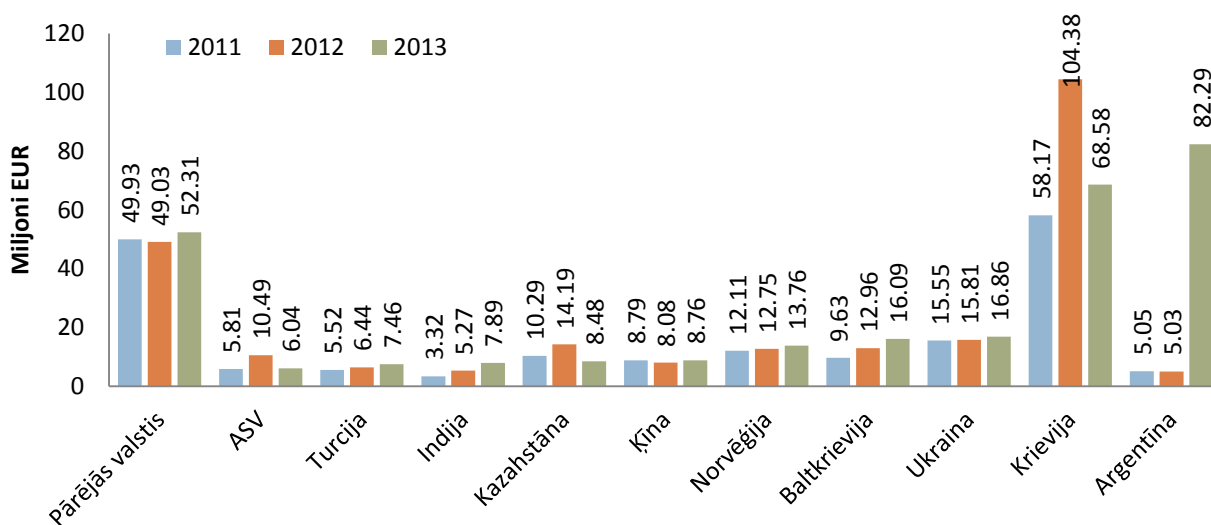
2013. gadā Latvija lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktus importēja no 86 trešajām valstīm. 76 valstu individuālais importa apjoms nebija lielāks par 2% no kopējā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa no trešajām valstīm (7.15.attēls).

7.15.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm 2013. gadā
Avots: ZM pēc Eurostat

Netipiski, ka līdera pozīcija Latvijai nozīmīgāko lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importēšanā trešo valstu vidū 2013. gadā ir Argentīnai, Krievijai aizvirzoties otrajā vietā. No Krievijas 2013. gadā tika importēti 23,8% no visiem lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktiem. Jāatzīmē, ka imports no Krievijas 2013. gadā piedzīvoja strauju kritumu – tas samazinājās par EUR 35,8 milj. jeb 34,3% (7.16.attēls).

Nozīmīgākais importa vērtības pieaugums ir no Argentīnas – tas pieaudzis 16 reizes, pateicoties eļļas raušu importam. Argentīnas īpatsvars 2013. gadā lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu importa vērtības ziņā bija 28,5%. Lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports palielinājās arī no Baltkrievijas (par EUR 3,1 milj. jeb 24,1%), Turcijas (par EUR 1 milj. jeb 15,8%) un Indijas (par EUR 2,6 milj. jeb 49,6%) (7.16.attēls).

7.16.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm, milj. EUR
Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) ir sniegusi šādu ikgadējo informāciju par studijām un studējošo skaitu:

8.1.tabula

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Studiju programmu skaits

Akadēmiskās izglītības bakalaura studiju programmas	7
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības un profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas	20
1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas	4
Akadēmiskās izglītības maģistra studiju programmas	17
Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas	7
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (ar iepriekš iegūtu augstāko izglītību)	1
Doktora studiju programmas	13
Kopā:	69

Avots: LLU

8.2.tabula

Studiju virzienu un studiju programmu kopsavilkums

Studiju virzieni	SP ³⁾ skaits	SV ⁴⁾ skaits	Fakultātes
1. Izglītība, pedagogija un sports	6	1	TF
8. Socioloģija, politoloģija un antropoloģija	2	1	ESAF
9. Ekonomika	4	1	ESAF
11. Vadība, administrēšana un nekustamo īpašumu pārvaldība	7	1	ESAF
17. Informācijas tehnoloģija, datortehnika, elektronika, telekomunikācijas, datorvadība un datorzinātne	4	1	ITF
18. Mehānika un metālapstrāde, siltumenerģētika, siltumtehnika un mašīnzinības	5	1	TF
19. Enerģētika, elektrotehnika un elektrotehnoloģijas	1	1	TF
20. Ražošanas un pārstrāde	7	1	PTF, MF
21. Arhitektūra un būvniecība	12	1	LIF
22. Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, veterinārmedicīna un pārtikas higiēna	15	1	LF, VMF, MF
23. Veselības aprūpe	1	1	PTF
25. Viesnīcu un restorānu serviss, tūrisma un atpūtas organizācija	1	1	PTF
27. Vides aizsardzība	3	1	LIF
28. Iekšējā drošība un civilā aizsardzība	1	1	MF
Kopā:	69	14	no 29 SV

Piezīmes un skaidrojumi:

3) – SP – Studiju programma

4) – SV – Studiju virziens

8.3.tabula

Studiju programmas pa studiju virzieniem

Nr. p.k.	Fakultāte	IKK ⁵⁾	SP nosaukums	Veids ⁶⁾	Iegūstamais grāds un/vai kvalifikācija
SV 1. Izglītība, pedagogija un sports (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	TF	42141	Mājas vide izglītībā	p (b)	Profesionālais bakalaura izglītībā un mājturības un tehnoloģiju/mājsaimniecības skolotājs un informātikas skolotājs pamatizglītībā vai mājturības un tehnoloģiju/mājsaimniecības skolotājs un vizuālās mākslas skolotājs
2	TF	42141	Mājas vide un vizuālā māksla izglītībā (Plānots slēgt!)	p (b)	Profesionālais bakalaura izglītībā un mājturības un tehnoloģiju/mājsaimniecības skolotājs un vizuālās mākslas skolotājs
3	TF	41141	Profesionālās izglītības skolotājs	1.līm.	Profesionālās izglītības skolotājs
4	TF	45142	Pedagogija	m	Izglītības zinātņu maģistrs pedagogijā

5	TF	47142	Karjeras konsultants	pm	Profesionālais maģistrs izglītībā un karjeras konsultants
6	TF	51142	Pedagoģija	d	Pedagoģijas doktors
SV 8. Socioloģija, politoloģija un antropoloģija (akred. līdz 21.05.2019.)					
1	ESAF	43310	Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija	b	Sociālo zinātņu bakalaura socioloģijā
2	ESAF	45310	Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija	m	Sociālo zinātņu maģistrs socioloģijā
SV 9. Ekonomika (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	ESAF	43310	Ekonomika	b	Sociālo zinātņu bakalaura ekonomikā
2	ESAF	45310	Ekonomika	m	Sociālo zinātņu maģistrs ekonomikā
3	ESAF	47343	Finanšu vadība (Plānots slēgt!)	pm	Profesionālais maģistrs finanšu vadībā un finanšu analītiķis
4	ESAF	51310	Agrārā un reģionālā ekonomika	d	Ekonomikas doktors reģionālās ekonomikas vai agrārās ekonomikas apakšnozarē
SV 11. Vadība, administrēšana un nekustamo īpašumu pārvaldība (akred. līdz 25.06.2019.)					
1	ESAF	42345	Komerccarbība un uzņēmuma vadība	p (b)	Profesionālais bakalaurs komerccarbībā un uzņēmuma vadībā un vadītājs
2	ESAF	42345	Iestāžu un uzņēmumu ārējie sakari	p (b)	Profesionālais bakalaurs sabiedrības vadībā un ārējo sakaru struktūrvienības vadītājs
3	ESAF	42345	Sabiedrības pārvalde (Plānots slēgt!)	p (b)	Profesionālais bakalaurs sabiedrības pārvaldē un sabiedrības pārvaldes vadītājs
4	ESAF	41345	Komerczinības	1.līm.	Uzņēmējdarbības (komerccarbības) speciālists
5	ESAF	47345	Uzņēmējdarbības vadība	pm	Profesionālais maģistrs uzņēmējdarbībā un vadīšanā vai Profesionālais maģistrs uzņēmējdarbībā un vadīšanā un uzņēmumu un iestāžu vadītājs
6	ESAF	47345	Projektu vadība	pm	Profesionālais maģistrs projektu vadībā un projekta vadītājs
7	ESAF	47345	Sabiedrības pārvalde	pm	Profesionālais maģistrs sabiedrības pārvaldē un sabiedrības pārvaldes vadītājs
SV 17. Informācijas tehnoloģija, datortehnika, elektronika, telekomunikācijas, datorvadība un datorzinātne (akred. līdz 28.05.2019.)					
1	ITF	43526	Datorvadība un datorzinātne	b	Inženierzinātņu bakalaurs datorvadībā un datorzinātnē
2	ITF	42526	Programmēšana	p (b)	Profesionālais bakalaurs informācijas tehnoloģijās un programmēšanas inženieris
3	ITF	45526	Informācijas tehnoloģijas	m	Inženierzinātņu maģistrs informācijas tehnoloģijās
4	ITF	51526	Informācijas tehnoloģijas	d	Inženierzinātņu doktors informācijas tehnoloģijās
SV 18. Mehānika un metālapstrāde, siltumenerģētika, siltumtehnika un mašīnzinības (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	TF	43525	Lauksaimniecības inženierzinātne	b	Inženierzinātņu bakalaurs mašīnzinātnē
2	TF	42521	Mašīnu projektēšana un ražošana	p (b)	Profesionālais bakalaurs mašīnu projektēšanā un ražošanā un mehānikas inženieris
3	TF	41525	Tehniskais eksperts	1.līm.	Sauszemes transportlīdzekļu tehniskais eksperts
4	TF	45525	Lauksaimniecības inženierzinātne	m	Inženierzinātņu maģistrs
5	TF	51525	Lauksaimniecības inženierzinātne	d	Inženierzinātņu doktors
SV 19. Enerģētika, elektrotehnika un elektrotehnoloģijas (akred. līdz 25.06.2019.)					
1	TF	42522	Lauksaimniecības enerģētika	p (b)	Profesionālais bakalaurs lauksaimniecības enerģētikā un lauksaimniecības enerģētikas inženieris
SV 20. Ražošana un pārstrāde (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	PTF	43541	Pārtikas zinības	b	Inženierzinātņu bakalaurs pārtikas zinātnē
2	PTF	42541	Pārtikas produktu tehnoloģija	p	Inženieris pārtikas un dzērienu tehnoloģijā
3	MF	42543	Kopakstrāde	p (b)	Inženierzinātņu profesionālais bakalaurs materiālzinātnē un kokapstrādes inženieris
4	PTF	45541	Pārtikas zinātne	m	Inženierzinātņu maģistrs pārtikas zinātnē
5	MF	45543	Koksnes materiāli un	m	Inženierzinātņu maģistrs

			tehnoloģija		
6	PTF	51541	Pārtikas zinātne	d	Inženierzinātņu doktors pārtikas zinātnē
7	MF	51543	Koksnes materiāli un tehnoloģija	d	Inženierzinātņu doktors
SV 21. Arhitektūra un būvniecība (akred. līdz 25.06.2019.)					
1	LIF	42582	Būvniecība	p (b)	Profesionālais bakalaurs būvzinātnē un būvinženieris
2	LIF	42582	Būvniecība (nepilna laika)	p	Būvinženieris
3	LIF	42581	Zemes ierīcība	p (b)	Profesionālais bakalaurs zemes ierīcībā un inženieris
4	LIF	42581	Ainavu arhitektūra un plānošana	p (b)	Profesionālais bakalaurs ainavu arhitektūrā un ainavu arhitekts
5	LIF	41581	Zemes ierīcība (Plānots slēgt!)	1.līm.	Mērnīeks
6	LIF	45582	Būvzinātne	m	Inženierzinātņu maģistrs būvzinātnē
7	LIF	45581	Zemes ierīcība	m	Inženierzinātņu maģistrs
8	LIF	45581	Ainavu arhitektūra	m	Arhitektūras maģistrs ainavu arhitektūrā
9	LIF	45582	Hidroinženierzinātne	m	Inženierzinātņu maģistrs hidroinženierzinātnē
10	LIF	51582	Hidroinženierzinātne	d	Inženierzinātņu doktors hidroinženierzinātnē
11	LIF	51581	Ainavu arhitektūra	d	Arhitektūras doktors ainavu arhitektūrā
12	LIF	51582	Būvzinātne	d	Inženierzinātņu doktors būvzinātnē
SV 22. Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, veterinārmedicīna un pārtikas higiēna (akred. līdz 16.05.2019.)					
1	LF	43621	Lauksaimniecība (Plānots slēgt!)	b	Lauksaimniecības zinātņu bakalaurs lauksaimniecībā
2	LF	42621	Lauksaimniecība	p	Agronoms ar specializāciju laukkopībā vai dārzkopībā, vai zootehnikā, vai uzņēmējdarbībā lauksaimniecībā
3	LF	42621	Lauksaimniecība	p (b)	Profesionālais bakalaurs lauksaimniecībā un agronoms ar specializāciju laukkopībā vai dārzkopībā, vai ciltsliešu zootehnikā, vai lauksaimniecības uzņēmuma vadītājs
4	LF	45621	Lauksaimniecība	m	Lauksaimniecības zinātņu maģistrs lauksaimniecībā
5	LF	47621	Lauksaimniecība	pm	Profesionālais maģistrs lauksaimniecībā
6	LF	51621	Lauksaimniecība	d	Lauksaimniecības doktors (laukkopībā vai lopkopībā)
7	VMF	42640	Veterinārmedicīna	p (m)	Veterinārārsts
8	VMF	47640	Pārtikas higiēna	pm	Profesionālais maģistrs pārtikas higiēnā
9	VMF	51640	Veterinārmedicīna	d	Veterinārmedicīnas doktors (ar norādi uz apakšnozari)
10	MF	43623	Mežzinātne	b	Lauksaimniecības zinātņu bakalaurs mežzinātnē
11	MF	42623	Mežinženieris	p (b)	Inženierzinātņu profesionālais bakalaurs mežzinātnē un mežsaimniecības inženieris
12	MF	45623	Meža ekoloģija un mežkopība	m	Mežzinātņu maģistrs
13	MF	45623	Meža darbi un tehnika	m	Inženierzinātņu maģistrs mežzinātnē
14	MF	45623	Meža ekonomika un politika	m	Mežzinātņu maģistrs
15	MF	51623	Mežzinātne	d	Mežzinātņu doktors vai inženierzinātņu doktors
SV 23. Veselības aprūpe (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	PTF	45722	Uzturzinātne (starpaugstskolu)	m	Veselības zinātņu maģistrs uzturzinātnē
SV 25. Viesnīcu un restorānu serviss, tūrisma un atpūtas organizācija (akred. līdz 25.06.2019.)					
1	PTF	42811	Ēdināšanas un viesnīcu uzņēmējdarbība	p (b)	Profesionālais bakalaurs uzņēmējdarbībā un restorānu un viesnīcu vadītājs
SV 27. Vides aizsardzība (akred. līdz 25.06.2019.)					
1	LIF	42850	Vide un ūdenssaimniecība	p (b)	Profesionālais bakalaurs vides saimniecībā un vides inženierzinātnē un vides inženieris
2	LIF	45850	Vides inženierzinātne	m	Inženierzinātņu maģistrs

3	LIF	51850	Vides inženierzinātne	d	Inženierzinātņu doktors vides inženierzinātnē
SV 28. Iekšējā drošība un civilā aizsardzība (akred. līdz 04.06.2019.)					
1	MF	48862	Darba aizsardzība un drošība	p	Darba aizsardzības vecākais speciālists

Piezīmes un skaidrojumi:

3) – SP – Studiju programma

4) – SV – Studiju virziens

5) – IKK – Latvijas Izglītības klasifikācijas kods.

6) – veids:

p (b) – profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programma.

p – 2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma,

p (m) – VMF profesionālās augstākās izglītības studiju programma (6 gadi), kas dod tiesības turpināt studijas doktorantūrā.

b – akadēmiskās izglītības bakalaura studiju programma.

m – akadēmiskās izglītības maģistra studiju programma.

pm – profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programma.

d – doktora studiju programma

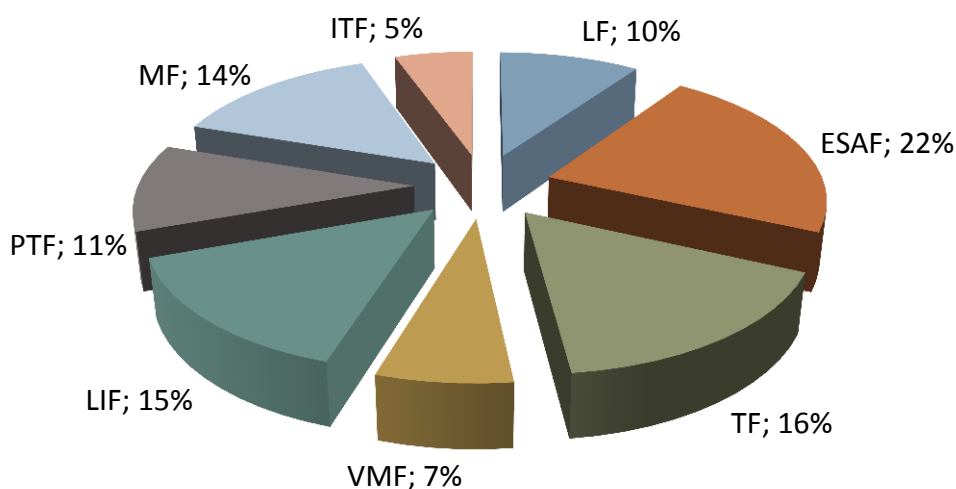
2013./2014. studiju gadā LLU ir 8 fakultātes. Optimizācijas procesā tika apvienotas Ekonomikas un Sociālo zinātņu fakultātes, kā rezultātā ir izveidota jauna Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte.

8.4.tabula

Studentu sadalījums pa fakultātēm, dati uz 01.10.2013. (bez doktorantiem)

Fakultātes	Studējošo skaits
Lauksaimniecības (LF)	439
Ekonomikas un sociālās attīstības (ESAF)	998
Tehniskā (TF)	741
Veterinārmedicīnas (VMF)	299
Lauku inženieru (LIF)	665
Pārtikas tehnoloģijas (PTF)	484
Meža (MF)	724
Informāciju tehnoloģijas (ITF)	246
Kopā:	4596

Avots: LLU

8.1.attēls. LLU studentu struktūra fakultātēs 2013. gadā (bez doktorantiem)

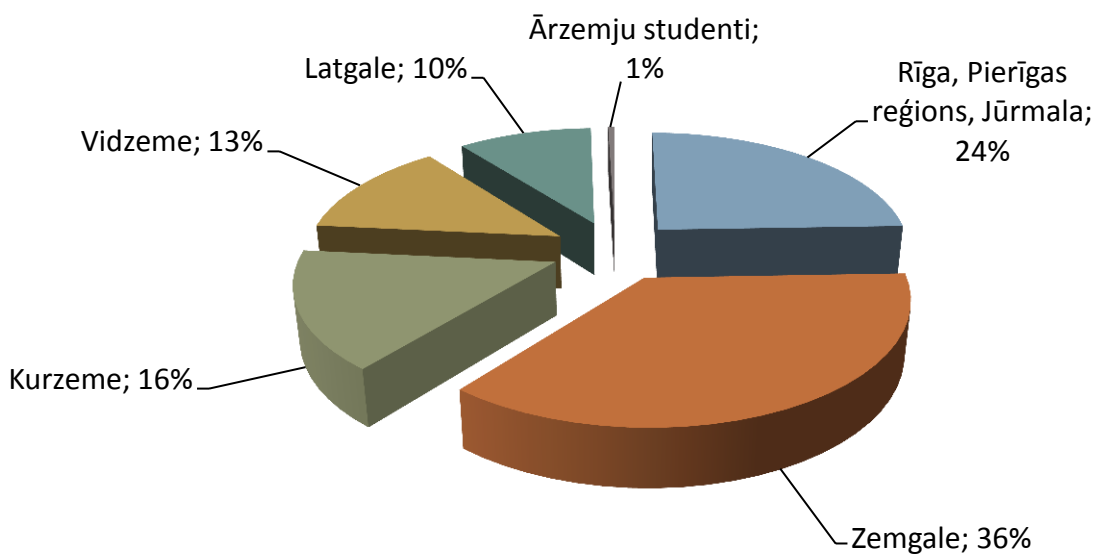
Avots: LLU

LLU studentu sadalījums pa Latvijas pilsētām un reģioniem (dati uz 01.10.2013., bez doktorantiem)

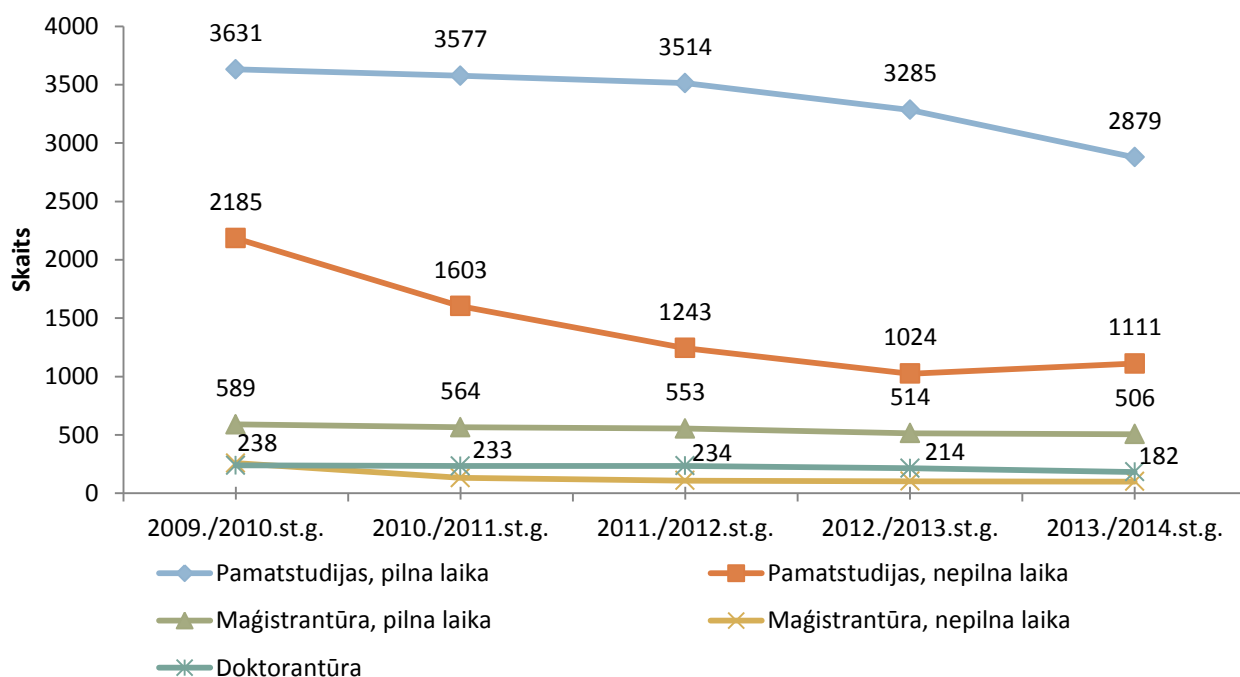
Studējošo ģeogrāfiski administratīvā piederība	Studējošo skaits
Rīga, Rīgas reģ.	1124
Zemgale	1672
Kurzeme	722
Vidzeme	595
Latgale	462
Ārzemes	21

Avots: LLU

Lielākā daļa studentu nāk no LLU ģeogrāfiski tuvākā Latvijas reģiona – Zemgales (8.2.attēls). Pietiekami liels skaits studentu ir no Rīgas un tās reģiona.

8.2.attēls. LLU studentu reģionālās pārstāvības struktūra 2013. gadā,%

Avots: LLU

8.3.attēls. LLU studentu skaita dinamika 2009.-2013. gadā

Avots: LLU

Absolventu skaits 2013. gadā

Studiju līmenis un plūsma	Absolventu skaits
Pamatstudijās:	883
t.sk. pilna laika	681
t.sk. nepilna laika	202
Maģistra studijās:	212
t.sk. pilna laika	192
t.sk. nepilna laika	20

8.4.attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2009./2010.-2012./2013.studiju gadā

Avots: LLU

 Zinātne

Informāciju par Zemkopības ministrijas 2013. gadā finansētajiem pētījumiem iespējams iegūt <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/>

 Konsultācijas

2013. gadā pasākumi lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas pārstrādes nozarē nodarbināto un nozaru darbībā iesaistīto personu informēšanai un izglītošanai tikuši īstenoti Valsts lauku tīkla ietvaros gan kā individuālas konsultācijas, gan kā organizēti informatīvie un izglītojošie semināri. VLT 2009.-2013. gada Rīcības programmas aktivitātes „Informatīvo un izglītojošo semināru organizēšana visā Latvijā” ietvaros 2013. gadā kopumā tika organizēti 519 semināri: 320 informatīvie semināri, kas apmeklēti 24 928,5 klausītārstundu apmērā, un 199 izglītojošie semināri, kurus apmeklēja 5624 klausītāji visā Latvijas teritorijā - visās 26 reģionālajās nodaļās

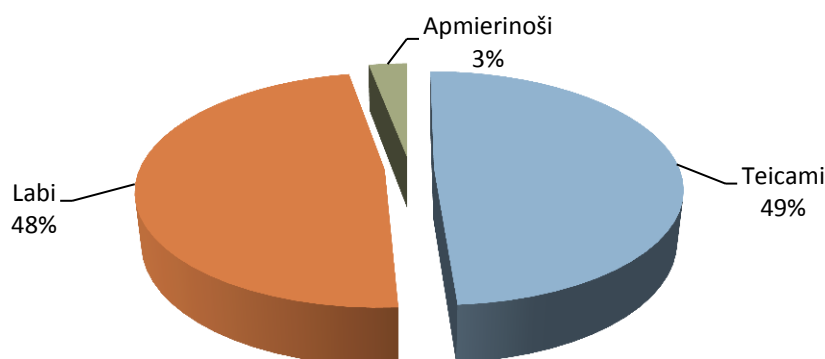
Informatīvo semināru mērķis ir informēt lauku iedzīvotājus, lauku uzņēmējus, lauksaimniekus un meža īpašniekus par aktualitātēm, kas saistītas ar valsts un ES likumdošanu, nodokļu likumdošanu, valsts un ES atbalstu, Lauku attīstības programmas aktualitātēm un pasākumiem, aktualitātēm meža nozarē, praktiskiem meža apsaimniekošanas jautājumiem, medību saimniecības jautājumiem un citām lauku uzņēmējiem, lauksaimniekiem un mežsaimniekiem nepieciešamām aktualitātēm. Semināros kā lektori un konsultanti tiek piesaistīti arī Valsts augu aizsardzības dienesta, Valsts vides dienesta, Valsts ieņēmumu dienesta, Pārtikas un veterinārā dienesta, Lauku atbalsta dienesta, banku un citu institūciju un iestāžu pārstāvji. Viena semināra ilgums ir līdz 4 stundām.

Galvenās informatīvo semināru tēmas:

- esošās un plānotās aktualitātes un atbalsta pasākumi Lauku attīstības programmā;
- grāmatvedības un nodokļu jaunumi un aktualitātes;
- atbalsta pasākumu aktualitātes, t.sk. tiešie maksājumi, valsts atbalsts u. c.
- aktualitātes konkrētas uzņēmējdarbības nozares pārstāvjiem;

- LEADER pieejas īstenošana un labā prakse.

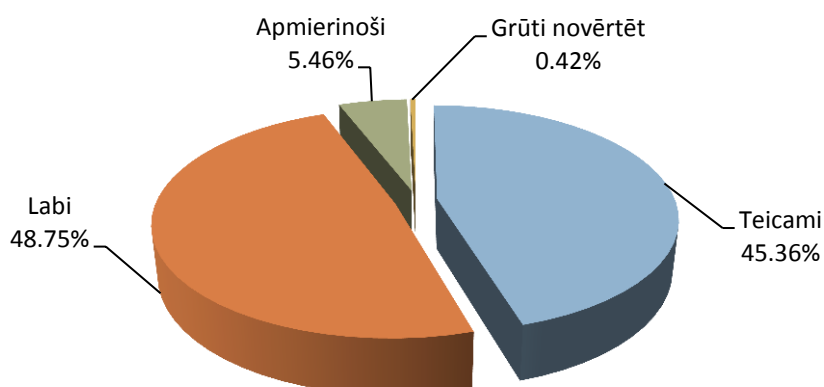
Lai izvērtētu izglītojošā semināra kvalitāti, klausītājiem katra semināra noslēgumā tiek piedāvāts aizpildīt novērtējuma anketas. 97% informatīvo semināru apmeklētāju savās semināru novērtējuma anketās tos novērtējuši kā labus un teicamus, kas pierāda, ka semināri tiek organizēti kvalitatīvi (8.5.attēls).

8.5.attēls. Informatīvo semināru novērtējums

Avots: ZM

94% informatīvo semināru apmeklētāji novērtē, ka ieguvuši jaunas zināšanas un praktiski pielietojamus materiālus savai darbībai, līdz ar to var secināt, ka mērķis ir sasniegts – saimnieki un iedzīvotāji ir kvalitatīvi informēti un iegūtās zināšanas var izmantot savā darbībā (8.6.attēls).

8.6.attēls. Jaunas zināšanas, praktiski pielietojami materiāli

Avots: ZM

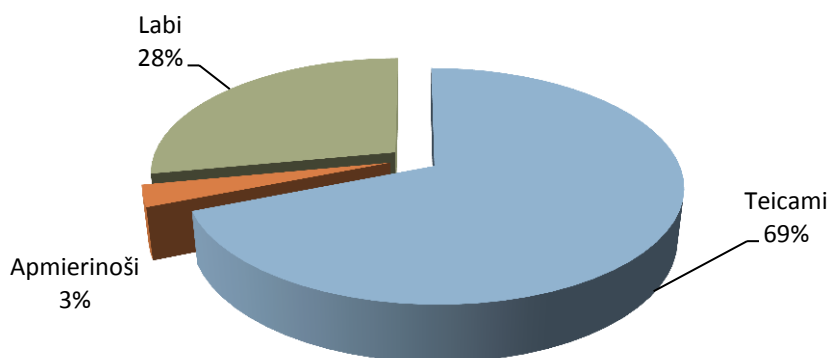
Izglītojošo semināru mērķis ir nodrošināt bezmaksas seminārus visā Latvijas teritorijā par lauku iedzīvotājiem aktuālām tēmām viņu profesionālās kompetences pilnveidošanai. Tas nodrošināja semināru apmeklēšanas iespēju visiem interesentiem, neatkarīgi no dzīvesvietas. Lai pilnveidotu praktiskās zināšanas, 2013. gadā liela daļa apmācību tika rīkotas zemnieku saimniecībās un citos lauksaimniecības uzņēmumos. Daļa mācību tika organizētas plašam klausītāju lokam – zemniekiem, ciltsdarbā nodarbinātajām personām, lauksaimniecības uzņēmumos strādājošajiem, lauku teritorijās dzīvojošajiem. Daļa mācību tika rīkotas arī šaurākam klausītāju lokam par specifiskām tēmām – lauksaimnieku sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem, kooperatīvu dalībniekiem, mājražotājiem, meža īpašniekiem un meža nozarē strādājošajiem.

Klausītājus visvairāk interesējušas tēmas par konkurētspējas palielināšanu lauksaimniecības produkciju ražojošajās saimniecībās, ar meža apsaimniekošanu saistītie jautājumi, lauksaimniecības produkcijas pievienotās vērtības radīšana, kooperatīvu darbības attīstības jautājumi, ganāmpulka produktivitātes paaugstināšanas iespējas, lauku tūrisma attīstības jautājumi.

Noorganizēto izglītojošo semināru skaits pa tēmām 2013. gadā

Semināra tēma	Semināru skaits
Lauksaimniecības produkciju ražojošo saimniecību konkurētspējas palielināšana	45
Mežsaimniecība (apsaimniekošana, jaunaudzēs, cirtes, nekoksnes resursi, ārstniecības augi un sēnes)	38
Uzņēmējdarbības diversifikācijas iespējas	3
Kooperatīvu darbības attīstība un konkurētspējas palielināšana	14
Lauksaimniecības produktu ražošanas procesu un tehnoloģiju pilnveidošana un attīstīšana	2
Lauksaimniecības produkcijas pievienotās vērtības radīšana	17
Patērētājiem drošas pārtikas ražošana	7
Mārketinga un sava uzņēmuma attīstība digitālajā vidē	1
Lauksaimniecības uzņēmumu un sabiedrisko organizāciju vadības menedžments	1
Veterinārmedicīnas aktualitātes lauku saimniecībās	3
Ganāmpulku produktivitātes uzlabošana pārraudzībā esošām saimniecībām	11
Lauku sēta – lauku tūrisms	13
Netradicionālo augu audzēšana	1
Netradicionālo augu audzēšana	8
Datortehnikas izmantošana lauku saimniecību modernizēšanā un dokumentu sagatavošanā	1
Bioloģiskā saimniekošana, bioloģiskās lauksaimniecības pievienotās vērtības palielināšana	10
Videi draudzīgas saimniekošanas metodes	9
Lauksaimnieku sabiedrisko organizāciju darba efektivitātes palielināšana	3
Attīstības plānošana lauku teritorijās	3
Vietējo rīcības grupu darba efektivitātes palielināšana	9
Kopā:	199

Lai izvērtētu izglītojošā semināra kvalitāti, katra semināra noslēgumā klausītājiem tiek piedāvāts aizpildīt novērtējuma anketas.

8.7.attēls. Izglītojošo semināru izvērtējums kopumā 2013. gadā

Avots: ZM

Kopumā lielākā daļa klausītāju (69%) izglītojošo semināru kvalitāti ir novērtējuši kā teicamu. 28% klausītāju mācības novērtējuši ar „labi”, bet vērtējumu „apmierinoši” snieguši tikai 3% klausītāju (8.7.attēls). Mācību kvalitāte ir pietiekami augsta, un piedāvātās tēmas ir klausītājiem aktuālas.

Izglītojošo un informatīvo semināru nodrošināšana bez maksas un pēc iespējas tuvāk klausītāju dzīvesvietai ir nozīmīgs faktors lauku iedzīvotāju profesionalitātes paaugstināšanai, lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās darbības attīstīšanai. Svarīga ir arī klausītāju savstarpējās pieredzes apmaiņa un iespēja praktiskajās nodarbībās iepazīt citu zemnieku saimniekošanas pieredzi. Nozīmīga ir šī pasākuma ilgtspējība, lai lauku iedzīvotāji katru gadu varētu iegūt jaunas, saimniekošanai nepieciešamas konsultācijas un zināšanas.